

ГОДИШЊИ ИЗВЈЕШТАЈ
О РЕЗУЛТАТИМА АКТИВНОСТИ
ИНСТИТУЦИЈЕ ОМБУДСМЕНА ЗА ЉУДСКА ПРАВА
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ЗА 2016. ГОДИНУ

Штампа:
ТМП Друштво за запошљавање слијепих и слабовидих лица доо, Сарајево
Тираж:
80

САДРЖАЈ

I ПРЕДГОВОР	5
II САЖЕТАК	7
III ПОДАЦИ О ПОСТУПАЊУ ИНСТИТУЦИЈЕ ОМБУДСМЕНА ЗА ЉУДСКА ПРАВА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ У 2016. ГОДИНИ.....	16
IV ГРАЂАНСКА И ПОЛИТИЧКА ПРАВА.....	18
4.1. Правосудни систем и правна помоћ	18
4.1.1. Судови	18
4.1.2. Специјални извјештај о судским таксама у Босни и Херцеговини	22
4.1.3. Високо судско и тужилачко вијеће	23
4.1.4. Уставни суд Босне и Херцеговине	24
4.1.5. Тужилаштва	26
4.1.6. Жалбе на рад адвоката/адвокатске коморе	27
4.1.7. Бесплатна правна помоћ	28
4.2. Слобода изражавања, окупљања и удруживања	28
4.2.1. Право на приступ информацијама	28
4.2.2. Слобода изражавања	32
4.3. Право на имовину.....	34
4.4. Управа	36
4.5. Инспекције	38
4.6. Статусна питања грађана.....	40
4.7. Полиција.....	43
4.8. Владина и министарска именована.....	45
V ЕКОНОМСКО-СОЦИЈАЛНА ПРАВА	47
5.1. Право на рад.....	47
5.2. Питање отпремнина у Републици Српској, односно Федерацији Босне и Херцеговине.....	52
5.3. Комуналне услуге.....	53
5.4. Право на пензију.....	56
5.5. Право на здравствену и социјалну заштиту.....	59
VI ПОЈАМ ТОРТУРЕ И УСПОСТАВЉАЊЕ ПРЕВЕНТИВНОГ МЕХАНИЗМА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.....	63
6.1. Праћење права затвореника/притвореника.....	63
6.1.1. Здравствена заштита	65
6.1.2. Коришћење ванзаводских погодности	66
6.1.3. Услови смјештаја.....	67
6.1.4. Радни ангажман	71
6.1.5. Питање премјештаја	71
6.1.6. Безбједност лица лишених слободе	73
6.1.7. Комуникација са спољним свијетом.....	74
6.2. Стање у установама за смјештај особа са интелектуалним потешкоћама.....	75
VII ПРАВА ДЈЕЦЕ.....	77
7.1. Најбољи интерес дјетета.....	77
7.2. Здравствена заштита и образовање дјеце.....	80
7.3. Партиципација дјеце	83
7.4. Вршњачко насиље	84
7.5. Дјеца и интернет.....	85
7.6. Малољетници у сукобу са законом	87

VIII ПОСЕБНО УГРОЖЕНЕ КАТЕГОРИЈЕ ГРАЂАНА	88
8.1. Особе са инвалидитетом.....	88
8.1.1. Професионална рехабилитација особа са инвалидитетом	95
8.2. Права мањина	95
8.3. Повратници.....	96
8.4. Права жена.....	97
IX ДИСКРИМИНАЦИЈА	100
9.1. Оцјена стања по жалбама, израда подзаконских аката, специјални извјештаји.....	102
9.2. Преглед стања – поређење у односу на претходни период	103
9.3. Специјални извјештај о правима ЛГБТ особа у Босни и Херцеговини.....	103
9.4. Приручник за поступање Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине у предметима дискриминације	105
9.5. Појединачни примјери од генералног значаја.....	106
9.5.1. Утврђивање националне припадности кандидата на конкурсима	106
9.5.2. Називи улица и установа	107
9.5.3. Употреба језика у процесу образовања.....	107
9.5.4. Боксит Милићи.....	108
9.5.5. Мобинг	109
9.5.6. Коришћење неплаћеног одсуства ради одласка у иностранство	110
X ПРЕПОРУКЕ ОМБУДСМЕНА	111
XI САРАДЊА С МЕДИЈИМА	112
XII САРАДЊА СА ОРГАНИМА И ИНСТИТУЦИЈАМА	118
12.1. Сарадња са органима и институцијама Босне и Херцеговине.....	118
12.2. Сарадња са међународним институцијама и организацијама	120
12.3. Регионална сарадња	124
XIII САРАДЊА СА НЕВЛАДИНИМ И ЦИВИЛНИМ СЕКТОРОМ.....	126
XIV ОСТАЛИ ВАЖНИ ДОГАЂАЈИ	129
XV ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ ПРЕПОРУКА	132
АНЕКС I ПРЕГЛЕД БУЏЕТА ЗА 2016. ГОДИНУ	153
АНЕКС II ПРЕГЛЕД ОБАВЕЗА ПО ЗАКОНУ О СЛОБОДИ ПРИСТУПА	
ИНФОРМАЦИЈАМА	154
АНЕКС III ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ СТАТИСТИЧКИХ ПОКАЗАТЕЉА.....	157

I ПРЕДГОВОР

С циљем праћења стања људских права у Босни и Херцеговини, омбудсмени за људска права Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: омбудсмени) су у складу са одредбама чл. 34 и 35 Закона о Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине обавезни почетком сваке године доставити резултате својих активности у претходној години Предсједништву Босне и Херцеговине, Представничком дому и Дому народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, Парламенту Федерације Босне и Херцеговине и Народној скупштини Републике Српске.

Годишњи извјештај о резултатима активности институције Омбудсмена за 2016. годину садржи све релевантне показатеље дјеловања Омбудсмена у претходној години, укључујући статистичке показатеље о броју и природи примљених жалби, резултатима њиховог разматрања, те препорукама чијом реализацијом би утврђена кршења људских права требало да се отклоне и превенира њихово понављање. У Извјештају су презентовани и показатељи који се односе на израду специјалних извјештаја, поднесених законодавних иницијатива, сачињених анализа стања људских права у одређеним областима, као и информације о сарадњи са институцијама, невладиним организацијама и медијима.

Омбудсмени су у оквиру овог годишњег извјештаја, као посебан дио, презентовали и податке о појавама дискриминације, а у складу с одредбама Закона о забрани дискриминације Босне и Херцеговине, те податке о проведеним активностима које се односе на мандат који је утврђен законима којима се уређује слобода приступа информацијама у Босни и Херцеговини.

Структура овог извјештаја сачињена је на начин да он садржи сажетак, у којем су презентоване најважније чињенице у вези са стањем људских права у одређеним областима и поступање Омбудсмена, док поједина поглавља садрже детаљне информације по областима људских права, као и опште информације о дјеловању Омбудсмена у превенцији и промоцији људских права. На крају, Извјештај садржи анексе са релевантним статистичким подацима.

Омбудсмен у смислу овог извјештаја и Закона о Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине означава три лица која чине Институцију. Ову дужност у извјештајном периоду обављали су: др Јасминка Цумхур, Нивес Јукић и др Љубинко Митровић.

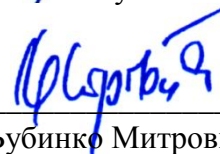
Омбудсмени Босне и Херцеговине

др Јасминка Цумхур

Нивес Јукић

др Љубинко Митровић

II САЖЕТАК

Институција Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине установљена је Анексом б Оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини – Споразум о људским правима, и представља основни гарант остваривања владавине права и заштите људских права и основних слобода у Босни и Херцеговини. Институција има и посебне надлежности утврђене Законом о забрани дискриминације, Законом о слободи приступа информацијама Босне и Херцеговине, Законом о слободи приступа информацијама Федерације Босне и Херцеговине и Законом о слободи приступа информацијама Републике Српске, те Законом о владиним, министарским и другим именовањима Босне и Херцеговине, Законом о владиним, министарским и другим именовањима Федерације Босне и Херцеговине и Законом о владиним, министарским и другим именовањима Републике Српске.

Разноликост мандата Институције, ограниченост њених ресурса, али прије свега стање људских права у Босни и Херцеговини, као и обавезе које проистичу из Париских принципа којима се одређује дјеловање националних институција људских права, усвојених Резолуцијом Генералне скупштине Уједињених народа 48/134, наметнули су потребу доношења акта о свеобухватном стратешком дјеловању Омбудсмена. Тако су у фебруару 2016. године омбудсмени за људска права Босне и Херцеговине усвојили Стратегију дјеловања институције Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине за период од 2016. до 2021. године (у даљем тексту: Стратегија). Овај документ резултат је широких консултација које су омбудсмени обавили с другим институцијама, невладиним организацијама, представницима медија и међународним организацијама. Стратегијом су дефинисани циљеви и приоритети које је потребно остварити како би се унаприједило стање људских права и основних слобода у Босни и Херцеговини кроз дјеловање Омбудсмена, а који укључују: јачање капацитета институције Омбудсмена; ефикасну заштиту и промоцију људских права; сарадњу са институцијама и органима свих нивоа власти у Босни и Херцеговини; међународну и институционалну сарадњу; сарадњу с невладиним организацијама и грађанима; сарадњу с медијима и сарадњу с академском заједницом. Извршење циљева утврђених Стратегијом могуће је пратити кроз остваривања резултата активности омбудсмена, а што је значајно с обзиром на то да су омбудсмени обавезни сваке године доставити годишњи извјештај о резултатима активности Институције: Предсједништву Босне и Херцеговине, Парламентарној скупштини Босне и Херцеговине, Парламенту Федерације Босне и Херцеговине и Народној скупштини Републике Српске. Сам назив извјештаја управо фокус ставља на активности институције Омбудсмена и њене резултате, што је и логично с обзиром на мандат омбудсмена да штите и промовишу људска права у Босни и Херцеговини.

У оквиру свог мандата, омбудсмени дјелују реактивно на начин да поступају по жалбама грађана или по службеној дужности, у случајевима кршења људских права, али и проактивно кроз заговарање примјене међународних стандарда људских права, првенствено оних којим је Босна и Херцеговина ратификацијом приступила. Реактивно дјеловање захтијева структурирање Институције на начин да је њено дјеловање видљиво, да је доступна грађанима и да је поступање ефикасно. Када се говори о ефикасности

поступања, важно је направити дистинкцију између ефикасности поступања Институције по самој жалби и ефикасности у остваривању права грађана, у случају када су омбудсмени утврдили повреду права и упутили препоруку надлежном органу да кршење права отклони. У првом случају ефикасност захтијева максималну отвореност Институције према грађанима, дјеловање у што краћем временском периоду, могућност подношења жалби писаним, електронским путем или директним контактима са грађанима, а што је могуће остварити кроз дјеловање на терену. Закон о Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине дефинисао је да је сједиште Институције у Бањој Луци, а да функционишу и подручне канцеларије у Сарајеву, Мостару и Брчком. Препознавши важност свог дјеловања на терену, омбудсмени су отворили и Теренску канцеларију у Ливну, те успоставили канцеларијске дане, уз подршку локалне заједнице у Тузли, а уз подршку Мисије OSCE у Босни и Херцеговини (у даљем тексту: OSCE) и у Гламочу, Дрвару и Грахову. У току 2016. године канцеларијски дани су уз подршку градоначелника Бијељине и OSCE успостављени и у Бијељини. Интенција омбудсмена је да се оваква пракса дјеловања и приближавања Институције грађанима успостави и у Бихаћу и Добоју, али због ограничености ресурса ова активност је пролонгирана.

Реактивно поступање омбудсмена је, прије свега, поступање по обраћањима грађана или покретање истрага по службеној дужности. У 2016. години регистровано је 11.981 обраћања грађана омбудсменима путем непосредних контаката, телефонских позива, електронске поште и жалби. У протеклих неколико година постоји одређена константа у односу на број регистрованих жалби у Институцији, тако да је 2016. године запримљено 2.977 жалби, а у 2015. години 2.966. Највећи број жалби односи се на повреде грађанских и политичких права (1.718 или 57,7%); кршење економских, социјалних и културних права (738), права притвореника и затвореника (168), дискриминацију (152), кршења права дјете (139), повреде права особа с инвалидитетом (53) и повреде права националних и вјерских мањина (9). Жалбе које указују на повреду грађанских и политичких права односе се на право на живот, слободу вјероисповијести, слободу говора, слободу окупљања, изборна права и право на правично суђење, ефикасност поступања управе, тужилаштво, полицију итд. Анализом жалби запримљених у Институцији може се закључити да се грађани обраћају због непримјерене дужине трајања судских поступака пред судовима (144), недјелотворног провођења судских одлука (58) и жалбе на рад судија због повреда одредаба процесних закона (27). Укупно 340 жалби односи се на остале повреде права везаних за поступање судова (повреде принципа непристраности, недоношења судских одлука на законом прописан начин и у року, неуједначености судске праксе). Примјетно је повећање броја обраћања грађана гдје је као одговорна страна наведено тужилаштво (57), а у пет случајева издата је и препорука. Жалбе се односе на непредузимање активности у вези с поднесеним кривичним пријавама и на дужину трајања поступка до доношења тужилачке одлуке, те необавјештавање осумњиченог, али и оштећеног о тужилачкој одлуци.

У току 2016. године омбудсмени су запримили 358 жалби на рад управе, а издата је 31 препорука. У највећем броју жалби грађани указују на повреду начела управног поступка прописаних Законом о управном поступку Федерације Босне и Херцеговине и Законом о општем управном поступку Републике Српске, чија примјена је обавезна од стране надлежних органа управе приликом поступања и одлучивања о управним стварима.

Најчешће је у питању повреда слједећих начела: законитости, заштите права странака, саслушања странака, ефикасности и економичности поступка, истине и пружања помоћи неугој странци. Жалбе које су се односиле на остваривање права у управном поступку и управном спору у највећем броју су биле на дужину трајања првостепеног управног поступка, затим на поступак одлучивања по жалби, некоришћење законске могућности другостепеног органа за одлучивање у меритуму о предметној управној ствари већ стално враћање првостепеном органу на поновни поступак и одлучивање (пингпонг лоптица) и ћутање администрације.

Инспекцијски надзор, као облик надзора, има изузетну важност при провођењу закона и гарант је осигурања права физичких и правних лица. Кроз инспекцијски надзор органи власти надзиру провођење прописа, отклањају евентуална кршења и санкционишу одговорна лица. Наводи жалби у односу на инспекцијске органе односе се на непоступање истих по пријавама грађана, неблаговремено вршење инспекцијског надзора, непредузимање законских радњи, изостанак правоваљаног дјеловања због мањка кадрова, итд. Омбудсмени Босне и Херцеговине указују на то да, уколико власти нису у стању осигурати надзор над провођењем прописа, само регулисање било које области суштински је без ефекта.

Током 2016. године у институцији Омбудсмена регистрирано је 738 жалби које се односе на кршења економских, социјалних и културних права и у односу на 2015. годину дошло је до повећања броја обраћања грађана по овом основу за 5,73%. Највећи број обраћања је због повреде права из радног односа (328 жалби) и већи је за 13,89% у односу на 2015. годину. Разлози обраћања су конкурсне процедуре, посебно у образовању, непоштивање радног времена, мобинг, непријављивање радника на заводе/фондове за пензијско и инвалидско осигурање, укључујући и неуплаћивање доприноса за пензијско, социјално, здравствено осигурање и осигурање за случај незапослености. Управо потреба да се питање запошљавања у институцијама које се финансирају из буџета уреди на начин да је обавезно расписивање конкурса био је разлог да су омбудсмени још 2014. године упутили Парламенту Федерације Босне и Херцеговине иницијативу за детаљније уређивање овог питања. Питање дискриминације у области запошљавања је основ за жалбе, но недостатак статистичких показатеља, неуспостављање регистра запосленика, посебно у институцијама које се финансирају из јавних средстава, отежава утврђивање дискриминације по националној или полној основи.

Везано за право на пензију грађани се жале на дужину поступака након подношења захтјева за остваривање права на пензију, поступање другостепеног органа, односно неодлучивање у роковима о жалбама на рјешења првостепеног органа, као и на неправилности приликом обрачуна висине пензије, те потешкоће приликом утврђивања стажа оствареног у другим државама. С обзиром на то да је породичним законима ванбрачна заједница изједначена са брачном, омбудсмени указују на неједнак третман брачних и ванбрачних партнера по питању остваривања права на породичну пензију у складу са одредбама Закона о пензијском и инвалидском осигурању Федерације Босне и Херцеговине и Закона о пензијском и инвалидском осигурању Републике Српске, због чега су надлежним тијелима поднијели иницијативу за измјене и допуне наведених закона.

Током 2016. године регистроване су 44 жалбе које се тичу кршења права на здравствену заштиту, те 86 жалби на повреду социјалних права. Запримљене жалбе односиле су се на остваривање права на здравствену заштиту дјете, особа са менталним потешкоћама, плаћање партиципације, листу лијекова и уопште квалитет остваривања здравствене заштите. Омбудсмени посебно наглашавају да све радње надлежних институција предузетих у циљу заштите интегритета особа, укључујући и смјештај у установе, морају бити предузете искључиво уз услов да су у складу са процедурама прописаним законима. Непоштивање процедура може учинити упитним остварење циља који се самом мјером желио постићи.

Жалбе у односу на права дјете односиле су се на положај дјете у конфликтним разводима, здравствену заштиту дјете, остваривање социјалних права, вршњачко насиље, злоупотребу дјете путем интернета, образовање, коришћење матерњег језика и добијање диплома у којим је наведен матерњи језик према одређењу дјетета итд.

У односу на повратнике, омбудсмени констатују да је и данас, након двадесет година од завршетка рата, још увијек актуелно питање провођења Анекса VII Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини којим је прописано да све избјеглице и расељена лица имају право да се слободно врате својим кућама, право на поврат имовине која им је одузета током непријатељстава од 1991. године, као и надокнаду имовине која им се не може вратити. Одредбе Анекса VII тијесно се везују с питањем заштите приватног власништва на начин на који то предвиђа Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, али и остваривања репаративних права.

Омбудсмени су у 2016. години регистровали 150 предмета дискриминације од којих је значајан број ријешен у току истраге и прије издавања препоруке, посредовањем, подстицањем пријатељског рјешења или предузимањем медијације између страна у спору, или на начин да одговорни јавни орган сам коригује своје поступање након првог обраћања институције Омбудсмена. У извјештајном периоду издато је 27 препорука, најчешће у случајевима мобинга, дискриминације на основу припадности националној мањини, на основу образовања, као и по осталим основама. Случајеви дискриминације указују на постојање низа фактора који доводе до системског кршења права од назива улица, школа, немогућности коришћења матерњег језика, издавања докумената на језицима и писмима гарантованим Уставом итд. По захтјеву Заједничке комисије за људска права Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, омбудсмени планирају у 2017. години урадити специјални извјештај о државним, односно службеним симболима у употреби у Босни и Херцеговини који доводе до дискриминације грађана.

У случају када омбудсмени утврде повреду права грађана, упућују препоруку надлежном органу. Ефикасност остваривања права грађанина зависи од спремности органа да сарађује с омбудсменима. Статистика показује да је и даље присутна неспремност означених органа за сарадњу са омбудсменима, чак и у поступку истраге, због чега омбудсмени у оваквим случајевима издају препоруку да орган успостави сарадњу, а о несарадњи обавјештавају непосредно виши орган. Овакав вид понашања одговорних органа индикатор је односа власти према људским правима, владавини права, али прије свега према грађанима. Други вид несарадње постоји када омбудсмени утврде повреду

права, те препоруком наложе надлежном органу да предузме мјере у циљу отклањања утврђене повреде права. У 2016. години омбудсмени су издали укупно 267 препорука. Одређен број органа испоштовао је препоруку у цијелости (84), дјелимично (14), или је остварена сарадња са омбудсменима (48), док један дио органа уопште није успоставио комуникацију са омбудсменима у вези са издатом препоруком (59) или је одговорио да препоруку неће испоштовати (62). Знатан број препорука издат је због несарадње органа са омбудсменима.

Овако понашање органа указује на низак ниво демократичности институција којим су препоруке упућене и представља изазов не само за омбудсмене, већ за друштво у цјелини, а посебно за владе ентитета, кантона и Брчко дистрикта, које су и најодговорније за поступање институција, да кроз дијалог пронађу рјешење за ефикаснију имплементацију препорука омбудсмена, укључујући и успостављање механизма одговорности за појединце у институцијама који пропуштају да поступе према препорукама омбудсмена. Управо 2017. година требало би да буде година дијалога омбудсмена и наведених влада, посебно на изналажењу модалитета ефикаснијег заједничког дјеловања на отклањању и превенирању кршења људских права.

Проактивно дјеловање захтијева успостављање континуиране, дугорочне сарадње са кључним партнерима, прије свега законодавним тијелима, ресорним министарствима, невладиним организацијама (у даљем тексту: НВО), медијима и академском заједницом. У току 2016. године омбудсмени су обавили низ састанака са представницима ресорних министарстава, посебно у области економско-социјалних права, јер се њихово дјеловање највише рефлектује на права грађана, а обављене су и редовне посјете установама за: смјештај особа са интелектуалним тешкоћама, извршење кривичних санкција, извршење мјера према малољетницима, центрима за социјални рад, те је мониториран одређен број поступака пред судовима.

Омбудсмени посебну пажњу посвећују сарадњи с невладиним организацијама, из разлога што овај облик друштвеног организовања представља израз грађанског дјеловања, а невладине организације омбудсмени сматрају важним извором информација о стању људских права. Сарадња са НВО-има одвија се у складу са Платформом за сарадњу институције Омбудсмена за људска права са невладиним организацијама, те смјерницама и критеријумима за сарадњу са институцијом Омбудсмена, а одвија се на принципу одржавања редовних консултативних састанака са НВО-има, али и учешћем у свим активностима које реализују НВО. Посебно је изражена сарадња са НВО-има и међународним организацијама које се баве питањем транспарентности, слободе приступа информацијама, правима особа са инвалидитетом, правима жена, дјецe и мањина. У 2016. години реализован је и одређен број активности које су директно резултат иницијатива НВО, међу којима су свакако најважније израда Специјалног извјештаја о приступачности радних простора законодавних тијела у Босни и Херцеговини особама са инвалидитетом, Специјалног извјештаја о правима ЛГБТИ особа у Босни и Херцеговини, те иницијативе за измјене закона у погледу изједначавања брачних и ванбрачних партнера у остваривању права на пензију и иницијативе за осигурање коришћења повластице код управљања моторним возилом у случају када се ради о дјеци са инвалидитетом и др.

Сматрајући сарадњу са академском заједницом кључном за стратешко јачање људских капацитета, оспособљених да одговоре изазовима заштите и промоције људских права, омбудсмени су у 2016. години потписали Меморандум о сарадњи са свим јавним и приватним универзитетима у Босни и Херцеговини. Овај документ представља основу за рад на заједничким пројектима од интереса за друштво, обављање студентске праксе и истраживања у институцији Омбудсмена, организирање заједничких тематских скупова и конференција и др.

Медији се глобално сматрају природним партнером националних институција људских права из разлога што грађани, путем медија, износе своје проблеме који захтијевају реакцију омбудсмена. Истовремено, и омбудсмени промоцију људских права обављају путем медија. У 2016. години омбудсмени су одговорили на 140 захтјева медија, што је 12 захтјева више него 2015. године. Највише интересовања медија било је за активности и питања из опште надлежности Институције, тачније сазнања до којих су омбудсмени дошли поступајући по жалбама грађана и мјера које су предузели на отклањању утврђених кршења њихових права, те област заштите права дјетета (27), области грађанских и политичких права (21), од којих се највећи број односио на функционисање правосуђа и слободу приступа информацијама, економско-социјална права грађана (17) итд. Посматрано према врсти медија, омбудсмени и њихови помоћници су највише изјава дали за електронске медије, прије свега телевизију (60), док је дупло мање изјава реализовано по захтјевима принтаних медија (31), портала (20), радио-станица (18), те новинских агенција (11). Од медијских кућа, највећи интерес за рад омбудсмена показао је БХРТ, а запажена гостовања омбудсмена остварена су и у програму РТВ Федерације Босне и Херцеговине и РТРС-а. Интересовање за рад омбудсмена показале су и телевизије Al Jazeera, Н1, ТВ1, као и „Глас Српске“, Радио Слободна Европа и бројне друге медијске куће. Омбудсмени у све већем броју одговарају и на захтјеве портала, као што су diskriminacija.ba, портал Бука и др. Значајан допринос у информисању јавности у локалним заједницама о стању људских права и дјеловању омбудсмена дали су РТВУСК, Семберске новине, ТВ City и др.

Информисање јавности о људским правима омбудсмени обављају и путем своје веб-странице на којој је у 2016. године објављено 176 појединачних информација, а страница је посјећена 39.418 пута и укупно је погледано 121.394 страница са садржајима. Те посјете остварило је 24.717 различитих посјетилаца из Босне и Херцеговине, Србије и Хрватске, а значајан број посјета забиљежен је из Русије, САД, Њемачке, Велике Британије, Кеније, Јужне Африке, итд.

Због све учесталијих напада на новинаре, а поступајући према препоруци Вијећа министара усвојеној закључком на 43. сједници, одржаној дана 26.1.2016. године, а у оквиру Акционог плана за реализацију приоритета из Извјештаја Европске комисије о Босни и Херцеговини за 2015. годину, омбудсмени припремају специјални извјештај о положају новинара и случајевима пријетњи новинарима који ће бити достављени надлежним тијелима на даље поступање.

Имајући у виду да омбудсмени представљају канал комуникације између грађана и власти, али и између грађана, власти и међународних тијела, то је значајно указати на то

да су у току 2016. године омбудсмени значајну пажњу посветили сарадњи са међународним и регионалним тијелима људских права, али и сарадњи са међународним организацијама у земљи, прије свега OSCE, Вијеће Европе, УН агенције, Save the Children, те амбасадама Сједињених Америчких Држава, Велике Британије, Швајцарске и др.

Коначно, након вишегодишњих преговора, омбудсмени су 2016. године примљени у пуноправно чланство Европске мреже тијела за равноправност, EQUINET, са сједиштем у Бриселу, што отвара велике могућности за обуку и стручно усавршавање особља Институције, као и размјену искустава и финансијску подршку од стране Европске комисије.

У 2016. години омбудсмени су обиљежили 20. годишњицу дјеловања институције Омбудсмена. То је била прилика да се сагледа ефикасност овог механизма у заштити и промоцији људских права, посебно с обзиром на чињеницу да је Омбудсмен Босне и Херцеговине успостављен три године након усвајања Париских принципа, а који представљају опште стандарде за све националне институције људских права. Додатна димензија у дјеловању Омбудсмена Босне и Херцеговине јесте у чињеници да се ради о институцији успостављеној мировним споразумом и то кроз засебан анекс споразума, која је своје дјеловање започела у постконфликтном и транзицијском друштву. Колики је значај овог питања показује и чињеница да је Европска група националних институција људских права, уз подршку Европске комисије, одлучила посебно истражити питање улоге националних институција људских права у постконфликтним друштвима, а у циљу креирања добрих пракси.

Током цијеле године низом активности обиљежавана је 20. годишњица Институције, а уз подршку OSCE организована су и два посебна догађаја. Како омбудсмени посебан значај дају регионалној сарадњи и подржавају заједничко дјеловање сродних институција из региона, цијенећи да то представља добру основу за даљу промоцију ЕУ интеграција у земљама Западног Балкана, те слиједећи Изјаву о сарадњи, потписану у мају 2010. године у Сарајеву, организована је регионална конференција Омбудсмена и тијелâ за једнакост (Хрватске, Србије, Црне Горе, Албаније, Словеније и Македоније) о поступањима у случајевима дискриминације. Циљ ове конференције био је креирање простора за размјену искустава између тијела за једнакост и омбудсмена о поступању у случајевима дискриминације, те могућностима будућег заједничког дјеловања, с обзиром на то да је примјена антидискриминацијског законодавства отворила низ питања пред практичаре. Други догађај била је међународна конференција под називом „Једнаки у различитости“. Овој конференцији присуствовали су представници законодавне и извршне власти у Босни и Херцеговини, представници дипломатског кора, Европске уније у Босни и Херцеговини и међународних организација, представници тијела за заштиту људских права и равноправности из држава региона, као и претходни омбудсмени Босне и Херцеговине, укључујући и прву именовану омбудсменку Грет Халер из Швајцарске. Конференција је била прилика да се сагледа, кроз примјер Омбудсмена Босне и Херцеговине, важност националних институција за људска права у остваривању владавине права, мира, сигурности и толеранције, гдје је посебно наглашена улога у заштити рањивих категорија друштва, као што су дјеца, особе са инвалидитетом, старе

особе, повратници, мањине (Роми, ЛГБТ). Закључци конференције представљају и водиљу како даље, кроз унапређење дјеловања омбудсмена, унаприједити и људска права.

У 2016. години омбудсмени су Поткомитету за акредитацију Генералне алијансе националних институција људских права (GANHRI), раније Међународни координацијски комитет (ICC), поднијели захтјев за реакредитацију Институције, која је 2010. године одлуком овог тијела акредитована у статусу „А“, уз обавезу да се до сљедећег акредитационог циклуса (2015) изврши неколико препорука које се односе на осигурање финансијске неовисности, сарадњу са цивилним друштвом и избор омбудсмена. Акредитовање у статусу „А“ показатељ је да Институција у потпуности дјелује у складу са Париским принципима, а који се користе као основа у процесу акредитације. Како је 2015. година била транзицијска година, због неименовања омбудсмена, то је поднесен захтјев да се процес реакредитације пролонгира, а истовремено је Парламентарној скупштини Босне и Херцеговине поднесена иницијатива за измјену и допуну Закона о Омбудсмену за људска права, која је задужила Министарство за људска права и избјеглице (у даљем тексту: Министарство) да припреми измјене и допуне наведеног закона. Министарство је, слиједећи препоруке ICC, те УН тијела за људска права, припремило нацрт Закона о Омбудсмену за људска права и упутило га у парламентарну процедуру, у којој предложени текст закона није добио подршку Дома народа, а о чему је извијештен Поткомитет GANHRI, који је на свом засједању, одржаном у новембру 2016. годин одгодио разматрање реакредитације Омбудсмена Босне и Херцеговине и затражио од власти подузимање активности у циљу извршења раније издатих препорука. Неусвајање предложеног закона о Омбудсмену негативно се одразило и на извршавање међународне обавезе која се односи на успостављање превентивног механизма (ПМ). Без обзира на значај успостављања превентивног механизма и чињеницу да су органи у Босни и Херцеговини у посљедњих шест година предузимали одређене мјере и активности ради његовог формирања, он до данас није успостављен, чиме није извршена обавеза утврђена опционим протоколом уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака.

Питање реакредитације Омбудсмена значајно је и у контексту придруживања Босне и Херцеговине Европској унији (ЕУ), с обзиром на то да је 2016. године Босна и Херцеговина поднијела апликацију за чланство у ЕУ, након чега јој је достављен упитник за припрему мишљења о захтјеву за чланство. Упитник садржи детаљну листу питања која својом структуром прати структуру критеријума за чланство у ЕУ, а циљ је да се кроз одговоре направи свеобухватан увид у политички, правни, друштвени, економски и административни систем државе која је поднијела захтјев за чланство у ЕУ, те оцијени његова компатибилност са системом и вриједностима које егзистирају у ЕУ и државама чланицама ЕУ. Упитник садржи значајан број питања која се односе на степен заштите људских права у Босни и Херцеговини, гдје је кључна улога у процјени стања и сачињавању одговора повјерена Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине. Истовремено, у Извјештају Европске комисије о напретку Босне и Херцеговине за 2016. годину констатовано је: „Канцеларија омбудсмена и даље нема адекватне кадровске капацитете и суочава се са озбиљним финансијским ограничењима, која негативно утичу на резултате рада у цјелини. Ово отежава обављање функција, укључујући провођење прописа о забрани дискриминације. Систематска сарадња између Канцеларије омбудсмена

и цивилног сектора и даље је ограничена. У новембру су именовани нови омбудсмени након транспарентног и правичног процеса парламентарног избора у који се били укључени представници цивилног друштва и који је био у складу са европским стандардима и Париским принципима“.

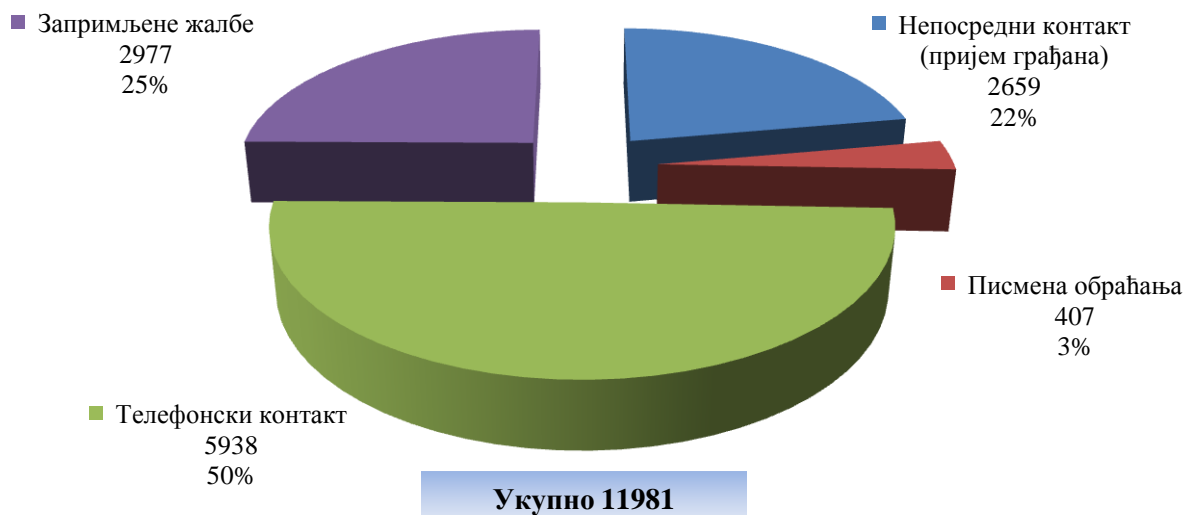
Да би омбудсмени Босне и Херцеговине могли одговорити свим задацима који се пред Институцију постављају, са фокусом на заштити сваког обесправљеног појединца под надлежношћу органа свих нивоа власти ове државе, што је амбициозан и веома захтјеван циљ, неопходно је дати му потребну снагу, капацитете и подршку. Вођена истом идејом, Европска комисија за борбу против расизма и нетолеранције (ECRI), са сједиштем у Стразбуру, упутила је приоритетну препоруку да се оснажи институција Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине у домену борбе против дискриминације, коју би наша земља требало да проведе у наредне двије године.

Из свега наведеног, евидентно је да је степен остваривања људских права и дјелотворност Омбудсмена за људска права од суштинског значаја за успјешно окончање процеса европских интеграција, али прије свега за остваривање права грађана, те достизање владавине права у степену којим се гарантује једнакост свих грађана.

III ПОДАЦИ О ПОСТУПАЊУ ИНСТИТУЦИЈЕ ОМБУДСМЕНА ЗА ЉУДСКА ПРАВА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ У 2016. ГОДИНИ

Током 2016. године Институција је запримила укупно 2.977 жалби. У поређењу са 2015. годином, регистровано је 11 жалби више. Током извјештајног периода институцији Омбудсмена обратило се укупно 11.981 грађана (непосредни контакти, телефонски позиви, електронска пошта и писмене жалбе).

Заједно с предметима пренесеним из претходних година, у раду је евидентирано укупно 4.611 жалби. У 2016. години окончано је 2.816 предмета. Највећи број жалби односио се на повреде грађанских и политичких права, и износи 1.718 предмета. Затим слиједе жалбе које су се односиле на: кршење економских, социјалних и културних права (738), права притвореника и затвореника (168), све облике дискриминације (152), кршења права дјете (139), повреде права особа с инвалидитетом (53) и повреде права националних и вјерских мањина (9).

Графикон 1

У извјештајном периоду омбудсмени су издали 250 препорука у 267 предмета. Степен реализације препорука приказан је у табели 1.

Начин реализације препорука у предметима	Број предмета са издатом препоруком
Реализована	84
Остварена сарадња	48
Дјелимично реализована	14
Нема одговора	59
Није реализована	62
Укупан број предмета са издатом препоруком	267

Табела 1

У извјештајном периоду омбудсмени су сачинили:

- Специјални извјештај под називом: Приступачност радних простора законодавних тијела у Босни и Херцеговини особама са инвалидитетом¹;
- Специјални извјештај о (не)поштовању људских права и права из области рада у компанији „Боксит“ Милићи²;
- Ех officio специјални извјештај – судске таксе³;
- Специјални извјештај о правима ЛГБТ особа у Босни и Херцеговини⁴;
- Специјални извјештај о кршењу људских права осуђених особа у Казнено-поправном заводу затвореног типа Зеница⁵; и
- Ех officio Специјални извјештај / Препорука у вези са дискриминацијом дјеце дијабетичара у Босни и Херцеговини⁶.

Сачињена је и „Анализа стања у установама у којима су смјештени малолетници у сукобу са законом у Босни и Херцеговини“⁷.

Осим напријед наведеног упућене су иницијативе за измјену сљедећих законских прописа:

- Ех officio – иницијатива/приједлог за усклађивање такси за стицање држављанства⁸;
- Иницијатива за измјене и допуне Закона о извршењу кривичних санкција у Федерацији Босне и Херцеговине⁹ и Закона о извршењу кривичних санкција Републике Српске¹⁰;
- Ех officio – иницијатива за измјене Закона о предшколском одгоју и образовању Тузланског кантона;¹¹
- Ех officio – иницијатива за измјене Закона о наслеђивању Републике Српске¹²;
- Ех officio – иницијатива за измјене и допуне Закона о пензијском и инвалидском осигурању Републике Српске¹³.

¹ Ж-БЛ-02-620/15, П-12/16, види http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2016021011073606bos.pdf

² Ж-БЛ-06-711/15, 800/15 и 761/15, П-18/16, види http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2016030415144708bos.pdf

³ Ж-СА-05-324/16, П-60/16

⁴ Ж-СА-06-337/16, П-197/16, види http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2016110413333704bos.pdf

⁵ Ж-СА-07-513/16

⁶ Ж-МО-04-35/16, П-109/16, види http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2016062712004500bos.pdf

⁷ Ж-БЛ-01-589/16, види http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2016100610154998bos.pdf

⁸ Ж-СА-05-761/16

⁹ “Службене новине Федерације Босне и Херцеговине”, број: 44/98, 42/99, 12/09 и 42/11

¹⁰ Ж-СА-07-107/16

¹¹ Ж-БЛ-05-622/16

¹² Ж-БЛ-05-697/16

¹³ Ж-БЛ-04-761/16

IV ГРАЂАНСКА И ПОЛИТИЧКА ПРАВА

Међународни пакт о грађанским и политичким правима¹⁴ обавезује Босну и Херцеговину да поштује грађанска и политичка права појединаца, укључујући право на живот, слободу вјероисповијести, слободу говора, слободу окупљања, изборна права и право на праведно суђење.

Од укупног броја жалби за примљених у институцији Омбудсмена Босне и Херцеговине у 2016. години, највећи број се односи управо на повреду грађанских и политичких права, што укупно износи 1.718 или 57,7%.

Омбудсмени указују на широко поље дјеловања приликом поступања по жалбама грађана због повреде грађанских и политичких права, што се може видјети и из табеле 2.

Повреде	Број повреда у 2016.
Судови	569
Управа	358
Приступ информацијама	291
Имовинскоправни односи	178
Полиција	138
Тужилаштва	57
Владина и министарска именованја	47
Јавне исправе	23
Остало	58
Укупно	1.718

Табела 2.

4.1. Правосудни систем и правна помоћ

4.1.1. Судови

Међународни стандарди људских права у поступцима утврђивања грађанских права и обавеза или основаности било какве кривичне оптужбе гарантују право на праведно суђење и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним, законом установљеним судом.

У извјештајном периоду, 569 жалби изјављено је на рад судова.

Анализом жалби за примљених у институцији Омбудсмена Босне и Херцеговине може се закључити да се грађани обраћају управо због повреде ових загарантованих права, односно због непримјерене дужине трајања судских поступака пред судовима (144), недјелотворног провођења судских одлука (58), жалбе на рад судија због повреда

¹⁴ Међународни пакт о грађанским и политичким правима је мултилатерални споразум који је 16. децембра 1966. године усвојила Генерална скупштина УН, а ступио на снагу 23. марта 1976. године.

одредаба процесних закона (27) и 340 жалби које се односе на остале повреде права везаних за поступање судова (повреде принципа непристраниости, недоношење судских одлука на законом прописан начин и у року, неуједначености судске праксе).

Највише жалби запримљено је на рад сљедећих судова: Општински суд Ливно – 86 (Одјељење Дрвар – једна и Томиславград – 12), Кантонални суд Ливно – 58, Општински суд Сарајево – 51, Основни суд Бања Лука – 48, Кантонални суд Сарајеву – 36, Врховни суд Федерације Босне и Херцеговине – 25, Општински суд Тузла – 25, Кантонални суд Тузла – 20, Окружни суд Бања Лука – 17, Врховни суд Републике Српске – 15, Општински суд Мостар – 15, Уставни суд Босне и Херцеговине – 15 и Кантонални суд Мостар – 15. На поступање осталих судова у Босни и Херцеговини запримљен је мањи број жалби у односу на наведене податке, а цјеловит преглед дат је у дијелу Извјештаја који садржи статистичке показатеље.

Првостепени судови у највећем броју случајева након обраћања Омбудсмена подузимају законом прописане процесне радње; међутим, другостепени судови и даље достављају типске одговоре којима потврђују да рад по конкретној жалби није окончан и да се предмети рјешавају према плану рјешавања предмета за текућу годину, по старости поднесеног иницијалног акта, а према упутству Високог судског и тужилачког вијећа Босне и Херцеговине.

Правилником о оријентационим мјерилима за рад судија и стручних сарадника у судовима у Босни и Херцеговини¹⁵ прописују се оријентациона мјерила за праћење и мјерење рада и радних резултата судија, стручних сарадника, предсједника судова, предсједника судских одјељења, предсједника вијећа, општинских/основних судова, кантоналних/окружних судова, окружних привредних судова, врховних судова ентитета, Основног суда Брчко дистрикта, Апелационог суда Брчко дистрикта, Вишег привредног суда у Бањој Луци и Суда Босне и Херцеговине, као и друга питања од значаја за праћење и мјерење рада судова у Босни и Херцеговини. Ова мјерила одређена су принципима рада судова у Босни и Херцеговини, врстама судских предмета и начином завршетка судског предмета, у оквиру одређене врсте предмета, при чему се полази од законитог, правилног и благовременог рјешавања предмета у току једне календарске године.

Евидентно је да чак и поступање у складу са прописаним мјерилима не осигурава апсолутну ажурност у раду, због чега омбудсмени имају велики број предмета који се односе на дужину трајања поступка пред судовима.

Примјер: Жалитељка М. Т. у својству овлашћеног пуномоћника обратила се омбудсменима указујући на велики број предмета Општинског суда у Лукавцу у којима дужи временски период нису предузете потребне процесне радње, посебно наглашавајући да су неки од њих спорови из радног односа. У одговору Суда¹⁶ се наводи: “Достављамо вам извјештај о фазама рада у наведеним предметима како слиједи:

¹⁵ Правилник о оријентационим мјерилима за рад судија и стручних сарадника у судовима у Босни и Херцеговини, „Службени гласник Босне и Херцеговине“, бр. 43/12, 38/13 и 2/14.

¹⁶ Акт Општинског суда у Лукавцу, број: 126-0-Су-16-000 266 од 19.8.2016. године.

1. 126 0 П 117563 12 П – неуредна адреса тужене – достава тужбе на одговор није извршена, суд тражио уређење адресе, па након доставе 20.5.2016. године достава покушана на наведену адресу.
2. 126 0 112289 12 П – парница тече, спис пресигниран од поступајуће суткиње Е.О. дана 23.5.2016. године, те ће се наставити поступак сходно одредбама ЗПП-а.
3. 126 0 П 147359 12 П – започета парница, тужба достављена на одговор, достављен одговор дана 3.12.2012. године, предмет ће се ставити у рад сходно иницијалном акту.
4. 126 0 Рс 145668 12 Рс – започета парница, тужба достављена на одговор, достављен одговор дана 17.12.2012. године, предмет ће се ставити у рад сходно иницијалном акту.
5. 126 0 Рс 145670 12 Рс – започета парница, тужба достављена на одговор, достављен одговор дана 7.5.2013. године, предмет ће се ставити у рад сходно иницијалном акту.
6. 126 0 Рс 145671 12 Рс – започета парница, тужба достављена на одговор, достављен одговор дана 9.5.2013. године, предмет ће се ставити у рад сходно иницијалном акту.
7. 126 0 П 148425 13 П – започета парница, тужба достављена на одговор – 8.2.2013. године – достављен одговор дана 12.3.2013. године.
8. 126 0 П 109465 12 П – отежано достављање тужбе на одговор, а о чему је обавијештен пуномоћник – предмет ће се ставити у рад сходно иницијалном акту.
9. 126 0 П 111193 12 П – започета парница, тужба достављена на одговор, поднесен одговор дана 15.2.2012. године предмет ће се ставити у рад сходно иницијалном акту.

...

*Предметни судија ће предметне списе ставити у рад сходно иницијалном акту, те сходно и чињеници да нити један од П предмета није предмет хитне природе који би имали предност у стављању у рад, док ће у Рс предметима суд предузети радње сходно редослиједу како су заprimљени у суду и могућности у складу са критеријима Високог судског и тужилачког вијећа за оцјену рада судија сходно плану рјешавања старих предмета.*¹⁷

Из наведеног примјера може се видјети сва суштина ове проблематике: непоступање у складу са одредбама процесног закона, односно непримјерена дужина трајања судског поступка, што представља посебан проблем када су у питању спорови из радног односа.

Уз позивање на одредбе члана 6 Европске конвенције, уважавајући критеријуме утврђене праксом Европског суда за људска права¹⁸, омбудсмени су свјесни чињенице да се разумност трајања поступака може цјеловито и правилно сагледати уколико су узете у обзир свеукупне карактеристике конкретних предмета: сложеност проблематике, посебно

¹⁷ Ж-БР-05-18/16

¹⁸ Европски суд за људска права, Vernillo против Француске, пресуда од 20.2.1981. године, серија А бр. 198.

понашање страна у поступку, однос суда и свакако значај оштећеног да спор, за који је животно заинтересован, буде окончан на ефикасан и законит начин.

Омбудсмени већ дужи низ година указују на обавезу државе да судски систем организује на начин који ће омогућити да се одговори наведеним стандардима. Према пракси Европског суда за људска права¹⁹, упркос одређеним тешкоћама у вођењу поступка, судски поступак није сврха сам за себе него је процедурална гаранција за остваривање низа права грађана.

Као и у ранијим годинама, неизвршење судских одлука и даље представља разлог обраћања грађана Институцији, нарочито због:

- немогућности извршења пресуда када је извршеник општина, кантон или ентитет. Наиме, извршење је могуће провести само на средствима предвиђеним за ту намјену, а иста су подложна законским умањењима;
- жалбе грађана који су, у судском поступку, остварили право на исплату новчаног потраживања против Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине, а начин исплате обавеза регулисан је Законом о утврђивању и начину измирења унутрашњих обавеза Федерације Босне и Херцеговине и Законом о утврђивању и начину измирења унутрашњег дуга Републике Српске;
- спровођење извршења након права утврђених током радног спора, у ситуацији када је извршеник неликвидни привредни субјект.

Неизвршење судских одлука такође резултира кршењем члана 6 Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода, којим се појединцима гарантује право на праведно суђење, а који став је заузео и Европски суд за људска права у својој одлуци: „Било би илузорно ако би домаћи правни систем државе потписнице допуштао да коначна и обавезујућа одлука остане непроведена на штету странке.”²⁰

Примјер: Подносиатељка жалбе²¹ није наплатила потраживања утврђена рјешењем о извршењу Општинског суда у Босанској Крупи, којим је одређено извршење против извршеника ЈУ Мјешовита средња школа „Сафет Крупић“ Босанска Крупа, у износу од 53.907,04 КМ са законском затезном каматом од дана доношења пресуде до коначне исплате. Омбудсмени су упутили препоруку Влади Унско-санског кантона да одмах по пријему препоруке предузме све мјере како би се размотрила могућност измјене економског кода, односно повећања новчаног потраживања предвиђеног за исплате средстава по основу судских извршења за 2016. годину. Препорука је испоштована.

Примјер: Наводи жалбе односе²² се на поступање Општинског суда у Бихаћу ради непровођења рјешења о извршењу наведеног суда донесеног 2010. године. Омбудсмени су истакли да је трајање извршног поступка шест година, који још није окончан, а за чије непоступање Општински суд нема никакво оправдање, недопустиво и указали на став

¹⁹ Пресуда од 7.10.2004. године у предмету Ваупманн против Аустрије, Б 45.

²⁰ Европски суд за људска права, Јеличић против Босне и Херцеговине, §38 (2006).

²¹ Ж-БЛ-05-206/16, препорука број: П-64/16

²² Ж-БЛ-05-127/16, препорука број: П-223/16 од 28.11.2016. године

Уставног суд Босне и Херцеговине²³ да „период одлучивања у извршном поступку, који траје дуже од четири године, не може се сматрати разумним у смислу члана 6 став 1 Европске конвенције“. Суду је упућена препорука да одмах предузме све мјере из своје надлежности како би се окончао предметни поступак, на што је за примљен одговор да је поступајући судија предузео потребне процесне радње.

Примјер: за примљена је жалба²⁴ Центра за заштиту животне средине, у којој је наведено да би приједлог за измјену Закона о судским таксама с циљем ослобађања од плаћања судске таксе у управном спору за удружења на свим нивоима унутар Босне и Херцеговине погодовао заштити права и слобода свих грађана Босне и Херцеговине. Омбудсмени су упутили препоруку Министарству правде Босне и Херцеговине да предузме све мјере из своје надлежности ради разматрања наведене иницијативе, на начин да се иницијатива упути на разматрање како би се извршиле наведене измјене у свих 14 закона о судским таксама који се примјењују у Босни и Херцеговини. Министарство правде Босне и Херцеговине²⁵ је дана 9.6.2016. године доставило одговор, у којем се наводи да је препорука Омбудсмена Босне и Херцеговине: „...прослијеђена свим надлежним министарствима на разматрање те је предложено да свака институција одреди представника који ће узети учешће на састанку, који ће организовати ово министарство, ради усаглашавања и изналагања рјешења за реализацију дате препоруке.“

4.1.2. Специјални извјештај о судским таксама у Босни и Херцеговини

У извјештајном периоду омбудсмени су сачинили Специјални извјештај о судским таксама у Босни и Херцеговини.

На важност ове проблематике указивали су медији на територији Босне и Херцеговине, невладине организације и мрежа центара бесплатне правне помоћи, те су истицали да је Босна и Херцеговина држава са највећим таксама у регији, да грађани често нису у могућности да плате судске таксе, и на тај начин су ускраћени у остваривању својих права пред судовима.

Имајући у виду чињеницу да је знатан дио радноспособне популације Босне и Херцеговине незапослен, а да запослени, у појединим случајевима, не остварују зараду довољну за минимум животних потреба, поставља се питање прилагодљивости висине судских такси стварном стандарду грађана. С обзиром на предње, омбудсмени су провели истражни поступак, у циљу свеобухватног сагледавања домаћег релевантног законодавства којим је уређена област судских такси и тарифа, његове усаглашености са међународним стандардима и реалном, стварном стандарду грађана Босне и Херцеговине.

Омбудсмени су заузели став да економски показатељи у вези са висином примања (плате, пензије, незапослени), достављени приликом провођења истражног поступка од стране надлежних институција, предочавају стварну слику стандарда грађана Босне и Херцеговине. Закључили су да се грађани Босне и Херцеговине налазе у приближно

²³ Пресуда Уставног суда Босне и Херцеговине АП- 2473/07.

²⁴ Ж-БЛ-05-193/16, препорука број: П-78/16 од 26.4.2016. године.

²⁵ Акт Министарства правде Босне и Херцеговине од 3.6.2016. године, под бројем 06-07-14-5392/16.

једнакој економско-социјалној ситуацији, да висина судских такси и тарифа на територији Босне и Херцеговине није уједначена, као и да постоји различитост у прописаним висинама судских такси и тарифа.

У Специјалном извјештају упућене су препоруке:

- Високом судском и тужилачком вијећу Босне и Херцеговине и министарствима правде у Босни и Херцеговини да, у складу са чланом 6 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, уједначе висину судских такси и тарифа на територији Босне и Херцеговине имајући у виду чињенице изнесене у овом специјалном извјештају;
- Високом судском и тужилачком вијећу/савјету Босне и Херцеговине да осигура да сви судови на подручју Босне и Херцеговине на јаван и транспарентан начин објаве водич за примјену Закона о судским таксама и тарифама (нпр. Зеничко-добојски кантон, Општински суд у Зеници).

У току је праћење имплементације издатих препорука.

4.1.3. Високо судско и тужилачко вијеће

Високо судско и тужилачко вијеће Босне и Херцеговине је независна институција Босне и Херцеговине, основана Законом о Високом судском и тужилачком вијећу Босне и Херцеговине²⁶ (у даљем тексту: Вијеће) чији је основни мандат успостављање и очување независног, ефикасног и одговорног правосуђа у Босни и Херцеговини.

Законом су прописане сљедеће надлежности Вијећа: именовање судија, тужилаца и стручних сарадника, дисциплинска одговорност, правосудна управа и статистика, буџети правосудних институција, надзор над стручним усавршавањем, увођење ИКТ-а, као и водећа улога у провођењу и координирању реформских активности у правосудном сектору Босне и Херцеговине...

Дана 5.4.2016. године омбудсмени Босне и Херцеговине одржали су радни састанак са предсједником Високог судског и тужилачког вијећа Босне и Херцеговине²⁷. Тема састанка била су питања која се односе на рад правосудних институција Босне и Херцеговине, прије свега разговарано је о дужини трајања судских поступака пред судовима у Босни и Херцеговини, недјелотворном провођењу судских одлука, посебно у

²⁶ Интегрални текст садржи текст Закона о Високом судском и тужилачком вијећу Босне и Херцеговине („Службени гласник Босне и Херцеговине“, број 25/04), који је ступио на снагу 1.6.2004. године, Закона о измјенама Закона о Високом судском и тужилачком вијећу Босне и Херцеговине („Службени гласник Босне и Херцеговине“, број 93/05), који је ступио на снагу 7.1.2006. године и Закона о измјенама и допунама Закона о Високом судском и тужилачком вијећу Босне и Херцеговине („Службени гласник Босне и Херцеговине“, број 15/08) проглашеног Одлуком високог представника од 15.6.2007. године („Службени гласник Босне и Херцеговине“, број 48/07), који је ступио на снагу 3.7.2007. године.

Интегрални текст се користи само за интерну употребу и на исти се приликом службене употребе не може позивати.

²⁷ Састанку су присуствовали омбудсмени Босне и Херцеговине: др Јасминка Џумхур, гђа Нивес Јукић и др Љубинко Митровић, предсједник Високог судског и тужилачког вијећа Босне и Херцеговине г. Милан Тегелтија, замјеник шефа Кабинета Високог судског и тужилачког вијећа Босне и Херцеговине Адмир Катица и шефица Одјела за правна питања при Секретаријату Високог судског и тужилачког вијећа Босне и Херцеговине Татјана Петровић Јовановић.

свјетлу донесених одлука Европског суда за људска права, којима се потврђује да је неизвршење судских одлука кршење људских права. Посебна пажња посвећена је разговору на тему третирања предмета дискриминације, као и неопходност провођења хитних поступака у предметима радних односа, породичног права и дискриминације.

Током састанка размијењена су мишљења о различитим питањима из области функционисања правосуђа те су договорени даљи модалитети сарадње између ВСТВ-а Босне и Херцеговине и институције Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине.

4.1.4. Уставни суд Босне и Херцеговине

Уставни суд Босне и Херцеговине утемељен је чланом IV Устава Босне и Херцеговине као независни чувар Устава Босне и Херцеговине и институционални гарант за заштиту људских права и основних слобода установљених Уставом Босне и Херцеговине и инструментима Анекса I и, као такав, није дио редовног судског система, сходно томе нити предмет преиспитивања омбудсмена по притужбама грађана на његов рад, иако је током 2016. године запримљено 15 жалби у којима је означен као одговорна страна.

Међутим, сарадња између ове двије институције у процесу заштите људских права и слобода неопходан је услов за заштиту људских права сваког појединца у Босни и Херцеговини.

Одредбом члана 6 Закона о Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине прописано је да Омбудсмен може прослиједити предмете о наводним повредама људских права највишим судским органима Босне и Херцеговине који су надлежни за питања људских права, у складу с правилима која регулишу улагање жалбе тим органима, кад год установи да је то неопходно за ефикасно провођење својих дужности.

*Париски принципи*²⁸ у вези са статусом националних/државних институција за промоцију и заштиту људских права (у даљем тексту: Париски принципи), које је 1993. године усвојила Генерална скупштина Уједињених нација, представљају минималне међународне стандарде за успостављање државних институција за људска права. Они захтијевају да институције за људска права имају „што је могуће шири мандат“, који треба да буде „утврђен у уставном или законском тексту“ и осигура „како промоцију, тако и заштиту људских права“, уз навођење специфичних одговорности које Институција треба да има.

Сходно члану 16 Правила Уставног суда Босне и Херцеговине:²⁹

(1) Учесници у поступку су:

а) покретачи спорова из члана VI/3.а) Устава и Амандмана I и доносиоци аката који су предмет спора;

²⁸ Париски принципи секција А.1 и А.2, те А.3, http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obudsmen_doc2014012212054704bos.pdf преузето дана 11.1.2017. године.

²⁹ Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, <http://www.ccbh.ba/osnovni-akti/pravila-suda/uvod/?title=uvod&second=true>, преузето дана 3.2.2017. године.

б) странке у поступку у којем је донесена одлука која се оспорава апелацијом и суд, односно орган чија је пресуда, односно одлука, предмет апелације (члан VI/3.б) Устава);
 в) предсједавајући Дому народа, када је покренут спор из члана IV/3.ф) Устава;
 г) суд који је прослиједио питање Уставном суду и доносилац закона о чијем важењу овиси одлука суда (члан VI/3.ц) Устава).

(2) Уставни суд може у конкретном предмету одредити друге учеснике у поступку на које ће се примјењивати принцип контрадикторности.

(3) Уставни суд, односно судија извјештач, може затражити и од других органа и организација стручно писано мишљење, а регистар може затражити друге податке битне за одлуку Уставног суда у конкретном предмету.

Омбудсмен за људска права Босне и Херцеговине као централна институција за заштиту људских права и основних слобода у Босни и Херцеговини нема могућност поднијети апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине уколико то омбудсмени Босне и Херцеговине сматрају неопходним.

У овом извјештају изнијећемо и неке супротне ставове. Тако је Европска комисија за демократију путем права, односно Венецијанска комисија (која представља савјетодавно тијело Вијећа Европе за уставна питања³⁰), у неколико наврата разматрала питање функционисања националних институција за људска права, те је донијела и одређени број препорука. С обзиром на препознати значај ових институција у заштити и промоцији људских права, Венецијанска комисија је урадила компилацију својих препорука везаних за националне институције за заштиту људских права. Препоруке Венецијанске комисије указују на потребу давања овлашћења институцијама за заштиту људских права да иницирају апстрактну оцјену уставности закона и других прописа онда када они покрећу питања која се тичу људских права и основних слобода³¹. Став Венецијанске комисије је да Омбудсмену треба бити пружена могућност покретања оцјене уставности на сопствену иницијативу или у одговору на појединачну жалбу поднесену институцији Омбудсмена.

У току поступања по жалби³² омбудсмени су запримили акт Уставног суда³³ сљедеће садржине:

„Поводом обраћања институције Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине Уставном суду Босне и Херцеговине са захтјевима за изјашњење о појединим предметима, што покреће питање односа Уставног суда и институције Омбудсмена, тј. надлежности институције Омбудсмена да од Уставног суда захтијева изјашњење у свези с поступањем у одређеном предмету, односно обавезе Уставног суда да се изјасни о наводима из призива, Уставни суд је ово питање размотрио на сједници одржаној 10. априла 2013. године.

Уставни суд је ово питање размотрио у вези с релевантним одредбама чл. II и VI Устава Босне и Херцеговине, одредбама Анекса VI Општег оквирног споразума за мир у Босни и

³⁰ Компилација препорука УН тијела издатих Босни и Херцеговини, УН Канцеларија резидентног координатора у Босни и Херцеговини, јун 2007. године

³¹ CDL-AD(2010)039rev – Study on individual access to constitutional justice adopted by the Venice Commission at its 85th Plenary Session (Venice, 17-18 December 2010), par. 64.

³² Ж-СА-05-707/16

³³ Акт Уставног суда број: АП-4553/15 од 26.7.2016. године.

Херцеговине, те у вези са својим ставом из Одлуке број У 7/98 од 26. фебруара 1999. године у којој је разматран однос Уставног суда и Дома за људска права за Босну и Херцеговину.

Наиме, у овој одлуци Уставни суд је закључио:

'Врло је важно имати на уму одређене одредбе Устава Босне и Херцеговине и Споразума о људским правима које регулишу правне ефекте одлука Уставног суда Босне и Херцеговине и Дома за људска права за Босну и Херцеговину. У складу са чланом Ви/4. Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда Босне и Херцеговине ће бити коначне и обавезујуће. Како су ове двије одлуке биле прихваћене истодобно, исправно тумачење мора бити да аутори нису намјеравали дати ниједној од ових институција овлашћење ревидирања одлуке оне друге већ, итавише, сматрају да у вези са питањем људских права Уставни суд Босне и Херцеговине и Дом за људска права за Босну и Херцеговину треба да функционишу као паралелне институције, те да ниједна од њих није мјеродавна мијешати се у рад оне друге, а да је у појединим случајевима остављено на располагање подносиоцима захтјева да начине избор између алтернативних правних лијекова.'

С обзиром на то да је институција Омбудсмена наведена у Анексу VI, док су Уставом Босне и Херцеговине утврђени положај и надлежности Уставног суда, те да Устав Босне и Херцеговине не садржи одредбе о институцији Омбудсмена, Уставни суд је закључио да став из наведене одлуке треба примијенити и на однос Уставног суда и институције Омбудсмена.

Дакле, Уставни суд је закључио да није мјеродаван нити обавезан доставити изјашњење које од њега затражи институција Омбудсмена у смислу члана 4 Закона о Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине, јер Уставни суд и институција Омбудсмена треба да функционишу као паралелне институције, те нити једна од њих није мјеродавна мијешати се у рад оне друге, а у појединим је случајевима остављено на располагање подносиоцима захтјева да направе избор између алтернативних правних лијекова.

Ово не искључује размјену информација међу овим двјема институцијама када је то интересу заштите људских права и слобода“.

Овом приликом указујемо на то да би било изузетно значајно омбудсменима Босне и Херцеговине дати овлашћења за подношење захтјева за оцјену уставности пред Уставним судом Босне и Херцеговине, а у складу са мишљењем Венецијанске комисије и ставом из Париских принципа да институције за заштиту људских права треба да имају што шира овлашћења.

4.1.5. Тужилаштва

Тужилаштва су самостална државна тијела која у оквиру прописаних надлежности предузимају законом одређене мјере у погледу истражних радњи и гоњења особа за које се сумња да су починиле кривична дјела, те врши друге послове одређене законом. У правном систему Босне и Херцеговине организована су за ниво Босне и Херцеговине Законом о тужилаштву Босне и Херцеговине, те на нивоу ентитета и Брчко дистрикта ентитетским законима, односно Законом о тужилаштву у Брчко дистрикту.

У извјештајном периоду на рад тужилаштва изјављено је 57 жалби, а издато је укупно пет препорука. Жалбе се, као и у претходним годинама, односе на непредузимање активности у вези с поднесеним кривичним пријавама и на дужину трајања поступка до доношења тужилачке одлуке.

Омбудсмени сматрају да непрописивање рока у којем тужитељ мора поступити по кривичној пријави доводи грађане у правну неизвјесност, због чега подносе жалбе.

У највећем броју случајева након интервенције Омбудсмена тужилаштва доносе законом предвиђену тужилачку одлуку.

Примјер: Жалитељка³⁴ се обратила омбудсменима наводећи да се пред Кантоналним тужилаштвом Кантона Сарајево против ње води поступак по кривичној пријави поднесеној дана дана 22.3.2010. године, по којој коначна тужилачка одлука није донесена. Омбудсмени су упутили Кантоналном тужилаштву Кантона Сарајево препоруку да у складу са позитивним законским прописима подузме радње у циљу доношења тужилачке одлуке у предмету жалитељке. Препорука је испоштована.

4.1.6. Жалбе на рад адвоката/адвокатске коморе

У извјештајном периоду запримљене су жалбе које се односе на рад и поступање адвоката, како оних које грађани ангажују по властитом избору, тако и оних који су грађанима додијелени по службеној дужности, али и адвоката бесплатне правне помоћи. У жалбама грађани изражавају незадовољство начином заступања, залагањем током поступка пред надлежним органима, истичу лошу комуникацију у смислу недовољне информисаности о радњама предузетим у поступку, као и пропуштањем рокова за подузимање правних радњи у поступцима.

Жалбени наводи односе се и на рад адвокатских комора. Евидентирана су обраћања грађана из разлога што предметна комора није нити покренула поступак по пријавама на адвокате. Осим наведеног, жалиоци сматрају да упућивање притужби истима не резултира провођењем објективног и непристрасног поступка него прије свега задовољењем прописане форме.

Узевши у обзир широко поље надлежности адвокатских комора, правну регулацију и утемељеност истих, а поштујући висок степен независности и аутономије овог струковног удружења, омбудсмени исказују забринутост због све изражајнијег незадовољства грађана и сматрају неопходним преиспитивање начина рада и професионалне етике чланова и органа адвокатских комора.

Примјер: Жалитељка³⁵ је дана 20.10.2015. године Регионалној адвокатској/одвјетничкој комори Мостар поднијела пријаву за покретање дисциплинског поступка против адвоката из Мостара, по којој до дана обраћања омбудсменима није запримила повратну

³⁴ Ж-СА-05-113/15, Препорука број П-139/16.

³⁵ Ж-МО-05-179/15, П-4/16

информацију. Током истражног поступка запримљено је изјашњење Регионалне одвјетничке/адвокатске коморе Мостар³⁶ и рјешење³⁷ којим се одбацује пријава за покретање дисциплинског поступка и обустава дисциплинског поступка против адвоката. Наведено рјешење достављено је Адвокатској/одвјетничкој комори Федерације Босне и Херцеговине. Омбудсмени су затражили писмено изјашњавање Федералне адвокатске/одвјетничке коморе да ли је у складу са Правилником о дисциплинској одговорности, чланком 8, федерални тужилац након достављања предметног рјешења разматрао предмет жалитељке. Како није запримљен одговор, омбудсмени су издали препоруку³⁸ Адвокатској/регионалној комори Федерације Босне и Херцеговине да успостави сарадњу са институцијом Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине и достави тражено изјашњење на начин прописан Законом о Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине. Препорука није испоштована.

4.1.7. Бесплатна правна помоћ

Систем правне помоћи у Босни и Херцеговини организован је на сљедећи начин: у Федерацији Босне и Херцеговине заводи за бесплатну правну помоћ успостављени су у осам кантона (Кантон 10 и Средњобосански кантон немају успостављене заводе), док у Републици Српској услуге бесплатне правне помоћи обезбјеђује Центар за пружање бесплатне правне помоћи, са сједиштем у Бањој Луци, и канцеларијама у Добоју, Бијелини, Требињу и Источном Сарајеву. У Брчко дистрикту Босне и Херцеговине дјелује Канцеларија за правну помоћ Брчко дистрикта Босне и Херцеговине.

Дом народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине дана 27.10.2016. године усвојио је Закон о пружању бесплатне правне помоћи³⁹, који је сачинило и предложило Министарство правде Босне и Херцеговине. Усвајање Закона о бесплатној правној помоћи је од великог значаја за грађане Босне и Херцеговине јер је на овај начин омогућен једнак приступ правди пред Судом Босне и Херцеговине, органима управе и другим органима Босне и Херцеговине свим грађанима, без обзира на њихово имовно стање.

Услуге које грађанима пружају заводи и центри за бесплатну огледају се у попуњавању образаца, писању поднесака (тужбе, жалбе), те у заступању пред судовима.

4.2. Слобода изражавања, окупљања и удруживања

4.2.1. Право на приступ информацијама

Слобода приступа информацијама представља саставни дио права на слободно изражавање утврђено чланом 10 Европске конвенције о људским правима и основним слободама.

³⁶ Акт Регионалне одвјетничке/адвокатске коморе Мостар број 56/15 од 20.10.2015. године.

³⁷ Рјешење Регионалне одвјетничке/адвокатске коморе Мостар 37/14 од 30.9.2015. године.

³⁸ П-4/16 од 28.12.2015. године

³⁹ Закон о бесплатној правној помоћи Босне и Херцеговине, „Службени гласник Босне и Херцеговине“, број 83/16.

Питање слободе приступа информацијама у Босни и Херцеговини уређено је законима усвојеним на државном и ентитетском нивоу⁴⁰.

Сходно одредбама закона, свако физичко и правно лице има право приступа информацијама које су под контролом јавног органа, а сваки јавни орган има одговарајућу обавезу да те информације саопшти. Право приступа информацијама може бити ограничено само на начин и под условима утврђеним законом.

Омбудсмени су у 2016. години запримили 291 жалбу, а што у односу на претходну годину представља повећање за 30,49% .

Анализа запримљених жалби указује на то да су приликом примјене закона о слободи приступа информација од стране јавних органа и даље присутне слабости на које су омбудсмени и раније указивали, а ријеч је о одуговлачењу поступка доношења одлуке у првостепеном и другостепеном поступку, доношењу рјешења која не садржавају све законом прописане елементе (образложење, поука о правном лијеку), формалном удовољавању захтјеву уз изостанак суштинског приступа информацији, као и све присутнијој пракси јавних органа, који уз позивање на заштиту личних података, односно комерцијалних интереса трећих страна, одбијају захтјеве без провођења теста јавног интереса.

Омбудсмени са забринутошћу констатују да надлежни јавни органи рјешењима одбијају захтјеве уз образложење да исти садрже повјерљиве комерцијалне интересе трећих страна, а да се из образложења рјешења не може утврдити да је поступљено у складу са одредбама закона о слободи приступа информацијама који прописује да, када надлежни јавни орган основано утврди да захтјев за приступ информацији укључује повјерљиве комерцијалне интересе треће стране, дужан је без одлагања писмено обавијестити трећу страну о појединостима захтјева или упозорити је да ће се тражена информација саопштити ако у року од 15 дана од дана пријема обавјештења писмено не одговори да сматра да је информација повјерљива и наведе разлоге због којих би њеним саопштавањем могла наступити штета.

Примјер: Жалилац⁴¹ наводи да се обратио Министарству просторног уређења, грађевинарства и екологије Републике Српске са захтјевом за приступ информацијама којим је тражио доставу грађевинске и употребне дозволе за пословни објекат у Бањој Луци. С обзиром на то да му није достављена тражена информација, поднио је нови захтјев за приступ информацијама. Поступајући по поновљеном захтјеву, Министарство просторног уређења, грађевинарства и екологије Републике Српске доставило је жалиоцу одговор⁴² у којем се наводи: „*Поступак издавања грађевинских и употребних дозвола врши се у складу са Законом о уређењу простора и грађењу ('Службени гласник Републике*

⁴⁰ Закон о слободи приступа информацијама у Босни и Херцеговини „Службени гласник Босне и Херцеговине“, бр: 28/00, 45/06, 102/09, 62/11 и 100/13; Закон о слободи приступа информацијама Федерацији Босне и Херцеговине, „Службени гласник Федерације Босне и Херцеговине“, бр: 32/01 и 48/11, Закон о слободи приступа информацијама Републике Српске, „Службени гласник Републике Српске“, број: 20/2001, Упутство за провођење Закона о слободи приступа информацијама у Босни и Херцеговини у Брчко дистрикту Босне и Херцеговине, “Службени гласник Брчко дистрикта Босне и Херцеговине“ број 36/04

⁴¹ Ж-БЛ-05-140/16, Препорука број П-3/16 од 26.4.2016. године

⁴² Акт Министарства просторног уређења, грађевинарства и екологије Републике Српске, број 15.3-053-649/15 од 5.8.2015. године.

Српске' број 40/13) и Законом о општем управном поступку. Одредбама наведених прописа јасно је утврђено ко има својство странке у поступку, а ко заинтересованог лица које може да учествује у одређеним фазама поступка. Када ово министарство одлучује о захтјеву странке за издавање грађевинске дозволе у својству првостепеног органа, строго води рачуна да у овај поступак буду укључена сва лица која на то имају право у складу са изнесеним прописима...“. Омбудсмени су упутили препоруку Министарству да одмах поступи по захтјеву жалиоца у складу са Законом о слободи приступа информацијама Републике Српске. Препорука није испоштована.

Примјер: Жалилац⁴³ наводи да се обратио Општини Нови Град Сарајево са захтјевом за приступ информацијама, којим је затражен увид у спис и документацију на основу које је издата урбанистичка сагласност за одређене локације у Сарајево. Поступајући по захтјеву донесено је рјешење од 11.01.2016. године, којим је одбијен приступ информацијама. У образложењу Рјешења наведено је следеће: „...Служба за урбанизам, имовинскоправне, геодетске послове и катастар некретнина у чијој надлежности је предметни спис доставила је информацију/изјашњење по предметном захтјеву којом је утврђено да је из захтјева за приступ немогуће утврдити о којим предметима и списима је ријеч, с обзиром на то да Служба... евиденцију води по броју предмета и називу односно подносиоцу захтјева. Такође је утврђено да тражена информација садржи повјерљиве комерцијалне интересе треће стране, те је као такву ваља сматрати изузетом у складу са чланом 7 Закона о слободи приступа информацијама у Федерацији Босне и Херцеговине.“ На поменуто рјешење уложен је приговор који је начелник Општине Нови Град Сарајево рјешењем одбио као неоснован, те су омбудсмени упутили препоруку да се поништи Рјешење од 18.1.2016. године и донесе ново у складу са одредбама Закона о слободи приступа информацијама Федерације Босне и Херцеговине, а имајући у виду чињеницу да се из првостепеног рјешења, које је потврђено одлуком другостепеног органа, није могло утврдити у чему се огледају повјерљиви комерцијални интереси треће стране, нити је приликом доношења рјешења проведен тест јавног интереса. Запримљен је одговор⁴⁴ Општине Нови Град Сарајево, у којем је наведено: „...поступајући по захтјеву Кантоналног суда у Сарајево овај орган је прослиједио спис предмета наведеном суду... из ког разлога нисмо у могућности поступити у складу са препоруком...“.

Препорука није испоштована.

Министарство правде Босне и Херцеговине отворило је процес јавних консултација о новом Закону о слободи приступа информацијама Босне и Херцеговине⁴⁵.

Процес јавних консултација био је отворен у периоду од 24.11. до 12.12.2016. године, а у складу са Правилима за консултације у изради правних прописа у институцијама Босне и Херцеговине. Почетком 2017. године омбудсмени су запримили позив на учествовање у додатним консултацијама везаним за овај закон.⁴⁶

⁴³ Ж-СА-05-130/16, Препорука број П-89/16 од 13.5.2016. године.

⁴⁴ Акт Општине Нови Град Сарајево број 02/05-13-13367/16 од 30.5.2016.

⁴⁵ <http://www.mpr.gov.ba/aktuelnosti/vijesti/default.aspx?id=5605&langTag=bs-BA>

⁴⁶ Министарство правде Босне и Херцеговине, Позив на учествовање у додатним консултацијама за Закон о слободи приступа информацијама Босне и Херцеговине од 9.2.2017. године.

Омбудсмени су утврдили да се предложеним законом ставља ван снаге досадашњи Закон о слободи приступа информацијама донесен 2000. године са свим измјенама, сачињен уз учешће правних експерата међународне заједнице и из Босне и Херцеговине, и у који су уграђени међународни стандарди везани за уживање основних права и слобода, слободу изражавања, приступ информацијама и приступ службеним документима. Важећи Закон садржи одредбе засноване на највишем међународном стандарду “тесту јавног интереса”, а који је средство за утврђивање пропорционалности између јавног интереса у односу на штету по заштићене интересе. Тај тест је предложеним законом изостављен, што је потенцијална опасност за могуће злоупотребе и ускраћивање објављивања информација у јавном интересу. Надаље, у истом нема нити назнаке да је приступ информацијама загарантовано људско право, заштићено низом међународних докумената, почев од Европске конвенције о људским правима, која сходно Уставу Босне и Херцеговине има директну примјену, а изостављен је и дио надлежности институције Омбудсмена.

Потребно је напоменути да су омбудсмени у Годишњем извјештају о резултатима активности за 2015. годину упутили препоруку надлежним органима да заједничким дјеловањем уреде питање двостепености одлучивања у поступку остваривања права на приступ информацијама. Предложеним законом о слободи приступа информацијама Босне и Херцеговине предвиђено је да је за поступање по захтјеву за приступ информацији у првостепену поступку надлежан јавни орган у чијем посједу се налази тражена информација, док значајну измјену представља одредба да против рјешења јавног органа донесеног у првостепену поступку по захтјеву за приступ информацији, подносилац захтјева може изјавити жалбу Жалбеном вијећу при Вијећу министара Босне и Херцеговине, у року од 15 дана од дана пријема рјешења.

Измјенама и допунама ентитетских закона током прошле године није се приступало. Неопходно је указати на недостатке ових закона, а прије свега на непостојање казних одредаба. Надаље, Закон о слободи приступа информацијама Републике Српске не прописује обавезу јавног органа да о захтјеву за приступ информацијама одлучује рјешењем, већ се странка обавјештава дописом који нема карактер управног акта. Омбудсмени су још током 2011. године упутили Иницијативу за измјену Закона о слободи приступа информацијама Републике Српске⁴⁷ на начин да се пропише обавеза надлежног јавног органа да о захтјеву за приступ информацијама одлучује рјешењем, а не дописом, како је прописано важећим законом. Иницијатива није уважена, али примјетна је пракса јавних тијела у Републици Српској да приликом поступања по захтјевима за приступ информацијама, уз позивање на Закон о општем управном поступку Републике Српске, одлучују у форми рјешења, но ријеч је о изолованим случајевима.

Примјер: У предмету⁴⁸ који је вођен пред омбудсменима за примљен је акт Агенције за банкарство Републике Српске⁴⁹: *„У складу са вашом препоруком, број П-152/16, од 23.08.2016. године обавјештавамо вас да смо по истој поступили, те 'одговор на жалбу' број 03-101-6/15, од 30.09.2015. године упућен Фонду здравственог осигурања Брчко дистрикта Босне и Херцеговине од стране Агенције за банкарство Републике Српске, у*

⁴⁷ Ж-БЛ-03-196/11

⁴⁸ Ж-БР-05-214/15, Препорука број П-152/16 од 23.8.2016. године

⁴⁹ Акт Агенције за банкарство Републике Српске, број: 03-1538-4/15 од 20.9.2016. године

дијелу који се односи на поуку о правном лијеку измијенили, и исти дана 19.9.2016. године прослиједили Фонду здравственог осигурања. Измијењени дио који се односи на поуку о правном лијеку сада гласи: На основу члана 12 став 4 Закона о општем управном поступку ('Службени гласник Републике Српске' бр. 13/02, 17/07 и 50/10), ово рјешење је коначно у управном поступку и против истог није дозвољена жалба, али се може покренути управни спор тужбом код Окружног суда у Бањој Луци, Улица Петра I Карађорђевића број 12, 78 000 Бања Лука, у року од 30 дана од дана достављања овог акта. Трошкови подношења тужбе прописани су Законом о судским таксама. "

Све напријед наведено указује на потребу за измјеном Закона о слободи приступа информацијама Републике Српске, а у циљу осигурања правне сигурности и обезбјеђења једнаких права свим грађанима Босне и Херцеговине, без обзира на то гдје се исти налазе.

Препорука: Народној скупштини Републике Српске

- да размотри могућност измјене Закона о слободи приступа информацијама Републике Српске у дијелу одредаба које се односе на обавјештавање странке о одобравању/одбијању приступа информацијама, тако да се пропише обавеза јавних органа да о захтјеву за приступ информацијама одлучују рјешењем, а не дописом.

4.2.2. Слобода изражавања

У извјештајном периоду омбудсменима су се обраћали грађани са жалбама на иступе јавних личности у медијима, уз истицање да исти имају елементе говора мржње, дискриминације, као и да се поменути изјавама одређеним категоријама грађана наноси душевна бол.

Омбудсмени истичу да је право на слободу изражавања загарантовано чланом II став 3 тачка х) Устава Босне и Херцеговине, те чланом 10 Европске конвенције о људским правима и основним слободама, и представља темељ за развој демократског друштва.

Право на слободу изражавања није апсолутно, те може подлијегати ограничењима која су потребна из разлога: поштивања права или угледа других особа, заштите државне сигурности, јавног реда, јавног здравља и морала. Право на слободу изражавања такође може бити ограничено уколико угрожава неко од права и слобода загарантованих Европском конвенцијом о људским правима и основним слободама, а то су: право на живот, забрана мучења, нечовјечног и понижавајућег поступања, забрана ропства и принудног рада, право на слободу и сигурност, право на правично суђење, кажњавање само на основу закона, право на поштовање приватног и породичног живота, слобода мисли, савјести и вјероисповијести, слобода изражавања, слобода окупљања и удруживања, право на склапање брака, право на дјелотворни правни лијек, забрана дискриминације, те у случају кршења члана 17 Европске конвенције о људским правима и

основним слободама⁵⁰, односно злоупотребе права на заштиту, те не смије бити оправдање за било који облик дискриминације или говора мржње.

У овом дијелу Извјештаја омбудсмени ће се осврнути на говор мржње, као један од облика кршења људских права.

Под термином “говор мржње” подразумијевају се: “...*сви облици изражавања, који шире, потичу, промовишу или оправдавају расну мржњу, ксенофобију, антисемитизам и друге облике мржње на темељу нетолеранције, укључујући: нетолеранцију израженог агресивног национализма и етноцентризма, дискриминацију и непријатељство према мањинама, мигрантима и људима имигрантског поријекла*⁵¹”.

Приликом говора мржње изражавање идеја, ставова и мишљења мора бити увијек јавно, у негативном контексту, и подразумијева изазивање и ширење мржње и насиља према одређеној скупини базирано на неким стварним или претпостављеним личним карактеристикама скупине или појединца на које се односи (раса, боја коже, језик, вјера, етничка припадност, инвалидитет, старосна доб, национално или социјално поријекло, везе с националном мањином, политичко или друго увјерење, имовно стање, чланство у синдикату или другом удружењу, образовање, друштвени положај и пол, сексуална оријентација, родни идентитет, полне карактеристике, као и свака друга околност), а којег се особа не може, односно не жели одрећи.

Примјери: Подносиоци жалби у два предмета⁵² по којима је поступано захтијевају од носиоца извршне власти јавно извињење због изјава на конференцији за штампу, којом приликом је речено: „*Вољели би да игара на срећу нема никако, упркос томе запошљавају више од 4.000 радника. Мислимо да је то штета за једно друштво. По броју кладоница смо највећи у Европи. А кладонице су пошаст исто као дрога и проституција*“. Захтјев за јавним извињењем упућен је истог дана одговорном лицу, наводећи како поменута изјава деградира, вријеђа, клевета и наноси душевну бол за више од 850 запослених у пословном субјекту, има елементе говора мржње, и крши право на рад. Из жалбених навода, како са аспекта заштите од дискриминације, тако и са аспекта забране ширења говора мржње, омбудсмени су утврдили да недостаје предуслов за постојање дискриминације и говора мржње, а то је лично својство лица или групе која је била изложена дискриминацији, или на које се односио говор мржње. У конкретном случају, чињеница да се одређено правно лице бави одређеном дјелатношћу не може се сматрати његовим/њеним личним својством, јер се потенцијално односи на сва физичка и правна лица у одређеној ситуацији. Из тог разлога омбудсмени нису утврдили да поменута изјава има елементе дискриминације и говора мржње због чега су предмети затворени, али је одговорној страни скренута пажња да се приликом јавних иступа уздржава од коришћења израза који могу бити увредљиви за било које лице или групу лица у Босни и Херцеговини.

⁵⁰ Члан 17 Европске конвенције о људским правима и темељним слободама гласи: “Ништа у овој конвенцији не може се тумачити тако да подразумијева право било које државе, групе или особа да се упусте у неку дјелатност или изврше неки чин који је усмјерен на поништавање било ког од наведених права и слобода или на њихово ограничавање у већој мјери од оне која је предвиђена Конвенцијом”.

⁵¹ Комитет министара Вијећа Европске уније, Препорука 97/20

⁵² Ж-СА-05-920/16, Ж-СА-06-1045/16

Примјер: Жалилац⁵³, новинар, обратио се омбудсменима истичући да му је представник политичке странке упутио вербалне пријетње и казао како ће објавити компромитујуће фотографије о уредништву медијске куће у којој је запослен. Два дана раније, током узимања изјаве за прилог, новинару је *поручио* да зна „*гдје станује и с ким се дружи*“. С обзиром на то да су омбудсмени цијенили пријетње у свјетлу одредаба кривичног законодавства, жалилац је упућен да се за евентуалну заштиту својих права обрати надлежном тужилаштву.

Омбудсмени подвлаче да носиоци јавних функција приликом јавних иступа утичу на формирање мишљења јавности о свим битним друштвеним питањима. Потпуно уважавајући слободу изражавања и опредјељења у погледу изношења личних ставова о појединим друштвеним појавама, омбудсмени су става да је потребно предузети све мјере којим ће се одговорна лица надлежних институција у највећој могућој мјери уздржати од коришћења израза у јавној комуникацији који могу бити увредљиви за било које лице или групу лица у Босни и Херцеговини, или могу прерасти у говор мржње.

Омбудсмени су у више наврата током 2016. године осудили вербалне нападе на новинаре издавањем саопштења за јавност којима је указивано на штетност ограничавања слободе штампе као стуба демократског и плуралистичког друштва⁵⁴. Због чињенице да етикетање новинара може отежати њихов задатак информисања јавности и због све учесталијих инцидената ове врсте, омбудсмени припремају специјални извјештај о положају новинара и случајевима пријетњи новинарима, који ће бити финализован током 2017. године.

Препорука носиоцима јавних функција:

- да у својим иступима користе примјеренији језик, јер њихове изјаве имају далеко већи ефекат када су изнесене путем средстава јавног информисања.

4.3. Право на имовину

Право на имовину загарантовано је Европском конвенцијом о људским правима, односно чланом 1 Протокола 1, који гласи: „*Свако физичко и правно лице има право на неометано уживање свога посједа. Нико не може бити лишен свога посједа осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права.*” Према мишљењу Европског суда за људска права, које је изнесено у предмету *Sporrong и Lönnroth* против Шведске⁵⁵, члан 1 садржи три одвојена правила. Прво правило опште је природе и садржи принцип мирног уживања имовине. Друго правило односи се на одузимање имовине и поставља извјесне услове за одузимање исте, док треће признаје државама уговорницама право да, између осталог, контролишу употребу имовине у складу са општим интересом. Друго и треће правило, која се односе на одређене прилике

⁵³ Ж-СА-05-1264/16

⁵⁴ Посљедње саопштење за јавност објављено је 3.1.2017. године

⁵⁵ *Sporrong and Lönnroth v. Sweden* (23. септембар 1982), Серија А број 52

мијешања у право на мирно уживање имовине, морају бити тумачени у свјетлу општег начела представљеног у првом правилу.⁵⁶

Мијешање државе мора постићи праведну равнотежу између потреба генералног интереса друштва и потребе заштите индивидуалних фундаменталних права. Интерес остваривања ове равнотеже рефлектован је у структури члана 1 као цјелини, укључујући и други став: стога мора постојати разумна веза пропорционалности између предузетих мјера и циља који се остварује.⁵⁷ Омбудсмени напомињу да је мијешање у право на мирно уживање имовине дозвољено само ако је прописано законом, у јавном интересу и неопходно у демократском друштву. У извјештајном периоду омбудсмени су запримили 178 жалби због повреде имовинских права грађана.

Примјер: Жалилац⁵⁸ наводи да је његова тетка, власница стана у Сарајеву, 2006. године доживјела мождани удар, након чега ју је на њезин захтјев Служба социјалне заштите Општине Нови Град смјестила у Јавну установу „Геронтолошки центар“ Сарајево, почев од 18.12.2006. године. Трошкове смјештаја сносила је својом пензијом и уступањем стана на коришћење, о чему је склопљен уговор са Службом социјалне заштите Општине Нови Град. Преминула је 2014. године, а рјешењем Општинског суда у Сарајеву законским насљедником другог насљедног реда проглашен је жалилац. Служба социјалне заштите Општине Нови Град дужи временски период није му предала кључеве некретнине коју је наслиједио јер је у стану боравила њихова штићеница, а након предаје стана у посјед, утврђено је да су остали неизмирени режијски трошкови гријања, струје, воде и осталих комуналија и то у износу цца 4.000,00 КМ. Жалилац је сматрао оправданим да настала дуговања измири Служба социјалне заштите Општине Нови Град јер је стан био дат њима на располагање, али исто није учињено. Омбудсмени су, по проведеном истражном поступку, упутили препоруку Јавној установи “Кантонални центар за социјални рад” Сарајево, Служби социјалне заштите Општине Нови Град, да отклони штету насталу на имовини жалиоца, за вријеме трајања уговора о закупу стана у Сарајеву, а тај уговор је склопила у својству старатеља штићенице преминуле. Одговор на препоруку није запримљен до дана израде овог извјештаја.

Омбудсмени сматрају посебно битним нагласити да поступци које грађани покрећу у сврху остваривања заштите својих имовинских права морају бити спроведени у складу са релевантним законодавством и међународним стандардима заштите права на имовину.

Примјер: Жалилац⁵⁹ је покренуо поступак откупа стана. Током поступка истраживања омбудсмени су утврдили да је Општина Центар Сарајево, Служба за управу за стамбене послове повриједила одредбе Закона о управном поступку Федерације Босне и Херцеговине када, доношењем Обавијести број: 03-23-2703/11 од 11.5.2015. године жалиоцу као странци у поступку није омогућила право жалбе на првостепену одлуку или евентуално коришћење правних лијекова. На овај начин недвосмислено је повријеђено право на двостепеност у одлучивању у управним поступцима, што имплицира правну

⁵⁶ S.A. Dangeville v. France (16. август 2002)

⁵⁷ Gasus Dossier und Fördertechnik GmbH v. The Netherlands (23. фебруар 1995) Серија А број 306-Б; став 62

⁵⁸ Ж-СА-05-478/16, П-239/16

⁵⁹ Ж-БР-05-148/16, Препорука број П-250/16 од 17.10.2016. године

несигурност и онемогућавање жалиоцу коришћења правних лијекова, с обзиром на то да се у наведеном захтјеву ради о имовинскоправним односима. Према препоруци Вијећа Европе, добра управа подразумијева вршење дискреционих овлашћења од стране управних органа с циљем постизања резултата који испуњавају потребе грађана, имајући у виду да институције одговарају онима којима су те мјере или одлуке намијењене.⁶⁰ Омбудсмени су издали препоруку Општини Центар Сарајево, Служби за управу за стамбене послове, да у складу са Законом о управном поступку Федерације Босне и Херцеговине жалиоцу достави рјешење о исходу поступка пред овим органом са поуком о правном лијеку. Препорука није испоштована.

4.4. Управа

Омбудсмени сматрају неопходним унапређење услуга власти посредством реформирања јавне управе, како би иста у већој мјери постала ефикасна, приступачна и транспарентна у свом раду.

Још 2006. године донесена је Стратегија реформе јавне управе и Акциони план 1 за њено провођење који су усвојиле Влада Федерације Босне и Херцеговине, Влада Републике Српске и Влада Брчко дистрикта Босне и Херцеговине те Вијеће министара Босне и Херцеговине. Владе су усвојиле и Заједничку платформу о принципима и начину имплементације Акционог плана 1 и Стратегије реформе јавне управе у Босни и Херцеговини, а која је требало да осигура политички и правни оквир те основ за сарадњу органа управе свих нивоа власти и рад њихових представника у заједничким радним тијелима за надзор и имплементацију Акционог плана 1.

У току 2016. године у институцији Омбудсмена за примљено је 358 жалби на рад управе, а издата је 31 препорука. Као и ранијих година, у највећем броју жалби из ове области грађани су указивали на повреду начела управног поступка прописаних Законом о управном поступку Федерације Босне и Херцеговине⁶¹ и Законом о општем управном поступку Републике Српске⁶², чија примјена је обавезна од стране надлежних управних органа приликом поступања и одлучивања о управним стварима. Најчешће је у питању повреда сљедећих начела; законитости, заштите права странака, саслушања странака, ефикасности и економичности поступка, истине и пружања помоћи неугој странци.

С тим у вези, жалбе које су регистроване у Институцији у погледу остваривања права у управном поступку и управном спору у највећем броју су се односиле на дужину трајања првостепеног управног поступка, затим трајања поступка одлучивања по жалби, некоришћења законске могућности другостепеног органа за одлучивање у меритуму о предметној управној ствари већ стално враћање првостепеном органу на поновни поступак и одлучивање (пингпонг лоптица) и ћутање администрације. Такође, и ове

⁶⁰ Препорука Комитета министара Савјета Европе бр. Р(80)2 од 11. марта 1980. године

⁶¹ Закон о управном поступку Федерације Босне и Херцеговине, „Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“, бр. 2/98 и 48/99.

⁶² Закон о општем управном поступку Републике Српске, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 13/02, 50/10 и 87/07.

године потврђена је устаљена пракса поступања судова у управним споровима који, истина, уважавају тужбени захтјев грађанина, поништавају управни акт и предмет враћају органу на поновно одлучивање. У таквим ситуацијама орган најчешће не поступи по одлуци суда, већ донесе управни акт супротно правном схватању и примједбама из пресуде суда, па грађани заштиту својих права могу остварити искључиво и једино поновним покретањем управног спора, што за посљедицу има да дужи низ година чекају на коначно рјешење предметне управне ствари. Примјетно је да такво неефикасно и неекономично поступање надлежних органа и судова, сталним пребацавањем одговорности и коначним неодлучивањем већ враћањем предмета на поновни поступак, доводи до тога да је правна сигурност и заштита права грађана сведена на најнижи ниво. Самим тим није ни чудо што грађани и даље у жалбама упућеним Институцији наводе да органи управе у свом раду нису довољно ефикасни већ својим радом узрокују повреде или ускраћивања њихових права, односно доводе до сталног понављања истих или сличних предмета у раду. Из тог разлога омбудсмени су у предмету број Ж-БЛ-05-213/16 од 13.10.2016. године⁶³ издали препоруку Окружном суду у Бањој Луци *тражећи да овај суд одлучи о меритуму и у предметној управној ствари и донесе пресуду без враћања предмета на поновно одлучивање управном органу*. Препорука је испоштована.

Анализа изјављених жалби показује да, у значајном броју предмета, надлежни органи управни поступак окончавају тек након интервенције Омбудсмена. Понекад је потребно упутити и већи број писмених ургенција означеним одговорним органима како би донијели одлуку у складу са својим законским овлашћењима. Управо такво поступање наводи нас на размишљање колико би ти поступци још временски трајали да грађани нису тражили помоћ и интервенцију Омбудсмена. У тим предметима се такође поставља питање одговорности запослених и овлашћених лица, који врло често својим пасивним ставом проузрокују доношење незаконитих и неправилних одлука, односно поступају на штету грађана, а за то не сnose никакву одговорност нити посљедице, што је нарочито видљиво у поступцима покренутим по захтјевима грађана за легализацију бесправно изграђених објеката.

Примјер: Жалба⁶⁴ се односила на остваривање заштите имовинских права и дужину трајања поступка легализације објекта који се водио код Одјељења за просторно уређење Града Бања Лука. Поступак за легализацију објекта покренут је још 2013. године. Након интервенције Омбудсмена, тачније тек након треће ургенције упућене органу, поступак је окончан и одлучено је о захтјеву за легализацију објекта.

Нажалост, знатан број регистрованих предмета⁶⁵ показује да у неким случајевима није довољна ни интервенција Омбудсмена да би поступак био окончан. Наиме, поједини органи управе изражавају упорност у непоштовању људских права и кршењу људских права на начин да по захтјевима грађана не одлучују ни након већег броја интервенција Омбудсмена, односно ни након издате препоруке Омбудсмена, а такво поступање представља кршење одредаба Закона о Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине.

⁶³ Ж-БЛ-05- 2013/16 Препорука број П- 182 /16 од 13.10.2016. године.

⁶⁴ Ж-БЛ-04-308/16.

⁶⁵ Ж-БЛ-05-290/15, Ж-БЛ-05-545/15.

Примјер: Општина Велика Кладуша није окончала управни поступак и донијела управни акт иако је поступак покренут 2006. године⁶⁶. С обзиром на то да ни након интервенције Омбудсмена то није учињено, издата је препорука којом се одговорној страни налаже да по пријему препоруке без одлагања, из оквира своје надлежности и овлашћења, одлучи у предметној управној ствари, донесе одговарајући управни акт и да по поново поднесеном приједлогу за обнову поступка исти оконча у законом прописаним роковима. На препоруку није достављен одговор.

Примјер: Подносилац жалбе⁶⁷ обратио се Омбудсмену, тражећи заштиту идентитета у поступку, а у вези са нетранспарентним начином расподеле новчаних средстава помоћи из Фонда солидарности за обнову Републике Српске привредним субјектима у Граду Добоју. Као одговорне стране означени су Фонд солидарности Републике Српске и Град Добој. Током поступка истраживања, омбудсмени су упутили препоруку којом се Фонду, као одговорној страни, налаже да, без одлагања, са садржином препоруке упозна чланове Управног одбора Фонда како би се на одговарајући начин извршила процјена штете коју су претрпјели привредни субјекти са подручја града Добоја и да приликом расподеле средстава у свим будућим случајевима свакако уважи налаз и мишљење омбудсмена. На препоруку није достављен одговор.

4.5. Инспекције

Инспекцијски надзор има изузетну важност при провођењу цијелог низа прописа на којима се заснива заштита права физичких и правних лица. Кроз инспекцијски надзор органи власти надзиру провођење прописа, отклањају евентуална кршења и санкционишу одговорна лица. Без инспекцијског надзора не постоји ни сигурност поштовања прописа, а у том случају је немогуће говорити о доброј управи, владавини права и заштити права појединца. Стога је изузетно важно да поступање инспекцијских служби буде ефикасно, благовремено и у складу са позитивним законским прописима.

У извјештајном периоду омбудсмени су запримили 56 жалби које су се односиле на непостапање инспекцијских органа по пријавама грађана, неблаговремено вршење инспекцијског надзора, непредузимање законских радњи, изостанак правоваљаног дјеловања због мањка кадрова итд.

Омбудсмени указују на то да, уколико власти нису у стању осигурати надзор над провођењем прописа, само регулисање било које области суштински је без ефекта. Без обзира на евентуални исход инспекцијског поступка по пријави, односно чињеницу да ли ће се наконведеног инспекцијског надзора утврдити кршење прописа, сама чињеница да се инспекцијски надзор не врши представља кршење права и неизвршавање позитивних обавеза које за власти произлазе како по основу закона и устава, тако и низа међународних докумената.

⁶⁶ Ж-БЛ-05-290/15, Препорука број П-284/15 од 31.12.2015. године.

⁶⁷ Ж-БЛ-05-545/15, Препорука број П-249/15 од 9.11.2015. године.

Примјер: Жалилац⁶⁸ се Општини Грачаница обраћао у вези са бесправним укопавањем умрлих од стране физичког лица Х. Е. на приватној парцели. Од Службе за предузетништво, локални развој и финансије Општине Градачац добио је одговор⁶⁹ у којем се наводи да: „*Општина Грачаница већ дужи период нема санитарног инспектора.... Обратићемо се захтјевом општинама које имају санитарног инспектора ако су у могућности да нам дозволе излазак надлежног инспектора како бисмо ријешили случај.*“ Омбудсмени су упутили препоруку Општини Грачаница да у року од 30 дана од дана пријема ове препоруке покрене поступак попуњавања радног мјеста санитарног инспектора. До дана сачињавања овог извјештаја одговор на препоруку није запримљен.

Разматрајући изјашњења одговорних особа, омбудсмени су дошли до закључка да би било потребно сачинити свеобухватну анализу стања у области инспекцијског надзора, преиспитати кадровску оспособљеност инспекцијских органа те организовати њихове додатне едукације у циљу законитог и ефикасног дјеловања.

Примјер: Жалитељка⁷⁰ наводи да је Кантоналној управи за инспекцијске послове Тузла поднијела пријаву против привредног субјекта који се бави превозом путника и запримила је одговор⁷¹ у које они наводе да нису орган надлежан за поступање по пријави, али не дају упутство о надлежном органу нити доносе одлуку о уступању предмета истом. Омбудсмени су указали на то да је сходно позитивним законским прописима кантонални инспектор дужан сарађивати са другим државним органима, правним лицима, удружењима, средствима јавног информисања, грађанима и другим субјектима у питањима од значаја за ефикасно спровођење прописа над којима врше инспекцијски надзор, као и ради спречавања и отклањања штетних посљедица те обавијестити надлежни орган уколико приликом вршења инспекцијског надзора уочи одређене нејасноће и недостатке у примјени кантоналних закона и других прописа. Упућена је препорука Кантоналној управи за инспекцијске послове Тузла да осигура поступање кантоналних инспектора у складу са одредбама Закона о инспекцијама Тузланског кантона⁷² и по потреби предузме додатне мјере едукације истих у циљу законитог и ефикасног дјеловања. До дана сачињавања овог извјештаја није запримљен одговор на препоруку.

Омбудсмени упозоравају на то да неблаговремено и недјелотворно поступање инспекцијских органа може произвести несагледиве посљедице не само у смислу повреде права на правну заштиту него и повреду имовинских права грађана. Такав је случај код непоступања по пријавама због нелегалне градње стамбених и пословних објеката. Протеком времена у којем нису предузете законите радње окончавају се извођачки радови на објектима, њихови власници покрећу поступке легализације истих, који могу трајати и

⁶⁸ Ж-БР-05-40/16, П-204/16од 8.11.2016. године.

⁶⁹ Акт Службе за предузетништво, локални развој и финансије Општине Градачац број 05-27-03281/15 од 6.11.2015. године

⁷⁰ Ж-БР-05-271/15, П-249/16 од 20.12.2016. године.

⁷¹ Акт Кантоналне управе за инспекцијске послове Тузла бр. 17/4-III-27-003514/15.

⁷² Члан 190 Закона о инспекцијама Тузланског кантона („Службене новине ТК“, бр. 10/12, 13/15 и 09/16) гласи: „Кантоналне инспекције дужне су сарађивати са другим државним органима, правним лицима, удружењима, средствима јавног информисања, грађанима и другим субјектима у питањима од значаја за ефикасно спровођење прописа над којима врше инспекцијски надзор, као и ради спречавања и отклањања штетних посљедица. Кантонални инспектор дужан је обавијестити надлежни орган уколико приликом вршења инспекцијског надзора уочи одређене нејасноће и недостатке у примјени кантоналних закона и других прописа“.

више година због слабости административног апарата, но без обзира на исход, принцип законитости и ефикасности у раду органа управе је доведен у питање.

Примјер: Жалитељка⁷³ исказује незадовољство радом Службе за инспекцијске послове Града Тузла ради недјелотворног поступања по њеној пријави због бесправне градње стамбено-пословног објекта у непосредној близини њене породичне куће. Именована наводи да је бесправна градња настављена иако је захтјев за легализацију спорног објекта одбијен од стране надлежне службе. Служба за инспекцијске послове Града Тузла по том питању није предузела одговарајуће мјере, због чега је у институцији Омбудсмена предузета истрага.

4.6. Статусна питања грађана

Идентитет представља индивидуалну карактеристику и особину по којој је грађанин као субјект права у правном систему препознатљив. Управо је из тог разлога питање остваривања и осигурања заштите идентитета грађана од посебног значаја.

Скуп личних података (име, презиме, јединствени матични број, итд.) једног грађанина одређује његов идентитет. У Босни и Херцеговини законским прописима дефинисана су општа правила за обраду и заштиту личних података којих су дужни да се придржавају сви субјекти права. Самим тим заштита личних података добија на значају, али сада не само као право појединца већ и као јавни интерес.

Омбудсмени напомињу да су могуће различите злоупотребе личних података и да су се и у свом раду сусретали с тим на начин да један грађанин у име другог, а без његовог знања и сагласности, изјави жалбу тражећи помоћ и интервенцију Институције.

Такође, омбудсмени скрећу пажњу на то да Закон о заштити личних података⁷⁴ има за циљ да свим особама на територији Босне и Херцеговине осигура заштиту људских права и основних слобода, а нарочито права на заштиту обраде личних података који се на њих односе. Чланом 6 Закона прописано је да контролор (обрађивач података) може обрађивати податке, без сагласности носиоца података, *уз постојање одређених услова*. Када носилац података установи или посумња да су контролор или обрађивач података повриједили његово право или да постоји директна опасност за повреду права, може поднијети приговор Агенцији за заштиту личних података ради заштите својих права, која је самостална управна организација успостављена с циљем заштите личних података. Агенција доноси рјешење које се доставља подносиоцу приговора и контролору. Сходно одредбама Закона о заштити личних података, Агенција је дужна осигурати надгледање провођења закона о обради личних података и поступати по поднесеним приговорима носиоца података.

⁷³ Ж-БР-05-287/16.

⁷⁴ Закон о заштити личних података, „Службени гласник Босне и Херцеговине“, бр. 49/06 и 76/11.

Примјер: Од омбудсмена је затражено⁷⁵ да утичу на инспекцијски орган да обави надзор у што краћем року. Након пријема и регистрације жалбе подносилац жалбе телефонски је контактирао Институцију, наводећи да он није упутио жалбу, да не зна ко је то учинио и да из тог разлога не жели да омбудсмени даље поступају по жалби. У складу са траженим, рад на предмету је окончан.

И ове године, као и ранијих, омбудсмени су поступали по жалбама у вези са статусним питањима грађана, која се најчешће односе на проблеме приликом уписа личних стања грађана у одговарајуће матичне књиге, а у вези са чињеницама о рођењу, држављанству, склапању брака, смрти, итд.

Примјер: Омбудсмени су упознати са проблемом⁷⁶ уписа чињеница рођења и смрти у матичне књиге, а у вези са рјешавањем питања негативног сукоба надлежности. У акту Владе Брчко дистрикта Босне и Херцеговине⁷⁷ наводи се „...да је Законом о измјенама и допунама Закона о матичним књигама Федерације Босне и Херцеговине ('Службене новине Федерације Босне и Херцеговине', број 80/14), прописано између осталог, да се чињенице уписа рођења дјетета врше по мјесту уписа пребивалишта, односно боравишта мајке, а да се упис чињеница смрти врши по мјесту пребивалишта односно боравишта умрлог лица, умјесто да се уписи чињеница умрлог врше према мјесту гдје су се чињенице десиле.“ Даље, Влада Брчко дистрикта Босне и Херцеговине истиче „...да до сада имају пет случајева негативног сукоба надлежности за пет лица, с пребивалиштем на подручју Брчко дистрикта Босне и Херцеговине која су умрла у Тузли, а која се не могу уписати у матичну књигу умрлих Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, с обзиром на то да је Законом о матичним књигама Брчко дистрикта Босне и Херцеговине прописано да се упис чињеница врши према мјесту гдје је смрт настала.“ У жалби Владе Брчко дистрикта Босне и Херцеговине истиче се да се овакво законско рјешење на подручју Федерације Босне и Херцеговине морало ограничити само на лица са пребивалиштем на подручју Федерације Босне и Херцеговине, а да је требало да се остави законска могућност уписа чињенице смрти за лица која су умрла на подручју Федерације Босне и Херцеговине, која се према законским рјешењима не могу уписати на подручју Брчко дистрикта Босне и Херцеговине и Републике Српске. Према наводима подносиоца жалбе, Федерација Босне и Херцеговине на овај начин директно задире у законска рјешења Брчко дистрикта Босне и Херцеговине. Поступајући по наведеној жалби, омбудсмени су предузели низ активности и упутили већи број аката надлежним органима указујући на наведену проблематику и потребу рјешавања исте. У мају 2016. године омбудсменима је од Одјељења – Одјела за јавни регистар Владе Брчко дистрикта Босне и Херцеговине достављен акт број: 10-0211МИ-008/16, број предмета 12-017119/14, у којем се наводи: „...обавјештавамо вас да је проблем негативног питања надлежности превазиђен тако што је Тузла почела да уписује у матичне књиге умрлих особе које умру у Тузли а имају пребивалиште на подручју Брчко дистрикта Босне и Херцеговине.“ Предмет је успјешно окончан.

⁷⁵ Ж-БЛ-05-277/16

⁷⁶ Ж-СА-05-1136/14

⁷⁷ Акт Владе Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, број предмета: 12-017119/14, број: 10-1084СМ-004/13 од 24.10.2014. године

Омбудсмени напомињу да су поступајући органи у свом раду дужни да, у складу са позитивним законским прописима, предузму све неопходне мјере како би грађани могли не само остварити загарантовано право него и испоштовати дужност посједовања личних докумената.

Уколико грађани не испуњавају услове прописане позитивним законодавством Босне и Херцеговине за остваривање неког права односно добијање јавне исправе, потребно је да их овлашћена службена лица адекватно и правилно упуте да ли и на који начин могу да поједино право остваре. О упућеном захтјеву грађана обавезно је да донесу одлуку у писменој форми у законом прописаним роковима како би, уколико су незадовољни овом одлуком, грађани имали могућност коришћења правних лијекова кроз законите поступке.

Примјер: Омбудсмени⁷⁸ су утврдили да је повријеђено право подносиоца жалбе на посједовање личних докумената (личне карте и путне исправе). Иако је посједовао исправе издате од стране надлежних органа у Босни и Херцеговини и очигледно се налази у евиденцији надлежних служби, онемогућено му је издавање нових важећих исправа. Омбудсмени су издали препоруку у којој су подсјетили на то да терет недостатака координације унутар надлежних органа и административних служби не може и не треба да сноси подносилац жалбе, односно други грађани који имају истовјетан проблем код издавања личних докумената. Препорука је упућена Министарству цивилних послова Босне и Херцеговине – Сектор за држављанство и путне исправе; Федералном министарству унутрашњих послова Тузланског кантона; Министарству унутрашњих послова Републике Српске, Полицијској станици Зворник; Општини Зворник – Административна служба, Одјељење за општу управу; Граду Тузли, Служби за општу управу и заједничке послове, да без одлагања, у складу са позитивним законским прописима, у координисаној сарадњи предузму ефективне мјере у циљу остваривања права на личне документе подносиоца жалбе. Препорука је током 2016. године реализована у цијелости.

Омбудсмени наглашавају да је обавеза свих органа који воде различите евиденције на основу којих грађанима издају јавне исправе (увјерења и изводе), да исте издају са тачним и потпуним подацима, како би их грађани као субјекти права могли користити у правном систему. У случају да јавне исправе садрже било какве грешке, потребно је да их отклоне самоиницијативно, ефикасно, ажурно и без наметања додатних новчаних трошкова. Наиме, поступања по жалбама показују да се у одређеном броју предмета ове грешке отклањају тек након обраћања грађана Институцији и интервенцији омбудсменâ.

Примјер: Мајка дјетета се обратила⁷⁹ због кршења права дјетета на лично име од стране средње школе коју похађа. Суштина жалбе односи се на чињеницу да име дјетета садржи латиничко слово „х“ (икс), а да школа коју дијете похађа свједочанства издаје искључиво на ћириличком писму и самоиницијативно мијења име дјетета на начин да умјесто „икс“ ставља слово „х“, с обзиром на то да ћириличко писмо не познаје слово „икс“. Након поступка истраживања, омбудсмени су школи препоручили да уваже захтјев дјетета, односно његове мајке, као законске заступнице и да изврше упис дјетета у средњу школу

⁷⁸ Ж-БР-05-9/14, Препорука број: П-93/165 од 26.4.2016. године.

⁷⁹ Ж-БЛ-01-754/15, Препорука број П-74/16 од 28.4.2016. године.

у потпуности у складу са подацима (о имену) из извода из матичне књиге рођених и из свједочанстава из основне школе. Надаље је препоручено да у будућности издају и свједочанства и/или друга увјерења о оцјенама на латиничком писму и то на начин да у имену дјетета буде латиничко слово/словни знак „х“. Препорука је испоштована.

4.7. Полиција

Полиција је орган власти у Босни и Херцеговини који треба да буде гарант јавне сигурности. Бројни су задаци које у том смислу полиција има: заштита људи и имовине, осигурање поштивања важећих закона и прописа, заштита и поштивање основних права и слобода грађана, спречавање и борба против криминала, одржавање јавног реда и мира те пружање помоћи и услуга грађанима.

Поступање полицијских службеника утемељено је првенствено на одредбама Закона о граничној полицији Босне и Херцеговине, Закона о полицијским службеницима Босне и Херцеговине, законима о унутрашњим пословима Федерације Босне и Херцеговине (и законима о унутрашњим пословима кантона) и Републике Српске, Законом о полицији Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, законима о полицијским службеницима Федерације Босне и Херцеговине, Републике Српске и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, те кантоналним законима о полицијским службеницима.

У току 2016. године за примљено је 138 жалби на рад полиције, а издато је пет препорука које указују на то да припадници полиције излазе из оквира законских овлашћења, да систем унутрашње контроле поступања полицијских службеника најчешће има формалну улогу, те да не постоји адекватан и независан механизам контроле рада полицијских органа.

Међутим, за примљен је и значајан број жалби у којима су полицијски службеници жалиоци и они се институцији Омбудсмена обраћају због повреде права из радног односа, неоснованог вођења дисциплинских поступака⁸⁰, одузимања чина⁸¹, дискриминације, односно, мобинга на радном мјесту, начина обрачунавања посебног стажа, коришћења неплаћеног одсуства итд.

Током извјештајног периода за примљено је више жалби полицијских службеника због мобинга на радном мјесту.⁸²

Примјер: У жалби⁸³ се наводи да су полицијски службеници Јединице саобраћајне полиције неједнако третирани од осталих припадника Полиције Брчко дистрикта из разлога што су у службеним возилима Јединице саобраћајне полиције постављени апарати за аудио и видео надзор, те су изложени сталним снимањима у обављању својих дужности. Од стране Јединице за професионалне стандарде такође су изложени сталним

⁸⁰ Ж-БР-04-60/16

⁸¹ Ж-БР-04-61/16

⁸² Ж-БЛ-06-69/16, Ж-БЛ-06-79/16 и Ж-БР-06-42/16

⁸³ Ж-БР-06-42/16.

преиспитивањима због наводно *добро неснимљеног тона, неснимљеног материјала или возила*. У возилима осталих организационих јединица Полиције Брчко дистрикта Босне и Херцеговине не налазе се инсталирани системи аудио и видео назора иако обављају исте или сличне послове као и службеници Јединице саобраћајне полиције. Након анализе навода жалбе, документације у спису, примјеном међународних механизма заштите људских права и одредаба домаћег законодавства, омбудсмени су оцијенили да су наводи жалбе којима се жалилац позива на дискриминацију и неједнако поступање у односу на друге полицијске службенике Полиције Брчко дистрикта, неосновани. Указали су на то да су разлози због којих се врши аудио и видео надзор у возилима Полиције Брчко дистрикта Босне и Херцеговине: *обезбјеђење законитости, правилности, професионалности, безбједности, олакшаног рада полицијских службеника при документовању службених радњи и смањења могућности коруптивног дјеловања* и да имају законито и објективно оправдање, као и да су у интересу друштвене заједнице. Најзад, надзорне камере су из разлога сигурности постављене у већини продајних центара, јавних и образовних установа и институција. Основни и Апелациони суд Брчко дистрикта Босне и Херцеговине су технички опремљени и користе систем аудио и видео снимања у својим судницама у циљу обезбјеђења транспарентности и законитости поступака. Сједнице Скупштине Брчко дистрикта Босне и Херцеговине као и државног, ентитетских и кантоналних скупштинских засједања се директно, неријетко цјелодневно преносе путем радио-телевизијских и електронских медија. Стога су наводи о негативном утицају система аудио и видео назора на здравље полицијских службеника оцијењени неприхватљивим.

Организационе јединице/канцеларије/службе при министарствима унутрашњих послова⁸⁴ прате и врше контролу законитости у раду припадника полиције у вези са злоупотребама службеног положаја, прате прекорачења службених овлашћења и евентуалну умијешаност припадника полиције у криминалне активности, проводе истраге и унутрашње поступке ради спречавања и откривања починилаца незаконитих радњи, предлажу мјере и радње као резултате спроведених унутрашњих поступака и испитивања тачности навода из представки и жалби грађана у вези са поступањем припадника полиције, старају се о поступању полицијских службеника у складу са релевантним прописима, а у интересу законитог и професионалног поступања, јачања повјерења и сарадње полиције и друштвене заједнице.

У обраћањима грађана исказано је неповјерење у ове механизме унутрашње контроле који се односе на поступања полицијских службеника. Проведене поступке грађани сматрају необјективним и неефикасним. У највећем броју случајева притужбе су оцијењене неоснованим, а подносиоци су обавијештени о проведеној унутрашњој истрази актом на који није могуће уложити правни лијек.

⁸⁴ Јединица за професионалне стандарде при кантоналним министарствима унутрашњих послова; Јединица за професионалне стандарде при Федералном министарству унутрашњих послова; Канцеларија за притужбе јавности при Федералној управи полиције; Служба за заштиту интегритета и законитости у раду Министарства унутрашњих послова Републике Српске.

Примјер одговора запримљеног током поступка по жалби⁸⁵:

„Обавјештавамо вас да је Јединица за професионалне стандарде, Одјељење за унутрашњу контролу Министарства унутрашњих послова Кантона Сарајево спровело унутрашњу истрагу по наводима из представке ... којом приликом се нису могли са сигурношћу потврдити наводи из предметне представке, након чега је унутрашња истрага у складу са чланом 35 Правилника о раду Јединице за професионалне стандарде Министарства унутрашњих послова Кантона Сарајево, закључена оцјеном 'Без довољно доказа'“⁸⁶.

Препорука Министарству унутрашњих послова Федерације Босне и Херцеговине, Министарству унутрашњих послова Републике Српске, Полицији Брчко дистрикта Босне и Херцеговине и министарствима унутрашњих послова кантона да:

- унаприједи стварну независност унутрашње контроле рада полицијских службеника, те преиспитају постојање стварне независности органа контроле полицијских службеника;
- осигурају двостепеност у поступцима вођеним по притужбама грађана на поступање полицијских службеника;
- осигурају системску и континуирану едукацију полицијских службеника о људским правима.

4.8. Владина и министарска именованја

Омбудсмени имају овлашћења за преиспитивање процеса именовања која се проводе у складу са одредбама Закона о министарским именовањима, именовањима Вијећа министара и другим именовањима Босне и Херцеговине, Законом о министарским, владиним и другим именовањима Федерације Босне и Херцеговине и Законом о министарским, владиним и другим именовањима Републике Српске.

У извјештајном периоду омбудсмени су запримили 47 жалби ради повреде одредаба наведених закона, а издато је 19 препорука. Жалбени наводи односе се на повреду основних принципа приликом провођења поступака именовања и разрјешења чланова управних и надзорних одбора у привредним друштвима и јавним предузећима⁸⁷.

Примјер: Жалилац⁸⁸ се обратио омбудсменима жалећи се на процедуру избора и именовања директора ЈУ Народно позориште Сарајево, а по јавном конкурсном објављеном у „Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине“, број 43/16 од 3.6.2016. године, оспоравајући став одбора ЈУ Народно позориште Сарајево да именована кандидаткиња испуњава све услове за избор и именовање на позицију. Омбудсмени Босне и Херцеговине, поступајући по жалби актом од 20.7.2016. године, од Управног одбора ЈУ Народно позориште Сарајево затражили су изјашњење поводом жалбених навода, прописе

⁸⁵ Ж-СА-06-1072/16

⁸⁶ Акт Министарства унутрашњих послова Кантона Сарајево, Управа полиције, Јединица за професионалне стандарде број 02/4-1-99/16 од 3.2.2017. године.

⁸⁷ Ж-МО-05-10/15, Препорука број П-29/16 од 18.2.2016. године, Ж-ЛИ-05-3/16, Препорука број П-50/16 од 26.2.2016.

⁸⁸ Ж-СА-05-733/16, Препорука број П-187/16 од 5.10.2016. године.

на основу којих је именоване директора ЈУ Народно позориште Сарајево извршено и релевантну документацију везану за поступак именовања. Одговор није запримљен, те је упућена препорука Управном одбору ЈУ Народно позориште Сарајево да одмах успостави сарадњу са омбудсменима. Поступајући по препоруци, предсједница Управног одбора ЈУ Народно позориште Сарајево доставила је изјашњење од 2.11.2016. године, у којем истиче да је Управни одбор, од стране Владе Кантона Сарајево, именован дана 20.10.2016. године, због чега изјашњење на жалбене наводе није могло бити достављено раније. По увиду у достављену документацију омбудсмани су утврдили да су наводи подносиоца жалбе неосновани, те да именована кандидаткиња испуњава све тражене услове.

Примјер: Жалилац⁸⁹ је поднио приговор који се односио на коначно именовање предсједника и члана Управног одбора из реда оснивача Јавне установе „Центар за социјални рад“ Тузла. Током истраге утврђено је да је у јавном огласу објављеном у дневном листу “Ослобођење” и „Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине“, број 20/16 од 16.03.2016. године, под тачком IV наведено је да ће се: *„Приликом процјене квалификација и искуства свих кандидата у обзир узети сљедећи критерији: 1. Радно искуство у области дјелатности друштва, 2. Усавршавање у струци у области дјелатности друштва, 3. Остварени резултати рада током пословне каријере, 4. Минимум знања о организацији и дјелатности друштва и 5. Способност савјесног и одговорног обављања послова и задатака упражњене позиције и наклоњеност тимском раду“*. Током изборног поступка ни на који начин кандидатима за предметни управни одбор није утврђено, односно оцијењено, радно искуство у области дјелатности друштва и усавршавање у струци у области дјелатности друштва. Омбудсмани су упутили налаз, закључак и препоруку Граду Тузла, Градском вијећу и Служби за економски развој и друштвене дјелатности да поништи рјешење о именовању предсједника и чланова Управног одбора ЈУ „Центар за социјални рад“ Тузла и предузме све неопходне мјере како би се осигурало именовање предсједника и чланова Управног одбора Јавне установе „Центар за социјални рад“ Тузла, уз пуно поштивање поступка и начела утврђених Законом о министарским, владиним и другим именовањима Федерације Босне и Херцеговине. Предсједавајући Градског вијећа Града Тузла доставио је одговор⁹⁰: *„...као предсједавајући Градском вијећу Тузла упутио сам иницијативу, захтјев градоначелнику Града Тузла, да предузме све потребне мјере да се испоштује цитирана препорука институције Омбудсмани број П-192/16, односно да орган који је донио рјешење о коначном именовању ... наведено рјешење поништи, те да се Градском вијећу доставе приједлози аката о обнављању процедуре и тиме осигура именовање предсједника и чланова управног одбора Центра за социјални рад Тузла, све у складу са Законом о министарским, владиним и другим именовањима Федерације Босне и Херцеговине...“*

Омбудсмани скрећу пажњу на то да испуњавање општих и посебних услова сваког јавног конкурса представља како приступни тако и елиминацијски фактор приликом изборних поступака. Услови се и утврђују управо из разлога како би се приликом оцјене, селекције и избора за одређену позицију на објективан начин утврдила квалификованост пријављених кандидата. Одступање од прописаних услова представља повреду изборног поступка и права кандидата на законит, непристрасан и транспарентан избор.

⁸⁹ Ж-БР-05-138/16, Налаз, закључак и препорука број П-192 /16 од 17.10.2016.

⁹⁰ Акт предсједавајућег Градског вијећа Града Тузла, број 01-0-8073-2016/МН од 30.11.2016. године

V ЕКОНОМСКО-СОЦИЈАЛНА ПРАВА

Поступајући по жалбама због кршења економско-социјалних права грађана, омбудсмени су се кретали у оквирима позитивног законодавства, стандарда заштите људских права садржаних у Међународном пакту о економским, социјалним и културним правима⁹¹ и ревидираној Европској социјалној повељи⁹².

Омбудсмени имају широко поље дјеловања с циљем заштите права која спадају у ову категорију: право на рад, право дјете и младих на заштиту, право запослених жена на породилску заштиту, право на здравствену заштиту, право на социјалну заштиту, право на социјалну и медицинску помоћ, право на коришћење услуга служби социјалне заштите, право лица с онеспособљењима на независност, социјалну интеграцију и учешће у животу заједнице, право старих лица на социјалну заштиту, право на заштиту у случају престанка радног односа, право на становање...

Током 2016. године у Институцији је регистровано 738 жалби које се односе на кршења економских, те права из домена социјалне и културне заштите. Ако овај податак упоредимо с 2015. годином, када је запримљено 698 жалби, евидентно је да је повећан број обраћања грађана због повреде ових права за 5,73%.

5.1. Право на рад

У 2016. години запримљено је 328 жалби због повреда права из радног односа. Уколико овај број упоредимо са бројем жалби из 2015. године, евидентно је да се број обраћања повећао за 13,89%.

Најчешћи разлози обраћања грађана омбудсменима у 2016. години су: неправилности приликом провођења конкурсне процедуре⁹³, непријављивање радника на заводе/фондове за пензијско и инвалидско осигурање, укључујући и неуплаћивање доприноса за пензијско, социјално, здравствено осигурање и осигурање за случај незапосленост⁹⁴.

Право на рад у директној је вези са људским достојанством и потребом појединца да путем рада учествује у друштвеном животу, али битно је нагласити да правна формулација „права на рад“ не подразумејева и гаранцију права на рад. Незапосленост је појава с којом се у мањој или већој мјери сусреће свака држава па тако и Босна и Херцеговина, и готово је немогуће постићи апсолутну запосленост на територији једне државе. Самим тим, право на рад подразумејева право на једнак приступ раду, а обавеза државе је да предузме конкретне кораке како би грађанима омогућила остваривање овог права.

⁹¹ Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, од 1976. године

⁹² Европска социјална повеља (ревидирана) коју је Босна и Херцеговина потписала дана 11.5.2004, а ратификовала је 7.11.2008. године, Босна и Херцеговина не сматра се обавезаном по 12 чланова (чланови 3, 10, 15, 18, 19, 24, 25, 26, 27, 29 и 31).

⁹³ Ж-БЛ-04-17/16, Ж-БЛ-04-43/16, Ж-БЛ-04-57/16, Ж-БЛ-04-88/16, Ж-СА-04-123/16 (П-85/16)

⁹⁴ Ж-БЛ-04-45/15

Омбудсмени подсјећају на дефиницију дискриминације из Конвенције Међународне организације рада бр. 111, која се односи на дискриминацију у погледу запошљавања и занимања: *„израз 'дискриминација' обухваћа свако прављење разлике, искључење или давање првенства на темељу расе, боје коже, пола, вјере, политичког увјерења, националног или социјалног поријекла, које има за посљедицу укидање или нарушавање једнакости могућности или третмана у запослењу или занимању; свако друго прављење разлике, искључење или давање првенства које има за посљедицу укидање или нарушавање једнакости могућности или третмана у запослењу и занимању које утврди заинтересована чланица након савјетовања са репрезентативним организацијама послодаваца и радника, ако оне постоје, и других одговарајућих тијела...”*

Примјери: Жалилац⁹⁵ се обратио омбудсменима у вези са пријемом запосленика са високом стручном спремом у Јавно комунално предузеће Комунално д.д. Живинице без расписаног конкурса, при чему није поштована пропорционална национална структура запослених. Поступајући по жалби, омбудсмени су упутили Јавном комуналном предузећу „Комунално“ д.д. Живинице препоруку да приликом *пријема запосленика у радни однос води рачуна о транспарентности поступка као и националној заступљености запослених*. Одговор на препоруку није за примљен.

Омбудсмени истичу да је једно од обиљежја прописа који уређују радне односе њихова флексибилност на основу које привредни субјекти могу вршити пријем лица у радни однос, без јавног оглашавања упражњеног радног мјеста. У таквој ситуацији долази до давања предности лицима која су примљена у радни однос без јавног огласа у односу на она лица која нису имала могућност нити да аплицирају на та радна мјеста. На тај начин, приликом попуне радних мјеста није успостављена прихватљива пропорционалност између коришћених средстава (начина пријема запосленика) и циља који се покушава реализовати (попуне упражњених радних мјеста). Према мишљењу Омбудсмена, јавно оглашавање упражњених радних мјеста омогућиће већем броју заинтересованих кандидата да равноправно учествују у избору, те осигурати попуну радних мјеста објективно најбољим кандидатима.

Омбудсмени су још 2014. године упутили Парламенту Федерације Босне и Херцеговине иницијативу⁹⁶ за измјену и допуну Закона о раду Федерације Босне и Херцеговине и Закона о јавним предузећима Федерације Босне и Херцеговине, а ради детаљнијег уређивања пријема у радни однос уз регулисање обавезе за тијела и предузећа у којима је власник или оснивач држава. Предметна иницијативна није узета у обзир приликом доношења новог Закона о раду Федерације Босне и Херцеговине.

Омбудсмени поновно истичу неопходност измјене ентитетских закона у раду, у смислу обавезе прописивања начина пријема запосленика у радни однос у предузећима у којима је оснивач ентитет, кантон, град и општина, а у циљу елиминисања корупције и непотизма приликом запошљавања, те омогућавања запошљавања најквалитетнијих кадрова.

⁹⁵ Ж-БР-04-288/15, Препорука број П-227/16 од 2.12.2016. године

⁹⁶ Иницијатива у предмету Ж-СА-05-269/14

Препоруке:

- 1. Парламенту Федерације Босне и Херцеговине**
  - да приступи измјенама и допунама Закона о јавним предузећима Федерације Босне и Херцеговине на начин да се пропише обавеза јавног оглашавања упражњених радних мјеста.
- 2. Парламенту Федерације Босне и Херцеговине и Народној скупштини Републике Српске**
  - да приступе измјенама и допунама Закона о раду, на начин да се пропише обавеза јавног оглашавања упражњених радних мјеста у тијелима или предузећима у којима је оснивач држава, ентитет, кантон, општина или град.

Омбудсмени скрећу пажњу на захтјев Комитета за економска, социјална и културна права којим се од државе тражи да укључи ажуриране статистичке податке, разврстане по доби, етничкој групи, социјалном и другом релевантном статусу, о заступљености жена у друштвеном и приватном сектору запошљавања, као и о платама које жене примају у поређењу са мушкарцима за исти рад⁹⁷, док је Комитет за елиминацију расне дискриминације предложио држави да настави са настојањима у прикупљању неприкупљених статистичких података у вези са етничким саставом становништва, те да успостави одговарајуће механизме мониторинга (праћења) етнички мотивисане дискриминације и насиља међу различитим етничким групама⁹⁸.

Непостојање оваквог вида евиденција представља отежавајућу околност приликом утврђивања постојања дискриминације по полној, етничкој, или некој другој припадности приликом запошљавања.

У извјештајном периоду омбудсменима су се обраћали грађани⁹⁹ указујући на повреду права из радног односа и, конкретније, права на плату.

Примјер: Жалиоци¹⁰⁰ наводе да су запосленици Ј.П. „Мостар Паркинг“ д.о.о Мостар и да су се дана 5.5.2016. године обратили градоначелнику Града Мостара са захтјевом за помоћ у изналагању начина исплате плата. Порезна управа Федерације Босне и Херцеговине блокирала је трансакцијски рачун предузећа „Мостар Паркинг“ д.о.о. Мостар дана 18.1.2016. године, због дуговања за порезе и доприносе. Књиговодствена агенција такође је отказала даљу сарадњу са предузећем, те нема ко обрачунавати плате. Ј.П. „Мостар Паркинг“ д.о.о. Мостар запосленицима није исплатио плате од 12. мјесеца 2015. године. Подносиоци жалбе истичу да, с обзиром на то да се налазе у безизлазним ситуацијама и да су мјесецима без плате, одлучили су прикупљени новац из паркинг апарата подијелити равномјерно на све запосленике. За наведене радње потребна им је одлука, коју директор друштва Ј.П. „Мостар Паркинг“ д.о.о. Мостар одбија потписати без сагласности градоначелника. У циљу провјере жалбених навода, омбудсмени су упутили акт

⁹⁷ Е/С.12/ВИН/СО/1, Закључне напомене Комитета о економским, социјалним и културним правима, тачка 33.

⁹⁸ CERD/C/ВИН/СО/6, Закључна разматрања Комитета о елиминацији расне дискриминације, тачка 8.

⁹⁹ Ж-МО-04-63/16.

¹⁰⁰ Ж-МО-04-63/16, Препорука број П-194/16 од 30.11.2016. године

градоначелнику Града Мостара, којим су затражили изјашњење на жалбене наводе. Одговор није запримљен, те је дана 19.10.2016. године градоначелнику Града Мостара упућена препорука да одмах успостави сарадњу са институцијом Омбудсмена. С тим у вези, запримљено је изјашњење Секретаријата Града Мостара¹⁰¹ у којем се наводи: *“...дана 24.5.2016. године градоначелник Града Мостара Љубо Бешлић упутио је допис Порезној управи Федерације Босне и Херцеговине, којим је затражена привремена деблокада трансакцијских рачуна Ј.П. 'Мостар Паркинг' д.о.о. Мостар и предложио закључивање споразумне нагодбе са могућношћу отплате дуга на рате. Дана 6.6.2016. године закључен је Споразум о одгођеном плаћању дужних јавних прихода између Жупанијског порезног уреда Мостар и Ј.П. 'Мостар Паркинг' д.о.о. Мостар. У сврху финансијске помоћи запосленицима Ј.П. 'Мостар Паркинг' д.о.о. Мостар Градска управа Града Мостара закључила је уговоре о дјелу с наведеним запосленицима, на основу којих се истим исплаћује одређени новчани износ...”*

Примјер: Жалитељка¹⁰² наводи да је од 13.10.2010. године до 23.2.2016. године била запосленик ЈЗУ Дом здравља “Озрен” Петрово, као доктор медицине рада у сталном радном односу. Дана 24.2.2016. године од директора је тражила споразумни раскид уговора о раду. У вези са наведеним, обратила се директору писменим захтјевом, те наводи да јој је појашњено да ће њен захтјев бити одобрен уколико се писменим путем обавезе да неће тужити установу за умањивање плата и неисплаћивање осталих накнада прописаних Законом о раду и уговором о раду. Дана 26.4.2016. године омбудсмени су упутили акт Републичкој управи за инспекцијске послове Републике Српске. Запримљен је акт Републичке управе за инспекцијске послове¹⁰³, односно Сектора инспекције рада и заштите на раду – Одјељења Добој, у којем се наводи: *“...да је дана 3.5.2016. године извршен ванредан инспекцијски надзор у наведеној установи. Рјешењем од 4.5.2016. године наложено је установи да у року од 8 (осам) дана радници изда сву тражену документацију”*.

Омбудсмени су отворили истрагу по службеној дужности¹⁰⁴ након ступања на снагу Закона о измјенама и допунама Закона о државној служби у Федерацији Босне и Херцеговине¹⁰⁵, а у вези са примјеном члана 37 став 1 Закона о државној служби у Федерацији Босне и Херцеговине¹⁰⁶. Наиме, члан 37 став 1 Закона о државној служби у Федерацији Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи: *„1) Руководилац органа државне службе може затражити од Агенције да проведе процедуру јавног конкурса за пријем приправника у државну службу”*. Наведеним чланом стављена је ван снаге законска одредба која је гласила: *„1) Руководилац органа државне службе може да затражи од Агенције да у државну службу прими приправника који се запошљава на основу јавног конкурса који објављује Агенција.”*

¹⁰¹ Акт Секретаријата Града Мостара број 02-05-7307/16 од 19.12.2016. године.

¹⁰² Ж-СА-04-470/16

¹⁰³ Акт Републичке управе за инспекцијске послове Републике Српске број 24.100/173-196-38-5/16 од 5.5.2016. године.

¹⁰⁴ Ж-СА-04-9/16

¹⁰⁵ Закон о измјенама и допунама Закона о државној служби у Федерацији Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“, број 99/15).

¹⁰⁶ Закон о државној служби у Федерацији Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“, бр. 29/03, 23/04, 39/04, 54/04, 67/05, 8/06, 4/12 и 99/15).

Након измјене наведеног члана остало је упитно да ли се запошљавање и даље врши путем јавног конкурса, а ступањем на снагу наведене измјене Закона о државној служби у Федерацији Босне и Херцеговине престала је примјена Правилника о јединственим критеријумима и поступку избора и пријема приправника са високом стручном спремом у органе државне службе Федерације Босне и Херцеговине¹⁰⁷ чиме су престали да се примјењују критеријуми, као што је трајање незапослености након стицања дипломе високе стручне спреме и инвалидности. Чињеница је да законска одредба која је ступила на снагу експлицитно не забрањује пријем приправника без јавног конкурса у органе државне службе, а што може довести до злоупотребе и довођења у неравноправни положај других лица којима ће бити ускраћена могућност да аплицирају на мјеста приправника у органе државне службе. Такође, наведена законска одредба није јасно прецизирала којим критеријима ће се руководиоци органа државне службе водити приликом пријема приправника у државну службу, на који начин ће се вршити евиденција и прикупљање података о пропорционалној заступљености конститутивних народа и осталих, узимати у обзир просјек оцјена завршеног студија, трајање незапослености и критеријум инвалидности.

Узимајући у обзир наведено, дана 29.2.2016. године Влади Федерације Босне и Херцеговине упућена је препорука број П-24/16, у којој је позвана да прецизније уреди поступак пријема приправника у органе државне службе путем јавног конкурса. Омбудсмени су запримили акт Владе Федерације Босне и Херцеговине,¹⁰⁸ у којем је наведено да је препорука достављена Федералном министарству правде на надлежно поступање.

Примјер: Жалилац¹⁰⁹ је навео да је поводом конкурса на позицију стручног сарадника у правосудним органима Републике Српске од свих кандидата тражено да доставе љекарско увјерење о здравственој способности, без напомене да је исто дужан доставити само изабрани кандидат и то приликом пријема на јавни конкурс. Омбудсмени подсјећају да је ова пракса у супротности са препоруком Омбудсмена П-66/12 из 2012. године, којом је утврђено да подаци о здравственом стању спадају у посебну категорију личних података и да тражење предметне документације представља непотребно административно оптерећење грађана. С тим у вези, Високом судском и тужилачком вијећу Босне и Херцеговине упућена је препорука да изда упутство свим правосудним институцијама у Босни и Херцеговини да приликом било којег јавног конкурса, љекарско увјерење захтијевају само од изабраног кандидата и то приликом пријема у радни однос. На препоруку није достављен одговор.

¹⁰⁷ Правилник о јединственим критеријумима и поступку избора и пријема приправника са високом стручном спремом у органе државне службе Федерације Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“, број 4/13).

¹⁰⁸ Акт Владе Федерације Босне и Херцеговине под бројем: 03-02-60-1/2016 од дана 3.3.2016. године.

¹⁰⁹ Ж-БЛ-06-7/16, П-119/16 од 16.6.2016. године.

5.2. Питање отпремнина у Републици Српској, односно Федерацији Босне и Херцеговине

Омбудсменима се и даље обраћају лица¹¹⁰ која испуњавају услове из члана 143 Закона о раду Федерације Босне и Херцеговине, односно члана 152 Закона о раду Републике Српске, у вези са чланом 182 Пречишћеног текста Закона о раду Републике Српске¹¹¹ која су се дана 31.12.1991. године затекла у радном односу, а која су се у законском року обратила послодавцу ради успостављања радноправног статуса, јер у међувремену нису засновала радни однос код другог послодавца. Рјешењима надлежних комисија за примјену члана 143 Закона о раду Федерације Босне и Херцеговине и члана 152 Закона о раду Републике Српске, односно члана 182 Пречишћеног текста Закона о раду Републике Српске, овим лицима је признат статус запосленика на чекању.

Поред неосновано дугог трајања поступака одлучивања о захтјевима за отпремнину ових лица, омбудсмени заступају и велики број жалби које се односе на проблем исплате признатих отпремнина, уз образложење да ће се отпремнина исплатити када се обезбиједи средства за те намјене.

Посебно напомињемо да се омбудсмени већ дуже вријеме баве проблемима грађана који се обраћају ентитетским комисијама (које су формиране у складу са законима о раду у Републици Српској и Федерацији Босне и Херцеговине). Тако је, између осталог, донесена резолуција¹¹² којом је указано на неприхватљиву дужину трајања поступка пред овим комисијама, затим слиједи два специјална извјештаја¹¹³ у вези са примјеном члана 182, односно 143 Закона о раду у Републици Српској и Федерацији Босне и Херцеговине, којима је, између осталог, препоручено да се предузму неопходне мјере на побољшању организационих и финансијских потенцијала комисија, а све како би се убрзало одлучивање по захтјевима грађана.

Примјер: Жалитељка¹¹⁴ се обратила омбудсменима због неисплате отпремнине признате Рјешењем од 10.6.2011. године. На захтјев институције Омбудсмена, Министарство за рад и борачко-инвалидску заштиту Републике Српске, је доставило изјашњење¹¹⁵ у којем се наводи: „...*Исплата отпремнина по рјешењима Комисије за имплементацију члана 152 Закона о раду се врши према редослиједу доношења рјешења, са чим су подносиоци захтјева упознати. С тим у вези, наводимо да се у Буџету Републике Српске редовно (сваке године) обезбјеђују средства за исплату предметних отпремнина, а ово министарство врши исплату према редослиједу доношења рјешења. Због великог броја приспјелих захтјева (сва 60.000) и износа средстава који се на годишњем нивоу обезбјеђују у Буџету Републике, ово министарство није у могућности да све захтјеве ријешити и исплатити одмах по доношењу рјешења, због чега се у рјешењу наводи да ће отпремнина бити исплаћена по обезбјеђењу средстава за те намјене. Именована је*

¹¹⁰ Ж-БЛ-04-132/15, Ж-БЛ-05-74/16.

¹¹¹ Закон о раду Републике Српске, „Службени гласник Републике Српске“, број 55/07.

¹¹² Резолуција број 6/03

¹¹³ Специјални извјештај број СП-01/04 и Специјални извјештај број СП-09/07.

¹¹⁴ Ж-СА-04-352/16

¹¹⁵ Акт Министарства за рад и борачко-инвалидску заштиту Републике Српске, број: 16-126-59/16 од 22.4.2016. године.

уврштена на списак овог министарства за исплату отпремнине из децембра мјесеца 2015. год. који нажалост, због недостатка новчаних средстава, још није реализован, и чија се реализација очекује...“.

Примјер: Жалитељка¹¹⁶ се обратила омбудсменима наводећи да није извршено рјешење од 19.9.2005. године Комисије за имплементацију члана 143 Закона о раду Федерације Босне и Херцеговине, којом јој је признато право на отпремнину и наложено послодавцу да регулише радноправни статус. Федерално министарство рада и социјалне политике доставило је одговор¹¹⁷ у којем наводи: „...обавјештавамо вас да Федерална комисија за имплементацију члана 143 Закона о раду нема података о извршењу појединачних рјешења које ова комисија доноси у поступку по жалбама против рјешења кантоналних комисија за имплементацију члана 143 Закона о раду. Наиме, одлукама кантоналних и Федералне комисије за имплементацију члана 143 Закона о раду не настају било каква права или обавезе ове комисије, већ се ради о поступку у којем се рјешава о правима радника гдје се у зависности од утврђеног чињеничног и правног стања, на основу донесених одлука могу утврдити права радника, односно могу настати обавезе послодаваца за чије су извршење надлежни искључиво послодавци. Ово из разлога што је одредбом члана 174 став 2 Закона о раду ('Службене новине Федерације Босне и Херцеговине', број 26/16) прописано да правоснажна рјешења Федералне, односно кантоналних комисија за имплементацију члана 143 Закона о раду имају снагу извршеног наслова“.

5.3. Комуналне услуге

Омбудсмени указују да је Законом о заштити потрошача у Босни и Херцеговини¹¹⁸ утемељена институција Омбудсмена за заштиту права потрошача, која дјелује као самостално и независно тијело, с циљем промоције доброг и ефикасног провођења политике заштите потрошача у Босни и Херцеговини. Узевши у обзир ту чињеницу, знатан дио жалби из ове области запримљен у институцији Омбудсмена упућује се истима на надлежно поступање¹¹⁹.

У извјештајном периоду у институцији Омбудсмена запримљена је 91 жалба на комуналне услуге и дјелатности, што је за 24,66% више него у претходној години.

Жалбе које су разматране од стране омбудсмена односиле су се на непружање и ускраћивање услуга од стране комуналних предузећа, немогућност остваривања права на обрачун услуге на основу стварних испорука прочитаних на бројилима, неправилности приликом обрачунавања пружених услуга, утуживање за рачуне за које је наступила застара и сл.

¹¹⁶ Ж-БЛ-05-74/16

¹¹⁷ Акт Федералног министарства рада и социјалне политике број 03-34/11-1596/16 од дана 15.3.2016. године.

¹¹⁸ Закон о заштити потрошача у Босни и Херцеговини, „Службени гласник Босне и Херцеговине“, број 25/06.

¹¹⁹ Ж-СА-05-1178/16, Ж-СА-04-850/16, Ж-СА-05-436/16, Ж-СА-04-203/16

Омбудсмени налазе посебно забрињавајућом праксу давалаца услуга да паушално обрачунавају потрошњу воде по броју особа у кућанству, те преферирају заједничке водомјере у објектима са више станова или већег броја потрошача, а што је супротно одредбама Закона о заштити потрошача у Босни и Херцеговини, које прописују: *“Продају енергије (електрична енергија, гријање, плин и сл.) и воде потрошачима треба обрачунати на основу стварних испорука очитаних на бројилу потрошача”*. На овај начин се ствара правна несигурност за грађане који о формирању збирног водомјерног мјеста често нису упознати нити од представника етажних власника, нити од управника.

Примјери: Жалиоци¹²⁰ истичу да рачуни за утрошену воду и одвођење отпадних вода које испоставља КЈКП “Водовод и канализација” д.о.о. Сарајево од децембра 2015. године нису реални, износе преко стотину КМ и не одговарају стварним испорукама, односно потрошњи воде њиховог домаћинства која је у претходном периоду износила од 31,00 до 36,00 КМ мјесечно. Омбудсмени су КЈКП “Водовод и канализација” д.о.о. Сарајево упутили препоруку да подносиоцима жалбе испостави рачуне на основу потрошње воде измјерене на водомјеру преко којег се снабдијевају водом, те их у року од 30 дана обавијести о предузетим мјерама. Препорука није испоштована.

Примјери: Жалилац¹²¹ наводи да је од КЈКП “Водовод и канализација” д.о.о. Сарајево обавијештен о неизмиреним обавезама по испостављеним рачунима за утрошену воду и одвођење отпадних вода у износу од 156,35 КМ. Иако је у свом писменом одговору указао на то да се ради о дуговању за које је наступила застара, жалиоцу се актом КЈКП “Водовод и канализација” д.о.о. Сарајево од 14.1.2016. године доставља упозорење о планираној обустави испоруке комуналне услуге. Након неколико упита упућених КЈКП “Водовод и канализација” д.о.о. Сарајево, омбудсмени су актом директора овог јавног предузећа 2.8.2016. године обавијештени да је Комисија за корекцију рачуна одлучила умањити дуговање жалиоца по испостављеним рачунима, на који начин је остварена заштита његових права.

Примјер: Жалилац¹²² се обратио омбудсменима жалбом на поступање ЗЕДП „Електро-Бијељина“ ад Бијељина, РЈ „Електродистрибуција“, Власеница, наводећи да од почетка марта 2016. године не добија електричну енергију. Омбудсмени су од означеног предузећа затражили да у што краћем року поступи по упутству из обавјештења ЗЕДП „Електро-Бијељина“ ад. Бијељина од 10.3.2016. године и обезбиједи уредно снабдијевање и испоруку електричне енергије у домаћинству подносиоца жалбе. Тек након ургенције достављен је одговор у којем је, између осталог, наведено: *„Након добијања сагласности од општине Шековићи, као власник ВП Шековићи – Бишина, кварови на том електроенергетском објекту су отклоњени, те је купац ел. енергије прикључен на електродистрибутивну мрежу 16.4.2016. године и од тада константно има квалитетну ел. енергију у свом домаћинству“*.

¹²⁰ Ж-СА-04-/16; П - 97/16

¹²¹ Ж-СА-04-176/16

¹²² Ж-БЛ-04-199/16

Омбудсмени су у извјештајном периоду запримили одређени број жалби¹²³ у којима су грађани указивали да им је поступањима органа управе и комуналних предузећа ускраћено право на приступ питкој води.

Примјер: Жалилац¹²⁴ се обратио омбудсменима истичући да је незадовољан радом ЈКП „Водовод и канализација“ д.о.о. Сански Мост, јер стамбени објект у којем живи још увијек није прикључен на водоводну мрежу. Више се пута усмено обраћао надлежном предузећу. Такође, у жалби истиче да је сам изградио прилазни пут, а потом ископао канал те поставио цијеви за довод воде, и да је спреман да плати сва законита дуговања. Надлежно предузеће обавијестило је омбудсмене¹²⁵ да подносилац жалбе није подносио писмени захтјев за прикључење на водоводну мрежу, а истакнуто је и слједеће: *„Како сазнајемо, именовани је настањен у насељу Камичак, општина Кључ, које се налази у близини мјеста Врхпоље, општина Сански Мост“*. Жалилац се потом писменим путем обраћа ЈКП „Водовод и канализација“ Сански Мост, како би се детаљно размотрио његов захтјев за прикључење на водоводну мрежу. ЈКП „Водовод и канализација“ Сански Мост доставља изјашњење, односно одговор на молбу за привремено прикључење на водоводну мрежу¹²⁶, у којем се, између осталог, наводи слједеће: *„Како сазнајемо, Ви сте настањени у насељу Камичак општина Кључ, које се налази у близини мјеста Врхпоље, општина Сански Мост“*. Због наведене околности не може се извршити прикључење на водоводну мрежу, јер *„ЈКП 'Водовод и канализација' д.о.о. Сански Мост врши водоснабдијевање становништва само на подручју општине Сански Мост у складу са одлукама Општинског вијећа општине Сански Мост“*. ЈКП „Водовод и канализација“ д.о.о Сански Мост упућена је препорука да предузме све радње како би се утврдиле релевантне чињенице у циљу поновног одлучивања о захтјеву подносиоца жалбе. Праћење реализације препоруке је у току.

Примјери: Жалитељка¹²⁷ се обратила омбудсменима наводећи да је за вријеме елементарне непогоде – поплава дошло до помјерања тла, што је проузроковало и помјерање цијеви њеног бунара, те је иста остала без могућности коришћења јединог приступа води, с обзиром на то да није прикључена на систем градског водоснабдијевања. У мају 2015. године обратила се Општини Грачаница, али одговор није запримљен. Омбудсмени су упутили препоруку Јавном предузећу „Водовод и канализација“ Грачаница да подзму потребне мјере и радње како би се осигурало прикључивање домаћинства жалитељке на дистрибутивну мрежу градског водоснабдијевања, те да утврде могућност прикључка домаћинствима којима није омогућено коришћење градског водовода.

¹²³ Ж-СА-04-240/16; Ж-СА-04-156/16; Ж-СА-04-131/16

¹²⁴ Ж-БЛ-04-469/16, препорука број 234/16 од 15.12.2016. године.

¹²⁵ Акт број 02-1803/16 од 20.9.2016. године.

¹²⁶ Акт број 02-2056/16 од 25.10.2016. године.

¹²⁷ Ж-БР-05-154/16, препорука број П:247/16 од 19.12.2016. године.

5.4. Право на пензију

Жалбе грађана запримљене 2016. године односиле су се на дужину поступака након подношења захтјева за остваривање права на пензију, поступање другостепеног органа, односно неодлучивање у роковима о жалбама на рјешења првостепеног органа, на неправилности приликом обрачуна висине пензије, као и потешкоће приликом утврђивања стажа оствареног у другим државама.¹²⁸

Као и претходних година, проблем представљају и споре процедуре увођења у право уколико је жалилац радни стаж остварио у другим државама.¹²⁹ Ријеч је о одређивању сразмјерног дијела пензије, који пада на терет различитих носилаца осигурања, у складу са споразумима о социјалном осигурању, које је Босна и Херцеговина потписала са другим државама. Иако постоји обавеза службене сарадње фондова/завода за пензијско и инвалидско осигурање, поступци могу дуже трајати у зависности од сложености прикупљања документације на основу које се утврђује радни стаж и на основу које су уплаћени доприноси.

У 2015. години омбудсмени су Парламенту Федерације Босне и Херцеговине, Федералном министарству рада и социјалне политике и Федералном заводу за пензијско и инвалидско осигурање упутили иницијативу¹³⁰ за допуну члана 60 Закона о пензијском и инвалидском осигурању Федерације Босне и Херцеговине, а у циљу изједначавања брачних и ванбрачних партнера по питању остваривања права на породичну пензију. Та иницијатива није усвојена.

Омбудсмени су упутили¹³¹ и иницијативу за измјене и допуне Закона о пензијском и инвалидском осигурању Републике Српске¹³² на начин да се у члану 70 тачка а) Закона иза ријечи „брачни супружник“ дода „и ванбрачни супружник“, те да се у тачки б) ријечи „или ванбрачни супружник“ бришу.

Сходно одредбама породичних закона и закона о наслеђивању Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске, брачни и ванбрачни партнери имају једнака права, а што је резултат усаглашавања предметних закона с међународним стандардима и Законом о равноправности полова Босне и Херцеговине.

Закон о пензијском и инвалидском осигурању Федерације Босне и Херцеговине¹³³ и Закон о пензијском и инвалидском осигурању Републике Српске¹³⁴ требало би да прате токове друштвеног развоја и напретка и осигурају право на остваривање права на породичну пензију за ванбрачног друга. Омбудсмени су свјесни да је у одређеним правним ситуацијама поступак доказивања ванбрачне заједнице компликован и захтјеван, али ако

¹²⁸ Ж-СА-04-327/16, Ж-СА-04-490/16, Ж-СА-04-331/16, Ж-БР-04-54/16, Ж-БЛ-04-330/16

¹²⁹ Ж-БЛ-05-424/16

¹³⁰ П-134/15 од 29.6.2015.

¹³¹ Ж-БЛ-04-761/16 од 26.12.2016. године.

¹³² “Службени гласник Републике Српске” бр. 134/11, 82/13 и 103/15.

¹³³ Закон о пензијском и инвалидском осигурању Федерације Босне и Херцеговине, „Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“, бр. 29/98, 49/00, 32/01, 29/03, 73/05, 59/06 и 4/09.

¹³⁴ Закон о пензијском и инвалидском осигурању Републике Српске, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 134/11, 82/13 и 103/15.

странке докажу континуитет трајања заједнице која је у ствари фактичка, а не формална, претпоставка за остваривање права на породичну пензију не треба да буде упитна.

Примјер: Жалитељка¹³⁵ се обратила омбудсменима наводећи да је Врховном суду Републике Српске поднијела захтјев за ванредно преиспитивање пресуде Окружног суда Бања Лука од 28.5.2014. године, о којем није одлучено. Из достављене жалбе произлази да је рјешењем Фонда за пензијско и инвалидско осигурање Републике Српске, Филијала Бања Лука, одбијен захтјев именоване за остваривање права на породичну пензију. На наведени акт изјављена је жалба, која је рјешењем Фонда за пензијско и инвалидско осигурање Републике Српске, Одјељење за рјешавање о правима, у другом степену одбијена. Против наведеног рјешења уложена је тужба која је пресудом Окружног суда у Бањој Луци од 28.5.2014. године такође одбијена као неоснована. На пресуду Окружног суда дана 26.6.2014. године Врховном суду Републике Српске поднесен је захтјев за ванредно преиспитивање пресуде. Из поменуте пресуде произлази да је жалитељка покренула поступак за остваривање права на породичну пензију иза умрлог ванбрачног супруга с којим има заједничко дијете. Из стања списка произлази да је умрли на дан смрти имао навршених 33 године живота, да је остварио укупан пензијски стаж од 11 година, један мјесец и 15 дана, те да би испуњавао услове за остваривање права на инвалидску пензију сходно одредбама члана 60 Закона о пензијском и инвалидском осигурању – Пречишћен текст¹³⁶, али тужитељица не испуњава услове за остваривање права на породичну пензију, прописане одредбама члана 69–78 Закона, јер нема пресуду по којој је одређено право на издржавање. Истиче да је одредбама Породичног закона Републике Српске брачна и ванбрачна заједница у потпуности изједначена, те сматра да је Окружни суд на цијелу ову ствар гледао строго формално када је одбио њену тужбу. Даље, наводи да је њена ванбрачна заједница са умрлим имала све одлике брачне заједнице, само што није била регистрована пред надлежним матичарем. Жалитељка није имала потребе за било каквим захтијевањем издржавања, нити за покретањем формалног судског поступка за издржавањем јер је њезина ванбрачна заједница имала све одлике брачне. Омбудсмени су, указујући на став Уставног суда, упутили препоруку Врховном суду Републике Српске да предузме неопходне радње како би се утврдиле релевантне чињенице у циљу поновног одлучивања о захтјеву подносиоца жалбе, уважавајући мишљење омбудсмена. Одговор на препоруку није запримљен.

Омбудсмени указују на став Уставног суда Босне и Херцеговине¹³⁷, који гласи:

„...Уставни суд сматра да апелант не може сносити штетне посљедице тога што релевантни закони нису раније хармонизовани како би се провело досљедно одређење законодавца да отклони дискриминацију у третману ванбрачних и брачних партнера у насљедним односима. Уставни суд сматра да примјена Закона о насљеђивању на начин како су то урадили судови у оспореним одлукама није имала разумно и објективно оправдање. Због тога је апелант на дискриминишући начин лишен могућности стицања статуса законског насљедника првог насљедног реда и учествовања у оставинском поступку иза оставитељке. Уставни суд закључује да су судови примјеном Закона о насљеђивању без уважавања одређења из Породичног закона Федерације Босне и

¹³⁵ Ж-БЛ-05-563/16, Препорука број П-225/16 од 12.12.2016. године

¹³⁶ Закон о пензијско и инвалидском осигурању – Пречишћен текст, „Службени гласник Републике Српске”, број 134/11.

¹³⁷ Одлука о допустивости и меритуму број АП 4207/13 од 30.9.2016. године.

Херцеговине о досљедном изједначавању ванбрачне заједнице, која траје преко три године, са брачном заједницом у свим правима и обавезама, укључујући и имовинска права и одбијањем апелантовог захтјева да му се призна право да као насљедник првог насљедног реда учествује у оставинском поступку, прекршили забрану дискриминације.“

Препорука: Парламенту Федерације Босне и Херцеговине, Федералном министарству рада и социјалне политике, Федералном заводу за пензионо и инвалидско осигурање, Народној скупштини Републике Српске, Министарству рада и борачко-инвалидске заштите Републике Српске, Фонду за пензијско-инвалидско осигурање Републике Српске, Скупштини и Влади Брчко дистрикта Босне и Херцеговине да

- приступе допунама позитивних законских прописа који ће изванбрачним партнерима осигурати једнака права по основи пензијско-инвалидске заштите, као што је то учињено за брачне партнере.

Примјер: Жалилац¹³⁸ се обратио омбудсменима жалбом на рад Федералног завода за пензијско и инвалидско осигурање, Кантонална административна служба Тузла, а у вези са остваривањем права на старосну пензију. Наводи да је дана 26.2.2016. године Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање, Филијала Ћуприја, Служба Филијале Јагодина, упутио Федералном заводу за пензијско и инвалидско осигурање, Кантоналној административној служби Тузла, акт под називом – *Предмет: С.Ц. – веза Ваш број 109-74650-39 старосна пензија*, у прилогу којег је достављена попуњена изјава именованог, све у циљу признавања права на старосну пензију, али до дана подношења жалбе омбудсменима није остварио право на старосну пензију. Наконведеног истражног поступка омбудсмени су запримили изјашњење Федералног завода за пензијско и инвалидско осигурање¹³⁹ у којем је наведено: *“...извјештавамо вас да је КАС Тузла донијела рјешење број 109 74650 39 од 24.05.2016. године...”*, а којим је жалиоцу признато право на пензију.

Примјер: Омбудсмени су запримили жалбу¹⁴⁰ бивших бораца Републике Српске и бивших професионалних војних лица Војске Републике Српске, сада Оружаних снага Босне и Херцеговине, а који су од 1.9.2010. године добили статус пензионисаних војних лица, који већ дуже од четири године нису остварили стечена права, загарантована законом. Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине донијела је Закон о допунама Закона о служби у оружаним снагама Босне и Херцеговине¹⁴¹ и регулисала стицање права на пријевремену старосну пензију. Чланом 3 Закона предвиђено је да се разлика средстава за остваривање права лица која испуњавају услове осигура из буџета институција Босне и Херцеговине и рефундира ентитетским фондовима пензијско-инвалидског осигурања. Одредбе Закона проведене су у Федерацији Босне и Херцеговине, међутим у *Републици Српској од ове категорије грађана Фонд ПИО Републике Српске тражио је да потпишу изјаве да од Фонда ПИО неће захтијевати признање права по наведеном закону Босне и Херцеговине, а добијени износ средстава од Фонда ПИО ће представљати измирење*

¹³⁸ Ж-СА-04-330/16

¹³⁹ Акт Федералног завода за пензијско и инвалидско осигурање број ФР6/2-49-4-3254-2/16 од 03.06.2016. године.

¹⁴⁰ Ж-БЛ-04-257/16 Препорука број П-104/16 од 16.05.2016

¹⁴¹ Закон о допунама Закона о служби у оружаним снагама Босне и Херцеговине, „Службени гласник Босне и Херцеговине“, број 74/10.

обавеза за пријевремену старосну пензију. Сви борци који нису потписали понуђене изјаве у управним споровима пред окружним судовима у Републици Српској¹⁴² добили су пресуде којима су њихове тужбе уважене, а оспорени акт поништен. С обзиром на то да Фонд ПИО Републике Српске није провео законске одредбе на основу којих би припадници Оружаних снага Републике Српске остварили право на пензију, нити уважио пресуде окружних судова Републике Српске, то су омбудсмени упутили препоруку Влади Републике Српске и Фонду пензијског и инвалидског осигурања Републике Српске да без условљавања професионалних лица, демобилисаних бораца омогући остваривање стечених права која им припадају и да спроведе законске одредбе и одлуке окружних судова у Републици Српској. Препорука није реализована.

5.5. Право на здравствену и социјалну заштиту

Европском социјалном повељом (ревидираном) утврђено је право на здравствену заштиту¹⁴³. Питање здравствене заштите у Босни и Херцеговини регулисано је на изузетно сложен начин, на нивоу ентитета Федерације Босне и Херцеговине¹⁴⁴, односно кантона, Републике Српске¹⁴⁵ и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине¹⁴⁶, што због функционалне и законске неусклађености у великој мјери усложњава остваривање права грађана из области здравствене заштите.

Током 2016. године регистроване су 44 жалбе које се тичу кршења права на здравствену заштиту, те 86 жалби на повреду социјалних права. Запримљене жалбе односиле су се на (не)остваривање права на здравствену заштиту дјецe, здравствену заштиту особа са менталним потешкоћама, плаћање партиципације, утврђивање листе лијекова и уопште квалитет остваривања здравствене заштите.

Примјер: Наводи жалбе¹⁴⁷ упућују на то да је лице са менталним потешкоћама могућа жртва тортуре и нехуманог поступања од стране полицијских тијела и здравствених установа, које се огледа у примјени силе од стране полиције и присилном смјештању на психијатријски одјел Болнице „Свети апостол Лука“ у Добоју, без обавјештавања чланова породице. Наконведеног поступка истраге, омбудсмени су упутили препоруку надлежној здравственој установи да се, у циљу заштите и унапређивања здравља, жртви омогући одговарајућа дијагностичка обрада, лијечење и рехабилитација, да се именованом лијечење организује на начин да се у најмањој могућој мјери ограничава његова слобода и

¹⁴² Окружни суд Бања Лука, пресуда број 11 0 У 009916 12 У од 3.12.2013. године, Окружни суд Добој, пресуда број 13 0 У 003300 14 У од 27.2.2015. године, пресуда број 13 0 У 002786 13 У од 29.4.2014. године.

¹⁴³ Европска социјална повеља, члан 11: „Са циљем осигурања дјелотворног коришћења права на заштиту здравља, земље потписнице преузимају обавезу да, било директно или у сарадњи са јавним или приватним организацијама, подуму одговарајуће мјере предвиђене да, између осталог: у највећој мјери уклоне случајеве лошег здравља, предвиде савјетодавне или образовне могућности за промовисање здравља и подстицања индивидуалне одговорности у питањима здравља, спријече, у највећој могућој мјери, епидемије, ендемичне и друге болести, као и незгоде“.

¹⁴⁴ Закон о здравственој заштити, „Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“, број 46/10, Закон о здравственом осигурању, „Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“, бр. 30/97, 7/02, 70/08 и 48/11.

¹⁴⁵ Закон о здравственој заштити, „Службени гласник Републике Српске“, број 106/09, Закон о здравственом осигурању, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 18/99, 70/01, 51/01, 17/08, 1/09 и 106/09.

¹⁴⁶ Закон о здравственој заштити, „Службени гласник Брчко дистрикта Босне и Херцеговине“, број 38/11, Закон о здравственом осигурању Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, „Службени гласник Брчко дистрикта Босне и Херцеговине“, бр. 1/02, 7/02, 19/07, 2/08 и 34/08.

¹⁴⁷ Ж-СА-05-161/16, Препорука број П-231/16 од 24.3.2016. године

права, те проузрокују физичке и психичке неугодности, да се током лијечења редовно провјерава и ревидира ако се процијени да је то потребно, те да се, уколико се утврди да је његово садашње душевно стање и дијагноза таква да му је неопходно додијелити старатеља, евентуално покрену активности у том правцу.

Омбудсмени Босне и Херцеговине наглашавају да су управо особе с менталним потешкоћама једна од најрањивијих група грађана, значајно изложеније могућим кршењима људских права биле оне у болници или изван ње. Ради се о друштвеној групи која је врло често неинформисана о својим правима и могућностима заштите права, због чега постоји бојазан да се управо та права крше. Омбудсмени истичу да се поступак смјештаја у психијатријску болницу, било добровољно или присилно, треба пажљиво пратити и бити у средишту пажње свих служби који те поступке проводе.

Омбудсмени су имали потребе интервенисати и поводом одлука надлежних здравствених установа које погађају рад правних лица у приватном власништву.

Примјер: На основуведеног поступка истраге¹⁴⁸, утврђено је да је Завод здравственог осигурања Унско-санског кантона обавезао апотеке на подручју Унско-санског кантона да у њихово име од свих осигураника наплаћују „радну таксу“ у износу од 1,00 КМ за сваки рецепт, да је таква одредба уврштена у уговор са позивом на одлуку Управног одбора Завода¹⁴⁹, са којом нису упознати осигураници, Влада УСК, надлежно министарство здравства и социјалне политике, Скупштина УСК, да та одлука није објављена на службеној страници Завода, у Службеном гласнику УСК, нити у средствима јавног информисања. Омбудсмени су закључили да је увођењем новчаних оптерећења за осигуранике, мимо релевантних закона из области здравства, Завод угрозио пуно остваривање здравствене заштите за многе угрожене категорије као што су дјеца, особе са инвалидитетом или социјални случајеви који су ослобођени плаћања партиципације, због чега је упућена препорука Управном одбору Завода здравственог осигурања Унско-санског кантона да стави ван снаге спорну одлуку. Директор Завода обавијестио¹⁵⁰ је омбудсмене Босне и Херцеговине да ће препорука бити узета у обзир код планирања буџета за 2017. годину, с обзиром на то да су средства за 2016. годину већ планирана у буџету те да би смањење прихода довело до немогућности остваривања здравствене заштите за сва осигурана лица.

Примјер: Жалитељка¹⁵¹ наводи да је током мјесеца септембра и октобра на Универзитетском клиничком центру Сарајево требало да ради дијагностичке претраге у циљу утврђивања хормоналног статуса, међутим, информисана је да за одређене хормоне нема реагенса и да претраге није могуће обавити. Контактирала је Завод здравственог осигурања Кантона Сарајево у циљу информирања о процедури евентуалног рефундирања трошкова уколико одређене претраге није могуће обавити у јавним здравственим установама. Информисана је да је то могуће, али је уз захтјев за рефундацију потребно приложити потврду да здравствена установа у периоду када је требало да се уради налаз

¹⁴⁸ Ж-БЛ-04-253/16, Препорука број П-176/16 од дана 21.10.2016. године,

¹⁴⁹ Број 01-37-1773/16 од 16.2.2016. године,

¹⁵⁰ Акт директора Завода здравственог осигурања УСК број 01-49-9585/16 од 12.11.2016. године,

¹⁵¹ Ж-СА-04-1100/16

нема реагенса, да је налаз могуће урадити у приватној установи након чега се доставља оригинал фискални рачун као и оригинал упутница поступајућег лијечника. Жалитељка је УКЦ Сарајево упутила захтјев за издавање потврде да није било потребних реагенаса, уз захтјев је приложила копију фискалног рачуна из приватне здравствене установе и упутницу доктора опште праксе, но захтјев је првобитно одбијен. Током истражног поступка пред омбудсменима запримљен је одговор¹⁵², у којем се наводи: *“...подносиоци жалбе упућена је обавијест да се дана 26.9.2016. г. и дана 21.10.2016. г. нису могле урадити предметне анализе због недостатка реагенса за извођење истих. На основу напријед наведеног акта подносиоци жалбе може поднијети захтјев за рефундацију трошкова на надлежно поступање ЗЗО КС чији је осигураник”*.

Омбудсмени су запримили и жалбе грађана које су се односиле на поступање Завода здравственог осигурања Кантона Сарајево.

Примјер: Жалитељка¹⁵³ наводи да је по препоруци здравствене установе у којој се лијечи купила лијек “Immunorhon 300 micro amp. 1 amp” дана 12.10.2015. године, и том приликом је упућена да има право извршити рефундацију новца за куповину тог лијека, ради чега се захтјевом обратила Заводу здравственог осигурања Кантона Сарајево. Даном 28.1.2016. године примила је допис¹⁵⁴ Завода којим је њен захтјев за рефундацију трошкова набавке лијека “Immunorhon 300 micro amp. 1 amp” враћен, с обзиром на то да је Одлука о листи лијекова Кантона Сарајево¹⁵⁵ стављена ван снаге даном 16.10.2015. године доношењем нове одлуке о позитивној, болничкој и магистралној листи лијекова Кантона Сарајево¹⁵⁶. Жалитељка сматра да је због објективне чињенице да је лијек купила даном 12.10.2015. године, имала право на рефундацију средстава у износу од 114,05 КМ на основу тада важећих прописа. У току интервенције омбудсмена запримљен је одговор¹⁵⁷ Завода у коме се наводи: *”Управни одбор Завода здравственог осигурања Кантона Сарајево је у поступку по жалби, између осталих, разматрао и предмет именоване, те на сједници одржаној 22.2.2016. године донио одлуку број: УО/04-3678-6/16 којом је усвојен жалбени навод и одобрена исплата тражених средстава”*.

Као што се из наведених примјера види, евидентно је да постоји више забрињавајућих проблема са којима се грађани суочавају. Прво, здравствене установе немају неопходна средства за вршење дијагностичких претрага, нити све лијекове који су у одређеним ситуацијама преко потребни. Друго, грађани су принуђени лијекове и одређени медицински материјал набављати властитим средствима, док истовремено Завод здравственог осигурања Кантона Сарајево није спреман изаћи у сусрет приликом подношења захтјева за рефундацију утрошених средстава, а кључна је чињеница да се ради о грађанима који су здравствено осигурани и чија су права загарантована Законом о здравственом осигурању¹⁵⁸ и Законом о здравственој заштити¹⁵⁹.

¹⁵² Акт Универзитетског клиничког центра Сарајево број: 0203-53919 од 15.2.2016. године.

¹⁵³ Ж-СА-04-240/16

¹⁵⁴ Одговор Завода здравственог осигурања Кантона Сарајево број: 05-19586/15 од 19.1.2016. године.

¹⁵⁵ Одлука о листи лијекова Кантона Сарајево, „Службене новине КС“, бр. 36/13, 50/13 и 51/13.

¹⁵⁶ Одлука о позитивној, болничкој и магистралној листи лијекова Кантона Сарајево, „Службене новине КС“, број 39/15.

¹⁵⁷ Одговор Завода здравственог осигурања Кантона Сарајево, број: 03-02-И-Л.Б. 6075/16 од 14.4.2016. године.

¹⁵⁸ Закон о здравственом осигурању, „Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“ бр. 30/97, 7/02, 70/08 и 48/11.

¹⁵⁹ Закон о здравственој заштити, „Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“, број 46/10.

Примјер позитивног рјешавања предмета¹⁶⁰ у току интервенције омбудсмена везан је за лијечење трогодишњег дјетета које је рођено са вишеструким и тешким обољењима, те припада категорији дјете са посебним потребама. С обзиром на то да дјевојчица нема урођен рефлекс гутања, начин њене исхране мора бити прилагођен болести, те захтијева уградњу РЕГ-а сонде на желудац, као саставног дијела њене будуће исхране и живота. Рјешењем Фонда здравственог осигурања Брчко дистрикта Босне и Херцеговине првобитно је одбијен захтјев жалиоца за бесплатну набавку лијека Febrini energy drink тридесет (30) бочица као неоснован иако је нужно потребан дјетету. Након више обраћања Омбудсмена, Фонд здравственог осигурања Брчко дистрикта донио је одлуку да лијек Febrini energy drink уврсти на листу лијекова од почетка 2017. године.

Примјер: Удружење дијализираних и трансплантираних болесника Федерације Босне и Херцеговине¹⁶¹ изјавило је жалбу на поступање Дома здравља Читлук у вези са неорганизовањем превоза за пет дијализних пацијената из општине Читлук на дијализу у Мостар. Након предузетих активности Омбудсмена, запримљен је акт Удружења¹⁶² дијализираних и трансплантираних болесника Федерације Босне и Херцеговине, у којем се наводи:

“...ови пацијенти сада имају превоз од својих домова на дијализу у Мостар и повратак са дијализе до кућног прага, што је сасвим нормално и на шта имају право по свим законима и прописима, као и осталих близу 2.000 дијализираних пацијената у Федерацији Босне и Херцеговине.

Овим путем, у име пацијената и у име УДиТБ Федерације Босне и Херцеговине, желим да вам искажем ВЕЛИКУ захвалност за ваш труд и ангажман око рјешавања овог проблема са којим су се читлучки пацијенти борили више од пола године.

Сматрамо да је ангажман вас као институције био пресудан у овом случају.”

¹⁶⁰ Ж-БР-01-199/16

¹⁶¹ Ж-МО-04-158/16

¹⁶² Акт Удружења дијализираних и трансплантираних болесника Федерације Босне и Херцеговине од 12.1.2017. године.

VI ПОЈАМ ТОРТУРЕ И УСПОСТАВЉАЊЕ ПРЕВЕНТИВНОГ МЕХАНИЗМА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Босна и Херцеговина је још у октобру 2008. године ратификовала Опциони протокол уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, донесен од Генералне скупштине Уједињених нација од 2002. године, којим је предвиђена обавеза за све државе потписнице да успоставе или одреде једно или више тијела на националном нивоу тј. успоставе превентивне механизме који ће да врше посјете установама у којима се налазе лица лишена слободе, а с циљем превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака¹⁶³. Опционим протоколом успостављен је Поткомитет за превенцију тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака¹⁶⁴, који је овлашћен да обилази сва мјеста предвиђена за задржавање лица и да даје препоруке државама чланицама у вези са заштитом лица лишених слободе.

Опционим протоколом државе чланице потврдиле су да је тортуре, нељудско, понижавајуће поступање или кажњавање забрањено и да представља озбиљно кршење људских права.¹⁶⁵ Такође су се споразумјеле да успоставе систем редовних посјета од стране међународних и домаћих тијела мјестима гдје се налазе лица лишена слободе (нпр. затвори, полицијске станице, психијатријске болнице, психијатријска одјељења у општим болницама, клиничним центрима, установе социјалне заштите, центри за азил).

Наиме, управо циљ дјеловања превентивног механизма је да континуираним посјетама у установама за задржавање лица лишених слободе дјелује превентивно и спријечи тортуре, редовно провјерава третман лица лишених слободе, даје препоруке надлежним органима у циљу побољшања третмана и положаја лица лишених слободе и да се спријече тортуре, сурови, нељудски или понижавајући поступци и кажњавање, узимајући у обзир релевантне норме Уједињених нација, те подноси приједлоге и даје мишљења у вези с важећим или предложеним законима.¹⁶⁶

Без обзира на значај успостављања превентивног механизма и чињеницу да су органи власти у Босни и Херцеговини у посљедњих шест година предузимали одређене мјере и активности ради његовог формирања, он до данас није успостављен. Наиме, ни у 2016. години није усвојен нови закон о Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине који би предвиђао успостављање превентивног механизма у оквиру институције Омбудсмена.

6.1. Праћење права затвореника/притвореника

Систем извршења изречених кривичних санкција посебно је сложен у Босни и Херцеговини, јер је позитивно законодавство које уређује ову област, сходно уставној структури Босне и Херцеговине, распоређено на три нивоа власти. Наиме, надлежност у

¹⁶³ Опциони протокол, члан 3.

¹⁶⁴ Опциони протокол, члан 2 став 1.

¹⁶⁵ Опциони протокол, преамбула.

¹⁶⁶ Опциони протокол, члан 19.

погледу извршења кривичних санкција подијељена је између Министарства правде Босне и Херцеговине, Министарства правде Федерације Босне и Херцеговине, Министарства правде Републике Српске и Правосудне комисије Брчко дистрикта Босне и Херцеговине. Управо овакав систем у којем постоје четири закона о извршењу кривичних санкција¹⁶⁷, у крајњој линији има за посљедицу постојање различитих правних норми које уређују исту област (или питање) на различит начин, што опет доводи до неједнаке примјене истих. Овакво стање неминовно доводи до неједнаког третмана осуђених лица, а у зависности од тога у којем дијелу Босне и Херцеговине су осуђени на казну затвора или другу казну, односно у којој установи и у којем ентитету издржавају казну затвора. Омбудсмени такође запажају да неједнаком третману затвореника/притвореника доприноси и чињеница на се на осуђена лица која издржавају казну лишења слободе примјењују различита правила садржана у правилницима и другим подзаконским актима који се примјењују зависно од тога који је суд изрекао казну затвора нпр. да ли су у питању судови ентитета или Суд Босне и Херцеговине.

У току 2016. године институција Омбудсмена запримила је 166 жалби осуђених лица, а што у односу на претходни извјештајни период представља повећање од 58,10%. Повећан број жалби свакако је и резултат појачаних активности Одјела за праћење права затвореника/притвореника у прошлој години манифестован и кроз посјете запослених у Одјелу скоро свим казнено-поправним установама у Босни и Херцеговини. Тако, у склопу редовних активности Одјела за заштиту права притвореника/затвореника, а на основу жалби осуђених лица, омбудсмени су у овој години посјетили сљедеће установе: КПЗ Зеница (три пута), КПЗ Фоча, КПЗ Требиње, КПЗ Бијељина, КПЗ Сарајево, КПЗ Добој и КПЗ Бања Лука. Ове посјете су резултирале и израдом два извјештаја¹⁶⁸ о чему ће у наставку бити више ријечи.

Увидом у структуру жалби, односно жалбене основе, неспорно је да се и даље знатан број обраћања осуђених лица (као и претходних година) односио на њихове жалбе у погледу садржине правоснажних судских одлука којима се оглашавају кривим, што никако не може бити предмет поступања нити преиспитивања Омбудсмена, о чему се осуђена лица писменим или усменим путем обавјештавају.

Омбудсмени су сагласни да постоји потреба да поново посјете све установе за извршење кривичних санкција у Босни и Херцеговини (као што је то учињено 2009. и 2012. године, када су издати специјални извјештаји о стању људских права у установама за извршавање кривичних санкција), а након тога изврше анализу стања људских права у истим и затечено стање упореде у односу на утврђено стање из 2012. године. С тим у вези, омбудсмени констатују да због ограничених капацитета и чињенице да у Одјелу за

¹⁶⁷ Закон Босне и Херцеговине о извршењу кривичних санкција, притвора и других мјера, „Службени гласник Босне и Херцеговине“, број 22/16, Закон о извршењу кривичних санкција у Федерацији Босне и Херцеговине, „Службени гласник Федерације Босне и Херцеговине“, бр. 44/98, 42/99, 12/09 и 42/11, Закон о извршењу кривичних санкција у Републици Српској, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 2/10, 98/13 и 44/16 и Закон о извршењу кривичних санкција, притвора и других мјера у Брчко дистрикту Босне и Херцеговине, „Службени гласник Брчко дистрикта“, број 31/11.

¹⁶⁸ Извјештај о посјети омбудсмена Казнено-поправном заводу полуотвореног типа Сарајево и Специјални извјештај о кршењу људских права осуђених особа у КПЗ-у Зеница.

заштиту права притвореника/затвореника тренутно раде само два правника нису били у могућности да ову активност реализују у 2016. години.

Представници Институције су у циљу промоције и заштите права особа лишених слободе и у току 2016. године заједно са представницима осталих органа власти и затворских установа учествовали на бројним конференцијама и округлим столовима¹⁶⁹ на којима су разматрана питања из ове области. Ове активности спадају у посебне активности Одјела, а од значаја су због тога што се на истим анализира тренутно стање и степен остваривања људских права у установама за извршавање кривичних санкција те размјењују информације од значаја за рад и поступање у појединачним предметима заштите права притвореника/затвореника.

6.1.1. Здравствена заштита

Омбудсмени су у 2016. години разматрали жалбе осуђених лица које су се односиле на питање остваривања њихове здравствене заштите. Највећи број ових жалби односио се на квалитет здравствене заштите у казнено-поправним установама, а у одређеној мјери и на њену доступност. Поред примарне здравствене заштите, од посебног је значаја омогућавање специјалистичких прегледа осуђеним лицима.

С обзиром на податке са којима омбудсмени располажу, ни у 2016. години систем здравствене заштите у установама за извршавање кривичних санкција у Босни и Херцеговини није успостављен у пуном капацитету на начин како је то прописано Европским затворским правилима у дијелу III који уређује питање здравства. Наиме, ово се посебно односи на чињеницу да све казнено-поправне установе још увијек немају најмање једног стално запосленог љекара опште праксе како је то прописано тачком 41.1 Европских затворских правила¹⁷⁰, већ користе могућност која је утврђена тачком 41.3 ових правила¹⁷¹, односно хонорарно ангажовање љекара опште праксе. Овај љекар је у таквим ситуацијама најчешће запослен на основу уговора о дјелу и његова обавеза је да буде доступан и да редовно долази у установу. Осим наведеног, здравствена служба установе требало би да има довољан број запосленог медицинског особља обученог за пружање адекватне здравствене заштите.

Према подацима Министарства правде Републике Српске, стално запосленог љекара имају сљедеће казнено-поправне установе: КПЗ Бања Лука, КПЗ Фоча и КПЗ Источно Сарајево, а немају: КПЗ Добој, КПЗ Требиње и КПЗ Бијељина.

Федерално министарство правде је информисало омбудсмене да стално запосленог љекара имају само КПЗ Зеница и КПЗ Тузла, док га остале казнено-поправне установе у овом ентитету немају.

¹⁶⁹ Дана 11. и 12.2.2016. године организован је други округли сто за ширу стручну заједницу с циљем промоције третмана за рањиве категорије затвореника; 29. и 30.11.2016. године Конференција националних превентивних механизма Југоисточне Европе, итд.

¹⁷⁰ Европска затворска правила у дијелу III који уређује питање здравства, тачка 41.1, предвиђају да „у сваком затвору постојаће најмање један квалификовани љекар опште праксе“.

¹⁷¹ Европска затворска правила у дијелу III који уређује питање здравства, тачка 41.3, предвиђају: „У случају када затвори немају стално запосленог љекара, хонорарно ће се ангажовати љекар да редовно врши посјете“.

Приликом испитивања жалбених навода који се односе на здравствену заштиту осуђених лица, омбудсмени инсистирају на достављању бројчаних показатеља који исказују број потребних и обављених редовних прегледа, затим специјалистичких прегледа и љекарске документације која то потврђује. Анализом ових података омбудсмени могу цијенити и да ли је здравствена услуга довољно доступна овој категорији лица, мада су свјесни да ови бројчани подаци увијек не представљају мјерило квалитета пружене здравствене заштите.

Стога, омбудсмени сматрају да постоји снажна потреба за израдом свеобухватне анализе стања у области здравствене заштите у установама за извршавање кривичних санкција у Босни и Херцеговини.

Примјер: Жалилац¹⁷² наводи да нема адекватну здравствену заштиту у Притворској јединици Казнено-поправног завода Тузла, у којој се тренутно налази. Поступајући по жалби, омбудсмени су затражили писмено изјашњење на наводе из жалбе. Из одговора, између осталог, произлази да се именовани од тренутка доласка у притворску јединицу јавио на љекарски преглед 22 пута. Наводи се и да је, поред тога, шест пута од заводског љекара био упућен на преглед заводском психијатру. Иако су и након тога предузимали одређене истражне радње, омбудсмени нису могли утврдити кршење права, посебно уважавајући налаз и мишљење ординирајућег љекара, специјалисте ургентне медицине.

Препорука министарствима правде Босне и Херцеговине, Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске да се:

- у складу са Европским затворским правилима утврди здравствена политика у установама за издржавање кривичних санкција и осигурају материјално-техничке могућности за њено провођење;
- организују едукативни програми ради упознавања особа лишених слободе са опасностима од обољења и начинима преношења заразних болести с циљем превентивног дјеловања.

6.1.2. Коришћење ванзаводских погодности

Омбудсмени су и у 2016. години поступали по жалбама осуђених лица које су се односиле на њихово незадовољство приликом одобравања и коришћења ванзаводских погодности. При томе, треба имати у виду да је одобравање погодности могућност коју осуђено лице може заслужити искључиво својим добрим понашањем и владањем, а не право осуђеника, односно обавеза коју Управа мора испоштовати.

Највећи број жалби односио се на рјешење у пракси према којем је коришћење ванзаводских погодности условљено мишљењем надлежне полицијске станице и органа социјалне заштите, па осуђена лица у жалбама упућеним Институцији наводе како полицијски службеници који врше ове провјере не утврђују право стање на терену, јер нису довољно објективни већ по аутоматизму пишу негативно мишљење. С друге стране, од резултата полицијских провјера у највећој мјери зависи да ли ће им од стране Управе бити одобрене погодности.

¹⁷² Ж-БЛ-07-471/16

Примјер: Осуђено лице у жалби¹⁷³ истиче да је ПУ Живинице, након провјера на терену, послала позитивно мишљење у вези са коришћењем погодности, док васпитач у КПЗ-у Зеница тврди да је достављено негативно мишљење. Истиче да никада није имао увид у достављено мишљење те полицијске управе нити су му јасни разлози због којих не може користити ванзаводске погодности. Наконведеног поступка истраживања жалба је оцијењена неоснованом.

Примјер: Осуђено лице у жалби¹⁷⁴ наводи да је смјештен у В-1 павиљон и радно ангажован. Жалба се односи на управу установе, с обзиром на то да је према његовим наводима добио позитивне папире у вези са полицијским провјерама од Полицијске станице Витез. Упркос томе, његови папири су упућени и на провјере у Полицијску станицу Травник, од које је добио дјелимично позитивно мишљење, на начин да може изаћи из установе али не и доћи у Нови Травник. Незадовољан је поступањем Управе, јер, како наводи, према мишљењу начелника Полицијске станице Нови Травник, није било потребно тражити провјере и од њих, с обзиром на то да су своје мишљење односно провјере упутили надлежни из Полицијске станице Витез, а у питању је исти кантон. С тим у вези, тражи да Управа установе у што краћем року одлучи о његовом праву на коришћење ванзаводских погодности. У циљу провјере навода подносиоца жалбе, институција Омбудсмена затражила је изјашњење Казнено-поправног завода Зеница. Достављен је одговор¹⁷⁵ Сектора одгоја – третмана Казнено-поправног завода Зеница од дана 23.3.2016. године у којем је детаљно образложено поступање управе завода.

6.1.3. Услови смјештаја

Омбудсмени истичу да се, на основу информација¹⁷⁶ са којима располажу, питање недостатка смјештајних капацитета у 2016. години односило само на установе за извршавање кривичних санкција у Федерацији Босне и Херцеговине, док су у Републици Српској постојећи капацитети довољни да се смјесте сва осуђена лица. Због попуњености и пренатрпаности установа у Федерацији Босне и Херцеговини одређени број осуђених лица је чекао да буде упућен на издржавање казне затвора. Омбудсмени напомињу да, иако и даље постоји проблем пренатрпаности установа, он није у толикој мјери изражен као ранијих година јер је евидентно да су надлежни органи у Федерацији Босне и

¹⁷³ Ж-СА-07-95/16

¹⁷⁴ Ж-СА-07-96/16

¹⁷⁵ У одговору Сектора одгоја – третмана Казнено-поправног завода Зеница од 23.3.2016. године наведено је следеће „...У конкретном случају, Б.Б. је издржао више од пола казне затвора. Како је примјерен осуђеник, тражено је мишљење од надлежних полицијских станица и центара за социјални рад у Новом Травнику (гдје је осуђени починио кривично дјело и гдје живи оштећена страна) и у Витезу (осуђени је током издржавање казне затвора промијенио мјесто пребивалишта). Осуђени је добио позитивне папире из ПС Витез. Међутим, имајући у виду да се осуђеним особама шаљу папири и у мјесто гдје је починио кривично дјело (имајући у виду жртву и оштећену страну кривичног дјела) тако се тражило и мишљење надлежне полицијске станице у Новом Травнику. Такође, узимала се у обзир и близина између тренутног пребивалишта осуђеног и ранијег пребивалишта (односно мјеста гдје је осуђени починио кривично дјело). Полицијска станица Нови Травник је, у два наврата, послала негативне податке са терена односно податке у којима нас обавјештава да су обавили разговор са породицама оштећене стране... те да се поменути противе да осуђени Б. користи ванзаводске погодности, да осјећају велики страх и да се боје да би осуђени могао поново да учини слично. С обзиром на то да још увијек немамо позитивно мишљење ПС Нови Травник, то ће се осуђени разматрати до даљњег за коришћење ванзаводских погодности јер је то лимитирајући фактор. Осуђеном је омогућено коришћење заводских погодности, те разних других бенефиција, укључујући савјетодавну подршку и све видове друге помоћи од ове установе. Информишемо вас да је ова установа, 18.12.2015. године, тражила по трећи пут мишљење ПС Нови Травник али да нисмо добили одговор.“

¹⁷⁶ Извјештај са другог округлог стола који је одржан с циљем промоције, Приручник за обуку о додатним способностима затворских службеника.

Херцеговине настојали дијелом да га ублаже на начин да су судови у већој мјери изрицали алтернативне казне¹⁷⁷ умјесто казне затвора.

Ради прикупљања тачних података о попуњености смјештајних капацитета у установама за извршавање кривичних санкција у Федерацији Босне и Херцеговине и Републици Српској омбудсмени су актом¹⁷⁸ затражили сљедеће информације:

1. *„Статистичке податке који показују број расположивих и попуњених смјештајних капацитета у установама за извршење кривичних санкција у Републици Српској и Федерацији Босне и Херцеговине на дан 1.12.2016. године. Информацију да ли су постојећи капацитети довољни да се смјесте сва осуђена лица и уколико нису, колико осуђених лица тренутно чека упућивање на издржавање казне затвора“ и*
2. *„Информацију да ли је, у којим установама за извршење кривичних санкција и колико новчаних средстава издвојено за адаптацију, односно побољшање услова у 2016. години и који радови су урађени.“*

У одговору Министарства правде Републике Српске¹⁷⁹ наведено је сљедеће:

„Постојећи капацитети у потпуности задовољавају потребе извршења казне затвора, казне малољетничког затвора, васпитне мјере упућивања у васпитно-поправни дом, као и потребе за извршење мјере притвора.

Немамо податак колико осуђених лица чека упућивање на издржавање казне али засигурно да у Републици Српској никада није било случајева да се неко осуђено лице не може упутити на издржавање казне затвора због попуњености капацитета. Ниво попуњености смјештајних капацитета казнено-поправних установа на дан 31.12.2015. године износили су: просјечна попуњеност свих капацитета на дан 31.12.2015. године износила је 51,55%, од чега је попуњеност капацитета за осуђена лица износила 56,33% а за притворена 32,15%. Највећа попуњеност смјештајних осуђеничких капацитета током године, као и у претходним годинама, евидентирана је у КПЗ Бања Лука, Фоча и Бијељина“.

Из средстава буџета казнено-поправних установа, за реконструкцију и адаптацију зграда и објеката као и за набавку опреме у 2016. години издвојено је: КПЗ Бања Лука 250.000,00 КМ, КПЗ Фоча 80.000,00 КМ, КПЗ Бијељина 1.460,00 КМ, КПЗ Источно Сарајево 1.600,00 КМ и КПЗ Добој 1.200.286,68 КМ (1.188.000,68 КМ из средстава Свјетске банке за обнову поплавлених подручја +12.286,00 КМ из буџета КПЗ Добој“.

С обзиром на то да добијени подаци показују да су уложена значајна новчана средства у циљу побољшања услова, а у што су се и представници Институције увјерили посјетом КПЗ Бања Лука, Фоча и Добој, омбудсмени указују на важност проактивног дјеловања Министарства правде Републике Српске у 2016. години, јер је неспорно да су додатним улагањем побољшани услови издржавања казне затвора у казнено-поправним установама овог ентитета. Такође позивају надлежне да наставе са активностима које се односе на

¹⁷⁷ Ж-СА-07-407/15 – Примјер у предмету гдје је подносиоцу жалбе од стране Општинског суда у Сарајеву изречена мјера рада за опште добро на слободи у трајању од 50 радних дана.

¹⁷⁸ Акт Омбудсмена број: Ои-К-БЛ-500/16, датум: 30.11.2016. године

¹⁷⁹ Одговор Министарства правде Републике Српске број: 08. 030/052-8507/16 од 6.12.2016. године,

изградњу новог објекта у којем ће бити смјештен Казнено-поправни завод Бијељина, како је то и планирано.

У одговору Федералног министарства правде Сарајево, број: 04-49-5186/16 од 15.12.2016. године, достављен је табеларни приказ укупног капацитета КПЗ у Федерацији Босне и Херцеговине те ниво попуњености Завода. С тим у вези, у одговору је наведено сљедеће:

„Према подацима опитинских судова у Федерацији Босне и Херцеговине, на дан 31.12.2015. године било је 196 особа које су чекале на издржавање казне. Нови подаци ће бити прикупљени за 2016. годину, али већ имамо обавијест од стране Опитинског суда у Сарајеву (највећи суд у Федерацији Босне и Херцеговине) да више немају листу чекања у вези са упућивањем на издржавање казне затвора. Из горе наведених података евидентно је да постоји прекобројност у КПЗ Сарајево и то у погледу смјештаја притвореника, а не осуђених особа и КПЗ Бусовача, гдје има 19 осуђених особа изнад предвиђених капацитета.

У КПЗ Бихаћ предвиђено је издвајање 27.000 КМ за пројекат реконструкције објекта (реконструкција надстрешнице, уградња конструкције плафона, реконструкција притворске јединице), а у КПЗ Бусовача је предвиђено 20.000 КМ за капитална улагања у Завод током 2016. године (реконструкција система вентилације, постављање расвјете дуж заводске оgrade, набавка пластеника). За набавку опреме у заводима је предвиђено укупно 270.000 КМ (КПЗ Зеница 70.000, КПЗ Сарајево 22.000 КМ, КПЗ Тузла 33.000 КМ, КПЗ Мостар 60.000 КМ, КПЗ Бихаћ 30.000 КМ, КПЗ Орашје 25.000 КМ и КПЗ Бусовача 30.000 КМ). Наводимо да је од 1.10.2016. године стављен у функцију нови Одгојно-поправни дом у Орашју. У КПЗ Бусовача је завршен објекат за смјештај 60 осуђених лица али због тренутног недостатка особља службе осигурања и третмана још није стављен у функцију“.

Подаци из овог одговора потврђују раније изнесену констатацију Омбудсмена да проблем пренатрпаности више није толико изражен ни у свим казнено-поправним установама у Федерацији Босне и Херцеговине. Такође, похвално је да је и надлежно министарство овог ентитета издвојило одређена новчана средства у циљу побољшања материјално-техничких услова у казнено-поправним установама овог ентитета.

Омбудсмени подсјећају на то да су у свом Специјалном извјештају о стању људских права у установама за извршење кривичних санкција у Босни и Херцеговини¹⁸⁰, као и у Препоруци¹⁸¹, упозоравали на изузетно лоше услове у којима бораве притвореници/затвореници у Казнено-поправном заводу Сарајево. Омбудсмени су, такође, и у свом Специјалном извјештају о стању људских права у установама за извршење кривичних санкција указали на то да је у цјелокупном систему извршавања кривичних санкција¹⁸² најлошије стање унутар КПЗ Сарајево, и да ресорно министарство није пратило стварне потребе, с обзиром на густоћу насељености становништва на подручју које гравитира овој установи. Нажалост, омбудсмени констатују да ово стање још увијек није промијењено, што доказује и посјета омбудсмена која је извршена дана 11.2.2016.

¹⁸⁰ Објављен у септембру 2009. године.

¹⁸¹ Препорука у предмету Ж-СА-07-1381/11, број: П-209/11.

¹⁸² Објављен у августу 2012. године.

године на захтјев помоћника директора Казнено-поправног завода Сарајево, који је Институцији упутио обавијест у којој је указао на пренатрпаност смјештајних капацитета у овој установи, тражећи хитну реакцију надлежних и помоћ Омбудсмена. Утврђено је да је на дан посјете представника Институције стање у Одјелу притвора било следеће: укупно 135 особа, од тога 126 мушкараца, шест жена и три притвореника која се налазе у здравственом одјељењу Установе. Ови подаци су алармантни с обзиром на то да је капацитет ове установе 88 мјеста. Након извршене посјете која је обухватала разговор са управом установе, затим обилазак просторија притвора, вршење увида у службене евиденције, разговор на притвореним лицима који су могли дати податке релевантне за предмет посјете, односно који су затечени приликом обиласка (у собама и на шетњи), сачињен је Извјештај о посјети омбудсмена Казнено-поправном заводу полуотвореног типа Сарајево и упућене су препоруке¹⁸³ Влади Федерације Босне и Херцеговине, федералном министру правде и директору Казнено-поправног завода Сарајево. Нажалост, омбудсмени констатују да надлежно министарство није доставило одговор на издату препоруку и информацију да ли је препоручено испоштовало. Омбудсмени закључују да је рјешавање питања пренатрпаности ове установе од посебног значаја јер повлачи и низ других околности које отежавају функционисање ове установе. Наиме, бројне су додатне потешкоће са којима се онда у свом раду, организовању и функционисању сусреће та установа, нпр. у погледу организације и одговарајућег управљања установом, питања безбједности осуђених лица и запослених, осигурања адекватних хигијенских услова, здравствене заштите, као и постојања већег ризика од пријетњи, насиља и побуна.

Омбудсмени сматрају да ће рјешавању овог проблема значајно допринијети и пуштање у рад државног затвора¹⁸⁴ који је смјештен у Војковићима, општина Источна Илица. Конструкција свих објеката овог завода за извршење кривичних санкција, притвора и других мјера Босне и Херцеговине у потпуности је завршена, а у питању је укупно десет

¹⁸³ У Извјештају о посјети омбудсмена Казнено-поправном заводу полуотвореног типа Сарајево Влади Федерације Босне и Херцеговине, федералном министру правде и директору Казнено-поправног завода Сарајево, упућене су следеће препоруке:

- да без одлагања предузму све потребне мјере у циљу побољшања квалитета живота притвореника што прије свега значи обезбјеђење довољно животног простора по притворенику, обезбјеђење освјетљења, гријања, провјетравања, приступа питкој води, као и одржавање ових просторија у задовољавајућем стању и испуњавање захтјева затворске хигијене;
- да предузму мјере на измјештању осуђеничког дијела установе на локације Игман или Устиколина;
- да надлежним судовима укажу на потребу да се до стварања напријед наведених услова уздрже од издавања упутних аката за издржавање мјере притвора у КПЗ-у Сарајево, те да притворена лица упућују у друге установе;
- да без даљег одлагања ријеше или ублаже проблем недовољног броја запосленика који раде са особама лишеним слободе;
- да одмах омогуће притвореним лицима боравак на свјежем ваздуху у трајању од два сата;
- да у сарадњи са Федералним министарством здравства ријеше проблем scabies-а (шуге) од које је обољела неколицина притвореника у установи;
- да у сарадњи са Министарством унутрашњих послова, Управом полиције, ријеше проблем асистенције полиције приликом извођења из установе високо ризичних притворених лица по основу указивања љекарске помоћи.

¹⁸⁴ Према подацима преузетим са званичне интернет странице Министарства правде Босне и Херцеговине, укупна површина државног затвора износиће 24.000 квадратних метара, а свака ћелија, у којој ће бити смјештен по један затвореник, биће површине 12 квадратних метара. Изградња и функционисање будућег државног затвора у потпуности је усклађено са европским затворским правилима и стандардима. Реализацијом планираног пројекта Босна и Херцеговина ће добити затворске капацитете максималне сигурности, капацитета 348 мјеста, од чега 298 за затворенике и 50 за притворенике. Овим ће се значајно растеретити капацитети ентитетских затворских капацитета и ријешити проблем њихове пребукираности али и допринијети бољој ресоцијализацији починилаца „лакших“ кривичних дјела. Унутар смјештајних објеката налазиће се и медицински блок (примарна медицинска заштита), док је посебан објекат намијењен за едукативне активности. У току су радови на инсталацијама и унутрашњости свих десет објеката затворског комплекса, укључујући постављање столарије, подова и слично, а интензивно се ради и на уградњи опреме унутар затвора. Планирано је запошљавање 250 особа (полицајци, техничко особље, администрација...).

објеката, од чега су објекти А, Б, Ц и Д намијењени смјештају осуђеника и притвореника. Према доступним подацима са званичне веб-странице Министарства правде Босне и Херцеговине, изградња државног затвора завршава се према планираним роковима па се почетак рада државног затвора очекује 2017. године.

6.1.4. Радни ангажман

У погледу радног ангажмана осуђеника, омбудсмени и даље указују свим казнено-поправним установама у Босни и Херцеговини да треба да предузму додатне напоре и унаприједи радни ангажман лица која се налазе на издржавању казне затвора, јер таквим поступањем испуњавају обавезе које су прописане Европским затворским правилима у дијелу VII – Радни ангажман¹⁸⁵, али и доприносе остваривању пуног програма третмана и ресоцијализације ових лица. Наиме, у бројним непосредним контактима која су осуђена лица прошле година остварила са омбудсменима, они су истицали значај свог радног ангажмана наводећи да им исти омогућава добијање плате, употпуњава им вријеме и позитивно утиче на њихов процес ресоцијализације.

Омбудсмени напомињу да су свјесни чињенице да тешка материјална ситуација и велики број незапослених грађана у Босни и Херцеговини додатно отежава испуњавање ове обавезе, међутим то не може бити оправдање за неадекватну реакцију надлежних у овом сегменту заштите и остваривања права осуђених лица.

Препорука: свим казнено-поправним заводима у Босни и Херцеговини да:

- у складу с објективним могућностима унаприједи радни ангажман лица која се налазе на издржавању казне затвора.

6.1.5. Питање премјештаја

Питање премјештаја осуђених лица у Босни и Херцеговини од посебног је значаја и односи се на премјештај осуђеника из једног у други колектив унутар исте установе, из једне установе у другу у оквиру истог ентитета и из установе једног ентитета у установу другог ентитета.

Примјер: Подносилац жалбе¹⁸⁶ тражио је премјештај унутар установе. У жалби наводи и да тренутно борави у IV павиљону, али да му је обећан прелазак у I павиљон, јер припада “А” групи већ седам мјесеци. Директор КПЗ-а Зеница доставио је изјашњење у којем је наведено да разлози због којих је ово осуђено лице било смјештено у IV павиљону више нису актуелни и да је у међувремену премјештен у I павиљон.

Омбудсмени напомињу да у Босни и Херцеговини премјештај осуђених лица представља комплексан проблем, посебно из разлога што законодавство у овој области није усклађено, односно што није на једнаким основама прописана ова могућност, посебно у дијелу који се односи на премјештај осуђених лица из установе једног ентитета у установу

¹⁸⁵ Европским затворским правилима, дио VII – Радни ангажман, 105.10 „Системским програмом рада тежи се доприношењу испуњењу сврхе режима за затворенике.“

¹⁸⁶ Ж-СА-07-823/16

другог ентитета. Наиме, Закон о извршењу кривичних санкција у Федерацији Босне и Херцеговине уопште не прописује могућност премјештаја осуђених лица на издржавање казне затвора у други ентитет. С друге стране, Закон о извршењу кривичних санкција Републике Српске, до његових измјена од маја 2016. године, прописивао је могућност премјештаја из установе једног у установу другог ентитета, али само када то захтијевају разлози безбједности, а што је, по мишљењу омбудсмена, само један од критеријума за премјештај. Непостојање одредбе у Закону о извршењу кривичних санкција Федерације Босне и Херцеговине везане за премјештај осуђених лица из установе за извршење казне затвора једног ентитета у установу за извршење казне затвора другог ентитета, створило је ситуацију да не постоји примјер да је и одредба утврђена у Закону о извршењу кривичних санкција Републике Српске примијењена у пракси.

Омбудсмени су мишљења да су правним празнинама и недореченостима у погледу могућности премјештаја из казнено-поправне установе једног у казнено-поправну установу другог ентитета највише оштећена осуђена лица која имају пребивалиште, односно боравиште у другом ентитету, јер практично губе квалитетан контакт са породицом, а што је значајно имајући у виду сложену и тешку економско-социјалну ситуацију, што коначно резултира отежаном рехабилитацијом која не иде у жељеном правцу. Управо због свега наведеног, омбудсмени су, с циљем осигуравања јасноће и досљедности примјене закона у овој области у предмету¹⁸⁷, дана 7.3.2016. године упутили Парламенту Федерације Босне и Херцеговине, Федералном министарству правде и Министарству правде Републике Српске, Иницијативу за измјене и допуне Закона о извршењу кривичних санкција у Федерацији Босне и Херцеговине¹⁸⁸ и Закона о извршењу кривичних санкција Републике Српске¹⁸⁹.

Узимајући у обзир чињеницу да омбудсменима није достављен одговор на упућену иницијативу актом¹⁹⁰ од Парламента Федерације Босне и Херцеговине, затражили су информацију да ли је овај законодавни орган запримио приједлог Измјена и допуна Закона о извршењу кривичних санкција Федерације Босне и Херцеговине и уколико јесте, да ли ће и када бити разматран. Истим актом, од Федералног министарства правде затражена је информација које мјере и радње је надлежни орган предузео у циљу поступања по упућеној иницијативи. У одговору¹⁹¹ Парламента Федерације Босне и Херцеговине наведено је слjedeће: *„Извjeштавамо вас да је Влада Федерације Босне и Херцеговине поднијела у парламентарну процедуру Нацрт закона о измјенама и допунама Закона о извршењу кривичних санкција у Федерацији Босне и Херцеговине. Нацрт закона је разматран на 11. сједници Заступничког дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине, дана 18.5.2016. године, након чега је донесен закључак којим се утврђује да се прихвата Нацрт закона и да исти може бити основ за израду приједлога“*.

У одговору¹⁹² Федералног министарства правде наведено је *„да је припремљен Преднацрт закона о измјенама и допунама Закона о извршењу кривичних санкција у Федерацији Босне*

¹⁸⁷ Ж-БЛ-07-107/16

¹⁸⁸ „Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“, бр. 44/98, 42/99, 12/09 и 42/11.

¹⁸⁹ „Службени гласник Републике Српске“, бр. 12/10, 117/11 и 98/13.

¹⁹⁰ Акт Омбудсмена број: 0и-к-бл-514/16 од 20.12.2016. године.

¹⁹¹ Акт Парламента Федерације Босне и Херцеговине број: 01-02-1098/16 од 27.12.2016. године.

¹⁹² Акт Федералног министарства правде, број 04-4-5545/16 од 8.1.2017. године.

и Херцеговине, а који је Влада Федерације Босне и Херцеговине утврдила у форми нацрта и дана 22.4.2016. године упутила у парламентарну процедуру. Након што су Заступнички дом и Дом народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине прихватили нацрт као темељ за израду приједлога закона, коначан приједлог закона треба да финализује Федерално министарство правде. У тексту будућег приједлога закона већ је уграђена одредба о премјештају осуђене особе у други ентитет у којем осуђена особа има пребивалиште, односно боравиште“.

С друге стране, Народна скупштина Републике Српске је на сједници одржаној маја 2016. године донијела Закон о измјенама и допунама закона о извршењу кривичних санкција Републике Српске¹⁹³ који у одредби члана 122а предвиђа: „(1) *Руководилац Установе, уз писмену сагласност осуђеног лица, због безбједности или због организације извршења казне затвора, може министру поднијети приједлог за премјештај на издржавање казне затвора у други ентитет у којем осуђени има пребивалиште, односно боравиште. (2) Безбједосни разлози или разлози организације извршења казне затвора из става 1 овог члана морају бити јасно образложени и доказани. (3) Рјешење о премјештају из става 1 овог члана доноси министар након прибављене сагласности министра правде ентитета у који се осуђени премјешта. (4) Против рјешења из става 3 овог члана није дозвољена жалба нити се може покренути управни спор. (5) Ако је приједлог руководиоца Установе одбијен, нови приједлог може да буде поднесен након шест мјесеци од дана пријема рјешења. (6) Трошкове премјештаја из става 1 овог члана сноси установа из које се врши премјештај.“*

6.1.6. Безбједност лица лишених слободе

Омбудсмени изражавају забринутост у погледу питања безбједности осуђених лица јер се и даље готово све казнено-поправне установе суочавају са мањим бројем запослених од потребног и предвиђеног систематизацијом радних мјеста. Ово се посебно односи на службе обезбјеђења и третмана као најзначајније службе у процесу ресоцијализације осуђених лица. Недостатак особља у служби обезбјеђења у односу на број осуђеника у великој мјери доводи до тога да Управа установе не може обезбиједити адекватну заштиту ових лица, док се недостатак стручног особља из дијела преваспитне службе негативно одражава на квалитет процеса ресоцијализације, што доводи у питање постизање циља који се жели остварити извршењем изречене кривичне санкције.

Надлежни морају поступати у складу са Европским затворским правилима, која у дијелу IV – *Безбједност и сигурност* јасно дефинишу које мјере и радње треба предузети ради осигурања безбједности осуђених лица. Најчешћи вид угрожавања безбједности осуђених лица од стране других осуђеника манифестује се вршењем различитих радњи нпр. уцјена, непоштовања, физичког и психичког малтретирања, провокације на националној и вјерској основи итд.

Примјер који показује описано јесте инцидент који се десио за православни Васкрс у Казнено-поправном заводу Зеница, када су физички нападнути осуђеници српске

¹⁹³ „Службени гласник Републике Српске“, број 44/16.

националности од стране осуђеника бошњачке националности. Након тога, омбудсмени су обавили посебну посјету Казнено-поправном заводу у Зеници дана 1.5.2016. године, а ради утврђивања свих чињеница везаних за предметни догађај. Након тога сачињен је Специјални извјештај о кршењу људских права осуђених особа у Казнено-поправном заводу Зеница, којим су упућене препоруке¹⁹⁴ Федералном министру правде и директору Казнено-поправног завода Зеница. У одговору¹⁹⁵ на упућени Специјални извјештај директор Казнено-поправног завода Зеница наводи сљедеће: „...истичем да сам већ покренуо дисциплинску процедуру за кажњавање одговорног лица које је пропустило да на вријеме обавијести првог човјека Завода о спорном инциденту... истичем да ћу као директор Завода и даље инсистирати на рјешавању проблема недовољног броја запосленика у овом Заводу, а нарочито затворских полицајаца – стражара и васпитача... обавезујем се да ћу заједно са својим сарадницима унапређивати постојеће процедуре како бих осигурао бољу сигурност осуђеним лицима, а које ће смањити ризик од насиља међу истима, али истичем да су неадекватни објекти, мањак особља и опреме озбиљно 'уско грло' у наведеним активностима... о преузимању свих неопходних мјера и активности на пружању сигурности и равноправности третмана осуђеним лицима односно превенције психичког и физичког злостављања заједно са својим сарадницима настојаћу да дам адекватан допринос како би се овакви случајеви у највећој мјери предупредили, превенирани или спрјечили.“

Уважавајући наведено, омбудсмени закључују да су свјесни да се управа Казнено-поправног завода Зеница у свом раду суочава са проблемима у погледу осигурања безбједности лица која су смјештена у ову установу, како због великог броја осуђених лица, неадекватних просторија објекта које не задовољавају потребе толиког броја осуђених лица, тако и због недостатка стручног особља, али то свакако не може бити оправдање за појаву да осуђеници трпе насиље. С тим у вези, омбудсмени поздрављају чињеницу да је управа свјесна проблема па самим тим и похваљују набројане активности директора које су усмјерене на превазилажење и рјешавање истих, а како је то и наведено у достављеном одговору. Из тог разлога још једном позивају надлежно министарство да се активно укључи и помогне управи наведене установе у превазилажењу потешкоћа са којима се тренутно суочава у раду.

6.1.7. Комуникација са спољним свијетом

Омбудсмени напомињу да комуникација осуђених лица, писмена, усмена или телефонска, са институцијом Омбудсмена не смије подлијегати никаквим ограничењима нити надзору.

¹⁹⁴ Препоруке омбудсмена упућене су: 1. федералном министру правде – да предузме неопходне мјере и радње на потпуном расвјетљавању овог догађаја, те да предузме адекватне активности на санкционисању свих одговорних лица запослених у овом заводу за овај тежак догађај; 2. директору Казнено-поправног завода затвореног типа Зеница – да предузме потребне активности на санкционисању свих одговорних лица запослених у овом заводу за овај догађај; 3. федералном министру правде и директору Казнено-поправног завода затвореног типа Зеница – да без одлагања ријеше проблем недовољног броја запосленика у овом заводу, посебно затворских полицајаца – стражара; 4. директору Казнено-поправног завода затвореног типа Зеница – да успостави процедуре које ће осигурати потпуну сигурност осуђеним лицима, односно процедуре које ће на минимум смањити ризик од насиља и других догађаја који могу бити пријетња сигурности осуђених лица, посебно осуђеника српске националности; 5. директору Казнено-поправног завода затвореног типа Зеница – да предузме све неопходне мјере и активности којима се на ефикасан начин пружа сигурност и равноправан третман осуђеним лицима, односно предупредују случајеви физичког и психичког злостављања између осуђеника, посебно између осуђеника различитих националности.

¹⁹⁵ Акт директора Казнено-поправног завода Зеница број: 01-12-3431/16 од 10.6.2016. године.

Европска затворска правила¹⁹⁶ прописују: „осуђена лица имају право да комуницирају без ограничења, писмима, телефоном или на други начин, са својом породицом, другим лицима или представницима спољашњих организација и да примају њихове посјете“.

Омбудсмени у овом извјештају поново са забринутошћу констатују да није испоштована препорука која је упућена у годишњим извјештајима за 2013. 2014, и 2015. годину да се обезбиједи тајност писмених пошиљки која осуђена лица шаљу из казнено-поправних установа Републике Српске на даље поступање институцији Омбудсмена. Достављање писмених пошиљки у отвореним ковертама и са попатним писмом установе које садржи већ одређене податке осуђеног (личне и у погледу дјела које је учинио) очит је примјер упорног игнорисања препорука Омбудсмена и кршења права осуђених лица.

Примјер: Подносиатељка жалбе¹⁹⁷ истиче да је њен супруг приведен 5.8.2016. године и да се тренутно налази у притвору КПЗ-а Добој. Према информацијама којима располаже, од стране суда су му одобрени телефонски позиви према супруги, међутим, из непознатих разлога до дана подношења жалбе није било могуће остварити тај вид комуникације. Предмет је успјешно окончан јер је 19.8.2016. године подносиатељка жалбе обавијестила омбудсмене да јој се супруг јавио телефоном из КПЗ-а Добој.

Омбудсмени и ове године поново похваљују позитивну праксу из Казнено-поправног завода Добој, која је настављена и током 2016. године. Васпитачи ове установе, на захтјев осуђених лица, а уколико процијене да постоји потреба, омогућавају директан телефонски контакт са институцијом Омбудсмена. На овај начин осуђена лица у кратком року добију потребан правни савјет, а уколико има елемената и за поступање, омбудсмени могу да предузму те радње без одлагања¹⁹⁸. Са жаљењем констатују да позитивна пракса оваквог поступања није преузета од стране других казнено-поправних установа у Босни и Херцеговини, иако је то била једна од упућених препорука у годишњем извјештају из 2015. године.

Препорука: Министарству правде Републике Српске и казнено-поправним установама у Републици Српској да:

- у складу с Европским затворским правилима осигурају тајност писмених пошиљки које особе лишене слободе упућују институцији Омбудсмена;
- преиспитају могућност преузимања позитивне праксе Казнено-поправног завода Добој.

6.2. Стање у установама за смјештај особа са интелектуалним потешкоћама

Институција Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине је још 2009. године објавила Специјални извјештај о стању у установама за збрињавање ментално инвалидних

¹⁹⁶ Европска затворска правила, дио II, комуникација са спољним свијетом.

¹⁹⁷ Ж-СА-07-837/16

¹⁹⁸ Ж-БЛ-07-364/16

лица у Босни и Херцеговини, којим су упућене конкретне препоруке свим нивоима власти у Босни и Херцеговини усмјерене на повећање квалитета збрињавања и бриге о корисницима у установама те повећавање свијести надлежних о стању људских права у овој области.

Питање рада ових установа поново је актуелизовано доношењем одлуке Уставног суда Босне и Херцеговине и Европског суда за људска права у Стразбуру у предмету Хаџимејлић и други против Босне и Херцеговине¹⁹⁹. Европски суд је у овом предмету утврдио повреду члана 5 (право на слободу и сигурност) Европске конвенције о људским правима, те наложио да се апликантима исплати правична новчана накнада по основу нематеријалне штете, и то 21.250 евра за гђу Хаџимејлић, 27.500 евра за г. Црепуљу и 32.500 евра за г. Бусовачу, на име нематеријалне штете.

Омбудсмени су препознали потребу да се ове установе поново обиђу ради поређења стања у односу на 2009. годину, а посебно уважавајући чињеницу да превентивни механизам у Босни и Херцеговини, који би имао обавезу да то учини, још увијек није успостављен. Омбудсмени су, иако ограничени материјалним и финансијским капацитетима у 2016. години, започели активност поновног обиласка, у склопу које су досад обишли сљедеће установе: Завод за заштиту омладине „Пазарић“, Завод за збрињавање ментално инвалидних особа „Баковићи“, Завод за збрињавање ментално инвалидних особа у Фојници „Дрин“, Јавну здравствену установу Психијатријска болница „Соколац“²⁰⁰, Дом за социјално и здравствено збрињавање особа са инвалидитетом и других особа „Столац“, ЈУ Психијатријска болница Кантона Сарајево Јагомир, ЈУ Завод за специјално образовање и одгој дјете Мједеница и Универзитетско-клинички центар Републике Српске, Клиника за психијатрију. Осим тога, планирано је да још посјете Завод за лијечење, рехабилитацију и социјалну заштиту хроничних душевних болесника „Јакеш“ Модрича, Завод за заштиту женске дјете и омладине „Вишеград“, Дом за дјецу и омладину ометену у развоју „Приједор“ и Центар за прихват старих и изнемоглих особа и бескућника Дује општине Добој Исток. Након окончања свих посјета и анализе утврђеног стања на терену, детаљно стање у установама гдје су смјештена лица са интелектуалним тешкоћама биће приказано у специјалном извјештају.

¹⁹⁹ Подносиоци апликација: Зухра Хаџимејлић, Марсел Црепуља и Есад Бусовача, апликације број бр. 3427/13, 74569/13, и 7157/14. Апликанти су били лијечени због шизофреније, одузета им је пословна способност и стављени су под старатељство, било сродника, било представника центра за социјални рад, и то прије или након њиховог смјештања у Дом за социјално збрињавање Дрин. Гђа Хаџимејлић и г. Црепуља су у одвојеним поступцима поднијели апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине оспоравајући законитост њиховог задржавања у дому социјалног збрињавања. Уставни суд Босне и Херцеговине је утврдио у оба случаја, у мјесецу априлу, односно јуну 2013. године, да је лишење слободе апликаната било незаконито, будући да су били држани на психијатријском одјелу без одлуке надлежног суда, те да су њихова права повријеђена због непостојања судског преиспитивања законитости њиховог затварања у дом

²⁰⁰ Из предмета Ж-Бл-05-288/14 регистрованог у Институцији произлази сљедеће: „Актом број 07-15-1-3468/15 Министарство правде Босне и Херцеговине обавјештава омбудсмене о активностима Савјета министара претходних година, а све како би на подручју Босне и Херцеговине радила једна форензичка установа. Како наводе, имају информацију да је дана 4.11.2014. године званично отворен Завод за форензичку психијатрију, Соколац, као специфична здравствена установа у склопу здравственог система Републике Српске, под директном ингеренцијом Министарства здравства и социјалне заштите Републике Српске, односно Владе Републике Српске. Међутим, не располажу подацима о томе да ли је Завод заиста почео да ради и пријемом првих форензичких болесника. Након тога, на тражење Омбудсмена, Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске обавјештава актом број 11/04-059-297-1/15 од 21.12.2015. године да је Влада Републике Српске донијела Закључак број 04/1-012-2-2446/15 од 29.10.2015. године, ради отклањања застоја у отпочињању рада Завода за форензичку психијатрију Соколац. Омбудсмени су током ове, 2016. године, посјетили Психијатријску клинику Соколац, а у току је израда специјалног извјештаја о стању у установама у којима се налазе лица са интелектуалним потешкоћама. Даном 31.10.2016. године контактирана је путем телефона директорица Психијатријске клинике Соколац. Према њеним наводима, директор Завода за форензичку психијатрију Соколац сутра (9.11.2016. године) потписује уговоре о раду са изабраним радним особљем, а прве пацијенте очекују већ 15.11.2016. године“.

VII ПРАВА ДЈЕЦЕ

Дјеца, као људска бића, заузимају посебно мјесто у друштву, па је самим тим неопходно да држава предузме све потребне мјере и радње са аспекта заштите, бриге и усмјеравања остваривања дјечјих права²⁰¹. На овај начин се посвећује потребна пажња расту и развоју дјеце и омогућава да постану заштићени и равноправни чланови друштва.

Омбудсмени наглашавају да Конвенција УН о правима дјетета²⁰² поставља стандарде и истиче универзалне принципе и норме за заштиту права дјеце издвајајући четири основна принципа. То су: приоритет треба да буде најбољи интерес дјетета, заштита дјеце од било којег облика дискриминације, право на опстанак, развој и партиципацију дјеце и поштивање њихових ставова. Омбудсмени такође напомињу да је УН Конвенција о правима дјетета саставни дио Устава Босне и Херцеговине и самим тим представља документ који у свом раду морају примјењивати сви грађани (учитељи, наставници, професори, социјални радници, доктори, итд.), а у најбољем интересу дјетета.

Статистички подаци у 2016. години показују да је у Одјелу за заштиту права дјеце за примљено 138 жалби, а издато је 11 препорука.

7.1. Најбољи интерес дјетета

И ове године највећи број жалби²⁰³ регистрованих у Одјелу за праћење права дјеце односио се на заштиту права дјеце приликом конфликтних развода (немогућност остваривања контаката дјетета са оба родитеља, право на издржавање дјетета, итд.). У таквим ситуацијама, улога центара за социјални рад од великог је значаја.

Свако дијете има право да одржава контакт са оба родитеља јер је неспорно да је за правилно одрастање дјетета корисно да редовно и адекватно остварује контакт и са родитељем са којим не живи свакодневно. У ситуацијама када се родитељи не могу споразумјети око контакта, надзор над вршењем родитељског права преузима центар за социјални рад. Управо тада улога центра је од посебног значаја и може бити двострука,

²⁰¹ Омбудсмени су у предмету Ж-БЛ-06-534/15, П-259/15 од 30.11.2015. године разматрали питање давања предности приликом запошљавања и остваривања социјалних права за дјецу погинулих бораца на територији цијеле Босне и Херцеговине. Прописи Републике Српске омогућавају остваривање права по основу социјалног статуса члановима породице погинулог борца одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске, али не и других војних формација које су учествовале у сукобу у Босни и Херцеговини. С друге стране, на подручју Федерације Босне и Херцеговине, важећи прописи исто тако предвиђају допунска права бораца и чланова њихових породица, а не обухватају борце који су учествовали на свим странама сукоба, односно њихове потомке. Сагледавајући ситуацију у Босни и Херцеговини као цјелини, долази се, дакле, до закључка да поједина лица не могу да остваре ова права на територији гдје су стално настањени или гдје раде (нпр. дијете погинулог борца Војске Републике Српске у Гламочу или Дрвару, као и дијете погинулог борца Армије Босне и Херцеговине у Сребреници или Хрватског вијећа одбране у Дервенти), због територијалног ограничења важења поменутих прописа. Ради се о лицима која су у једнако тешкој ситуацији, чији је губитак једнако болан и имају правни основ за стицање траженог статуса, а нису у могућности да остваре своја права, и то не својом кривицом. Омбудсмени су упутили препоруку Министарству цивилних послова Босне и Херцеговине, Министарству просвјете и културе Републике Српске и Федералном министарству образовања и науке да предузму мјере на измјени позитивних прописа како би се дјечи погинулих бораца признао социјални статус и друга припадајућа права на цијелој територији Босне и Херцеговине, без обзира на то о којим оружаним снагама се ради. Препорука омбудсмена је прихваћена, а означени органи су се обавезали на даље поступање у провођењу конкретних мјера на реализацији препоруке.

²⁰² Усвојена на Генералној скупштини Уједињених нација 1989. године.

²⁰³ Ж-БЛ-01-297/16, Ж-БЛ-01-604/15

превентивна (када орган старатељства својим одлукама омогућава ваљано обављање родитељског права) и корективна (када орган старатељства исправља одлуке родитеља: упозорава на недостатке, упућује родитеље на разговор код стручних установа итд.). У том правцу, омбудсмени увијек настоје подржати активности центра, а родитеље позвати на сарадњу и договор у најбољем интересу дјетета. Такође, родитеље настоје подсетити да имају права, дужности и обавезу да се старају о подизању и васпитању свог дјетета. Управо због социјалне контроле и друштвене компоненте родитељског права, норме породичног права су императивног карактера. Законодавац, односно држава сваком императивном нормом настоји да обезбиједи минимум благостања за дијете, родитеље и склад у функционисању породице.

Због свега наведеног, омбудсмени позивају надлежне да уложе додатне напоре и издвоје потребна новчана средства како би се обим и квалитет услуга које центри за социјални рад пружају побољшао. Због ограничених материјалних и финансијских ресурса центри нису увијек у могућности да у пуном капацитету обављају свој посао.

Примјер: Омбудсменима се жалбом²⁰⁴ обратио отац дјетета због немогућности остваривања контакта са сином. Са представницима Центра за социјални рад Бања Лука обављен је разговор, а у међувремену је мајка са дјететом промијенила пребивалиште на подручје општине Лакташи, те су у том правцу омбудсмени подржали иницијативу бањолучког Центра да са родитељима одржи заједнички састанак у Лакташима. Након тога, институција Омбудсмена је обавијештена да је дана 10.5.2016. године одржан састанак са родитељима малолетног дјетета и да је уочен напредак у остваривању контакта између оца и дјетета. Такође се наводи да ће Центар за социјални рад Лакташи предузети све радње које су у најбољем интересу дјетета, а које се односе на успостављање што квалитетнијег односа између оца и дјетета. Дана 13.7.2016. године обављен је разговор са подносиоцем жалбе. Том приликом је утврђено да се контакти одвијају редовно, да дијете борави код оца и више него што је то предвиђено рјешењем Центра за социјални рад Лакташи.

Омбудсменима се и даље обраћају грађани указујући на проблем некоординисаног дјеловања центара за социјални рад у ситуацијама одређивања и осигурања контаката родитеља и дјете када бивши брачни партнери живе у различитим ентитетима, односно кантонима. Породични закон Републике Српске²⁰⁵ прописује да, уколико дијете не живи у заједници са оба родитеља, родитељи ће се споразумјети о начину одржавања личних односа с дјететом. Ако до таквог споразума не дође, одлуку о томе доноси орган старатељства, а идентично рјешење предвиђено је и одредбама Породичног закона Брчко дистрикта Босне и Херцеговине²⁰⁶. Породични закон Федерације Босне и Херцеговине²⁰⁷ прописује да су оба родитеља дужна одржавати личне односе и непосредне контакте с дјететом и поштовати везе дјетета с другим родитељем, уколико суд не одреди друкчије.

²⁰⁴ Ж-БЛ-01-538/15

²⁰⁵ Породични закон Републике Српске, „Службени гласник Републике Српске“, бр. 54/02, 41/08 и 63/14.

²⁰⁶ Породични закон Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, „Службени гласник Брчко дистрикта Босне и Херцеговине“, број 23/07.

²⁰⁷ Породични закон Федерације Босне и Херцеговине, „Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“, бр. 35/05 и 31/14.

Проблем се јавља у пракси када родитељи живе на подручју различитих ентитета, дакле са различитом законском регулативом, или на подручју различитих кантона, а није успостављена сарадња надлежних центара за социјални рад, што у крајњем случају резултира угрожавањем најбољег интереса дјетета и немогућношћу остваривања контакта са оба родитеља. Наведено доказује и навод из акта ЈУ „Кантонални центар за социјални рад“ Сарајево, Служба социјалне заштите Општине Ново Сарајево²⁰⁸ упућен Општинском суду у Сарајево: „...због одређених правних нејасноћа које су изискивале дужи временски период за рјешавање, дошло до тога да је угрожено и још увијек се угрожава како дјететово право тако и право родитеља да има непосредне контакте са својим дјететом али и да врши друге садржаје свог родитељског старања који му судском одлуком нису ограничени“.

Примјер: Жалилац²⁰⁹ истиче да је 2010. године Општински суд у Сарајево донио пресуду којом су одређени контакти између њега и његовог малољетног сина. У моменту доношења пресуде мајка и дијете су боравили на подручју Општине Ново Сарајево, након чега су се одселили на подручје Општине Источна Илиџа, чиме се промијенила мјесна надлежност центра за социјални рад. Због наведеног, жалилац од дана доношења пресуде па до данас није остварио нити један непосредни контакт с малољетним сином. Омбудсмени су упутили препоруку Центру за социјални рад Источна Илиџа да подузме све расположиве мјере (осигура услове) које ће резултирати одвијањем неометаних контаката жалиоца и малољетног сина. Препорука није испоштована.

Омбудсмени су поступали и у предмету²¹⁰ у којем је подносилац незадовољан радом надлежног центра тражио од другостепеног органа, односно инспекцијског органа, провођење надзора над радом истог. И овај предмет доказује колико је значајна улога центара у заштити дјечјих права, али и контролних механизма који надзиру рад центара. Наиме, евидентно је да у одређеном броју предмета родитељи занемарују најбољи интерес дјетета, јер на прво мјесто стављају своје жеље и потребе, због чега у таквим ситуацијама заштита дјечјих права искључиво зависи од адекватне реакције надлежних.

Примјер: Жалилац наводи да је у више наврата од Федералног министарства рада и социјалне политике и надлежног инспектора тражио провођење инспекцијског надзора у ЈУ Центар за социјални рад Босански Петровац у вези са „злоупотребом положаја запосленика и директора“ ове јавне установе, те заштите права и интереса свог малољетног сина. Наводи да је од стране инспектора обавијештен да је инспекцијски надзор извршен, али по захтјеву да му се достави рјешење издато Центру за социјални рад Босански Петровац, није добио одговор. Надлежни инспектор у предмету предузео је мјере на заштити права и интереса малољетног дјетета. Наиме, из упозорења на пропусте у старању дјетета, издатог од стране Центра за социјални рад Босански Петровац по налогу инспектора, произлази да подносилац жалбе својим дјеловањем негативно утиче на психолошки развој дјетета и на прво мјесто ставља своју сатисфакцију и спор са мајком дјетета, због чега у највећој мјери испашта дијете. Истим актом Центар за социјални рад

²⁰⁸ Акт Центра за социјални рад Општине Ново Сарајево, број 35/III-10-544-740/15 од 28.9.2015. године.

²⁰⁹ Ж-СА-04-601/15, Препорука број П-1/16 од 19.1.2016. године.

²¹⁰ Ж-СА-05-797/15

предлаже процјену менталног стања оба родитеља и њихових тренутних партнера од стране овлашћеног вјештака у циљу бољег функционисања и бриге о малолетном дјетету.

Препоруке:

1. Влади Федерације Босне и Херцеговине, Влади Републике Српске, Влади Брчко дистрикта Босне и Херцеговине и владама кантона да:

- уложи додатне напоре како би се ојачали материјални и људски капацитети центара за социјални рад;

2. Министарству цивилних послова Босне и Херцеговине да заједно са Министарством здравља и социјалне заштите Републике Српске и Федералним министарством рада и социјалне политике:

- размотре могућност успостављања механизма рјешавања сукоба надлежности између центара за социјални рад са подручја различитих ентитета/кантона;
- утврде начине успостављања сарадње у поступцима обезбјеђења остваривања контаката између родитеља и дјеце.

7.2. Здравствена заштита и образовање дјеце

УН Конвенција о правима дјетета у дијелу здравља и здравствене заштите дјеце прописује: *„Дијете има право на највиши могући стандард здравља и здравствене заштите. Држава ће посветити посебну пажњу примарној здравственој заштити и превенцији, здравственом просвјешћивању и смањењу смртности одојчади и дјеци. У том смислу држава ће се укључити у међународну сарадњу и тежити да ниједно дијете не буде лишено могућности ефикасне здравствене заштите“.*

Још 2012. године омбудсмени су у сарадњи са организацијом *Save the Children* провели истраживање у области здравствене заштите дјеце у Босни и Херцеговини с посебном пажњом на једнак приступ и могућност остваривања здравствене заштите за свако дијете. Истраживање омбудсмена у оквиру израде Специјалног извјештаја „Здравствена заштита дјеце у Босни и Херцеговини“ показало је да здравствена заштита дјеце у Босни и Херцеговини није на задовољавајућем нивоу, док законодавство у овој области није у потпуности усклађено с Конвенцијом УН о правима дјетета, а управо овај документ представља минимум права и стандарда које би држава морала осигурати сваком дјетету у Босни и Херцеговини. С тим у вези, омбудсмени и у овом, као и у Годишњем извјештају из 2015. године, констатују да законски прописи у области здравствене заштите нису усклађени са Конвенцијом УН о правима дјетета у погледу дефиниције дјетета јер постоји константан проблем у дефиницији дјетета и проблем остваривања здравствене заштите дјеце од 15 до 18 година.

Примјер: Омбудсмени су утврдили²¹¹ да постоји низ препрека за остваривање права на приступ здравственој заштити, да се од дјеце захтијева испуњавање различитих административних процедура, као што су доношење потврда о похађању школе, о

²¹¹ Ж-БР-01-290/15

здравственом осигурању родитеља, и сл. Омбудсмени су констатовали да је такав вид процедура у супротности са одредбама УН Конвенције, којом се уређује питање здравствене заштите, а та заштита мора бити осигурана сваком дјетету до 18 година. У означеном предмету омбудсмени су издали препоруку²¹² Скупштини и Влади Тузланског кантона: да подузму адекватне и ефикасне мјере у циљу осигурања безусловне и бесплатне здравствене заштите за сву дјецу на подручју Кантона и Заводу здравственог осигурања Тузланског кантона: да осигура да сва дјеца на подручју Кантона буду ослобођена непосредног личног учешћа у виду годишње премије – маркица. Препорука није реализована.

Примјер: Омбудсмени су по службеној дужности покренули истрагу²¹³ поводом сазнања из новинског чланка о дискриминацији дјете дијабетичара у Босни и Херцеговини јер сви немају право на бесплатне инсулинске пумпе, што зависи од тога у којем ентитету, односно кантону, живе. У складу са наведеним, затражили су од свих завода здравственог осигурања у Босни и Херцеговини и писмена изјашњења и на основу достављених одговора утврдили да постоје разлике у доступности медицинских помагала. Инсулинска пумпа је медицинско помагало које омогућује континуирано снабдијевање организма инсулином у потребним дозама током 24 сата. На основу достављених изјашњења, утврђено је да постоје разлике у доступности ових помагала. Упркос чињеници да поједини кантони нису имали пацијената, односно дјете дијабетичара којима је била потребна инсулинска пумпа, омбудсмени сматрају да је потребно превентивно дјеловање и подзаконско уређење питања осигурања инсулинских пумпи. С тим у вези надлежнима су упутили конкретне препоруке, и то Заводу здравственог осигурања и реосигурања Федерације Босне и Херцеговини и Заводу здравственог осигурања Херцеговачко-неретванског кантона – да предузму мјере у циљу осигурања комплетних здравствених услуга и свих потребних апарата за сву дјецу дијабетичаре у Федерацији Босни и Херцеговини, без обзира на њихово осигурање.

Омбудсмени наглашавају да образовање има значајну функцију у друштву, посебно у одрастању и развоју дјете, односно представља функционалан елемент преко којег се остварује идентитет дјете. Неспорно је да власт, усмјеравањем система образовања, има могућност мијењања структуре друштва, јер управо кроз образовање утврђује друштвене норме и вриједности.

Кроз образовни систем дјеца развијају осјећај за властиту културу и припадност својој заједници, односно друштвеној групи, прихватајући норме и вриједности друштва у којем одрастају²¹⁴.

²¹² Препорука, број: П-53/16 од 4.5.2016. године.

²¹³ Ж-МО-04-36/16

²¹⁴ На сву комплексност рада и поступања Институције указује и жалба број Ж-БЛ-06-718/15 којом су се омбудсменима обратили грађани града Приједора поводом иницијативе за изградњу спомен-обилежја за дјецу страдалу у Приједору у периоду 1992–1995. године. Након проведеног поступка истраге, омбудсмени су дана 29.3.2016. године упутили препоруку број П-40/16 предсједнику Скупштине града Приједора да предузме мјере из своје надлежности како би поменута иницијатива била уврштена у дневни ред Скупштине. Дана 12.7.2016. године, предсједник Скупштине града обавијестио је омбудсмене да је препорука проведена на начин да је иницијатива разматрана дана 29.6.2016. године, да је одборници нису подржали са образложењем да је спорна локација на којој је захтијевана изградња споменика, да није усвојена измјена Регулационог плана централне зоне Приједора, те да је усвојени закључак у складу са Законом о просторном уређењу Републике Српске, Одлуком о уређењу простора и грађевинском земљишту и Одлуком о уређењу централног подручја Приједора. Издавањем препоруке исцрпљене су могућности које омбудсмени имају у поступању по

Такође, Конвенција УН о правима дјетета наводи који су циљеви образовања, прописујући: *„Образовање ће имати за циљ развој дјететове личности, талента и менталних и физичких способности до њихових крајњих могућности. Образовање ће припремити дијете за активан живот у слободном друштву и његовати код њега поштовање према родитељима, његовом културном поријеклу, језику и вриједности као и поштовање према културном поријеклу и вриједности других“*.

Примјер: Родитељи дјетета обратили су се жалбом²¹⁵ на рад професора средње школе. У току поступка школа је доставила изјашњење наводећи да су и раније стизале примједбе од већине професора да ученица/дијете „често на часу користи мобилни телефон, једе на часу, шета по учионици без одобрења професора“ и сл., те да је школа уважила захтјев родитеља да професорица на коју се жалба односи не закључи оцјену ученици и оформила комисију за полагање разредног испита. Такође, у прилогу списка достављена је и копија записника просвјетног инспектора из којег произлази да је именованој професорици изјављена дисциплинска мјера писменог упозорења.

Право на образовање посебно је значајно са аспекта осигурања образовања дјецe са посебним потребама и сметњама у психофизичком развоју. И ове године омбудсмени су са посебном пажњом поступали у предметима који се односе на ову проблематику.

Омбудсмени указују на позитиван примјер поступања у случају²¹⁶ *„учитељице из Сарајева о којој су писали свјетски медији: свијету објаснила суштину инклузије“*. Наиме, учитељица Основне школе “Осман Накаш” у Сарајеву, у првом разреду у свом одјељењу имала је дијете/ученика које не чује од свог рођења. Има слушни апарат, али због потешкоћа са слухом има успорен говор, а свакако његова потреба за комуникацијом није ништа мања него код његових вршњака у разреду. Учитељица је упознала дијете првог дана наставе, а прије тога је разговарала са родитељима дјетета. Свјесна проблема, учитељица је прихватила изазов, додатно је радила кући, осмишљавала начин рада и учила знаковни језик. Сво вријеме постојала је успјешна сарадња свих родитеља дјецe у разреду са школом и са учитељицом. Ова сарадња имала је за резултат да су сви ученици научили знаковни језик. Представници институције Омбудсмeна обавили су разговор са учитељицом која је показала изузетну професионалну одговорност и висок степен сензибилитета, а током трајања Међународне недјеље дјетета²¹⁷ одржали су радионицу са ученицима овог одјељења.

Омбудсмени закључују да надлежни органи морају посветити неопходну пажњу проблемима, захтјевима и изазовима које носи инклузивно образовање. Дјеца не могу чекати, јер што више времена прође без адекватне реакције, то ће дјеца трпити штетније посљедице по свој психофизички развој.

појединачним жалбама грађана. С друге стране, омбудсмени истовремено указују и на један шири проблем, а то је недостатак меморијализације као дијела права на репарацију и сегмента транзицијске правде, као и могућност постизања компромиса по овом питању у што скоријем временском периоду у свим градовима, односно дијеловима Босне и Херцеговине.

²¹⁵ Ж-БЛ-01-239/16

²¹⁶ Ж-БЛ- 01-280/16

²¹⁷ Међународна недјеља дјетета, која је одржана у периоду од 3. до 10.10.2016. године.

Примјер: Мајка дјетета се обратила²¹⁸ надлежном Министарству просвјете и културе Републике Српске, уважавајући упутства Основне школе „Вук Стефановић Караџић“ из Бање Луке, како би се добила сагласност за избор асистента у настави за дијете. Наиме, из достављене документације налаза и мишљења Клиничког центра Бања Лука, Клинике за психијатрију, од 18.4.2016. године, произлази да је у питању дијете које региструје сметње из аутистичног спектра и да се препоручује упис у основну школу уз асистента у настави. Како Министарство није одговорило на захтјев, мајка је затражила помоћ Омбудсмена. У току интервенције Омбудсмена, Министарство је за дијете дало сагласност, што аутоматски подразумијева да ће и сносити трошкове асистента у настави.

Примјер: Према сазнањима Омбудсмена²¹⁹, осмогодишњем дјечаку, од стране надлежних органа Општине и Центра за социјални рад Столац није омогућен превоз возилом на релацији Столац–Мостар у школу Лос Росалес и обрнуто комбијем које је у власништву Општине. Наиме, ријеч је о дјетету са посебним потребама које због наводне дискриминације не може да похађа школу. По службеној дужности покренут је поступак истраге и од надлежних органа (Центра за социјални рад и Општине), затражено је писмено изјашњење, као и од Министарства образовања, науке и културе Владе Херцеговачко-неретванског кантона. Влади Херцеговачко-неретванског кантона, односно Министарству образовања, науке, културе и спорта упућена је препорука да успоставе сарадњу са омбудсменима на начин прописан Законом о Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине, и доставе тражено изјашњење, те размотре сваку могућност да дјетету обезбиједе несметано право на образовање, како су то омбудсмени и захтијевали својим актима. Препорука није испоштована.

7.3. Партиципација дјете

Члан 12 Конвенције УН о правима дјетета уводи право дјетета да се његово мишљење узме у обзир у свим стварима и поступцима који га се непосредно тичу.

Партиципација дјете/младих је процес активног укључивања управо дјете и младих у питања која се њих тичу и у акције у којима су дорасли, било да су их покренула сама дјете или одрасли. Није у питању независно дјеловање већ напротив партиципација представља сарадњу, размјену информација, дијалог заснован на узајамном поштовању и дијељењу информација. Одрасли и дјете у том процесу раде заједно мада свако има своју улогу, а циљ је да се међусобно допуњују. Није потребно да се дјете у доношење одређених одлука укључе по сваку цијену, да би се просто повећало њихово учешће, већ да се нађу могућности за њихово што смисленије укључивање у питањима која су дјети заиста битна и гдје могу да допринесу.

Јавној установи Основна школа „Јала“ Тузла, омбудсмени су, у вези са организовањем ђачке екскурзије, указали²²⁰ на значај и потребу да школа у свом будућем раду у пуном

²¹⁸ Ж-БЛ-01-525/16

²¹⁹ Ж-БЛ-01-348/16, П-185/16 од 19.10.2016. године.

²²⁰ Ж-БЛ-01-646/15

капацитету настоји обезбиједити адекватну партиципацију дјецe и њихових родитеља приликом доношења одлука које се тичу остваривања права и интереса дјецe.

Примјер: Омбудсмени су од Центра за социјални рад Приједор тражили²²¹ да прије доношења рјешења о повјеравању дјетета утврди све одлучне чињенице и околности које су од значаја за доношење рјешења и да странкама омогући да остваре и заштите своја права и правне интересе, с тим да је, у конкретном случају, указано на то да првенствено морају водити рачуна о интересу дјетета, а све у складу са Законом о општем управном поступку Републике Српске и Породичним законом Републике Српске. Омбудсмени су инсистирали и на провођењу посебног испитног поступка јер је мајци дјетета којој је повјерено вршење родитељског права изречена мјера појачаног надзора над вршењем родитељског права. У образложењу рјешења Центар износи и подробно образлаже све разлоге за доношење своје одлуке, а од изузетног је значаја што је у поступку уважио и мишљење дјетета јер је стручни тим Центра првенствено имао у виду права и интересе дјетета.

7.4. Вршњачко насиље

Поред уопштене подјеле насиља на физичко, психичко, сексуално и занемаривање, вршњачко насиље је специфичан облик насиља над дјецом. Постоје различите дефиниције вршњачког насиља, али општеприхваћена је *„да је вршњачко насиље насилно понашање (физичко или психичко), усмјерено ка дјеци од стране њихових вршњака с циљем повређивања, са напоменом да се такво понашање понавља по истом обрасцу и да свакако подразумијева неравноправан однос снага, група против појединца, јачи против слабијих“*. Вршњачко насиље нису обичне дјечје свађе, краткотрајни инциденти, већ заиста постоји намјера, жеља једног дјетета да другом нанесе зло.

Омбудсмени констатују да је и даље изражен проблем вршњачког насиља, а што је видљиво из предмета регистрованих у институцији Омбудсмeна. Вршњачко насиље се најчешће дешава у школи и то у вријеме одмора, у учионици, на ходнику или у дворишту. Иако су дјецa починиоци, улога одраслих одговорних за ову дјецу од кључног је значаја у свим покушајима да се на одговарајући начин реагује и спријечи такво насиље, такође водећи рачуна да те мјере још више не погоршају насиље, заузимањем казненог става и коришћењем насиља против насиља.

Ситуације када наставници, остали запослени у школи и цјелокупно друштво не реагују адекватно на насилно понашање ученика, изостајање осуде, односно пропуштање адекватног надзора ученика који су склони насиљу, погодује стварању истог, па је из тог разлога потребно да сви чланови друштва његују атмосферу уважавања, разумијевања и толеранције. Морају се обезбиједити ефикасне процедуре за превентивно дјеловање и спречавање насиља, а у ситуацијама када се и деси насиље, морају се дефинисати брзе и јасне процедуре за поступање. Превенција мора бити усмјерена на развијање свијести о

²²¹ Ж-БЛ-01-781/14

проблему насиља, а неопходно је додатно о овом питању сензибилисати и едуковати дјецу, родитеље и ширу јавност.

Омбудсмени са жаљењем констатују да, иако су имали намјеру да преиспитају проблем вршњачког насиља током 2016. године, на начин да анализирају законске прописе, као и досадашњу праксу из ове области, ову активност нису успјели реализовати због ограничених материјалних и финансијских ресурса. Активности Омбудсмена у току 2016. године у овом дијелу заштите права дјеце односиле су се искључиво на поступање по појединачним жалбама.

Примјер: Родитељ дјетета се обратио²²² због вршњачког насиља, наводећи да је његово дијете у основној школи претрпјело вршњачко насиље, те да још увијек трпи посљедице (у средњој школи). У поступку истраживања омбудсмени су прије свега жељели установити на који начин помоћи дјетету. Такође, утврђено је да дијете има психичких проблема, односно дијагнозу адолесцентске кризе. Омбудсмени су од Центра за социјални рад у Приједору затражили да прате породицу и да интензивирају савјетодавни рад.

Примјер: Подносиоци жалбе су родитељи дјетета који у жалби²²³ наводе да је њихов син ученик првог разреда Гимназије Мостар, без било каквог повода, физички нападнут на часу физичке и здравствене културе од стране присутне мушке особе, чији су му идентитет и статус непознати. Инцидент је одмах пријавио свом професору физичког васпитања, који га није адекватно заштитио. Родитељи су изразили незадовољство и због означених догађања у образовној установи упутили су пријаву злостављања ученика министру и Просвјетној инспекцији у Министарству образовања, науке, културе и спорта ХНК. Мада су захтијевали хитност поступања, надлежни органи нису одмах реаговали у конкретном случају. Након интервенције Омбудсмена, достављени су тражени одговори из Гимназије Мостар и Министарства образовања, науке, културе и спорта ХНК. Из њих јасно произлази да су се предузеле радње на отклањању уочених неправилности. Инспекција је донијела рјешење којим је наложено покретање дисциплинског поступка против волонтера/насилника и његовог ментора. Родитељи су информисани да су одговорним особама изречене примјерене санкције.

7.5. Дјеца и интернет

Омбудсмени наглашавају да су им познати проблеми у вези са злоупотребом права дјецe на интернету, како због појединачних случајева/предмета регистрованих у институцији Омбудсмена, тако и због оцјене стања дјечјих права у Босни и Херцеговини уопште, кроз сарадњу са домаћим и међународним невладиним организацијама и рад у различитим регионалним и међународним мрежама Омбудсмена. Омбудсмени инсистирају на томе да сви надлежни органи у пружању заштите права дјецe, прије свега, схвате злоупотребу дјецe на интернету као сваку другу злоупотребу права дјецe и наглашавају да посебно

²²² Ж-БЛ-01-79/15

²²³ Ж-МО-04-50/16

морају водити рачуна о најгорем облику овакве врсте злоупотребе, односно „врбовање дјецe посредством интернета ради сексуалне експлоатације“.

Примјер: Омбудсмени су одлучили да покрену поступак истраживања по службеној дужности²²⁴ поводом појединих медијских навода да се на друштвеним мрежама широм Босне и Херцеговине крше права дјеча. Наиме, током 2016. године омбудсмени су, посредством медија, посебно писаних, уочили да се медији баве проблемом постојања бројних „спорних“ фотографија дјеча на друштвеним мрежама и постојање тзв. facebook профила под различитим називима (нпр. *Највеће курве Котор Варош* или *Највеће дроље основних и средњих школа* и сл.). У току поступка истраге у оквиру овог предмета, омбудсмени су се обратили свим надлежним министарствима унутрашњих послова у Босни и Херцеговини с циљем да прије свега добију релевантне информације о самом случају, уколико такви случајеви постоје и уколико такве информације посједују. Тражене информације омбудсмени су захтијевали искључиво цијенећи најбољи интерес дјетета, као и ради разматрања сваке могућности, у оквиру мандата и надлежности, да се унаприједи заштита права дјетета. Запримљени су одговори министарстава унутрашњих послова²²⁵, које су омбудсмени сумирали у свом акту од 15.12.2016. године, закључујући да је свакако потребно и неопходно да надлежни органи и даље раде на унапређивању законског оквира и механизма за заштиту права дјеча у случајевима кршења њихових права путем интернета.

²²⁴ Ж-БЛ-01-239/15

²²⁵ Министарство унутрашњих послова Босанско-подрињског кантона актом број 07-01-32-1847/15 од 14.5.2015. године обавјештава омбудсмене да није било регистрованих догађаја који се односе на кршење права дјеча кроз злоупотребе дјеча на интернету, а што је утврђено увидом у расположиве евиденције Сектора криминалистичке полиције КМУП Горажде.

Министарство унутрашњих послова Херцеговачко-неретванског кантона се актом број 02-02/03-2-04-604/15 од 19.8.2015. године изјашњава да немају регистроване случајеве у вези са злоупотребом дјеча путем интернета.

Министарство унутрашњих послова Зеничко-добојског кантона актом број 08-04/6-3-04-2-2364-1/15 од 18.5.2015. године такође наводи да нису имали регистроване случајеве за било који облик злоупотребе права дјеча на интернету, ради њихове сексуалне експлоатације.

Актом број 05-04/01-2-274/15 од 1.6.2015. године Министарство унутрашњих послова Унско-санског кантона наводи да не располажу било каквим информацијама у вези са траженим информацијама.

Надлежни органи унутрашњих послова Кантона Сарајева, актом број 02/2-3-04-11-8596 од 3.6.2015. године, немају пријављене догађаје у вези са спорним фотографијама дјеча на друштвеним мрежама и постојања facebook профила непримјерених назива у 2015. години.

На подручју које покрива Министарство унутрашњих послова Западнохерцеговачког кантона није било регистрованих случајева кршења дјечјих права на друштвеним мрежама Босне и Херцеговине, како произлази из њиховог акта број 02-2-3/4-910/15-6 од 11.6.2015. године.

Надлежни органи унутрашњих послова Тузланског кантона актом број 08-05/04.2-3-1450/15 од 18.6.2015. године наводе да у 2015. години (до дана израде акта) нису имали пријављених случајева злоупотребе дјеча путем интернета, посебно не врсту сексуалне злоупотребе – тзв. *врбовање дјеча посредством интернета ради сексуалне експлоатације*.

Министарство унутрашњих послова Кантона 10, актом број 02-4/4-237/14 од 24.6.2015. године, обавјештава омбудсмене да у протеклом периоду нису имали евидентираних случајева у вези са „спорним фотографијама дјеча или да су врбована посредством интернета ради сексуалне експлоатације“ са подручја своје одговорности, али су за период 2014. и 2015. године, таксативно и хронолошки навели случајеве који су им пријављени због злоупотребе на друштвеним мрежама, а при томе су оштећена дјеча.

На подручју Посавског кантона није било никаквих спорних догађаја који би се могли довести са траженим информацијама, како то произлази из акта број 02-2/3-1-04-5-202/15 од 1.6.2015. године.

Министарство унутрашњих послова Средњобосанског кантона актом број 02/3-3-04-2-395/15 од 13.5.2015. године, обавјештава омбудсмене да су имали само један случај – пријаву сличног карактера и да су комплетан извјештај проследили надлежном тужилаштву (дјело је оквалификовано као кривично дјело неовлашћено оптичко снимање из члана 189 став 3 КЗ Федерације Босне и Херцеговине, а извршењем кривичног дјела оштећено је малољетно лице).

Федерално министарство унутрашњих послова актом број 10-11/8-04-3-3065/15 од 25.5.2015. године подробно обавјештава омбудсмене о уоченим дешавањима и проблемима кроз свакодневни рад, а тиче се злоупотребе дјеча на интернету. Свакако да, у оним случајевима у којима постоје обиљежја кривичних дјела, о свему обавјештавају надлежно тужилаштво. Како истичу, евидентно је да се на разним facebook профилима налазе фотографије млађих женских особа и малољетница, али да је такве фотографије тешко окарактерисати као „дјечју порнографију“. Такође наводе и своје недоумице које имају око појма „дјечје порнографије“.

7.6. Малољетници у сукобу са законом

У склопу активности Одјела за заштиту права дјецe, омбудсмeни су у 2016. години обишли све установе у којима малољетници извршавају санкције институционалног карактера на подручју Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске. Након завршених посјета сачињен је документ под називом „Анализа стања у установама у којима су смјештени малољетници у сукобу са законом у Босни и Херцеговини“²²⁶, чија израда потиче из потребе за бољом заштитом дјецe у сукобу са законом, која би резултирала њиховом ресоцијализацијом и реинтеграцијом у локалну заједницу, а не њиховим искључењем и стигматизацијом.

Циљ сачињене анализе био је да се, поред промовисања права и сигурности малољетника у установама у којима се извршавају санкције институционалног карактера, покушају сагледати резултати третмана који се постижу тренутним рјешењима у систему извршења у Босни и Херцеговини, укаже на примјере добре праксе у раду са малољетницима и утврде фактори који имају негативан утицај на функционисање овог система као што су недостатак материјалних средстава, недовољно едуковано особље ангажовано у раду са малољетницима и др. Наиме, омбудсмeни су анализом покушали да пруже приказ реалног стања услова смјештаја у установама и начин спровођења третмана дјецe у сукобу са законом, с обзиром на њихове специфичне образовне и друштвене потребе. Полазећи од најбољег интереса дјецe, омбудсмeни су настојали идентификовати главне недостатке и проблеме у садашњој структури институционалног третмана дјецe, која издржавају санкције или мјере, и у том правцу понудити рјешења и препоруке надлежним органима који би на суштински и прагматичан начин допринијели побољшању положаја малољетника у сукобу са законом и пружили подршку за процес реформе њиховог институционалног третмана.

Анализа је намијењена свим органима државне власти, установама које се баве извршавањем санкција изречених малољетницима у сукобу са законом, те здравственим, социјалним, образовним установама, невладиним организацијама али и малољетницима, њиховим родитељима и осталим заинтересованим грађанима.

Након сумирања свих информација и података који су прикупљени по обиласку ових установа, омбудсмeни су надлежним органима упутили конкретне и практичне препоруке²²⁷ (појединачне препоруке према одређеним установама и генералне препоруке за све установе), а установе су позване да у означеним роковима доставе одговоре о начинима реализације истих.

²²⁶ Анализа стања у установама у којима су смјештени малољетници у сукобу са законом у Босни и Херцеговини, сачињена је као резултат сарадње Омбудсмeна за щудска права Босне и Херцеговине и УНИЦЕФ-а у Босни и Херцеговини, успостављена с циљем пружања конкретног доприноса у побољшању институционалног третмана малољетника у сукобу са законом.

²²⁷ http://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2016100610154998bos.pdf

VIII ПОСЕБНО УГРОЖЕНЕ КАТЕГОРИЈЕ ГРАЂАНА

8.1. Особе са инвалидитетом

Босна и Херцеговина је 12. марта 2010. године ратификовала Конвенцију УН о правима особа са инвалидитетом и Факултативни протокол²²⁸. Ови међународни документи обавезују Босну и Херцеговину да успостави стандарде и правила за доступност јавних институција и приватних објеката намијењених за јавну употребу, рокове и постепени напредак ка њиховом уклањању, а затим и надгледање примјене ових правила те увођење санкција за њихово непридржавање. На тај начин, и њена непосредна примјена је обезбијеђена, што у пракси често није остварено. Наиме, доношењем нових закона, али и подзаконских аката, многа питања различито се уређују, јер су претежно у надлежности ентитета и кантона и као таква потенцијално представљају основ за дискриминацију.

У извјештајном периоду за примљене су 54 жалбе, а издато је пет препорука. Анализом жалби утврђено је да се исте подносе због проблема приступачности, кашњења исплата накнада по основу инвалидности, дужине трајања поступака одлучивања по жалбама пред другостепеним органима, права на социјалну заштиту, остваривања права на здравствену заштиту, заштиту особа с инвалидитетом од свих видова дискриминације, као и других права.

Омбудсмени указују на то да и даље постоји проблем са прикупљањем података који се односе на остваривање права особа са инвалидитетом. Наиме, статистички подаци и посебне евиденције особа са инвалидитетом требало је да буду доступни јавности након пописа становништва из 2013. године. Међутим, резултати пописа који су објављени у јулу 2016. године нису обезбиједили те податке (проблем постоји и у погледу прихватања података из пописа од стране једног ентитета; наиме Република Српска је донијела одлуку да не признаје резултате пописа, те је донијела свој, посебан закон о попису на својој територији), па не постоји ни могућност да се формирају евиденције по полу или старости (дјеца, жене и старије особе с инвалидитетом), а које би могле послужити као добар индикатор за финансијска издвајања друштва, како за основне, тако и за специфичне потребе ових особа, као и праћење поштовања њихових основних људских права.

Препорука: Министарству за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине и надлежним ентитетским министарствима:

- да предузму потребне мјере за успостављање свеобухватних и јединствених евиденција особа са инвалидитетом.

Одређени број жалби упућених институцији Омбудсмена указује на то да је промоција људских права и упознавање особа са инвалидитетом са истим први корак у њиховом остваривању, што доказују и поступања омбудсмена у појединачним предметима²²⁹.

²²⁸ „Службени гласник Босне и Херцеговине – Међународни уговори“, број 11/09.

²²⁹ Ж-БЛ-02-766/15, Ж-БЛ-02-202/16, Ж-БЛ-02-595/16

Улога Омбудсмена у промоцији права особа са инвалидитетом од великог је значаја, посебно уважавајући чињеницу, а што је кроз рад на жалбама потврђено, да је велики број особа са инвалидитетом тек након обраћања омбудсменима, усменим, писменим или телефонски путем, информисан о начинима и процедурама остваривања својих права (нпр. набавка лијекова за оболеле од мултипле склерозе, ослобађање од плаћања царине на увоз возила намијењених као ортопедска помагала особама са инвалидитетом и сл.).

Рад по појединачним жалбама показује да је приликом доношења прописа у Босни и Херцеговини којима се регулише остваривање права особа са инвалидитетом од посебног значаја омогућити представницима особа са инвалидитетом активно учешће у њиховом доношењу.

Омбудсмени су мишљења да консултације које се обављају морају бити и ефикасне јер у супротном не доприносе правној сигурности грађана, по којој је обавезно начело јавне расправе.

Примјер: Савез удружења ментално недовољно развијених Републике Српске²³⁰ обратио се омбудсменима жалбом на рад Народне скупштине Републике Српске, наводећи да она није уважила ниједан њихов аргумент у процесу доношења Закона о измјенама Закона о социјалној заштити Републике Српске. Народна скупштина Републике Српске је током поступка истраге обавијестила институцију Омбудсмена да су представници Савеза, као акредитовани представници у праћењу рада Народне скупштине, позвани да упознају народне посланике са својим ставовима, јер су у вријеме обраћања Савеза измјене и допуне биле у фази нацрта.

Примјер: Удружење параплегичара општине Добој изјавило је жалбу²³¹ на поступак доношења Правилника о обиљежавању возила којим управља особа са инвалидитетом или којим се превози особа са инвалидитетом. Током истраге пред институцијом Омбудсмена утврђено је да су измјене које су уврштене у Правилник резултат иницијативе Вијећа за особе са инвалидитетом Босне и Херцеговине.²³² С тим у вези, омбудсмени су одржали састанак са Вијећем особа са инвалидитетом, на којем је указано на потребу веће консултације и координације удружења особа са инвалидитетом и Вијећа.

Проблематику учешћа особа са инвалидитетом у процесу доношења одлука које се тичу њих, омбудсмени су обрађивали и у поднеску у оквиру међународне сарадње који је упућен специјалном извјештачу УН.²³³

Омбудсмени су се и ове године у оквиру рада посебног одјела највише бавили питањем приступачности особа са инвалидитетом физичком окружењу, превозним средствима, информацијама и комуникационим технологијама, осталим објектима и услугама. Питање

²³⁰ Ж-БЛ- 02-289/16

²³¹ Ж-БЛ-02-778/15

²³² Вијеће за особе с инвалидитетом основано је од стране Вијећа министара Босне и Херцеговине, одлуком од 30.9.2003. године, како би подржао праћење и извјештавање о УН Конвенције о правима ОСИ и координацију међу различитим нивоима власти и невладиним организацијама. У Вијећу се налази десет представника невладиних организација. Вијеће омогућава формални дијалог између невладиних организација које се баве инвалидитетом и државних институција.

²³³ Септембар 2015. године

приступачности од посебног је значаја и важности јер омогућава особама са инвалидитетом остваривање низа других права. У склопу својих активности у току 2016. године, омбудсмени су утврдили постојање дискриминаторних прописа који се односе на знак приступачности за породице особа са инвалидитетом. Тиме се дјеца са инвалидитетом доводе у неповољан положај, јер им се добијање ознаке приступачности условљава посједовањем аутомобила, за разлику од пунољетних особа којима се тај услов не тражи²³⁴. С тим у вези, а у циљу изједначавања права особа са инвалидитетом према степену инвалидитета, омбудсмени су иницирали измјену *Правилника о обиљежавању возила којим управља особа са инвалидитетом или којим се превози особа са инвалидитетом*²³⁵.

Примјер: Омбудсмени су издали препоруку²³⁶ Министарству комуникација и транспорта Босне и Херцеговине, број 117/16 од 13.6.2016. године, да покрене поступак измјене овог правилника. Препоруком је утврђено да Правилник о обиљежавању возила којим управља особа са инвалидитетом или којим се превози особа са инвалидитетом, садржи дискриминаторне одредбе у погледу услова за стицање знака приступачности за малољетне особе са инвалидитетом у односу на пунољетне особе са инвалидитетом. Одредбе важећег правилника као услов за стицање знака приступачности за пунољетне особе предвиђају утврђени степен инвалидитета, што у потпуности одговара сврси која се жели постићи издавањем знака приступачности. Међутим, код малољетних особа, осим степена инвалидитета, захтијева се власништво над возилом родитеља или старатеља малољетне особе. Оваквим правним рјешењем, по мишљењу Омбудсмена, неосновано се прави разлика између пунољетних и малољетних особа којима је утврђен 100% инвалидитет, и које се искључиво превозе возилом. Министарство саобраћаја и комуникација Босне и Херцеговине, актом од 7.10.2016. године, обавијестило је омбудсмене да ће, уважавајући наводе из Препоруке, кроз измјене Правилника уједначити услове за стицање знака приступачности.

Недоследном примјеном законских рјешења и подзаконских аката, као и непостојањем адекватних санкција за прекршиоце прописаних норми, онемогућена је потпуна физичка приступачност особа са инвалидитетом објектима јавне намјене и другим урбанистичко-грађевинским објектима²³⁷ (нпр. стамбене зграде – намјенски прављене за породице погинулих бораца и ратне војне инвалиде у Зворнику, немају прилаз за особе које користе инвалидска колица). У систему пројектовања, грађења и надзора недовољно је развијена свијест о значају стандарда приступачности, па се дешава да се стандарди приступачности примјењују дјелимично или никако.²³⁸ Управо због свега наведеног и чињенице да зграда у којој је од маја 2015. године трајно смјештено сједиште институције Омбудсмена за људска права у Бањој Луци није имала прилагођен приступ особама са инвалидитетом (постојала је једна степеница која је онемогућавала особама са тјелесним инвалидитетом

²³⁴ П-117/16 од 16.6.2016. године

²³⁵ Правилник о обиљежавању возила којим управља особа са инвалидитетом или којим се превози особа са инвалидитетом, „Службени гласник Босне и Херцеговине, број 92/15“.

²³⁶ Ж-БЛ-02-195/16, Препорука број П-117/16 од 13.6.2016. године.

²³⁷ Ж-БЛ-02-733/15, Ж-БЛ-02-152/14

²³⁸ Специјални извјештај о приступачности радних простора законодавних тијела у Босни и Херцеговини указује на чињеницу да су многи објекти само привидно приступачни, те да унутрашњост објеката није прилагођена особама са инвалидитетом.

да имају несметан прилаз канцеларијама), омбудсмени су провели истрагу *ex officio*²³⁹ како би утврдили да ли постоје „пропусти“ приликом изградње зграде и том приликом подсјетили надлежне на обавезно поштовање принципа утврђених УН Конвенцијом о правима особа са инвалидитетом. Имајући у виду достављену документацију и изјашњења надлежних, омбудсмени су издали препоруку Одјељењу за просторно уређење Града Бања Лука и Заводу за изградњу а.д. Бања Лука да, при вршењу послова из своје надлежности и дјелокруга рада, убудуће посвете дужну пажњу постојању услова за несметано кретање особа са тјелесним инвалидитетом. Примјерак препоруке упућен је и извођачу радова ГП „Крајина“ а.д. Бања Лука. Дана 22.4.2016. године радници ГП „Крајина“ а.д. Бања Лука отклонили су архитектонске баријере на начин да је омогућен несметан прилаз згради сједишта институције Омбудсмена у Бањој Луци особама са тјелесним инвалидитетом.

Такође, након објављивања специјалног извјештаја под називом „Приступачност радних простора законодавних органа у Босни и Херцеговини особама са инвалидитетом“²⁴⁰ од јануара 2016. године, а поступајући по Закључку Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, омбудсмени су донијели одлуку да проведу додатне активности које укључују обилазак радних просторија у којима су смјештени законодавни органи који су обухваћени наведеним специјалним извјештајем, а ради утврђивања стварног стања и предузетих мјера у циљу реализације препорука датих специјалним извјештајем. Значајно је нагласити да је праћење реализације препорука из специјалног извјештаја извршено на начин да су позвани представници удружења параплегичара, који су заједно са представницима Омбудсмена на лицу мјеста утврђивали постојање архитектонских баријера, те давали своје приједлоге и коментаре искључиво на основу својих потреба. Упоредјујући стање у пословним просторијама у којима су смјештена законодавна тијела у Босни и Херцеговини, дато у специјалном извјештају, са стањем које је утврђено непосредним увидом, може се констатовати да постоје јасни показатељи о предузетим активностима усмјереним на интеграцију особа са инвалидитетом, односно омогућавање њиховог кретања без баријера. Кроз праћење реализације препорука датих специјалним извјештајем, омбудсмени истичу да је неопходно указати и на примјену стандарда који су утврђени позитивним прописима, како би се питање приступачности квалитетно ријешило у складу са сврхом која се жели постићи.

У погледу остваривања права особа са инвалидитетом, омбудсмени су се у 2016. години бавили и проблематиком ослобађања од обавезе плаћања РТВ таксе за слијепе и глуве особе²⁴¹. Министарство комуникација Босне и Херцеговине у информацији од 19.2.2016. године обавијестило је институцију Омбудсмена да припреми анализу Закона о јавном радио-телевизијском систему Босне и Херцеговине, а ради доношења измјена постојећег закона и уређивања проблематике у вези са ослобађањем плаћања РТВ таксе од стране инвалидних особа. Из информације произлази „да је формирана радна група са задатком израде извјештаја о усклађености и предузетим мјерама за постизање усклађености јавног радио-телевизијског система Босне и Херцеговине са правном стечевином ЕУ“.

²³⁹ Ж-БЛ-02-733/15

²⁴⁰ Приступачност радних простора законодавних органа у Босни и Херцеговини особама са инвалидитетом, број П-12/16 од јануара 2016. године.

²⁴¹ Ж-БЛ-02-242/15

Отворен је нови предмет ради тражења информације о предузетим активностима на наведеном извјештају.

Такође, омбудсмени су у складу са чланом 32 Закона о Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине, а у циљу омогућавања особама са инвалидитетом права на приступ благовременим и потпуним информацијама, у 2016. године издали препоруку²⁴² ТВ сервисима да у оквиру расположивих капацитета размотре могућност ангажовања тумача знаковног језика ради прилагођавања емисија информативног карактера особама оштећеног слуха и да све информативне емисије имају исписане најважније вијести на дну ТВ екрана. Наиме, након анализе достављених изјашњења ТВ сервиса у поступку истраге, омбудсмени су исказали забринутост да су особе оштећеног слуха ускраћене за доступност информацијама углавном због недостатка новчаних средстава. Нажалост, регистроване жалбе показују да се услед недостатка новчаних средстава битно ограничавају права особа са инвалидитетом на једнаку могућност самосталног живљења, и да се на све потребе особа са инвалидитетом „посматра” искључиво са социјалног аспекта. Наведена препорука Омбудсмена упућена је ТВ сервисима који не само да су обухваћени Законом о јавном радио-телевизијском систему Босне и Херцеговине, него су организовани као јавна предузећа у складу са важећим законима и обављају дјелатност од општег интереса, гдје јединице локалне самоуправе имају удио у власништву, те у свом називу садрже име мјеста/града у Босни и Херцеговини. Одговори на препоруку Омбудсмена показали су сарадњу са институцијом Омбудсмена и определијељеност ТВ сервиса на прилагођавање програма особама оштећеног слуха.

У извршавању активности из мандата Институције, Омбудсмени посебну пажњу посвећују примјени члана 8 Конвенције УН о правима особа са инвалидитетом (подизање свијести). У таквим предметима²⁴³ приликом одлучивања о жалбама у управном поступку или молбама везаним за рјешавање статуса особа са инвалидитетом, Омбудсмени указују надлежним органима на потребу доношење одлука у најбољем интересу особа са инвалидитетом, посебно у циљу подизања свијести о правима особа са инвалидитетом. У примјерима који слиједи видљиво је да су након интервенције Омбудсмена жалбе уважене.

Примјер: Жалбени наводи²⁴⁴ се односе на неисплаћивање накнаде за туђу његу и помоћ од стране Општине Лопаре. Жалитељка наводи да девет мјесеци није извршена исплата новчаних средстава за туђу његу и помоћ. С тим у вези, а након утврђивања свих чињеница у предмету, дана 19.5.2016. године омбудсмени су издали препоруку²⁴⁵ Општини Лопаре да без одлагања, у складу са позитивним законским прописима, осигурају редовну исплату права на додатак за помоћ и његу другог лица. Дана 9.8.2016. године за примљен је одговор²⁴⁶ Општине Лопаре, у којем се наводи: “...лицима која су остварила право на исплату средстава на додатак за помоћ и његу другог лица, средства за ту намјену се исплаћују редовно, односно сваки мјесеци. Према евиденцији са којом

²⁴² П-156/15

²⁴³ Ж-БЛ-02-688/16, Ж-БЛ-02-668/16

²⁴⁴ Ж-БР-04-4/16

²⁴⁵ Препорука, број 100/16 од 19.5.2016. године.

²⁴⁶ Општина Лопаре, број акта: 02/3-014-1/169 од 4.8.2016. године.

располажемо, корисницима је исплаћена уплата средстава 7.7.2016. године. Сва дуговања из ранијег периода су уредно евидентирана и биће исплаћена корисницима у складу са приливом средстава у буџет Општине Лопаре.“

Обраћања грађана институцији Омбудсмена²⁴⁷ показују да у случајевима када се води поступак одузимања пословне способности, особе са инвалидитетом нису информисане о томе да након одузимања пословне способности неће бити у стању да самостално доносе одлуке, да неће имати могућност коришћења властитог новца, одлучивати о томе гдје ће живјети, са ким се могу дружити и сл.

Тренутни прописи онемогућавају особу која се лишава пословне способности да буде укључена у поступак. Такође, у појединим случајевима, иако постоје услови за враћање пословне способности, то се не чини због недостатка новчаних средстава²⁴⁸. Наиме, у Републици Српској не постоји законска основа за ослобађање трошкова плаћања судске таксе и трошкова вјештачења у случајевима покретања ових поступака по службеној дужности. С друге стране, Босна и Херцеговина није предузела мјере да осигура провођење пресуде Европског суда за људска права²⁴⁹ у погледу осигурања мјера обавезне ревизије рјешења којима је одређеним особама одузета пословна способност.

Примјер: Подносиоци жалбе²⁵⁰ дјелимично је одузета пословна способност рјешењем Основног суда у Модричи, а на основу приједлога Центра за социјални рад Модрича. У жалби наводи незадовољство радом Центра, сматрајући да не поступају у њеном интересу. У току поступка истраживања, Центар је обавијестио Институцију да су се стекли услови да се поднесе приједлог за враћање пословне способности, али да немају на располагању потребна финансијска средства да измире трошкове вјештачења. Након тога, издата је препорука²⁵¹ Центру за социјални рад Модрича да прибаве потребна средства ради вјештачења именоване и да се поднесе приједлог за враћање одузете пословне способности. Центар је обавијестио Институцију да је приједлог поднесен и да су обезбијеђена средства за вјештачење. У току је постављање старатеља за именовану у наведеном поступку.

Пружање услуга лицима са инвалидитетом које су дефинисане кроз законе о социјалној заштити и које се углавном остварују на локалном/општинском нивоу креира систем социјалне заштите у локалној заједници према њиховим материјалним могућностима. Досадашњи рад на предметима регистрованим у Институцији показује да се на нивоу оба ентитета више пажње посвећује обезбјеђивању новчаних права за особе са инвалидитетом и њиховом институционалном збрињавању него осталим врстама услуга, посебно процјени, њези и помоћи у кући, персоналној асистенцији итд. Још увијек у организацијама и институцијама социјалне заштите нису отклоњени традиционални приступи који потенцирају и у први план истичу материјална давања, а занемарују стручну помоћ која треба да доведе до самосталности и интегрисаности особа са

²⁴⁷ Ж-СА-02-702/16

²⁴⁸ Ж-БЛ-04-429/15

²⁴⁹ Случај Хаџимејлић и други против Босне и Херцеговине, пресуда од 3.11.2015. године.

²⁵⁰ Ж-БЛ-04-429/15

²⁵¹ Препорука број-41/16, дана 23.3.2016. године.

инвалидитетом. За другачији однос, организације и институције требају додатну обуку и учење нових приступа, али и особе са инвалидитетом требају помоћ у другачијем разумијевању улога организација и институција у јавном и невладином сектору.

Омбудсмени поновно указују на проблем функционисања Института за медицинско вјештачење здравственог стања Федерације Босне и Херцеговине, који врши процјену и одређује проценат инвалидитета, те истичу потребу ревизије стања у овој области, у складу с најбољим интересом особа с инвалидитетом.

Омбудсмени сматрају да су особе с инвалидитетом, због важећих законских и подзаконских прописа, те организације установа које се баве оцјеном инвалидности, изложене додатним трошковима, које у највећем броју случајева носе сами или чак нису у могућности ни обезбиједити потребна финансијска средства да би евентуално осигурали приступ институцијама. Уочено је неблаговремено поступање по захтјеву за медицинско вјештачење, односно оцјену радне способности грађана из разлога недостатка финансијских средстава надлежних институција.

Примјер: Жалилац²⁵² наводи како је 1.2.2016. године Федералном заводу за пензијско и мировинско осигурање, Кантоналној административној служби Тузла, поднио захтјев за оцјену радне способности, али да до дана обраћања институцији Омбудсмена по његовом захтјеву није поступљено. Након интервенције Омбудсмена за примљен је одговор²⁵³ у којем се наводи: „...извјештавамо вас да ће се захтјев именованог упутити на Институт за оцјену радне способности у првом наредном контингенту предмета за које добијемо сагласност и средства од стране ФЗ ПИО Сарајево за плаћање услуга медицинског вјештачења. ФЗ ПИО/КАС Тузла због ограничених могућности плаћања услуга медицинског вјештачења спис није могао прије послати на оцјену“.

Примјер: Жалилац²⁵⁴ је дана 6.4.2016. године упутио захтјев за оцјену радне способности са пратећом документацијом Федералном заводу за пензијско осигурање, Кантонална административна служба Зеница, али исти није прослијеђен Институту за медицинско вјештачење здравственог стања Федерације Босне и Херцеговине. Након интервенције Омбудсмена, за примљен је одговор Федералног завода за мировинско и инвалидско осигурање, Кантонална административна служба Зеница,²⁵⁵ у којем се наводи: „Овом приликом вас обавјештавамо да је захтјев Г. А. за оцјену радне способности, поднесен 6.4.2016. године, након што је прошао процедуру плаћања ових услуга дана 29.9.2016. године, упућен Институту за медицинско вјештачење здравственог стања Сарајево, Одјељење за првостепени поступак Сарајево“.

Поступајући по жалбама које се односе на ову проблематику, омбудсмени примјећују да надлежни орган, након интервенције Омбудсмена, подузме неопходне радње и жалиоци улазе у поступак оцјене радне способности. Поставља се питање шта се дешава са

²⁵² Ж-БР-04-193/16

²⁵³ Акт Федералног завода за мировинско и инвалидско осигурање, Кантонална административна служба Тузла Ф36/2-49-4-5440-2/16 од 12.10.2016. године.

²⁵⁴ Ж-СА-02-794/16

²⁵⁵ Акт Федералног завода за мировинско и инвалидско осигурање, Кантонална административна служба Зеница, број Ф37/1-49-4-5965-2/16 од дана 31.10.2016. године.

захтјевима грађана који не користе механизме заштите својих права у виду обраћања омбудсменима и колико дуго трају поступци по њиховим захтјевима.

8.1.1. Професионална рехабилитација особа са инвалидитетом

У постојећим ентитетским законима о професионалној рехабилитацији²⁵⁶ утврђен је систем квота, као мјера подстицања запошљавања особа са инвалидитетом на отвореном тржишту рада. Међутим, подзаконским актима још нису нормирани најадекватнији механизми за имплементацију наведених закона. С друге стране, нису формиран центри за радно оспособљавање особа са инвалидитетом ни у једном ентитету.

Федерално министарство рада и социјалне политике²⁵⁷ обавијестило је омбудсмене о сљедећем: „...на простору Федерације Босне и Херцеговине још увијек не постоји до краја изграђен систем професионалне рехабилитације и оспособљавања особа са смањеном радном способношћу, али постоји законска и подзаконска регулатива и дио инфраструктуре у виду привредних друштава за професионалну рехабилитацију ОСИ, удружења која се баве том дјелатношћу, као и образовних установа. Такође је основана и Установа за провођење професионалне рехабилитације особа са умањеним интелектуалним способностима PRO-REHA, која већ даје почетне резултате у области рехабилитације”.

Иако су предвиђене подстицајне мјере за послодавце који запошљавају особе са инвалидитетом, недовољна промоција могућности коришћења подстицајних мјера има за посљедицу малу заинтересованост послодаваца за покретање предузећа која ће запошљавати такве особе.

Ријетки су програми запошљавања особа са инвалидитетом, иако у таквим случајевима послодавци као стимулативну мјеру добијају средства за њихово запошљавање, јер се у пракси догађа да се не запосли особа са инвалидитетом, него сасвим друга особа²⁵⁸. У таквим случајевима изостаје адекватна реакција институција одговорних за додијељена средства у пројектима запошљавања и нема санкција због изигравања и ненамјенског трошења средстава. Ово има за посљедицу да се особе са инвалидитетом не запошљавају.

8.2. Права мањина

Оквирна конвенција за заштиту права националних мањина²⁵⁹ утврђује да је заштита националних мањина, њихових права и слобода саставни дио међународне заштите људских права, због чега се земље уговорнице обавезују да припадницима националних мањина зајамче равноправност пред законом. То значи да је забрањена било каква дискриминација на основу припадности националној мањини. Ова конвенција надаље

²⁵⁶ Службени гласник Републике Српске, бр. 37/12 и 82/15 и Службене новине Федерације Босне и Херцеговине, број 09/10.

²⁵⁷ Акт Федералног министарства рада и социјалне политике број 05-35/16-99/17 од 24.1.2017. године.

²⁵⁸ Ж-БЛ-02-713/14

²⁵⁹ Конвенција је потписана и ратификована 24.2.2000. године.

захтијева усвајање одговарајућих мјера за унапређење ефективне равноправности између припадника националне мањине и оних који припадају већини, у свим областима економског, социјалног, политичког и културног живота.

Током извјештајног периода поступано је у девет предмета у којима су се жалиоци позивали на повреду права националних и вјерских мањина. Жалбени наводи су се односили на учешће представника националних мањина у раду органа власти²⁶⁰, на поступак конституисања Вијећа националних мањина Федерације Босне и Херцеговине²⁶¹, а постављено је и питање²⁶² да ли постоје препреке да се припадницима националних мањина приликом гласања омогући коришћење матерњег језика.

Омбудсмени су мишљења да број запримљених жалби не осликава стварно стање, односно стварни положај мањина у Босни и Херцеговини, због чега је неопходно осигурати већу присутност Омбудсмена на терену, односно у локалним заједницама, а што је отежано због ограничених људских и материјалних капацитета институције Омбудсмена.

8.3. Повратници

Омбудсмени констатују да је и данас, након двадесет година од завршетка рата, још увијек актуелно питање провођења Анекса VII Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, којим је прописано да све избјеглице и расељена лица имају право да се слободно врате својим кућама, затим право на поврат имовине која им је одузета током непријатељстава од 1991. године, као и право на надокнаду имовине која им се не може вратити. Одредбе Анекса VII тијесно су повезане са питањем заштите приватног власништва на начин на који то предвиђа Европска конвенција.

Примјер: Омбудсмени су утврдили²⁶³ повреду имовинских права од стране Општине Дервента, а у вези са неостваривањем станарског права. Наиме, у току поступка истраживања омбудсмени су утврдили да је Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију Републике Српске прослиједило Општини Дервента акт²⁶⁴ у којем је наведено сљедеће: *„У циљу рјешавања стамбеног питања лица чији су станови порушени у току ратних дејстава донесена је Одлука о становима у својини Општине Дервента и Правилник о додјели у закуп станова на којима не постоји станарско право, у којем је прописано првенство додјеле ових станова поменутиим лицима, што је у складу са одредбама члана 14 Закона о приватизацији државних станова. На основу члана 6 напријед наведеног правилника именована је Стамбена комисија о давању у закуп предметних станова. У току су припреме за расписивање конкурса за давање у закуп станова са којима располаже Општина Дервента“*, док из акта²⁶⁵ Општине Дервента

²⁶⁰ Ж-БЛ-03-260/16, Ж-СА-03-538/16, Ж-БЛ-03-660/16.

²⁶¹ Ж-СА-03-614/16

²⁶² Ж-СА-03-1036/16

²⁶³ Ж-БЛ-05-547/16

²⁶⁴ Одговор Министарства за просторно уређење, грађевинарство и екологију Републике Српске број: 02-372-64 од 29.9.2016. године.

²⁶⁵ Акт општине Дервента број: 06-053-13 од 22.8.2016. године

произлази да „*Општина Дервента тренутно располаже са 46 слободних станова од којих је већина у неусељивом, односно девестираном и полудевестираном стању*“. Чињеница да је Законом о измјенама и допунама Закона о приватизацији државних станова рок за испуњавање прописане обавезе пролонгиран до 30.6.2018. године не значи да обавеза додјеле станова доспијева тек истеком предвиђеног рока, а посебно што Општина Дервента располаже одређеним бројем станова. Омбудсмени су заузели став да је потребно да се процедура додјеле станова изврши у што краћем року. С тим у вези, а у циљу остваривања права именоване, мбудсмени су начелнику Општине Дервента издали Препоруку²⁶⁶ да, уважавајући мишљење Омбудсмена у предметној ствари, у што краћем року проведу процедуру за закључивање уговора о откупу и закупу станова на којима не постоји станарско право. У току је праћење реализације препоруке.

Омбудсмени упозоравају на то да појединац не може и не смије трпјети посљедице ради неспремности локалне заједнице да предузме кораке који имају за циљ рјешавање појединих његових животних питања.

Неизвршавањем обавеза ствара се пропуст у раду јединице локалне самоуправе који за посљедицу има стварање правне несигурности, отежавање правног положаја грађана и кршење њихових права. Начела добре управе захтијевају од органа јавне власти да поштују и остварују оправдана очекивања која су код грађана створена поступцима и радњама самих органа. Стандард добре управе не дозвољава нечињење и пасивност већ тражи активан, односно ангажован став органа према обављању послова из свог дјелокруга и законито вршење тих послова ради остваривања циља због кога су органу дата јавна овлашћења.

Примјер: У току је поступање Омбудсмена у предмету²⁶⁷ из којег је евидентно да је подносиатељка жалбе извршила поврат стана у општини Дрвар, али је зграда у којој се стан налази девестирана и самим тим стан неуслован за живот. Општина Дрвар је у свом одговору²⁶⁸ истакла да ће у оквиру својих овлашћења и у складу са расположивим средствима узети учешћа у реконструкцији стамбених зграда оштећених ратним дејствима. С тим у вези, омбудсмени су од Општине затражили информацију да ли је и када планирана реконструкција стамбене зграде у којој се налази стан подносиатељке жалбе. Наведено показује да у одређеним случајевима грађани формално остваре право на поврат имовине, иста им буде враћена у власништво, али се не може користити у пуном обиму. Због тога се поставља питање да ли је грађанин и стварно остварио право на имовину.

8.4. Права жена

Након препорука CEDAW Комитета упућених институцијама Босне и Херцеговине 2013. године, Босна и Херцеговина је учинила ограничене напоре у правцу унапређења и хармонизације законодавног оквира, јавних политика, као и ефикасног провођења

²⁶⁶ Препорука број: П-211/16 од 28.10.2016. године

²⁶⁷ Ж-БЛ-04-621/16

²⁶⁸ Одговор број: 02.05-3713/16 од 22.11.2016. године.

специфичних системских родно одговорних афирмативних мјера за ефикасно побољшање положаја жена и заштите њихових основних људских права.

Савјет министара Босне и Херцеговине ратификовао је Конвенцију Савјета Европе о спречавању и сузбијању насиља над женама и насиља у породици (2013) без резерви и усвојио Оквирну стратегију за провођење ове конвенције за период 2015–2018. године, те нагласио приоритетну одређеност за њену пуну примјену у свјетлу преузимања улоге предсједавања Комитету министара Савјета Европе (2015), што указује на позитивне помаке у правцу јачања обавезаности за примјену међународних инструмената у заштити женских људских права у Босни и Херцеговини.²⁶⁹

Ентитетске владе су усвојиле стратегије у којима су детаљније дефинисани циљеви у планирању и дјеловању у борби против насиља у породици: Стратегија за превенцију и борбу против насиља у породици у Федерације Босне и Херцеговине 2013–2017. године²⁷⁰ и Стратегија за сузбијање насиља у породици Републике Српске 2014–2019. године²⁷¹.

Међутим, и поред ратификације најважнијих међународних аката везаних за остваривање изборних права жена, Босна и Херцеговина је пропустила да осигура стварне механизме за њихову примјену и праћење, без квалитативних индикатора напретка, што показују подаци представљени институцији Омбудсмена током скупова одржаних на ову тему у периоду извјештавања. Конкретније, Босна и Херцеговина је задржала основни законодавни оквир који дјелимично осигурава заступљеност жена у изборном процесу, међутим, без системски регулисаних афирмативних мјера у случају када законом загарантовано учешће жена не буде проведено у пракси, што отвара могућност да жене и даље буду маргинализоване у процесу управљања и руковођења институцијама власти на свим нивоима.

У области запошљавања, рада и заштите социјалних права жена, у периоду који покрива овај извјештај, није остварен стварни напредак у остваривању стварне равноправности мушкараца и жена на тржишту рада. Чести су случајеви давања отказа трудницама, а жене које раде у „сивој економији“ нису интегрисане у формално тржиште рада. Има показатеља да жене нису једнако плаћене за исти рад, а на територији Босне и Херцеговине није успостављен једнак систем заштите права жена које користе породилско одсуство, што се односи и на накнаде током породилског одсуства.

И поред напора јавних институција да кроз прописе, стратегије и политике у области превенције и заштите здравља посебну пажњу усмјере на забрану дискриминације и промоцију родне равноправности, пракса показује да су ове регулативе у основи декларативно формалистичке природе и да жене, нарочито припаднице маргинализованих група као што су жене са инвалидитетом, жене на селу, жртве рата или Ромкиње немају осигуран једнак и недискриминаторан приступ здрављу у свим дјеловима Босне и

²⁶⁹ Алтернативни CEDAW извјештај, извјештај организација цивилног друштва о примјени закључних запажања и препорука CEDAW комитета за Босну и Херцеговину 2013–2017, новембар 2016. године.

²⁷⁰ Влада Федерације Босне и Херцеговине, Стратегија за превенцију и борбу против насиља у породици Федерације Босне и Херцеговине 2013–2017. године.

²⁷¹ Влада Републике Српске, Стратегија за сузбијање насиља у породици Републике Српске 2014–2019.

Херцеговине. Кључни идентификовани проблеми укључују непостојање здравствених сервиса прилагођених потребама жена и несензибилисан приступ здравствених радника и радница пружању услуга превенције и заштите здравља. Теме везане за сексуално и репродуктивно здравље нису саставни дио обавезних наставних планова и програма и ограничене су на повремене едукације за ограничен број ученика и ученица, које проводе невладине организације, без системског приступа обукама наставног особља.

Жене повратнице у највећем броју су запослене у пољопривреди, у правилу, без регулисаног радноправног статуса и могућности остваривања социјалних и других права, немају несметан приступ здравственој заштити, као ни једнак приступ ресурсима при запошљавању и самозапошљавању, који се доминантно додјељују мушкарцима.

Жене на селу нарочито су погођене сиромаштвом, преобладајуће ангазоване у неплаћеној економији, изузетно ограничене мобилности, без несметаног приступа здравственој заштити и подршци у случајевима насиља у породици. Не постоје званични подаци о положају вишеструко маргинализованих жена у руралним заједницама, попут Ромкиња, ЛБТ жена, самохраних мајки, удовица, жена треће доби, жена са инвалидитетом и жена изложеним насиљу у породици. Подршка женама у руралним заједницама у приступу и остваривању права ограничено је доступна кроз активности невладиних организација и зависна од међународних фондова, без системских и стратешких одређења јавних институција.

Жене са инвалидитетом изразито су изложене дискриминацији, пријети им већи ризик од насиља и имају ограничен приступ друштвеним ресурсима, запошљавању и позицијама доношења одлука, као и сервисима подршке и помоћи који су осигурани за жене без инвалидитета. Проблеми који траже нарочиту пажњу и хитну акцију институција на свим нивоима у Босни и Херцеговини, су осигуравање широко доступног приступа здравственим услугама прилагођеним женама са инвалидитетом уз обученост медицинског особља за пружање таквих услуга, покретање програма запошљавања за жене са инвалидитетом, као и осигуравање приступа социјалним услугама и одређивање права из области социјалне заштите узимајући у обзир стварне потребе жена са инвалидитетом.

Ромкиње у Босни и Херцеговини и даље су изложене вишеструким облицима дискриминације, погођене сиромаштвом и недостатком приступа друштвеним ресурсима. Није забиљежен напредак у планирању и провођењу системских и циљаних афирмативних акција институција Босне и Херцеговине на свим нивоима у правцу стварног унапређења положаја Ромкиња и заштите њихових основних људских права, а области нарочите угрожености остају недостатак приступа стамбеном збрињавању и здравственој заштити, као и заштити од насиља у породици, изложеност раним браковима, отежан приступ ромских дјевојчица редовном школовању и вртићима, као и непостојање афирмативних мјера усмјерених на рјешавање питања незапослености Ромкиња.

IX ДИСКРИМИНАЦИЈА

Дискриминација је изузетно негативна појава са друштвеног аспекта, јер доводи до осјећаја неједнакости међу људима, а са правног аспекта јер је забрањена основним правним актима који су на снази у Босни и Херцеговини.

Закон о забрани дискриминације Босне и Херцеговине²⁷² увео је новине у правни систем Босне и Херцеговине јер су њим дефинисани облици дискриминације и уведени механизми заштите, у чему је централна улога повјерена Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине.

Закон о забрани дискриминације Босне и Херцеговине повјерава институцији Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине статус “централне институције надлежне за заштиту од дискриминације” и у ту сврху предвиђа оснивање и рад посебног одјела са искључивим задатком разматрања предмета наводне дискриминације коју је починило било које правно или физичко лице и у било којој области живота²⁷³.

Закон предвиђа широко поље надлежности Омбудсмена, које сежу од промотивних активности, истраживања у области дискриминације, до поступања по жалбама појединаца који тврде да су жртве дискриминације и преузимања активне улоге у прекршајним поступцима за заштиту од дискриминације, и у великој мјери прате међународне стандарде релевантне за рад тијела за заштиту једнакости.

Но, за ефикасну борбу против дискриминације није довољно само усвојити законска рјешења усклађена са међународним стандардима. Кључно је осигурати ефикасну и правилну примјену закона (која је у Босни и Херцеговини тренутно оцијењена слабо), прије свега кроз јачање институција које могу одговорити новом важном задатку антидискриминацијске заштите.

Усвајањем измјена и допуна Закона о забрани дискриминације Босне и Херцеговине, на сједници Дома народа Парламентарне скупштине 14.7.2016. године, унапријеђен је законски оквир за заштиту од дискриминације. Кроз ове измјене закона сексуална оријентација и родни идентитет су терминолошки исправно именоване као основе на којима је забрањена дискриминација. Поред тога, као забрањени основ дискриминације наведене су и “полне карактеристике”, чиме Босна и Херцеговина постаје прва држава у југоисточној Европи која кроз свој свеобухватни Закон о забрани дискриминације Босне и Херцеговине предвиђа и заштиту интерполних/интерсекс особа од дискриминације у свим областима живота. Закон коначно на прави начин регулише заштиту лезбијки, гејева, бисексуалних, транс и интерполних (ЛГБТИ) особа од дискриминације.

²⁷² Закон о забрани дискриминације Босне и Херцеговине, „Службени гласник Босне и Херцеговине“, бр. 59/09 и 66/16.

²⁷³ Одјел за елиминацију свих облика дискриминације успостављен је у јануару 2009. године са основним циљем да осигура уједначавање приступа у остваривању и заштити права грађана на читавој територији Босне и Херцеговине и предузима ефикасне мјере с циљем спречавања било којег облика дискриминације. Радом на појединачним жалбама или у поступцима истраживања по службеној дужности, омбудсмени настоје да укажу на значај што досљедније примјене забране дискриминације садржане у међународним конвенцијама и домаћем законодавству, као и на значај усклађивања домаћег законодавства с међународним стандардима људских права. У препорукама и осталим одлукама указује се одговорним институцијама и службама на факторе који онемогућавају равноправан законски третман према свим грађанима Босне и Херцеговине и предлажу одговарајуће мјере за ефикасну правну интервенцију усмјерену на заштиту права грађана.

Закон о измјенама и допунама Закона о забрани дискриминације Босне и Херцеговине доноси и друге новине:

- експлицитно навођење старосне доби и инвалидитета као основа на којима је забрањена дискриминација (члан 2),
- забрану дискриминације на основу повезаности са угроженом групом (члан 2)²⁷⁴,
- побољшану дефиницију узнемиравања и сексуалног узнемиравања (члан 4);
- дефинисање тежих облика дискриминације (члан 4)²⁷⁵.

Побољшани су процедурални аспекти закона, и то:

- у погледу одредаба о хитности поступка (члан 11)²⁷⁶,
- посебним тужбама (члан 12)²⁷⁷,
- надлежности судова и роковима (члан 13)²⁷⁸,
- прописивањем мјера осигурања (члан 14)²⁷⁹,
- прерасподјеле терета доказивања (члан 15)²⁸⁰,
- учествовања трећих лица (члан 16)²⁸¹,
- могућност подношења колективних тужби (члан 17)²⁸².

²⁷⁴ Члан 2 став 1 гласи: “Дискриминацијом ће се, у смислу овог закона, сматрати свако различито поступање укључујући свако искључивање, ограничавање или давање предности утемељено на стварним или претпостављеним основама према било којем лицу или групи лица и онима који су с њима у родбинској или другој вези на основу њихове расе, боје коже, језика, вјере, етничке припадности, инвалидитета, старосне доби, националног или социјалног поријекла, везе с националном мањином, политичког или другог увјерења, имовног стања, чланства у синдикату или другом удружењу, образовања, друштвеног положаја и пола, сексуалне оријентације, родног идентитета, полних карактеристика, као и свака друга околност која има за сврху или посљедицу да било којем лицу онемогући или угрожава признавање, уживање или остваривање на равноправној основи, права и слобода у свим областима живота”.

²⁷⁵ Члан 4 став 1 и 2 гласи: “Узнемиравање је свако нежељено понашање узроковано неком од основа из члана 2 став (1) овог закона које има за циљ или стварно представља повреду достојанства особе и стварање застрашујућег, непријатељског, деградирајућег, понижавајућег или увредљивог окружења. Сексуално узнемиравање је сваки облик нежељеног вербалног, невербалног или физичког понашања сполне природе чији је циљ или ефекат повреда достојанства лица, посебно када се њиме ствара застрашујуће, непријатељско, деградирајуће, понижавајуће или увредљиво окружење”. Став 6 гласи: “Тежим обликом дискриминације сматраће се дискриминација почињена према одређеном лицу по више основа из члана 2 став (1) овог закона (вишеструка дискриминација), дискриминација почињена више пута (поновљена дискриминација) и дискриминација која постоји дуже вријеме (продужена дискриминација)”.

²⁷⁶ Члан 11 став 4 и 5 гласи: “Суд и други органи примјењују принцип хитности у свим поступцима у којима се испитују тврдње о почињеној дискриминацији. У складу с општим правилима поступка суд и други органи дужни су предузети све неопходне мјере којима ће се осигурати да се поступци у којима се испитују тврдње о почињеној дискриминацији проведу хитно и окончају у најкраћем могућем року”.

²⁷⁷ Члан 12 став 2 гласи: “Захтјеви из става (1) овог члана могу се истакнути заједно са захтјевима за заштиту других права о којима се одлучује у парничном поступку ако су сви захтјеви у међусобној вези, без обзира на то да ли је за те захтјеве прописано рјешавање у редовном или у посебном парничном поступку, осим спорова о ометању посједа. У том случају примјењују се мјеродавна правила за врсту спора о којој је ријеч, ако овим законом није другачије одређено”.

²⁷⁸ Члан 13 став 1 гласи: “Ако овим законом није другачије прописано, а у складу са законима о судовима оба ентитета и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, за спорове по тужби из члана 12 овог закона надлежан је у првом и другом степену, осим суда опште мјесне надлежности, и суд на чијем подручју тужилац има пребивалиште или боравиште, те суд у мјесту у којем се догодила штета или је почињена радња дискриминације” и став 4: “Рок за подношење тужбе на основу члана 12 овог закона је три године од дана сазнања о учињеној повреди права, а најдуже пет година од дана учињена повреде. У случају континуиране дискриминације, рок се рачуна од дана посљедње учињене радње. Рокови се не рачунају у случајевима системске дискриминације. Рок за подношење захтјева за ревизију износи три мјесеца од дана уручења другостепене пресуде”.

²⁷⁹ Члан 14 Закона гласи: “Прије покретања и у току поступка поводом захтјева из члана 12 став (1) суд може на приједлог предлагача одредити судску мјеру осигурања, односно привремену мјеру осигурања, сходно правилима закона о парничном поступку који се примјењују у Босни и Херцеговини...”

²⁸⁰ Члан 15 став 1 гласи: “Када лице или група лица у свим поступцима предвиђеним овим законом, на основу њима расположивих доказа, учине вјероватним да је дошло до дискриминације, терет доказивања да није дошло до дискриминације лежи на супротној страни”.

²⁸¹ Члан 16 став 1 гласи: “У поступку који се покреће у складу с чланом 12 овог закона може се, у складу с правилима парничног поступка, као умјешач на страни лица или групе лица која тврде да су жртве дискриминације придружити тијело, организација, установа, удружење или друго лице које се у оквиру своје дјелатности бави заштитом од дискриминације лица или групе лица о чијим се правима одлучује у поступку.”

На основу свега наведеног, омбудсмени могу констатовати да је, између осталог, и на основу дјеловања институције Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине, Закон о забрани дискриминације Босне и Херцеговине унапријеђен.

У наредном периоду неопходно је радити на промоцији и провођењу нових одредаба овог закона, нарочито када говоримо о одредбама које се односе на заштиту дискриминације на основу сексуалне оријентације, родног идентитета и полних карактеристика и заштите ЛГБТИ особа од дискриминације. Омбудсмени такође указују на то да би било корисно сачинити свеобухватни коментар Закона, те организовати специјалистичке обуке за државне службенике, судије и тужиоце.

9.1. Оцјена стања по жалбама, израда подзаконских аката, специјални извјештаји

Поступак по појединачним жалбама грађана представља најзначајнији вид заштите људских права. У институцији Омбудсмена у 2016. години, регистровано је укупно 150 предмета дискриминације. Омбудсмени истичу да су одређени предмети ријешени позитивно и прије издавања препоруке, било посредовањем, подстицањем пријатељског рјешења или предузимањем медијације између страна у спору, било на начин да одговорни јавни орган сам коригује своје поступање након првог обраћања институције Омбудсмена, што ће у сљедећим поглављима бити илустровано конкретним примјерима.

У периоду извјештавања, омбудсмени су издали 27 препорука, најчешће у случајевима мобинга, дискриминације на основу припадности националној мањини, на основу образовања као и по осталим основама.

Непоштовање препорука Омбудсмена које се тичу повреда Закона о забрани дискриминације повлачи прекршајну одговорност физичких и правних лица, као и њихово новчано кажњавање до 10.000 КМ, изрицање мјере безбједности забране обављања дјелатности, као и друге санкције предвиђене чл. 19 и 20 поменутог закона. Институција Омбудсмена прибјегава покретању судског поступка само у крајњој мјери, јер постоје очекивања да ће препоруке у коначници бити испоштоване с обзиром на то да је такво рјешење у интересу свих страна у поступку.

У току 2016. године настављене су промотивне активности и информативне кампање које су усмјерене ка надлежним институцијама и јавности. Ограничена средства и капацитети институције Омбудсмена умањиле су могућност дјеловања Институције у промоцији, тако да је то дјеловање у 2016. године, као и у претходним годинама, углавном било у склопу активности које су биле организоване од стране других организација и институција. Детаљан хронолошки преглед активности и промоција из области дискриминације садржан је у наставку овог извјештаја.

²⁸² Члан 17 став 1 гласи: “Удружења или друге организације основане у складу са законом, које се баве заштитом људских права, односно права одређене групе лица, могу поднијети тужбу против лица које је повриједила право на једнако поступање већег броја лица која претежно припадају групи чија права тужилац штити.”

9.2. Преглед стања – поређење у односу на претходни период

Највећи број жалби у извјештајном периоду односи се на мобинг, као посебан облик дискриминације на радном мјесту (55), затим слиједе жалбе на дискриминацију на основу етничке припадности (7), на основу полног изражавања или оријентације (7), дискриминацију на основу националног или социјалног поријекла (6), на основу друштвеног положаја и пола (5), на основу вјере (2), због сегрегације (2), и по једна жалба због узнемиравања, дискриминације по основу језика, везе с националном мањином, политичког или другог увјерења, имовног стања и образовања. Према процјенама омбудсмена, ови подаци и даље не представљају стваран приказ обима дискриминације, јер и даље постоје непријављени случајеви, због генералног неповјерења у институције, као и због страха од евентуалних негативних посљедица по статус жртава.

У том смислу, омбудсмени примјећују да је константно присутан висок број жалби на мобинг²⁸³, да се редовно појављују жалбе на етничку дискриминацију²⁸⁴ али у благо опадајућем броју, али и да се све више предмета отвара по наводима о дискриминацији по основу сексуалне оријентације²⁸⁵ (ЛГБТ популације) или предметима везаним за говор мржње, иако је број жалби из посљедњих двију категорија готово занемарљив у односу на укупан број предмета у институцији.

9.3. Специјални извјештај о правима ЛГБТ особа у Босни и Херцеговини

Током 2013. године Сарајевски отворени центар (СОЦ), заједно са неколико других организација које се баве људским правима, упутио је приједлог за израду специјалног извјештаја о стању људских права ЛГБТ особа у Босни и Херцеговини, те је у Стратегији Институције за период 2016–2021. године планирана израда овог извјештаја. Такође, Заједничка комисија за људска права Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине је у јуну 2015. године усвојила закључак којим је позвала институцију Омбудсмена за људска права у Босне и Херцеговине да креира специјални извјештај о правима ЛГБТ особа у Босни и Херцеговини. Као резултат једногодишњег рада сачињен је Специјални извјештај о правима ЛГБТ особа у Босни и Херцеговини, који је презентован на 32. тематској сједници Заједничке комисије за људска права Босне и Херцеговине, одржаној 6.12.2016. године у Сарајеву. На презентацији је, између осталог, речено да је циљ Специјалног извјештаја о правима ЛГБТ особа у Босни и Херцеговини утврђивање тренутног стања и стварног приступа људским правима од стране припадника ЛГБТ заједнице, указивање надлежним тијелима које мјере је потребно предузети ради унапређења положаја ове популације, као и подизање свијести грађана Босне и Херцеговине и информисање јавности о тренутном степену остваривања права ЛГБТ особа.

Како је наведено у самом Извјештају, *израда Специјалног извјештаја о стању ЛГБТ особа у Босни и Херцеговини представља свеобухватно истраживање статуса и права ЛГБТ*

²⁸³ Ж-СА-06-315/15 (П-282/15), Ж-БЛ-06-750/14(П-246/15), Ж-СА-06-1258/14

²⁸⁴ Ж-БР-06-18/14 (П-42/15), Ж-БЛ-05-83 и 84/15 (П-225/15)

²⁸⁵ Ж-БЛ-06-676/14 (П-60/15), Ж-БЛ-06-90/15 (П-227/15), Ж-СА-06-104/15

особа у Босни и Херцеговини и садржи податке и информације добијене од јавних власти, невладиних организација, академских стручњака, као и примјере из праксе институције Омбудсмена.

За сваку демократску државу императив је осигурање једнаког третмана сваке особе, која се налази под њезином јурисдикцијом, без обзира на припадност. Изостајање овог принципа води неједнакостима, искључењима, маргинализацији и нетолеранцији, а што у коначници резултира друштвеним подјелама.

Посебно поглавље Извјештаја посвећено је медијима и извјештавању о ЛГБТ заједници. Како је наведено, *став јавности о ЛГБТ особама креирају исти они фактори који утичу и на формирање перцепције јавности о било којем другом друштвено-социјалном питању. Дакле, на формирање позитивних или негативних ставова утичу: начин извјештавања о ЛГБТ темама у медијима, коментари везани за исте, који понекад могу прерасти у говор мржње, изостанак јавне осуде таквих иступа, иступи јавних личности и представника политичких странака, као и ставови особа из образовне и академске заједнице.* У истом поглављу дата је препорука јавним сервисима као и свим медијским кућама, штампаним и електронским медијима у Босни и Херцеговини да раде на подизању свијести и промоцији права ЛГБТ особа у циљу сензибилизовања јавности и подизања свијести о њиховим правима.

Када је ријеч о препорукама из самог Извјештаја, треба издвојити и препоруке носиоцима јавних функција од којих се тражи да отвореније иступају у заштити ЛГБТ популације поводом појединачних инцидента и генерално, те политичким партијама да у своје програме уврсте теме заштите од дискриминације на основу сексуалне оријентације и родног идентитета.

Имајући на уму недавни искорак институција власти у усвајању правних рјешења, али и јавних политика које се тичу или укључују права ЛГБТИ особа, извјештај садржи и три врло битне препоруке које би требало што прије имплементирати. Те препоруке тичу се рјешавања питања покривања прилагођавања пола кроз здравствену заштиту за транс особе, питања адекватне заштите права на окупљање ЛГБТИ особа, те питање правног признавања истополних заједница живота у Босни и Херцеговини.

У реакцијама које су услједиле по објављивању наведено је да је институција Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине препознала проблеме ЛГБТИ особа у Босни и Херцеговини и дала врло јасне препоруке у многим областима.

У складу са закључцима са сједнице Заједничке комисије за људска права, омбудсмени и овом приликом подвлаче значај представљања Извјештаја и у ентитетским парламентима и Скупштини Брчко дистрикта, упућивање препорука надлежним органима, те извјештавање Заједничке комисије за људска права од стране Институције о реализацији препорука на шестомјесечној основи.

Све предузете и планиране активности имају за циљ снажнији и систематичнији прогрес у области људских права лезбијки, геј, бисексуалних и трансродних особа у цијелој Босни и

Херцеговини, као и генерално јачање позиције и утицаја цивилног друштва, што представља један од основних стубова демократског уређења.

Омбудсмени изражавају наду да ће Извјештај скренути пажњу на положај ЛГБТ особа у босанскохерцеговачком друштву јер *начин на који једно друштво третира ЛГБТ особе осликава начин на који се друштво односи према свему што је различито, а управо у различитостима се огледа богатство и прогресивност једног друштва.*

Препорука:

- **отвореније иступање носилаца јавних функција, ради разбијања предрасуда, превенирања свих облика насилничког понашања и говора мржње у сврху заштите права ЛГБТ популације.**

9.4. Приручник за поступање Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине у предметима дискриминације

У другој половини 2015. односно током 2016. године, а након више од шест година од ступања на снагу Закона о забрани дискриминације Босне и Херцеговине, омбудсмени Босне и Херцеговине у сарадњи са Мисијом OSCE у Босни и Херцеговини, на посебан начин приступили су процесу критичког сагледавања достигнутог нивоа стандарда у погледу разматрања и рјешавања предмета дискриминације, са јасним задатком да на основу изазова и научених лекција из претходног времена достигнуте стандарде оцијене и значајно унаприједе. Као резултат наведеног процеса сачињен је и октобра 2016. године јавно публикован „Приручник за поступање Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине у предметима дискриминације“²⁸⁶. Овим приручником презентована је значајна пракса поступања омбудсмена у предметима из области дискриминације, те дефинисани стандарди поступања у свим предметима дискриминације. Омбудсмени Босне и Херцеговине сматрају да стандарди који су у овој институцији достигнути могу да послуже и другим механизмима заштите у Босни и Херцеговини, а који су према доступним сазнањима имали мањи број предмета у односу на број предмета пред овом институцијом.

Разлог за доношење Приручника за поступање Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине у предметима дискриминације лежи у чињеници да постоји неуједначено поступање у предметима дискриминације, да нити једним подзаконским актом нису разрађене или операционализоване поједине одредбе Закона, те да различити органи или одговорна лица поступају по пријавама дискриминације на неуједначен, понекад контрадикторан и за грађане често неизвјестан начин.

У седмогодишњој пракси примјене Закона, омбудсмени су на основу критичког сагледавања изазова у домену антидискриминацијске заштите дефинисали стандарде

²⁸⁶ Приручник за поступање Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине у предметима дискриминације, види http://ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2016101419280006bos.pdf

поступања у предметима дискриминације који су децидирано и на сликовит начин образложени у овом приручнику.

У овом процесу омбудсмени су важно упориште за модалитете свог поступања пронашли и у пракси правосудних институција, а првенствено Европског суда за људска права, Европског суда правде и Уставног суда Босне и Херцеговине. Будући да су правосудне институције у значајно другачијем положају у односу на омбудсмене, са свакако другачијим механизмима испитивања предмета и доношења закључака, ова пракса је само дјелимично одговорила потребама омбудсмена за испитивање предмета, односно жалби по основу дискриминације. Стога, стандарде поступања који узимају у обзир особеност Институције као независне институције за заштиту људских права и надлежности у складу са Законом о Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине, Институција је самостално развијала.

9.5. Појединачни примјери од генералног значаја

9.5.1. Утврђивање националне припадности кандидата на конкурсима

Једно од честих питања са којим се многе јавне институције у Босни и Херцеговини сусрећу јесте питање утврђивања националне припадности кандидата у јавним конкурсима, с обзиром на то да постоји сумња у аутентичност националног опредјељења.

Институцији Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине обратило се, између осталих, и Министарство одбране Босне и Херцеговине, дана 17.2.2016. године, са питањем око утврђивања припадности народу за кандидате у конкурсној процедури за пријем у професионалну војну службу.

Омбудсмени су овим поводом заузели сљедећи став:

Члан II Устава Босне и Херцеговине прописује да сва лица на територији Босне и Херцеговине имају право на слободу мисли, савјести и вјере. Устав, као ни закони Босне и Херцеговине, не прописују начин на који се утврђује национална или етничка припадност поједином народу, или националној мањини. Ентитетским законима о матичним књигама предвиђена је могућност да се припадност одређеном народу уписује у матичне књиге по рођењу од стране родитеља, водећи рачуна о најбољем интересу дјетета, и да се може промијенити приликом стицања пунољетства, али закони дозвољавају и могућност да ове рубрика остане непопуњена. Изборна правила у Босни и Херцеговини намећу обавезу истог националног изјашњавања у једном изборном циклусу, а досљедно поштовање ове обавезе прати Централна изборна комисија Босне и Херцеговине. С друге стране, манипулације кандидата промјеном националног опредјељења представљају злоупотребу права и онемогућавају конститутивне народе у остваривању својих права, а кандидати који су санкционисани због промјене припадности народу не могу се сматрати жртвама дискриминације²⁸⁷.

²⁸⁷ У прилог ставу омбудсмена је и мишљење Уставног суда Босне и Херцеговине у предмету под бројем АП-66/15.

У складу са наведеним, омбудсмени сматрају да свако физичко лице које борави на територији Босне и Херцеговине има пуно право на национално изјашњавање, што подразумијева и промјену националне припадности. С друге стране, не постоји основ да било које тијело утврђује валидност оваквог одређења, али се може говорити о злоупотреби права у случају постојања јасних показатеља о манипулацији овим правом (али не и сумње), као што је горе детаљније образложено.

9.5.2. Називи улица и установа

У периоду извјештавања омбудсмени су демонстрирали на закону утемељену могућност да антидискриминационом заштитом обухвате и питање назива улица, јавних установа и уопште коришћење увредљивих симбола, имена и асоцијација у јавности. Чланом 2 став 4 Устава Босне и Херцеговине прописано је да сва лица у Босни и Херцеговини уживају права и слободе предвиђене Уставом Босне и Херцеговине или међународним споразумима без дискриминације по било којем основу.

Потпуно уважавајући слободу изражавања и одређења у погледу евоцирања појединих историјских догађаја, омбудсмени за људска права заузели су јединствен став да је потребно предузети све мјере којим ће се надлежне институције и одговорна лица у највећој могућој мјери уздржати од давања имена улицама, јавним установама или уопште коришћење симбола у јавној комуникацији који могу бити увредљиви за било коју етничку заједницу или групу у Босни и Херцеговини. Исто тако, имајући у виду комплексну етничку и политичку структуру Босне и Херцеговине, омбудсмени позивају на већи степен коришћења неутралних назива, прихватљивих за све стране, како се исти не би доживљавали као провокација, а у циљу успостављања већег степена стабилности, уважавања и толеранције.

9.5.3. Употреба језика у процесу образовања

Омбудсмени Босне и Херцеговине су, поступајући по више запримљених жалби, односно по службеној дужности током 2016. године,²⁸⁸ истраживали на који начин је уписиван назив предмета “Босански–Бошњачки језик” у свједочанства и ђачке књижице ученика основних школа у Републици Српској.

Омбудсмени Босне и Херцеговине и овом приликом истичу да свако дијете мора имати једнако право приступа и једнаке могућности учешћа у одговарајућем образовању, које мора бити у складу с утврђеним стандардима који ће дјетету осигурати да на најбољи начин развије своје потенцијале, и што подразумијева осигурање једнаких услова и прилика за сву дјецу.

Омбудсмени Босне и Херцеговине подсјећају на своје саопштење²⁸⁹ за јавност којим су надлежним тијелима указали на дужност предузимања мјера, с циљем да се сваком дјетету у било којем дијелу Босне и Херцеговине омогући једнак приступ образовању, а што се

²⁸⁸ Ж-СА-06-854/15, Ж-СА-06-13/16, Ж-БЛ-06-359/16 Препорука број П-107/16 од 20.6.2016. године, Ж-БР-06-225/16.

²⁸⁹ <http://ombudsmen.gov.ba/Novost.aspx?newsid=497&lang=SR> од 8.6.2016. године.

нарочито односи на подручја са значајном повратничком популацијом, у оба ентитета, те их подсјетили да свако непоступање у том смислу, према одредбама Закона о забрани дискриминације у Босни и Херцеговини, отвара питање прекршајне и грађанске одговорности.

Цијенивши озбиљност наведене проблематике²⁹⁰, омбудсмени Босне и Херцеговине у другој половини 2016. године приступили су изради Специјалног извјештаја о употреби службених језика и писма у Босни и Херцеговини, односно у оба ентитета и у кантонима Федерације Босне и Херцеговине, који ће бити презентован јавности у првом кварталу 2017. године.

9.5.4. Боксит Милићи

Током посљедњег квартала 2015. године, омбудсмени су отворили истрагу по службеној дужности, а у вези са информацијама које су указивале на кршење права радника у компанији „Боксит“ а.д. Милићи.²⁹¹ Након изјашњења свих релевантних страна, утврђено је да је дошло до испољавања пракси и активности које представљају кршења права радника и садрже елементе нефизичког узнемиравања на радном мјесту, познатијег под називом мобинг.

Омбудсмени за људска права Босне и Херцеговине искористили су овај случај да истакну противљење употреби полиграфа у контексту рјешавања радноправних односа и нагласили да се у конкретном случају није водио кривични поступак, нити кривична истрага од стране овлашћених органа, већ је полиграфско тестирање искоришћено као метод дисциплиновања радника, мимо закона о раду и других општих прописа који регулишу област радних односа, због чега се присиљавање радника на полиграфско тестирање доживљава као мобинг.

Омбудсмени су такође утврдили да је на званичној интернет страници компаније објављена забрана кретања појединим лицима, да је на њој, закључно са даном 8.1.2015. године, наведено 13 особа, именом и презименом, а којима се забрањује улазак и боравак у објектима и просторима компаније „Боксит“ а.д. Милићи, пружање услуга било које врсте, а да забрана обухвата и угоститељске објекте, превозна средства (аутобусе), аутобуску станицу, Дом рудара итд., с образложењем да су ти објекти приватна имовина, у власништву акционара компаније. Омбудсмени овакав вид поступања сматрају неприхватљивим, с обзиром на то да се ради о ограничавању основних људских права, да је ријеч о јавним објектима који, без обзира на власничку структуру, по својој природи морају бити доступни свим грађанима, без дискриминације. Наведени примјер указује на активну улогу недржавних субјеката који својим понашањем доводе до кршења људских права, а истовремено државни органи показују или неспремност или немогућност да реагују на овакве појаве.

²⁹⁰ И потпредсједница Федерације Босне и Херцеговине, својим актом број 02-10-356-01/15 од 14.10.2015. године, затражила је израду Извјештаја о употреби службених језика у Босни и Херцеговини, у ентитетима и кантонима Федерације Босне и Херцеговине.

²⁹¹ Ж-БЛ-711/15, Ж-БЛ-06-761/15, Ж-БЛ-06-800/15 - П-18/16 од 15.1.2016. године.

Наконведеног поступка истраге, омбудсмени су сачинили Специјални извјештај о (не)поштовању људских права и права из области рада у компанији „Боксит“ Милићи,²⁹² који садржи препоруку управи ове компаније да предузме све неопходне мјере како би из своје пословне праксе елиминисала све оне радње које доводе или би могле имати за посљедицу узнемиравање радника или изазивање осјећаја несигурности и страха.

Извјештај је у периоду извјештавања достављен и Заједничкој комисији Представничког дома и Дома народа за људска права Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, а њиме су обухваћени наводи о коришћењу полиграфа и забранама боравка у објектима и на локацијама које су у власништву компаније. Једногласно усвојеним Закључком Заједничке комисије за људска права, на сједници од 7.3.3016. године, предвиђено је да Специјални извјештај буде упућен Представничком дому Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, у даљу процедуру, да би га Представнички дом усвојио са једним од закључака да се предмет прослиједи тужилаштву на надлежно поступање.

Омбудсмени понављају и подвлаче да привредна друштва оваквог капацитета морају са нарочитим степеном одговорности третирати права запослених, али и других грађана, јер се ради о остваривању важних егзистенцијалних права, при чему управа компаније не би смјела користити положај надређености и ауторитета. Евентуални анимозитети, нетрпељивости или неспоразуми морају се превазићи на професионалан начин.

9.5.5. Мобинг

Један од најтежих случајева мобинга по којем је током 2016. године поступано у Институцији односио се на рад Управе за индиректно опорезивање Босне и Херцеговине, Регионални центар Тузла, гдје су подносиоци жалбе били жртве континуираног мобинга и виктимизације. По препоруци омбудсмена, подносиоци жалбе враћени су на руководеће позиције, али су и даље изложени дисциплинском поступку и повредама њихових радних права. Ради заштите својих права, подносиоци жалбе покренули су поступак пред Судом Босне и Херцеговине у којем институција Омбудсмена врши мониторинг на захтјев странке.

Омбудсмени овим путем скрећу пажњу на одредбе Закона о забрани дискриминације у Босни и Херцеговини, којим је прописано да ниједно лице које је пријавило дискриминацију или учествовало у правном поступку за заштиту од дискриминације неће трпјети никакве посљедице због таквог пријављивања или учествовања. Одредбама истог закона прописано је да је виктимизација посебан облик дискриминације, који повлаче веће новчане казне и друге санкције предвиђене законом.

²⁹² <http://ombudsmen.gov.ba/Default.aspx?id=0&lang=SR>

9.5.6. Коришћење неплаћеног одсуства ради одласка у иностранство

Током 2016. године, у институцији Омбудсмена за људска права регистровано је неколико предмета који су се односили на одбијање захтјева за неплаћено одсуство са радног мјеста полицијског службеника Министарства унутрашњих послова Републике Српске²⁹³.

Омбудсмени генерално сматрају да тражење неплаћеног одсуства у трајању од годину дана, ради учешћа у међународној мисији везаној за европску безбједност, не представља дугорочнији ангажман у иностранству него сасвим уобичајен временски оквир за који већина јавних институција не само одобрава, него и стимулише одсуство запослених у сврху стицања нових и корисних искустава. Омбудсмени такође наглашавају да одобравање неплаћеног одсуства не представља финансијски терет за матичну институцију, те да је често нејасно на основу којих критеријума се појединцима одобрава или одбија овакав захтјев.

---

²⁹³ Према једној од жалби одбијен је захтјев подносиоца жалбе за неплаћено одсуство које би он користио за ангажман у Мисији ОББС-а у Украјини. Наконведеног поступка истраге, омбудсмени су дана 23.3.2016. године издали препоруку број: П-36/16 којом се министру унутрашњих послова Републике Српске препоручује да у складу са својим овлашћењима подносиоцу жалбе одобри ангажман у периоду за који је аплицирао, те да приликом доношења будућих рјешења која се односе на ову проблематику свакако уважи налаз и мишљење Омбудсмена Босне и Херцеговине. Актом број: 06/2-127-86/16, од дана 22.7.2016. године Министарство је доставило одговор на издату препоруку. У истом се наводе разлози усљед којих поменута препорука не може бити реализована, због чега су омбудсмени одлучили да врше мониторинг поступка пред судом који је покренут овим поводом. Ови случајеви ће послужити као добар примјер за дјелотворност препоруке омбудсмена у судским поступцима, с обзиром на то да су наводи из тужбе дјелимично засновани на налазима из препоруке.

Х ПРЕПОРУКЕ ОМБУДСМЕНА

Омбудсмени, у складу с чланом 32 Закона о Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине, након разматрања жалбе иливеденог поступка по службеној дужности, одговорном органу могу дати препоруке с циљем отклањања уочених повреда људских права. Органи који добију такве препоруке дужни су писмено одговорити и обавијестити омбудсмене о учинку препорука у року који су омбудсмени одредили.

Уколико одговорни орган не предузме мјере из препоруке, или ако не обавијести омбудсмене о разлозима њиховог непредузимања, омбудсмени непосредно вишем органу указују на ток предмета и на дате препоруке. За успјешно функционисање Институције посебно је значајна изградња добрих односа између институција у Босни и Херцеговини и омбудсмена, а што подразумемијева успостављање сарадње са Институцијом на начин прописан Законом о Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине и провођење препорука без икаквог условљавања.

Анализом издатих препорука и начина њихове реализације може се констатовати да одговорни органи након пријема препоруке поступају на сљедеће начине: а) испоштују препоруку у цијелости, б) дјелимично реализују препоруку, в) успоставе одређени облик сарадње са Институцијом, г) не поступи по препоруци уз изричито навођење разлога за непоступање, или д) уопште не доставе повратну информацију Институцији. Знатан број препорука издат је због несарадње органа с омбудсменима.

Начин реализације	Број предмета
Дјелимично реализована	14
Нема одговора	59
Није реализована	62
Остварена сарадња	48
Реализована	84
Укупно	267

XI САРАДЊА С МЕДИЈИМА

Свјесни улоге коју медији имају у промоцији људских права, информисању шире јавности о њиховом кршењу и могућностима заштите, омбудсмени Босне и Херцеговине у свом раду посебну пажњу посвећују сарадњи с медијима.

Сарадња омбудсмена и медија одвија се у циљу систематичног, континуираног, правовременог и тачног информисања јавности, путем штампаних и електронских медија, о догађајима и питањима од значаја за остваривање људских права у Босни и Херцеговини кроз рад и активности институције Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине.

С друге стране, извјештавање медија о животним ситуацијама грађана, њиховим потребама и интересима, најбољи су начини да се уоче повреде права грађана. Ова сазнања у одређеном броју случајева служе као основ за отварање предмета по службеној дужности у циљу испитивања тачности навода и предузимања активности у складу с мандатом Институције на отклањању евентуалних кршења права грађана.

Институција Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине примјењује стандардне процедуре у односима с медијима, што подразумијева давање одговора о активностима и питањима из надлежности институције, учешће представника Институције у медијима (интервјуи, изјаве, гостовања у ТВ и радио емисијама), организацију конференција за новинаре, објављивање саопштења за јавност, представљање активности Институције кроз дистрибуцију промотивних материјала, те учешће у промотивним кампањама и сл.

Истовремено, омбудсмени Босне и Херцеговине оцјењују да право грађана на правовремену и тачну информацију директно зависи од амбијента у којем новинари треба да имају адекватне и несметане услове за рад. С тим у вези, омбудсмени Босне и Херцеговине сматрају недопустивим и најоштрије осуђују све нападе и недолична, односно непримјерена понашања према новинарима и свим радницима у медијима, који су се десили у посљедње вријеме у Босни и Херцеговини. Истовремено позивају надлежне органе да предузму све мјере у циљу истраживања свих радњи које за посљедицу имају угрожавање безбједности новинара и ограничавање медијских слобода.

Кроз свој рад, новинари актуализују питања и проблеме с којима се суочава једно друштво, доприносе отварању дебате, могућности свих актера да изразе свој став и с тиме упознају јавност доприносећи нивоу демократичности у једном друштву, изградњи друштва које толерише и прихваћа друге ставове и увјерења, те тежи ка пуној равноправности свих појединаца и група.

Друштво у којем су новинари на било који и било какав начин спријечени да то чине, суочено је не само са ограничењем степена слободе изражавања, него и ограничавањем свих других људских права и слобода.

Због све учесталијих инцидената ове врсте, омбудсмени Босне и Херцеговине припремају специјални извјештај о положају новинара и случајевима пријетњи новинарима, о чему ће јавност бити благовремено информисана.

У извјештајној години интензивирана је сарадња Омбудсмена Босне и Херцеговине и медија, што свакако доприноси јачању повјерења грађана у институцију и отвара могућност актуелизовања тема од значаја за остваривање људских права.

Медији су, као и протеклих година, сходно својој уређивачкој политици, са значајним интересовањем пратили рад Омбудсмена Босне и Херцеговине. Извјештавали су на основу изјава омбудсмена, њихових помоћника и осталих запослених, затим на основу извјештаја са догађаја и конференција за новинаре, али су исто тако преносили и ставове и реаговања омбудсмена које су они износили преко саопштења за јавност.

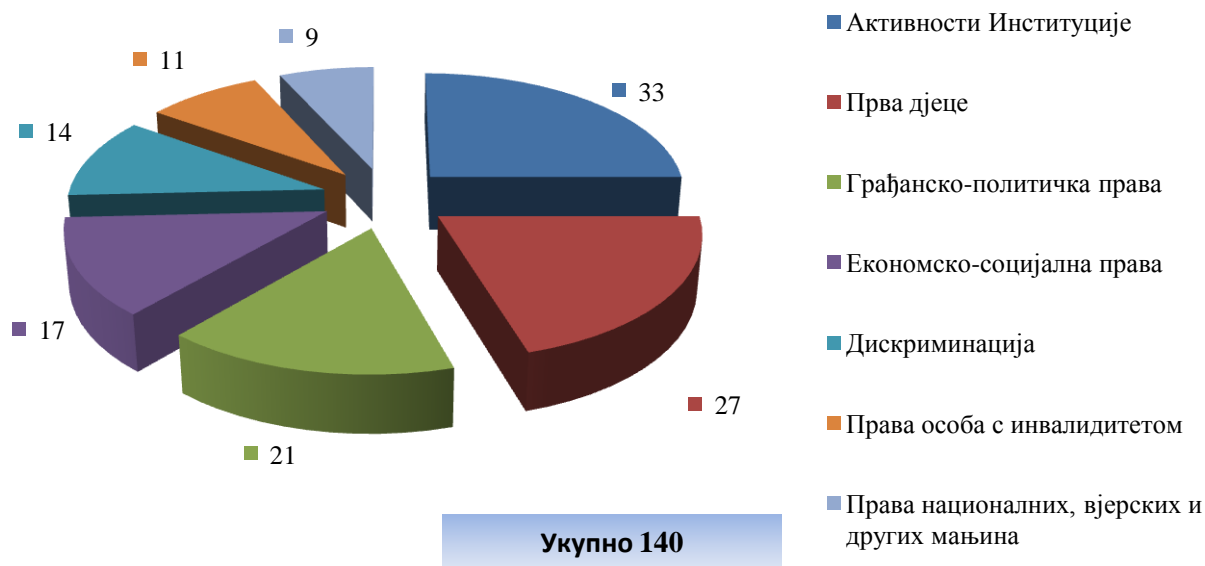
У 2016. години институција Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине одговорила је на укупно 140 захтјева медија, што је 12 захтјева више него 2015. године.

Ове активности подразумијевале су гостовање омбудсмена и њихових помоћника у радио и телевизијским емисијама, интервјуе, изјаве, као и достављање одговора у писаној форми за штампане и електронске медије.

С обзиром на то да објављени новински чланци и емитовани телевизијски прилози локалних медија широм Босне и Херцеговине нису обухваћени обрађеном статистиком, потребно је напоменути да су ови медији дали значајан допринос у информисању грађана о могућности обраћања институцији Омбудсмена као механизму за заштиту њихових права, а што је од посебног значаја код успостављања канцеларијских дана у Бијељини.

У извјештајном периоду омбудсмени су издали и 38 саопштења за јавност, у којима су актуелна дешавања у друштву и активности Институције разматране са становишта заштите и унапређења људских права у Босни и Херцеговини.

На исти начин омбудсмени су настојали да допринесу афирмацији права, посебно рањивих категорија становништва поводом обиљежавања значајних датума из области људских права у Босни и Херцеговини у 2016. години.

Графикон 1: Преглед захтјева медија по областима људских права

У претходној години медији су највише интересовања показали за активности и питања из опште надлежности Институције, тачније сазнања до којих су омбудсмени дошли поступајући по жалбама грађана и мјера које су предузели на отклањању утврђених кршења њихових права. У овим изјавама, омбудсмени Босне и Херцеговине такође су се осврнули на остале показатеље којима се оцјењује опште стање људских права у Босни и Херцеговини. Наведену проблематику третирали су 33 захтјева.

Посматрано по категоријама повреда права, иако са процентуално мањим удјелом у односу на претходне године, анализа запримљених захтјева медија у 2016. години показује да се највећи број ових захтјева односио на област заштите права дјетета (27).

Омбудсмени и њихови помоћници давали су изјаве за медије у вези с питањима која третирају права дјеце у области образовања, остваривања здравствене заштите, али исто тако и случајева вршњачког насиља, експлоатације дјеце и друге проблематике у остваривању права дјеце у Босни и Херцеговини.

У области грађанских и политичких права, омбудсмени су одговорили на 21 захтјев медија, од којих се највећи број односио на функционисање правосуђа и слободу приступа информацијама.

У нешто мањој мјери захтјеви медија односили су се на економско-социјална права грађана (17). У оквиру ове области третиране су теме из домена социјалне заштите, као и права из радног односа итд.

У односу на 2015. годину, приближно исти удио у укупном броју запримљених захтјева медија у 2016. години заузимају теме из надлежности Одјела за елиминацију свих облика

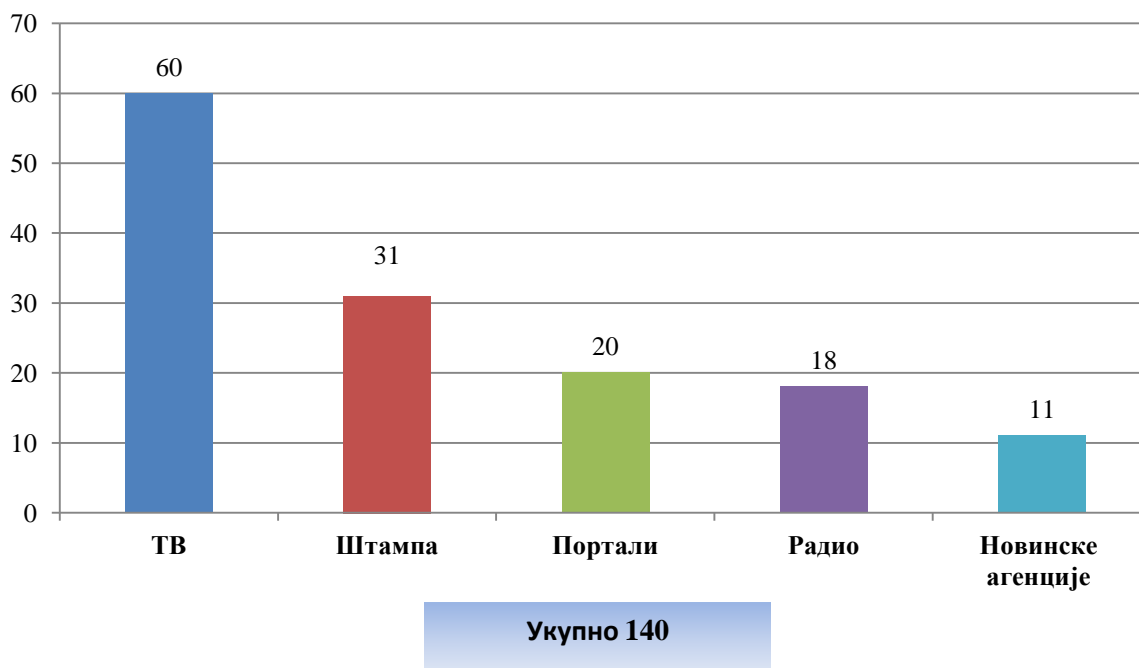
дискриминације (14). Ипак, медијима свакако треба признати допринос у информисању грађана у погледу постојања заштите од дискриминације, као и стављања у фокус интересовања јавности тема које се тичу дискриминације на основу сексуалне оријентације (ЛГБТ), мобинга, као и других облика дискриминације, што значи да су и медији препознали важност ових тема.

Повећан интерес медија у извјештајној години, у односу на претходну, забиљежен је по питању права особа с инвалидитетом (11), што је и даље, међутим, низак ниво заступљености у укупном броју обраћања и указује на потребу актуелизовања питања која се тичу остваривања права ове категорије становништва у медијском простору Босне и Херцеговине.

Имајући у виду, поред осталог, и ову чињеницу, омбудсмени Босне и Херцеговине су настојали да информишу јавност о посјетама установама у којима су смјештена лица са интелектуалним и менталним тешкоћама, активностима на уклањању баријера приступачности, као и осталим проблемима чије рјешавање би омогућило унапређење стања права особа са инвалидитетом.

Из области остваривања права националних, вјерских и других мањина, институција Омбудсмена одговорила је на девет захтјева медија, док су права притвореника и затвореника осам пута била предмет обраћања медијских кућа овој институцији. Разговарано је о условима у казнено-поправним заводима у Босни и Херцеговини, обраћању Институцији и предузетим мјерама, те осталим запажањима омбудсмена када је ријеч о остваривању права затвореника и притвореника.

Поред изношења запажања и предузетих активности у погледу наведених тема, омбудсмени Босне и Херцеговине су у домену промоције посебну пажњу ове године посветили обиљежавању јубилеја 20 година дјеловања институције Омбудсмена Босне и Херцеговине и успостављању канцеларијских дана институције Омбудсмена у Бијелини. Поводом овог значајног јубилеја, уз подршку Мисије OSCE у Босни и Херцеговини, снимљен је промотивни филм о 20 година Омбудсмена Босне и Херцеговине. Филм је приказан на регионалној конференцији, 18. октобра 2016. године, а објављен је и на веб-страници институције.

Дијаграм 1: Медијски интерес за рад Институције према врсти медија

Посматрано према врсти медија, у извјештајној години није дошло до значајнијих промјена у интересовању медија за рад институције Омбудсмена у односу на 2015. годину.

Као што је видљиво из дијаграма, убједљиво највећи удио у укупном броју изјава за медије, омбудсмени и њихови помоћници остварили су у телевизијским програмима (60), док је дупло мање изјава реализовано по захтјевима штампаних медија (31). Посматрано према врсти медија за које су представници Институције дали изјаве у извјештајној години, слиједе портали (20) и радио-станице (18), те новинске агенције (11).

Омбудсмени и остали релевантни саговорници из институције Омбудсмена, највећи број изјава дали су за БХРТ, а повод су била актуелна дешавања у друштву, односно активности Институције. Запажена гостовања омбудсмени Босне и Херцеговине остварили су и у програму РТВ Федерације Босне и Херцеговине и РТРС. У посебним тематским емисијама упознали су гледаоце с мандатом и надлежностима институције Омбудсмена, а разговарано је такође о актуелним питањима у области заштите и промоције људских права.

Интересовање за рад Омбудсмена Босне и Херцеговине показале су и телевизије Al Jazeera, Н1, ТВ1, као и „Глас Српске“, Радио Слободна Европа и бројне друге медијске куће. Омбудсмени Босне и Херцеговине у све већем броју одговарају и на захтјеве портала, као што су diskriminacija.ba, портал Бука и др.

Значајан допринос у информисању јавности у локалним заједницама дали су РТВУСК, Семберске новине, ТВ City и др.

У извјештајној, као и претходних година, већина изјава за медије реализована је из сједишта Институције у Бањој Луци и Подручне канцеларије у Сарајеву, док су у значајно мањој мјери у ове активности биле укључене остале подручне канцеларије.

Као механизму за промоцију и информисање грађана о раду Институције и питањима од значаја за заштиту и остваривање њихових права, омбудсмени Босне и Херцеговине су и ове године посебну пажњу посветили садржају званичне интернет странице институције Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине: www.ombudsmen.gov.ba.

Поред редовних активности Омбудсмена Босне и Херцеговине, на веб-страници су објављени специјални извјештаји, анализе и препоруке, те публикације и промотивни видео-материјали, а посјетиоцима је омогућено и да преузму образац жалбе.

Број информација објављених на овој интернетској презентацији убедљиво је највећи до сада, а у односу на 2015. годину чак двоструко већи.

У току 2016. године на овој интернетској презентацији објављено је 176 појединачних информација, а посјећена је 39.418 пута и укупно је погледано 121.394 страница са садржајима. Те посјете остварило је 24.717 различитих посјетилаца који су се, у просјеку, задржавали двије минуте и четрдесет пет секунди на интернетској презентацији. Највише посјета било је из Босне и Херцеговине, слиједе Србија и Хрватска, а значајан број посјета забиљежен је из Русије, САД, Њемачке, Велике Британије, Кеније, Јужне Африке, итд.

И 2016. године сарадња с медијима настављена је кроз учешће представника Институције на скуповима посвећеним питањима из области медијских слобода, као и редовним контактима с медијским кућама, те службеницима за информисање из других агенција и институција.

ХИ САРАДЊА СА ОРГАНИМА И ИНСТИТУЦИЈАМА

12.1. Сарадња са органима и институцијама Босне и Херцеговине

Омбудсмени су, усвајајући Стратегију дјеловања институције Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине за период 2016–2021. године, дефинисали и своје тематске приоритете, а на основу својих надлежности утврђених у Закону о Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине развили су и стратешке циљеве. То су: јачање капацитета институције Омбудсмена; ефикасна заштита и промоција људских права; сарадња са институцијама и органима Босне и Херцеговине; међународна и институционална сарадња; сарадња са невладиним организацијама и грађанима; сарадња са медијима и сарадња са академском заједницом.

Слиједећи управо овај правац, у 2016. години значајно је интензивирана сарадња са органима и институцијама у Босни и Херцеговини, а посебно треба истаћи сарадњу са законодавном влашћу у Босни и Херцеговини и отварање дијалога и простора за сарадњу на значајним питањима из области људских права. Стратешки и секторски приступ сарадњи са Заједничком комисијом за људска права Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине и у 2016. години показао се као успјешан начин на који се разговара и проналазе адекватни правци дјеловања у области превенције кршења и заштите људских права грађана Босне и Херцеговине. Ова сарадња конкретизована је и кроз разматрање специјалних извјештаја које су омбудсмени сачинили у 2016. години, док је Заједничка комисија за људска права Парламентарне Скупштине Босне и Херцеговине разматрала и усвајала конкретне закључке у смислу реализације препорука из ових извјештаја.

Важни разговори са представницима Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине вођени су и у погледу доношења новог Закона о Омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине, те процеса реакредитације институције Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине од стране Поткомитета за акредитацију Глобалне алијансе националних институција за заштиту људских права (SCA GANHRI), која је била заказана за новембар 2016. године.

Настављена је и сарадња са специјализованим парламентарним тијелима, гендер центрима ентитета, центрима за социјални рад, савјетима националних мањина, Вијећем за особе са инвалидитетом и то највише у сегменту борбе против дискриминације, равноправности полова, правима ЛГБТИ особа, правима дјецe и правима особа са инвалидитетом. Посебно издвајамо конференцију одржану 23. маја 2016. године, коју су организовали Гендер центар – Центар за једнакост и равноправност полова Владе Републике Српске уз подршку Сарајевског отвореног центра и Европске уније, а поводом усвајања Годишњег оперативног плана за provedбу Гендер акционог плана (ГАП) који, између осталог, укључује конкретне мјере за промоцију и заштиту права ЛГБТИ особа, а који је усвојила Влада Републике Српске у децембру 2015. године. Посебна пажња у овом контексту је посвећена и препоруци Вијећа Европе CM/Res(2010)5 о сузбијању дискриминације на основу сексуалне оријентације и родног идентитета, која се односи и на Босну и

Херцеговину, а која предвиђа различите законодавне и административне мјере како би се обезбиједила равноправност ЛГБТИ популације у свим областима друштвеног живота.

Успјешно је реализована и конференција под називом “Улога институција Брчко дистрикта Босне и Херцеговине у борби против дискриминације”, одржана 30.6.2016. године као плод сарадње Омбудсмена Босне и Херцеговине, Комисије за заштиту људских права Скупштине Брчко дистрикта Босне и Херцеговине и Мисије OSCE у Босни и Херцеговини, а на којој је разговарано о механизмима и препорукама у борби против дискриминације у Брчко дистрикту Босне и Херцеговине.

Заједничка тематска сједница о стању у области породичног и родитељског права и накнада у Федерацији Босне и Херцеговине, која је одржана дана 20.6.2016. године у организацији Комисије за остваривање равноправности полова Представничког дома Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, Комисије за једнакоправност полова Представничког дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине и Комисије за једнакоправност полова Дома народа Парламента Федерације Босне и Херцеговине, у сарадњи са институцијом Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине и Клубом парламентарки Представничког дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине, те Федералним министарством рада и социјалне политике, Гендер центром Владе Федерације Босне и Херцеговине и НГО Жене женама, резултирала је отварањем дијалога и приједлозима најбољих рјешења у области јавне политике према мајкама/породиљама.

Посебан искорак омбудсмени су направили у сегменту унапређења сарадње са представницима правосудних институција, поготово имајући у виду да се управо највећи број жалби грађана односи на слабо функционисање правосуђа. Омбудсмени су у априлу одржали радни састанак са предсједником Високог судског и тужилачког вијећа Босне и Херцеговине (ВСТВ Босне и Херцеговине), г. Миланом Тегелтијом, на којем су разговарали о дужини трајања судских поступака пред судовима у Босни и Херцеговини, недјелотворном провођењу судских одлука, посебно у свјетлу донесених одлука Европског суда којима се потврђује да је неизвршење судских одлука кршење људских права. Посебна пажња посвећена је разговору на тему третирања предмета дискриминације, као и неопходности провођења хитних поступака у предметима радних односа, породичног права и дискриминације. Током састанка договорени су даљи модалитети сарадње између ВСТВ-а Босне и Херцеговине и институције Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине.

Омбудсмени су одржали и низ састанака са предсједницима судова свих нивоа у Босни и Херцеговини, те учествовали на Конференцији предсједника судова и главних тужилаца у Босни и Херцеговини, одржаној 30. и 31. маја у Теслићу, на којој се разговарало о ефикасности, квалитету и мјерама за унапређење рада правосуђа. У складу са својим капацитетима, институција Омбудсмена за људска права наставила је да мониторира суђења у предметима гдје је за то постојао захтјев странке или гдје је оцијењено да је то потребно.

Омбудсмени су посебну важност, као и у претходним годинама, посветили присуству у локалној заједници и сарадњи са носиоцима локалне самоуправе, те су током 2016. године одржани састанци са начелницима општина Бијељина, Добој и Мостар.

Интензивирањем је дијалог и са академском заједницом. Омбудсмени су током извјештајног периода разговарали са студентима неколико факултета о заштити, промоцији и важности људских права, а уложени напори и отворен дијалог резултирали су потписивањем споразума о сарадњи између Омбудсмена и јавних и приватних универзитета у Босни и Херцеговини, у новембру у Бањој Луци.

12.2. Сарадња са међународним институцијама и организацијама

За институцију Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине 2016. година је била посебно значајна, имајући у виду да је то била година у којој је заказана реакредитација Институције пред Поткомитетом Глобалне алијансе националних механизма за заштиту људских права (GANHRI) у Женеви, што представља одређену потврду и афирмише статус институције Омбудсмена на међународном плану, а у националном контексту даје печат њеној независности и потврђује функционисање у складу са Париским принципима. Истовремено, 2016. година је била и година у којој је Институција прославила 20 година свог рада и дјеловања низом активности које су подразумијевале интензивирање сарадње са свим међународним актерима и организацијама у земљи и ван ње.

Као и у претходним годинама, један од најзначајнијих партнера институције Омбудсмена јесте Мисија OSCE у Босни и Херцеговини, која неизоставно пружа подршку изградњи и јачању капацитета Институције, њеном значајнијем присуству у локалној заједници, као и имплементацији њеног посебног мандата у складу са Законом о забрани дискриминације. У 2016. години посебан фокус стављен је на промовисање рада Омбудсмена Босне и Херцеговине и њихових препорука. Као главни донатор у имплементацији активности којима су омбудсмени Босне и Херцеговине обиљежили 20 година рада и постојања, Мисија OSCE у Босни и Херцеговини остала је истински партнер институције Омбудсмена у борби за толерантније босанскохерцеговачко друштво у којем се поштују људска права.

Захваљујући подршци Мисије OSCE у Босни и Херцеговини, омбудсмени су учествовали и на двадесет деветом годишњем генералном састанку Глобалне алијансе националних институција за заштиту људских права (GANHRI), који је одржан 21–23. марта у Женеви, а на којем се расправљало о тренутним изазовима у заштити људских права, с тим да је једна од кључних тема било питање миграцијске кризе и улоге Омбудсмена у кризним ситуацијама.

Посебно треба истакнути и подршку Мисије OSCE у реализацији активности на успостављању канцеларијских дана у локалним заједницама, а уз чију помоћ су од 7. јуна почели са радом канцеларијски дани у Бијељини, са планом отварања канцеларијских дана у Добоју и Бихаћу. Непосредни контакт са грађанима на терену остаје приоритет

омбудсмена, с тим да позитивно оцјењујемо сарадњу са локалним властима које су сусретљиве, обезбеђују простор и техничке предуслове за успјешно спровођење активности канцеларијских дана.

Омбудсмени су у 2016. години одржали низ билатералних састанака са челницима међународних организација, амбасада и високих делегација, као што су: регионални координатор за Западни Балкан Међународне организације за миграције (ИОМ), г. Gianluco Rosso, резидентна координаторка УН и резидентна представница UNDP-а у Босни и Херцеговини, Сезин Синаноглу, Њ.Е. Хајнрих Маурер, амбасадор Швајцарске у Босни и Херцеговини, амбасадорка Сједињених Америчких Држава Морин Кормак, који су на овим састанцима изразили подршку омбудсменима Босне и Херцеговине и њиховом раду и показали изузетну заинтересованост за сарадњу са институцијом.

Значајна је и посјета делегације Бироа за борбу против међународне трговине дрогом и спровођење закона САД институцији Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине (INL), која је имала за циљ разговор о важећем кривичноправном систему, односно прије свега законодавству у Босни и Херцеговини, као и анализу стања у свјетлу будуће сарадње и помоћи владе Сједињених Америчких Држава Босни и Херцеговини у овој области.

Током 2016. године омбудсмени су направили снажан искорак у сарадњи са Вијећем Европе кроз почетак имплементације двогодишњег пројекта у оквиру заједничке иницијативе Европске уније и Вијећа Европе, као саставни дио Хоризонталног инструмента, оквирног програма сарадње Европске уније и Вијећа Европе, с циљем подршке Југоисточној Европи и Турској, под називом: “Јачање институције Омбудсмена за људска права у борби против дискриминације“, који има за циљ оснаживање капацитета особља Институције у области дискриминације.

Омбудсмени су у априлу мјесецу примили и делегацију Секретаријата Вијећа Европе, која је посјетила Босну и Херцеговину у свјетлу припреме 18. извјештаја о усклађености обавеза и дужности Босне и Херцеговине и имплементације постпријемног програма сарадње, и упознали их са стањем људских права и забринутостима у погледу приједлога новог Закона о Омбудсмену, са кратким освртом на мишљење Венецијанске комисије у вези са овим приједлогом.

Институцију Омбудсмена у 2016. години посјетили су и представници Европске комисије против расизма и нетолеранције (ECRI), који су са омбудсменима разговарали о положају и статусу Институције, али и обавезама Омбудсмена према Закону о забрани дискриминације. Надаље, представници комисије интересовали су се за положај националних мањина, посебно Рома у Босни и Херцеговини, затим особа са инвалидитетом, али и за активности институције Омбудсмена у односу на права ЛГБТ популације.

Истовремено, омбудсмени су присуствовали семинару који је организовала Европска комисија против расизма и нетолеранције (ECRI) у Стразбуру дана 26. и 27. маја 2016. године, за специјализоване органе који се боре против расизма и расне дискриминације у

47 земаља-чланица, а на коме се разговарало о важној савјетодавној улози специјализованих органа према законодавним и извршним органима власти.

Настављена је и сарадња са Канцеларијом Вијећа Европе у Босни и Херцеговини у области извршења кривичних санкција у оквиру два комплементарна пројекта чији је циљ унапређење владавине права и људских права, те нови искорак на путу усвајања европских стандарда у Босни и Херцеговини. Ријеч је о заједничком програму Европске уније и Вијећа Европе под називом „Усклађивање казних политика и пракси у Босни и Херцеговини са европским стандардима“.

Када говоримо о сарадњи са агенцијама УН у Босни и Херцеговини, она се у 2016. години одвијала у свјетлу међународних обавеза Босне и Херцеговине, односно, прије свега, реализације препорука УН комитета и препорука Универзалног периодичног извјештаја, при чему су омбудсмени Босне и Херцеговине иницирали сачињавање Компилације препорука УН уговорних тијела, која може да буде основа приликом израде акционог плана за људска права Босне и Херцеговине.

Значајно је истаћи сарадњу и са UNICEF-ом у области заштите права дјетета и подршку коју су пружили институцији Омбудсмена приликом израде документа под називом „Анализа стања у установама у којима су смјештени малољетници у сукобу са законом у Босни и Херцеговини“.

Омбудсмени су и у 2016. години наставили са активним дјеловањем у оквиру међународних мрежа и асоцијација у којима Институција остварује пуноправно чланство, с тим да треба нагласити да је 30. септембра 2016. године институција Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине примљена у пуноправно чланство Европске мреже органа за равноправност (EQUINET), која окупља 45 организација из 33 европске земље које имају овлашћење да се у својству националног тијела за равноправност боре против дискриминације. EQUINET промовише равноправност у Европи кроз подршку националним тијелима за равноправност, посебно у њиховој независности и ефикасности механизма који треба да омогуће равноправније друштво. У даљем тексту дајемо преглед неколико најзначајнијих састанака и стручних скупова у оквиру ових мрежа:

Годишња конференција и сједница Скупштине Европске мреже Омбудсмена за дјецу (ENOC), одржана је 20–22. септембра 2016. године у Вилњусу, Литванија. Тема конференције била је „Подједнаке могућности образовања за сву дјецу“, на којој су размијењене најбоље праксе и информације о активностима у вези са равноправношћу дјеце у образовању, али и другим темама везаним за најбољи интерес дјеце.

Састанак савјетодавне групе Европске мреже националних институција за људска права (ENNHRI) у оквиру пројекта о људским правима старијих особа, који се одржао 27. и 28. септембра 2016. године у Бриселу, који је уједно и представљао обиљежавање Међународног дана старих у Европском парламенту. Савјетодавна група организована је са циљем разматрања Нацрта извјештаја о људским правима старих особа смјештених у установе, који је сачињен на основу мониторинга обављеног од стране националних институција људских права у шест пилот држава: Хрватска, Литванија, Румунија,

Њемачка, Мађарска и Белгија. Овај извјештај садржи и препоруке за унапређење стања људских права старих особа у установама, те представља инструмент за заговарање успостављања стандарда за институционално збрињавање старих особа.

Годишњи састанак Генералне скупштине Европске мреже националних институција за људска права (ENNHRI), који је одржан 27. и 28. октобра у Загребу, на којем су чланови Мреже разговарали о актуелним изазовима и кретањима на подручју заштите и промоције људских права, као и плановима за даље активности Мреже. Посебна пажња током дводневног сусрета била је посвећена људским правима у контексту борбе против тероризма, а у раду Генералне скупштине, поред чланова ENNHRI-ја, учествовали су и представници Европске комисије, Савјета Европе, EQUINET-а, Агенције ЕУ за људска права (FRA), УН Одбора за елиминацију расне дискриминације (CERD), OSCE и Amnesty International.

Конференција Мреже националних превентивних механизма Југоисточне Европе, у поводу обиљежавања десетогодишњице усвајања Опционог протокола уз УН Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских и понижавајућих поступака или казни (OPCAT), која је одржана 29. и 30. новембра у Загребу, с посебним освртом на научене лекције и унапређење система праћења реализације препорука НПМ-а.

Конференција Европске мреже органа за равноправност (EQUINET) под називом „Различити, инклузивни и равноправни: Иновације у интерсекционалности родне равноправности“, одржана је 7. децембра 2016. године у Бриселу. Конференција је имала за циљ да стави у жижу интересовања групе које су често невидљиве у постојећим правним оквирима и јуриспруденцији, као и да се размијене искуства о изазовима стварне примјене интерсекционог приступа равноправности.

Годишња конференција Омбудсмена за дјецу Југоисточне Европе (CRONSEE) под називом „Улога Заштитника грађана у заштити дјеце избјеглица и миграната“ одржана је у Скопљу 14. и 15. децембра 2016. године. Тема дводневне конференције била је заштита права и интереса дјеце миграната, препреке у одређивању најбољег интереса за дјецу у покрету, посебно за дјецу без пратње, ризици од злостављања, насиља и занемаривања, случајеви дискриминације и идентификације малољетника, проблеми породичног раздвајања.

У складу са својим обавезама и мандатом националне институције за заштиту људских права акредитоване у статусу „А“, омбудсмени су наставили са интеракцијом са уговорним тијелима УН и Канцеларијом високог комесара за људска права УН, кроз сачињавање поднесака и давања доприноса, попуњавање упитника и кроз директне контакте по питањима релевантним за Босну и Херцеговину.

Паралелно са овим активностима, институција Омбудсмена била је и дио глобалних иницијатива и партиципирала је на важним скуповима на свјетском нивоу. Неки од тих скупова су:

Конференција “Конфликт у вези са сексуалним насиљем – научене лекције из Босне и Грузије“ у организацији UNICEF-а, кроз IASC Child Protection Sub Cluster и Kvinna till Kvinna, која је одржана 23. маја у Кијеву, с циљем да се отвори расправа на тему сексуалног насиља за вријеме конфликта, а у вези са сукобом у источној Украјини, те израде препоруке за наредне кораке у борби против сексуалног насиља током сукоба.

Конференција о спречавању трговине људима за радну експлоатацију у ланцима набавке, која је 7. и 8. септембра одржана у Берлину. Тема конференције, чији је организатор била Канцеларија специјалне представнице ОЕБС и координаторка за борбу против трговине људима, односила се на превенцију трговине људима у ланцима снабдијевања с фокусом на праксе и мјере влада.

Регионална конференција у организацији UNDP-а, која је одржана 5. децембра у Истанбулу, а била је посвећена улози националних институција за људска права у примјени Агенде 2030 о одрживом развоју и циљевима одрживог развоја.

12.3. Регионална сарадња

Опредијељеност омбудсмена за јачање регионалне сарадње током низа година резултирала је значајним напретком посебно у сегменту рјешавања индивидуалних жалби кршења људских права у питањима која имају регионалну димензију и прелазе државне границе. Остварена је брза и ефикасна сарадња која грађанима Босне и Херцеговине омогућава да путем институције Омбудсмена Босне и Херцеговине рјешавају и питања за која су надлежне институције и ван граница Босне и Херцеговине.

Истовремено, омбудсмени настављају са развијањем добрих и продуктивних односа са омбудсменима из региона одржавањем низа билатералних састанака и проширујући ту сарадњу и на специјализована тијела и у том смислу издвајамо посјету сједишту институције Омбудсмена Босне и Херцеговине у Бањој Луци повјеренице за заштиту равноправности Србије, Бранкице Јанковић са сарадницима, у априлу, која је имала за циљ размјену искустава у раду на предметима дискриминације и успостављање регионалног форума за дискусију о питањима борбе против дискриминације.

Недостатак регионалне сарадње у области борбе против дискриминације наметнуо је потребу и за одржавањем шире стручне расправе и стога је у оквиру Програма обиљежавања двадесет година постојања и рада Омбудсмена за људска права у Босни и Херцеговини, у Сарајеву 17. октобра 2016. године, уз подршку Мисије OSCE у Босни и Херцеговини, одржана Регионална конференција омбудсмена и тијелâ за једнакост о поступањима у случајевима дискриминације, на којој је представљен и Приручник за поступање у предметима дискриминације који је сачинила институција Омбудсмена за

људска права Босне и Херцеговине. Уједно, ово је била и прилика да учесници конференције, омбудсмени и представници регионалних тијела за једнакост из Хрватске, Србије, Црне Горе, Албаније, Словеније и Македоније, разговарају о будућим правцима међусобне сарадње и могућностима реализације заједничких активности. Наставак ове сарадње представљало је и одржавање „Првог регионалног форума тијела за равноправност Југоисточне Европе“, 16. новембра, у организацији повјереника за заштиту равноправности Републике Србије у Београду, а у свјетлу обиљежавања Међународног дана толеранције, на којем је потписана изјава о сарадњи између регионалних тијела за равноправност и омбудсмена који имају овај мандат.

Теме и активности које су у 2016. години биле посебно интересантне за тијела за равноправност односиле су се на миграције и права избјеглица, права и заштиту дјеце у покрету, јачање активне транспарентности и борбе против корупције у транзицијским друштвима, област извршења кривичних санкција и најбоље праксе националних превентивних механизма. Омбудсмени и представници институције су активним учествовањем на стручним скуповима понудили своја знања и размијенили искуства са практичарима из регије, а у наставку издвајамо само неке од конференција:

Радионица „Употреба силе од стране полиције“ која је одржана у Скопљу 30. и 31. марта, у организацији Европске комисије (ТАИЕХ) у сарадњи са Канцеларијом Омбудсмена Републике Македоније.

Двадесет осми међународни научни скуп под називом „Кривичне и прекршајне санкције и мјере: изрицање, извршење и условни отпуст“, у организацији Института за криминолошка и социолошка истраживања, који је одржан 2–3. јуна 2016. године, на Палићу у Србији, а који је окупио је еминентне стручњаке и научнике из земља региона и других земаља Европе и свијета.

Међународна конференција под називом: „Заштита људских права у Црној Гори: Примјена домаћих правних лијекова, судских и вансудских механизма од стране правних стручњака“, одржана 28. јуна 2016. године у Подгорици, Црна Гора.

“Правна заштита у области дискриминације у Југоисточној Европи”, конференција организована од стране њемачког ГИЗ-а, а одржана у Будви у периоду 27–30. јуна 2016. године, на којој је презентована регионална студија о стању у земљама у вези са борбом против дискриминације, капацитете институција, инструменте правне заштите и примјену антидискриминационог законодавства.

Регионална конференција за националне превентивне механизме, у организацији Омбудсмена Републике Македоније, уз подршку Високог комесаријата за људска права Уједињених нација, која је одржана 3. и 4. новембра 2016. године у Охриду. У фокусу конференције било је право на азил и формални, као и неформални повратак миграната и избјеглица. Посебна пажња током конференције била је посвећена приступу азилу, поступку који се проводи у свакој земљи на миграционој рути, као и питању невраћања и заштите осјетљивих група, као што су малолетници без пратње, жене и старија лица.

ХИИ САРАДЊА СА НЕВЛАДИНИМ И ЦИВИЛНИМ СЕКТОРОМ

У 2016. години омбудсмени су регистровали и остварили значајан број захтјева за сарадњом и учешћем у разноврсним активностима невладиних организација. Као и претходних година, институција Омбудсмена, а у односу на ограничене капацитете и имплементацију многобројних активности, настојала је одговорити на већину позива, а све у циљу одржавања високог степена сарадње са цивилним сектором.

Уважавајући значај ове сарадње, почетком 2016. године омбудсмени су одржали два консултативна састанка, у Сарајеву и Бањој Луци, са представницима невладиних организација. Основни циљеви ових састанака били су размјена информација и искустава у заштити и промоцији људских права с посебним акцентом на сарадњу између институције Омбудсмена за људска права и невладиних организација. Састанци су били значајни и ради креирања листе приоритета и питања која захтијевају већи ангажман Омбудсмена, а који су инкорпорирани у Стратегију дјеловања и планове рада за период 2016–2021. године. Такође, овом приликом дискутовало се о даљим моделима сарадње и мјерама за унапређење сарадње са НВО. Овакве консултације са цивилним сектором помажу Институцији да адекватно устроји своје приоритете дјеловања и конкретно оствари сарадњу са појединачним НВО или коалицијама.

Током 2016. године области у којима су омбудсмени највише сарађивали са невладиним организацијама односе се на питања заштите маргинализованих група, особа са инвалидитетом, правима жена, правима дјете припадника мањинских група и борбу против дискриминације. Као и претходних година, настављена је успјешна сарадња са организацијама My Rights, Коалицијом за стратегију и изједначавање могућности и права особа са инвалидитетом Унско-санског кантона, Коалицијом маргинализованих група (КОМА), организацијом „Ваша права Босне и Херцеговине“, а унапријеђена је и сарадња са Асоцијацијом за демократске иницијативе (АДИ), Сарајевским отвореним центром (СОЦ) и другим.

У области јачања и промоције успостављања система приступа правди и успостављања ефикасног система бесплатне правне помоћи, институција Омбудсмена је наставила сарадњу са организацијом „Ваша права Босне и Херцеговине“. Сарадња са организацијом „Ваша права Босне и Херцеговине“ манифестовала се кроз учешће представника институције Омбудсмена на конференцији на тему: „Владавина права и Приступ правди у Босни и Херцеговини“ у организацији удружења „Ваша права Босне и Херцеговине“ и Амбасаде Краљевине Холандије у Босни и Херцеговини. Циљ конференције био је да се размијене мишљења по питању правног и институционалног оквира за успостављање свеобухватног система бесплатне правне помоћи у Босни и Херцеговини, у циљу стварања ефикаснијег и отвореног сектора правде, те помоћи грађанима Босне и Херцеговине и њеним институцијама у испуњавању обавеза у процесу ЕУ интеграција. Посебан акценат стављен је на јачање владавине права и приступ правосуђу у Босни и Херцеговини. У контексту наставка сарадње са удружењем „Ваша права“, представници институције Омбудсмена дали су свој допринос на семинару који се односио на радноправне спорове и

заштиту права радника – мобинг, узнемиравање и дискриминацију, на којем су разматрани најефикаснији механизми заштите радника, могућности пружања правне помоћи радницима у вези са практичним проблемима који су присутни, посебно у споровима о доказивању дискриминације и мобинга.

У области заштите права дјете, Институција је наставила сарадњу са коалицијом мреже НВО за права дјетета „Снажнији глас за дјецу“ и Save the Children. Током 2016. године омбудсмени су заједно са Save the Children започели активности на реализацији пројекта LYRA „Млади ромски лидери у акцији“, који има за циљ оснаживање младих ромских и неромских активиста да предузимају активности на локалном, националном и регионалном нивоу, како би се обезбиједила социјална инклузија, недискриминација и заштита ромске популације.

У сврху заштите права дјете, у сједишту институције Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине у Бањој Луци одржан је пријем за дјецу и представнике невладине организације „Здраво да сте“. Том приликом дјеца су упозната са улогом институције Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине у остваривању дјечјих права, посебно када су у питању активности Одјела за праћење права дјете који дјелује при овој институцији и уоченим проблемима у њиховом остваривању.

Институција Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине, а узевши у обзир посебан мандат и проширене надлежности у складу са Законом о забрани дискриминације, током 2016. године остварила је успјешну сарадњу и са невладиним организацијама које се баве дискриминацијом кроз учешће на њиховим конференцијама, округлим столовима, стручним скуповима и промотивним активностима. Из бројних активности током 2016. године, као значајне се могу издвојити активности Одјела за елиминацију свих облика дискриминације у остваривања и заштите људских права ЛГБТ особа на конференцији под називом „Људска права ЛГБТИ особа: презентација Розе извјештаја 2016“. Конференцију поводом 17. маја, Међународног дана борбе против хомофобије и трансфобије, организовали су Центар за младе „КВАРТ“ из Приједора и „Оштра нула“ из Бање Луке, у сарадњи са Сарајевским отвореним центром. Представници институције Омбудсмена учествовали су и на годишњој конференцији Коалиције „Једнакост за све“ под називом: „Борба против дискриминације у Босни и Херцеговини: Имамо ли ефикасне механизме?“. Конференцију, у оквиру пројекта „Једнакост за све: Коалиција организација цивилног друштва против дискриминације“, организовали су Медицентар Сарајево, у партнерству са три организације: Центром за друштвена истраживања Аналитика, Права за све и Ваша права Босне и Херцеговине. Главни циљ конференције био је да допринесе разумијевању кључних концепата и активности, као и изазова у успостављању ефикасног система заштите од дискриминације у Босни и Херцеговини. На конференцији су разматрана питања у вези са улогом коју институција Омбудсмена, судови и активности прикупљања статистичких података о дискриминацији имају у ефикаснијем осигуравању права сваког појединца на заштиту од дискриминације.

Рад Институције током 2016. године обиљежио је и наставак активности у вези са иницијативом Партнерство за отворену власт – *Open Government Partnership* (OGP) кроз учешће на конференцији под називом: „Покретање партнерства за отворену власт у Босни

и Херцеговини: (не)могућа мисија?“. Закључак конференције је да босанскохерцеговачке власти треба да подзму активности у циљу отворености и транспарентности рада органа власти, конкретно кроз побољшање Закона о слободи приступа информацијама, едукацију јавних службеника, унапређење веб-страница јавних институција, имплементирање преузетих обавеза у оквиру иницијативе Партнерства за отворену власт, расправу и објаву буџета институција у циљу успостављања кредибилних и ефективних механизма, осигурање бољег назора законодавне власти над процесом планирања и извршења буџета и успостављање механизма директне демократије и јачања утицаја грађана.

Значајан број активности представника институције Омбудсмена односио се и на учествовање на конференцијама у вези са слободом медија и отвореним приступом информацијама, као што су: „Шведски дан слободе медија: отворен приступ информацијама“ у организацији „Civil rights defenders“ Шведског института и Амбасаде Краљевине Шведске и конференцији „Приступ информацијама и отворени подаци“ у организацији „Transparency international Bosne i Hercegovine“.

XIV ОСТАЛИ ВАЖНИ ДОГАЂАЈИ

Омбудсмени за људска права Босне и Херцеговине свој рад у 2016. години започели су са новогодишњим пријемом за представнике медија, те на тај начин потцртали важну улогу коју новинари и медији играју у афирмацији и превенцији кршења људских права. У разговору са новинарима, омбудсмени су поновили своје опредјељење за јачањем партнерских односа са медијском заједницом и заједничким радом на промоцији људских права.

Обиљежавање Дјечје недјеље 3–7. октобра 2016. године низом активности Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине, које су подразумијевале састанак с младим ромским савјетницима у оквиру заједничких активности на имплементацији пројекта LYRA, чији је носилац организација Save the Children. Пројекат LYRA „Млади Роми у акцији“ усмјерен је на јачање вјештина и капацитета младих лидера за идентификовање заједничких фактора искључености и дискриминације са којима се суочавају Роми, а затим и на припрему изводљивих и примјењивих акционих планова за рјешавање тих проблема кроз омогућавање међудржавне размјене и умрежавања, те сарадње са организацијама цивилног друштва.

Конференција о механизмима заштите права дјетета у Босни и Херцеговини, заједнички организована са Мрежом невладиних организација за дјецу Босне и Херцеговине “Снажнији глас за дјецу”, уз подршку Save the Children, са основним циљем унапређења примјене међународних стандарда и механизма заштите дјецe у Босни и Херцеговини с посебним нагласком на потребу ратификације Трећег опционог протокола о комуникацијским процедурама (ОПЗ) уз Конвенцију Уједињених нација о правима дјетета.

Тематска сједница Заједничке комисије за људска права Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине и представника Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине, на којој је презентован документ под називом: „Анализа стања у установама у којима су смјештени малољетници у сукобу са законом у Босни и Херцеговини“, настао као резултат сарадње институције Омбудсмена и UNICEF-а с циљем пружања конкретног доприноса у побољшању институционалног третмана малољетника у сукобу са законом.

Одржавање радионице Одјела за праћење права дјецe у оквиру институције Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине на тему “Вршњачко насиље и насиље на интернету” у Електротехничкој школи „Никола Тесла“ у Бањој Луци.

Посјета омбудсмена и представница Одјела за праћење права дјецe институције Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине Основној школи „Осман Накаш“ у Сарајеву.

Посјета групе дјецe “In spe”, која дјелује при невладиној организацији „Здраво да сте“ из Бање Луке и групе дјецe која дјелује при невладиној организацији „Наша дјеца“ из

Сарајева канцеларијама институције Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине у Бањој Луци и Сарајеву.

Обиљежавање 20 година рада и дјеловања институције Омбудсмена за људска права, под мотом „Једнаки у различитости“, низом активности током 2016. године које су у фокус ставиле проблеме са којима се данас суочавају рањиве категорије друштва: дјеца, особе са инвалидитетом, старе особе, повратници, мањине (Роми, ЛГБТИ), жене и сл. Завршна манифестација обиљежавања одржана је 17. и 18. октобра, уз организацију двију значајних конференција – прва регионалног карактера, која је окупила омбудсмене и повјеренике за равноправност из регије, и друга међународног карактера, која је окупила међународне стручњаке и практичаре у области људских права, правнике, судије, представнике законодавне и извршне власти, организације цивилног друштва, међународне организације, представнике академске заједнице и све оне који су у протеклих 20 година на било који начин допринијели раду Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине.

Потписивање споразума о сарадњи између Институције и јавних и приватних универзитета у Босни и Херцеговини, у новембру у Бањој Луци, јесте искорак и формализација сарадње са академском заједницом у циљу повећања степена информисаности и едукације студената у области остваривања, заштите и промоције људских права. Споразумом се успоставља оквир за развој партнерске сарадње страна потписница кроз разне видове активности и помоћи, као и размјену информација и међусобне консултације у реализацији пројеката и активности. Истовремено, свим заинтересованим студентима завршне године студија правних факултета омогућава се да, поред теоријског знања стеченог током школовања, стичу и практично знање у институцији Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине.

Учешће омбудсмена на конференцији „Гдје почиње говор мржње, престаје слобода говора“ поводом обиљежавања 10. децембра – Међународног дана људских права, у организацији Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине, уз подршку пројекта Европске уније „Подршка пружаоцима социјалне помоћи и побољшање капацитета за праћење – EU SOCEM“

XV ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ ПРЕПОРУКА

БРОЈ ПРЕПОРУКЕ	БРОЈ ЖАЛБЕ	УПУЋЕНА ОРГАНУ	ПОВРЕДА ПРАВА	ДАТУМ ИЗДАВАЊА ПРЕПОРУКЕ	РЕАЛИЗАЦИЈА	ПРИМЉЕН ОДГОВОР
П-1/16	Ж-СА-04-601/15	ЈУ ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД ИСТОЧНА ИЛИЦА ИСТОЧНА ИЛИЦА Н/Р ДИРЕКТОРА	24 – СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	4.1.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-2/16	Ж-СА-05-166/15, Ж-СА-05-569/15,	ОПШТИНА НОВО САРАЈЕВО Н/Р ОПШТИНСКОГ НАЧЕЛНИКА ОПШТИНСКО ВИЈЕЋЕ Н/Р ПРЕДСЈЕДАВАЈУЋЕГ	19 – УПРАВА	4.1.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-3/16	Ж-МО-05-194/15	ГРАД МОСТАР Н/Р ГРАДОНАЧЕЛНИКА МОСТАР	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	7.1.2016.	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-4/16	Ж-МО-05-179/15	АДВОКАТСКА/ОДВЈЕТНИЧКА КОМОРА ФБиХ Н/Р ДИСЦИПЛИНСКОГ ТУЖИТЕЉА САРАЈЕВО	15 – ИМОВИНСКОПРАВНИ	7.1.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-5/16	Ж-СА-01-14/16	КАНТОНАЛНО ТУЖИЛАШТВО КАНТОНА САРАЈЕВО, САРАЈЕВО ДРЖАВНА АГЕНЦИЈА ЗА ИСТРАГЕ И ЗАШТИТУ ИСТОЧНО САРАЈЕВО	13 – ПРАВА ДЈЕТЕТА	19.1.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-6/16	Ж-БР-05-167/15,	СПОРТСКО-РИБОЛОВНИ САВЕЗ БРЧКО ДИСТРИКТА БиХ	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 – НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	27.1.2016.	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-7/16	Ж-БЛ-04-17/16	АГЕНЦИЈА ЗА ДРЖАВНУ УПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, МИНИСТАРСТВО УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	10 – РАДНИ ОДНОСИ	21.1.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-8/16	Ж-СА-05-1366/14	ОПШТИНА ХАЏИЋИ, СЛУЖБА ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ, Н/Р НАЧЕЛНИКА ХАЏИЋИ	19 – УПРАВА	27.1.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-9/16	Ж-ЛИ-05-181/15	ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ЗА ПИТАЊА БОРАЦА И ИНВАЛИДА ОДБРАМБЕНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ РАТА, САРАЈЕВО	19 – УПРАВА	28.1.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-10/16	Ж-ЛИ-05-339/15	КАНТОНАЛНИ СУД У ЛИВНУ	09 – СУДОВИ	28.1.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-11/16	Ж-ЛИ-04-362/15	МИНИСТАРСТВО РАДА, ЗДРАВСТВА, СОЦИЈАЛНЕ СКРБИ И ПРОГНАНИХ	10 – РАДНИ ОДНОСИ	28.1.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА

		КАНТОНА 10				
П-12/16	Ж-БЛ-02-620/15	ЗАКОНОДАВНА ТИЈЕЛА У БОСНИ ХЕРЦЕГОВИНИ	12 – ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	29.1.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-13/16	Ж-БЛ-06-533/15	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-12 – НА ОСНОВУ НАЦИОНАЛНОГ ИЛИ СОЦИЈАЛНОГ ПОРИЈЕКЛА	29.1.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-14/16	Ж-БЛ-06-780/14	МИНИСТАРСТВО САОБРАЋАЈА И КОМУНИКАЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-15 – НА ОСНОВУ ИМОВНОГ СТАЊА	29.1.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-15/16	Ж-СА-06-422/15	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-18 – НА ОСНОВУ ДРУШТВЕНОГ ПОЛОЖАЈА И ПОЛА	29.1.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-16/16	Ж-БЛ-01-346/15	ЈУ МЈЕШОВИТА СРЕДЊА ШКОЛА САНСКИ МОСТ	13 – ПРАВА ДЈЕТЕТА	1.2.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-17/16	Ж-СА-04-851/15	УНИВЕРЗИТЕТ У БИХАЋУ, ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ Н/Р НАСТАВНО-НАУЧНОГ ВИЈЕЋА Н/Р ДЕКАНА УНИВЕРЗИТЕТ У БИХАЋУ СЕНАТ УНИВЕРЗИТЕТА Н/Р ЧЛАНОВА СЕНАТА	11 – ОБРАЗОВАЊЕ	1.2.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-18/16	Ж-БЛ-05-800/15, Ж-БЛ-06-711/15, Ж-БЛ-06-761/15	„БОКСИТ“ МИЛИЋИ ДОО	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-03 – МОБИНГ	4.2.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-19/16	Ж-БЛ-06-719/15	ОПШТИНА ЈАЛЦЕ	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-11 – НА ОСНОВУ ЕТНИЧКЕ ПРИПАДНОСТИ	18.2.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-20/16	Ж-БЛ-04-494/15	РЕПУБЛИЧКА УПРАВА ЗА ИНСПЕКЦИЈСКЕ ПОСЛОВЕ, БАЊА ЛУКА	10 – РАДНИ ОДНОСИ	24.2.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-21/16	Ж-БЛ-04-722/14	ЈУ ОСНОВНА ШКОЛА „ДОСИТЕЈ ОБРАДОВИЋ“, КНЕЖЕВО МИНИСТАРСТВО ПРОСВЈЕТЕ И КУЛТУРЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	11 – ОБРАЗОВАЊЕ	25.2.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-22/16	Ж-БЛ-04-132/15	МИНИСТАРСТВО РАДА И СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ	10 – РАДНИ ОДНОСИ	25.2.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА

		БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ				
П-23/16	Ж-БЛ-05-651/15	ОПШТИНА ЈЕЗЕРО	19 – УПРАВА	25.2.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-24/16	Ж-СА-04-9/16	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО	10 – РАДНИ ОДНОСИ	26.2.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-25/16	Ж-СА-05-1226/15	ЈАВНА УСТАНОВА ОСНОВНА ШКОЛА „ЏЕМАЛУДИН ЧАУШЕВИЋ“, ШКОЛСКИ ОДБОР САРАЈЕВО	15 – ИМОВИНСКОПРАВНИ	26.2.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-26/16	Ж-СА-04-117/16	УНИВЕРЗИТЕТ У САРАЈЕВУ, МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ САРАЈЕВО, СЕНАТ УНИВЕРЗИТЕТА У САРАЈЕВУ САРАЈЕВО	10 – РАДНИ ОДНОСИ	26.2.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-27/16	Ж-СА-04-891/15	КАНТОН САРАЈЕВО, МИНИСТАРСТВО ЗА ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКУ И МЛАДЕ, Н/Р МИНИСТРА, САРАЈЕВО	10 – РАДНИ ОДНОСИ	26.2.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-28/16	Ж-МО-04-203/13	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО	10 – РАДНИ ОДНОСИ	29.2.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-29/16	Ж-МО-05-10/15	ОПШТИНА НЕУМ, ОПШТИНСКО ВИЈЕЋЕ ОПШТИНЕ НЕУМ	22 – ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	29.2.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-30/16	Ж-БЛ-04-781/15	МИНИСТАРСТВО РАДА И БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	10 – РАДНИ ОДНОСИ	2.3.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-31/16	Ж-БЛ-06-695/15	МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА И СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-03 – МОБИНГ	2.3.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-32/16	Ж-БЛ-05-728/14	ОПШТИНА ПРЊАВОР, МИНИСТАРСТВО ЗА ПРОСТОРНО УРЕЂЕЊЕ, ГРАЂЕВИНАРСТВО И ЕКОЛОГИЈУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	19 – УПРАВА	2.3.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-33/16	Ж-ЛИ-05-131/15	ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ВОДОПРИВРЕДЕ И ШУМАРСТВА, САРАЈЕВО	19 – УПРАВА	5.4.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-34/16	Ж-БЛ-05-611/15	ЈАВНА УСТАНОВА ОСНОВНА ШКОЛА „ЈАЛА“ ТУЗЛА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 – НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	7.3.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-35/16	Ж-БЛ-05-782/15	МИНИСТАРСТВО ЗА ПРОСТОРНО УРЕЂЕЊЕ, ГРАЂЕВИНАРСТВО И ЕКОЛОГИЈУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	19 – УПРАВА	9.3.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-36/16	Ж-БЛ-04-31/16	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	10 – РАДНИ ОДНОСИ	28.3.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-37/16	Ж-БЛ-05-523/14	РЕПУБЛИЧКА УПРАВА ЗА ГЕОДЕТСКЕ И ИМОВИНСКОПРАВНЕ ПОСЛОВЕ, ПОДРУЧНА ЈЕДИНИЦА НОВИ ГРАД	19 – УПРАВА	15.3.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-38/16	Ж-БЛ-06-738/15	УПРАВА ЗА ИНДИРЕКТНО ОПОРЕЗИВАЊЕ	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-03 – МОБИЊГ	29.3.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-39/16	Ж-БЛ-06-142/16	ГРАД ДОБОЈ	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА	29.3.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-40/16	Ж-БЛ-06-718/15	ГРАД ПРИЈЕДОР	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-11 – НА ОСНОВУ ЕТНИЧКЕ ПРИПАДНОСТИ	29.3.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-41/16	Ж-БЛ-04-429/15	ЈУ ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД, МОДРИЧА	24 – СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	29.3.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-42/16	Ж-БЛ-04-735/14	РЕПУБЛИЧКА УПРАВА ЗА ИНСПЕКЦИЈСКЕ ПОСЛОВЕ, ПРОСВЈЕТНА ИНСПЕКЦИЈА, МИНИСТАРСТВО ПРОСВЈЕТЕ И КУЛТУРЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	10 – РАДНИ ОДНОСИ	29.3.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-43/16	Ж-БЛ-05-204/15	РЕПУБЛИЧКА УПРАВА ЗА ГЕОДЕТСКЕ И ИМОВИНСКОПРАВНЕ ПОСЛОВЕ, КНЕЖЕВО	26 – ТУЖИЛАШТВА	29.3.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-44/16	Ж-БЛ-04-43/16,	ЈУ ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД, ПРЊАВОР	10 – РАДНИ ОДНОСИ	29.3.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-45/16	Ж-БЛ-05-406/15	ОПШТИНА ХАН ПИЈЕСАК	15 – ИМОВИНСКОПРАВНИ	29.3.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-46/16	Ж-БЛ-05-25/16	ЈП РАДИО-ТЕЛЕВИЗИЈА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, БАЊА ЛУКА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-2 – ОДБИЈАЊЕ ПРИСТУПА ИНФОРМАЦИЈАМА	29.3.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-47/16	Ж-БЛ-02-733/15	ГРАД БАЊА ЛУКА	12– ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	4.4.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	НЕ

П-48/16	Ж-СА-04-1080/15	ФЕДЕРАЛНИ ЗАВОД ЗА ПЕНЗИЈСКО / МИРОВИНСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРАЊЕ, МОСТАР, КАНТОНАЛНА АДМИНИСТРАТИВНА СЛУЖБА ЗЕНИЦА, ОДЈЕЉЕЊЕ ЗА РЈЕШАВАЊЕ О ПРАВИМА ИЗ ПИО ЗЕНИЦА	25 – ПЕНЗИЈЕ	7.4.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-49/16	Ж-СА-05-112/16	ОПШТИНА ИЛИЦА Н/Р НАЧЕЛНИКА САРАЈЕВО	15 – ИМОВИНСКОПРАВНИ	7.4.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-50/16	Ж-ЛИ-05-3/16	ОПШТИНСКО ВИЈЕЋЕ, ДРВАР	22 – ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	22.4.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-51/16	Ж-СА-05-781/15	ВЛАДА ЗЕНИЧКО-ДОБОЈСКОГ КАНТОНА, Н/Р ПРЕМИЈЕРА, МИНИСТАРСТВО ЗДРАВСТВА ЗЕНИЧКО-ДОБОЈСКОГ КАНТОНА, Н/Р МИНИСТРА	22 – ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	4.4.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-52/16	Ж-СА-05-1072/15	КАНТОН САРАЈЕВО, МИНИСТАРСТВО ОБРАЗОВАЊА, НАУКЕ И КУЛТУРЕ САРАЈЕВО, Н/Р МИНИСТРА	19 – УПРАВА	13.4.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-53/16	Ж-БР-01-290/15	1 – СКУПШТИНА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА, Н/Р ПРЕДСЈЕДНИКА, 2 – ВЛАДА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА, Н/Р ПРЕМИЈЕРА, 3 – ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА, Н/Р ДИРЕКТОРА ТУЗЛА	13 – ПРАВА ДЈЕТЕТА	24.5.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-54/16	Ж-СА-05-521/15	ВЛАДА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА, Н/Р ПРЕМИЈЕРА	22 – ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	11.5.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-55/16	Ж-СА-06-1126/15	УПРАВА ЗА ИНДИРЕКТНО ОПОРЕЗИВАЊЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, Н/Р ДИРЕКТОРА, СРЕДИШЊИ УРЕД УИО, БАЊА ЛУКА	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА	12.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-56/16	Ж-СА-06-1088/13, Ж-СА-06-167/12	ФЕДЕРАЛНИ ЗАВОД ЗА ПЕНЗИЈСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРАЊЕ, Н/Р ДИРЕКТОРА, МОСТАР	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-03 – МОБИЊГ	13.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-57/16	Ж-СА-01-26/16	ЈУ ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД, ЈАЈЦЕ ЈАЈЦЕ	13 – ПРАВА ДЈЕТЕТА	13.5.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА

П-58/16	Ж-СА-05-558/15	КЛИНИЧКИ ЦЕНТАР УНИВЕРЗИТЕТА У САРАЈЕВУ, СЛУЖБА ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ, САРАЈЕВО	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	13.5.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-59/16	Ж-СА-05-1383/14	ОПШТИНА ТРАВНИК, СЛУЖБА ЗА ОПШТУ УПРАВУ И БИЗ ТРАВНИК, Н/Р НАЧЕЛНИКА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	13.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-60/16	Ж-СА-05-324/16	ВИСОКО СУДСКО И ТУЖИЛАЧКО ВИЈЕЋЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ И МИНИСТАРСТВА ПРАВДЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ	09 – СУДОВИ	27.5.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-61/16	Ж-БЛ-05-119/16	ОПШТИНСКИ СУД У ВЕЛИКОЈ КЛАДУШИ	09 – СУДОВИ -- 09-2 - ДУЖИНА ТРАЈАЊА ПОСТУПКА (ЧЛАН 6)	17.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-62/16	Ж-БЛ-04-88/16	ПОРЕСКА УПРАВА, БАЊА ЛУКА	10 – РАДНИ ОДНОСИ	17.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-63/16	Ж-БЛ-05-56/16	ЗДРАВСТВЕНА УСТАНОВА ДОМ ЗДРАВЉА, БИХАЋ	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 – НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	17.5.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-64/16	Ж-БЛ-05-206/16	МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА УНСКО-САНСКОГ КАНТОНА	09 – СУДОВИ -- 09-3 - ИЗВРШЕЊЕ ПРЕСУДА	17.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-65/16	Ж-БЛ-05-740/15	ОПШТИНА ЗЕНИЦА	15 – ИМОВИНСКОПРАВНИ	17.5.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-66/16	Ж-БЛ-04-15/16	ЈАВНО КОМУНАЛНО ПРЕДУЗЕЋЕ „КОМБ“ Д.О.О., БУЖИМ	10 – РАДНИ ОДНОСИ	17.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-67/16	Ж-БЛ-05-737/14	ГРАД БАЊА ЛУКА	19 – УПРАВА	17.5.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-68/16	Ж-БЛ-05-125/16	АГЕНЦИЈА ЗА ДРЖАВНУ УПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-2 – ОДБИЈАЊЕ ПРИСТУПА ИНФОРМАЦИЈАМА	17.5.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-69/16	Ж-БЛ-04-95/16	КП „ВОДОВОД И КАНАЛИЗАЦИЈА“ А. Д., БРОД	10 – РАДНИ ОДНОСИ	17.5.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-70/16	Ж-БЛ-05-140/16	МИНИСТАРСТВО ЗА ПРОСТОРНО УРЕЂЕЊЕ, ГРАЂЕВИНАРСТВО И ЕКОЛОГИЈУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-2 – ОДБИЈАЊЕ ПРИСТУПА ИНФОРМАЦИЈАМА	17.5.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-71/16	Ж-БЛ-05-193/16	МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	28 – ПРЕДМЕТИ КОРУПЦИЈЕ	17.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-72/16	Ж-БЛ-05-102/16	МИНИСТАРСТВО РАДА И БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ РЕПУБЛИКЕ	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1	17.5.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА

		СРПСКЕ	– НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ			
П-73/16	Ж-БЛ-05-471/15	ГРАД БИХАЋ, ФЕДЕРАЛНА УПРАВА ЗА ГЕОДЕТСКЕ И ИМОВИНСКОПРАВНЕ ПОСЛОВЕ	15 – ИМОВИНСКОПРАВНИ	17.5.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-74/16	Ж-БЛ-01-754/15	ЈАВНА УСТАНОВА СРЕДЊОШКОЛСКИ ЦЕНТАР „НИКОЛА ТЕСЛА“, БРОД	13 – ПРАВА ДЈЕТЕТА	17.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-75/16	Ж-БЛ-04-725/14	МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА ПРАВА И ИЗБЈЕГЛИЦЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, МИНИСТАРСТВО ЗА ИЗБЈЕГЛА И РАСЕЉЕНА ЛИЦА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	24 – СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	17.5.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-76/16	Ж-СА-05-36/16	ОПШТИНА ДОБОЈ ЈУГ	15 – ИМОВИНСКОПРАВНИ	17.5.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-77/16	Ж-БЛ-06-97/16	УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ, ПОЉОПРИВРЕДНИ ФАКУЛТЕТ	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-03 – МОБИНГ	30.5.2016.	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-78/16	Ж-БЛ-05-650/15	МИНИСТАРСТВО ЗА ИЗБЈЕГЛИЦЕ И РАСЕЉЕНА ЛИЦА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	15 – ИМОВИНСКОПРАВНИ	30.5.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-79/16	Ж-БЛ-06-64/16	УНИВЕРЗИТЕТ У ТУЗЛИ, ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-03 – МОБИНГ	30.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-80/16	Ж-БЛ-04-674/15	ФОНД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	23 – ЗДРАВСТВО	30.5.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-81/16	Ж-БЛ-06-445/15	ПОРЕСКА УПРАВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-14 – НА ОСНОВУ ПОЛИТИЧКОГ ИЛИ ДРУГОГ УВЈЕРЕЊА	17.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-82/16	Ж-БЛ-04-57/16	ГИМНАЗИЈА ФРА ГРГЕ МАРТИЋА ПОСУШЈЕ, МИНИСТАРСТВО ОБРАЗОВАЊА, НАУКЕ, КУЛТУРЕ И СПОРТА ЗАПАДНОХЕРЦЕГОВАЧКОГ КАНТОНА	10 – РАДНИ ОДНОСИ	17.5.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-83/16	Ж-БЛ-05-180/16	СРЕДЊА СТРУКОВНА ШКОЛА ПОСУШЈЕ	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-2 – ОДБИЈАЊЕ ПРИСТУПА ИНФОРМАЦИЈАМА	17.5.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-84/16	Ж-СА-05-295/14	КАНТОНАЛНО ТУЖИЛАШТВО ЗЕНИЧКО-ДОБОЈСКОГ КАНТОНА, ЗЕНИЦА	26 – ТУЖИЛАШТВА	23.5.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА

П-85/16	Ж-СА-04-123/16	ЈУ ЦЕНТАР ЗА ДЈЕЦУ И ОМЛАДИНУ СА ПОСЕБНИМ ПОТРЕБАМА “ЛОС РОСАЛЕС”, МОСТАР, Н/Р ДИРЕКТОРИЦЕ, МОСТАР	10 – РАДНИ ОДНОСИ	23.5.2016.	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-86/16	Ж-СА-05-48/16	СРЕДЊОБОСАНСКИ КАНТОН, МИНИСТАРСТВО ЗДРАВСТВА И СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ, ТРАВНИК, Н/Р МИНИСТРА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	23.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-87/16	Ж-СА-05-121/16	ОПШТИНА НОВИ ГРАД САРАЈЕВО, САРАЈЕВО, Н/Р НАЧЕЛНИКА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	23.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-88/16	Ж-СА-05-549/15	ЈУ ДОМ ЗДРАВЉА ВИТЕЗ, ВИТЕЗ	10 – РАДНИ ОДНОСИ	23.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-89/16	Ж-СА-05-130/16	ОПШТИНА НОВИ ГРАД, САРАЈЕВО, САРАЈЕВО, Н/Р НАЧЕЛНИКА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	23.5.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-90/16	Ж-СА-05-1082/14	ОПШТИНА НОВИ ГРАД САРАЈЕВО, САРАЈЕВО, Н/Р НАЧЕЛНИКА ОПШТИНЕ	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 – НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	23.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-91/16	Ж-СА-05-737/15	ВЛАДА ФБиХ САРАЈЕВО	19 – УПРАВА	23.5.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-92/16	Ж-СА-05-1187/15	СРЕДЊОБОСАНСКИ КАНТОН, МИНИСТАРСТВО ПРОСТОРНОГ УРЕЂЕЊА, ГРАЂЕЊА, ЗАШТИТЕ ОКОЛИША, ПОВРАТКА И СТАМБЕНИХ ПОСЛОВА, ТРАВНИК, Н/Р МИНИСТРА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 – НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	23.5.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-93/16	Ж-БР-05-9/14	1 – МИНИСТАРСТВО ЦИВИЛНИХ ПОСЛОВА, СЕКТОР ЗА ДРЖАВЉАНСТВО И ПУТНЕ ИСПРАВЕ, САРАЈЕВО, 2 – МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА, 3 – ОПШТИНА ЗВОРНИК, АДМИНИСТРАТИВНА СЛУЖБА, ОДЈЕЉЕЊЕ ЗА ОПШТУ УПРАВУ, ЗВОРНИК, 4 – ГРАД ТУЗЛА, СЛУЖБА ЗА ОПШТУ УПРАВУ И ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ ТУЗЛА	17 – ЈАВНЕ ИСПРАВЕ	24.5.2016.	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-94/16	Ж-БР-04-59/15	1 – ОПШТИНА БАНОВИЋИ, БАНОВИЋИ, 2 – ОПШТИНА ЖИВИНИЦЕ, ЖИВИНИЦЕ	24 – СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	24.5.2016.	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-95/16	Ж-БР-05-257/15	ВЛАДА БРЧКО ДИСТРИКТА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, ОДЈЕЛ ЗА ЗДРАВСТВО И ОСТАЛЕ УСЛУГЕ, ПОДОДЈЕЛ ЗА СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ, БРЧКО	19 – УПРАВА	24.5.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-96/16	Ж-БР-01-92/15	1 – ОПШТИНА ТЕОЧАК, ЈАВНА УСТАНОВА “ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД” ТЕОЧАК, 2 – ОПШТИНСКИ СУД У КАЛЕСИЈИ, КАЛЕСИЈА	13 – ПРАВА ДЈЕТЕТА	24.5.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-97/16	Ж-СА-04-200/16	КЈКП “ВОДОВОД И КАНАЛИЗАЦИЈА” Д.О.О. САРАЈЕВО, Н/Р ДИРЕКТОРА	21 – КОМУНАЛНЕ УСЛУГЕ	24.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-98/16	Ж-СА-04-251/16	ЈАВНА УСТАНОВА ДОМ ЗДРАВЉА КАНТОНА САРАЈЕВО, Н/Р ГЕНЕРАЛНОГ ДИРЕКТОРА	09 – СУДОВИ	24.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-99/16	Ж-БР-05-226/15	ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ ЖЕЉЕЗНИЦЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, ДРУШТВО СА ОГРАНИЧЕНОМ ОДГОВОРНОШЋУ, САРАЈЕВО, ПОСЛОВНО ПОДРУЧЈЕ ТУЗЛА, ТУЗЛА,	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 – НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	24.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-100/16	Ж-БР-04-4/16	ОПШТИНА ЛОПАРЕ, ЛОПАРЕ	24 – СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	24.5.2016.	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-101/16	Ж-СА-05-409/16	ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ОКОЛИША И ТУРИЗМА, САРАЈЕВО	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	30.5.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-102/16	Ж-СА-05-289/16	ЗАВОД ЗА ЈАВНО ЗДРАВСТВО ФБиХ, Н/Р ДИРЕКТОРА, САРАЈЕВО, ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА, Н/Р ДИРЕКТОРА, САРАЈЕВО	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 – НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	30.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-103/16	Ж-СА-02-902/15	ФЕДЕРАЛНИ ЗАВОД ЗА ПЕНЗИЈСКО / МИРОВИНСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРАЊЕ, МОСТАР, КАНТОНАЛНА АДМИНИСТРАТИВНА СЛУЖБА, ЗЕНИЦА, ОДЈЕЉЕЊЕ ЗА РЈЕШАВАЊЕ О ПРАВИМА ИЗ ПИО ЗЕНИЦА	12 – ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	30.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-104/16	Ж-БЛ-04-257/16	ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, ФОНД ПЕНЗИЈСКОГ И ИНВАЛИДСКОГ ОСИГУРАЊА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	25 – ПЕНЗИЈЕ	30.5.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-105/16	Ж-БЛ-05-134/16	ОПШТИНА ГРАДИШКА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 – НЕОДЛУЧИВАЊЕ У	30.5.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА

			ЗАКОНСКОМ РОКУ			
П-106/16	Ж-ЛИ-04-391/15, Ж-ЛИ-05-395/15, Ж-ЛИ-05-40/16	ОПШТИНСКИ СУД У ЛИВНУ	09 – СУДОВИ -- 09-2 – ДУЖИНА ТРАЈАЊА ПОСТУПКА (ЧЛАН 6)	14.6.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-107/16	Ж-БЛ-06-359/16, Ж-СА-06-13/16, Ж-СА-06-615/15, Ж-СА-06-854/15	МИНИСТАРСТВО ПРОСВЈЕТЕ И КУЛТУРЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, БАЊА ЛУКА, ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ОБРАЗОВАЊА И НАУКЕ, МОСТАР	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА 01-09 - НА ОСНОВУ ЈЕЗИКА	20.6.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-108/16	Ж-МО-05-12/15	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА ЗЕНИЧКО-ДОБОЈСКОГ КАНТОНА, Н/Р МИНИСТРА ЗЕНИЦА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 – НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	21.6.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-109/16	Ж-МО-04-35/16	ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА И РЕОСИГУРАЊА ФБиХ, САРАЈЕВО, ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА ХНК, МОСТАР, ФОНД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА БД БиХ, БРЧКО, ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА СБК, ТРАВНИК, ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА ХБЖ, ЛИВНО, ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА ЗДК, ЗЕНИЦА, ЗАВОД ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРАЊЕ БПК, ГОРАЖДЕ, ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА УСК, БИХАЋ, ЗАВОД ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРАЊЕ ЖЗХ, ГРУДЕ	23 – ЗДРАВСТВО	22.6.2016.	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-110/16	Ж-МО-05-175/15	МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА ПРАВА И ИЗБЈЕГЛИЦЕ БиХ, САРАЈЕВО, ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО РАСЕЉЕНИХ ОСОБА И ИЗБЈЕГЛИЦА, САРАЈЕВО, ОПШТИНА ЧАПЉИНА, ЧАПЉИНА	20 – РАТНЕ ШТЕТЕ	22.6.2016.	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-111/16	Ж-СА-05-308/15	КАНТОН САРАЈЕВО, ВЛАДА КАНТОНА САРАЈЕВО, КАБИНЕТ ПРЕМИЈЕРА, Н/Р ПРЕМИЈЕРА	09 – СУДОВИ -- 09-3 – ИЗВРШЕЊЕ ПРЕСУДА	24.6.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-112/16	Ж-БЛ-05-272/16	ОПШТИНА НЕВЕСИЊЕ	22 – ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	26.9.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА

П-113/16	Ж-БЛ-05-382/15	МИНИСТАРСТВО УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	28 – ПРЕДМЕТИ КОРУПЦИЈЕ	29.6.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-114/16	Ж-СА-05-276/16	МИНИСТАРСТВО ШУМАРСТВА, ПОЉОПРИВРЕДЕ И ВОДОПРИВРЕДЕ СБК/КСБ ТРАВНИК	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 – НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	29.6.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-115/16	Ж-СА-05-495/16	ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ОКОЛИША И ТУРИЗМА, САРАЈЕВО	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 – НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	29.6.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-116/16	Ж-СА-05-163/16	ВЛАДА КАНТОНА САРАЈЕВО, САРАЈЕВО, Н/Р ПРЕМИЈЕРА	19 – УПРАВА	28.6.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-117/16	Ж-БЛ-02-195/16	МИНИСТАРСТВО КОМУНИКАЦИЈА И ТРАНСПОРТА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	12 – ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	1.7.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-118/16	Ж-БЛ-06-773/15	ОПШТИНА ЈАЛЦЕ	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-03 – МОБИНГ	4.7.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-119/16	Ж-БЛ-06-7/16	ВИСОКИ СУДСКИ И ТУЖИЛАЧКИ САВЈЕТ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-15 – НА ОСНОВУ ИМОВНОГ СТАЊА	7.7.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-120/16	Ж-БЛ-04-34/16	ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД, ДРВАР	24 – СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	4.7.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-121/16	Ж-БЛ-06-774/15	УНИВЕРЗИТЕТ У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА	7.7.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-122/16	Ж-МО-05-204/15	ОПШТИНА ЉУБУШКИ, ЉУБУШКИ	22 – ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	6.7.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-123/16	Ж-МО-04-19/16	ВЛАДА ХНК/Ж, Н/Р ПРЕДСЈЕДНИКА, МОСТАР	10 – РАДНИ ОДНОСИ	6.7.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-124/16	Ж-МО-05-64/16	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, Н/Р ПРЕМИЈЕРА, САРАЈЕВО	22 – ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	6.7.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-125/16	Ж-ЛИ-05-13/16	СКУПШТИНА КАНТОНА 10, ПОВЈЕРЕНСТВО ЗА ИЗБОР И ИМЕНОВАЊЕ	22 – ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	13.7.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-126/16	Ж-ЛИ-04-103/16	УПРАВА ЗА ИНСПЕКЦИЈСКЕ ПОСЛОВЕ, ЛИВНО	10 – РАДНИ ОДНОСИ	13.7.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-127/16	Ж-ЛИ-05-307/15	КАНТОНАЛНИ СУД У ЛИВНУ	09 – СУДОВИ	13.7.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-128/16	Ж-СА-05-474/16	МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА, ПОРЕСКА УПРАВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, ПОДРУЧНИ ЦЕНТАР ИСТОЧНО САРАЈЕВО, ПОДРУЧНА ЈЕДИНИЦА ИСТОЧНО САРАЈЕВО, ИСТОЧНО САРАЈЕВО	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	20.7.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-129/16	Ж-СА-05-744/15	ОПШТИНА ПРОЗОР-РАМАм СЛУЖБА ЗА РАЗВОЈ, ПРЕДУЗЕТНИШТВО, ОБРТ И ФИНАНСИЈЕ ПРОЗОР-РАМА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	20.7.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-130/16	Ж-СА-05-745/15	ОПШТИНА ЉУБУШКИ, СЛУЖБА ЗА ПРОРАЧУН И ФИНАНСИЈЕ, УЛ. ЗРИНСКО-ФРАНКОПАНСКА 71, 88320 ЉУБУШКИ	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	20.7.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-131/16	Ж-БЛ-01-297/16	ОКРУЖНО ТУЖИЛАШТВО БАЊА ЛУКА, ОСНОВНИ СУД БАЊА ЛУКА, ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД БАЊА ЛУКА	13 – ПРАВА ДЈЕТЕТА	25.7.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-132/16	Ж-БЛ-05-130/16	ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО РАСЕЉЕНИХ ОСОБА И ИЗБЈЕГЛИЦА	15 – ИМОВИНСКОПРАВНИ	25.7.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-133/16	Ж-БЛ-04-742/15	ОПШТИНА БУЖИМ, ОПШТИНСКО ВИЈЕЋЕ	19 – УПРАВА	25.7.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-134/16	Ж-БЛ-05-434/15	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ЕНЕРГИЈЕ, ИНДУСТРИЈЕ И РУДАРСТВА	22 – ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	25.7.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-135/16	Ж-БЛ-04-175/16, Ж-БЛ-04-176/16	ЖЕЉЕЗНИЦЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	10 – РАДНИ ОДНОСИ	25.7.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-136/16	Ж-БЛ-05-73/16, Ж-БЛ-05-74/16	МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	19 – УПРАВА	25.7.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-137/16	Ж-БЛ-05-337/16	ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД, БАЊА ЛУКА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-2 – ОДБИЈАЊЕ ПРИСТУПА ИНФОРМАЦИЈАМА	25.7.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-138/16	Ж-ЛИ-05-131/16	УПРАВА ЗА ПИТАЊА БРАНИТЕЉА, ТОМИСЛАВГРАД	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	10.10.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-139/16	Ж-СА-05-113/15	КАНТОНАЛНО ТУЖИЛАШТВО КАНТОНА САРАЈЕВО, САРАЈЕВО	26 – ТУЖИЛАШТВА	16.8.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-140/16	Ж-БЛ-05-317/16	ЕЛЕКТРОПРЕНОС БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ А.Д., БАЊА ЛУКА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-2	23.8.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА

			– ОДБИЈАЊЕ ПРИСТУПА ИНФОРМАЦИЈАМА			
П-141/16	Ж-БЛ-05-461/16	САВЈЕТ МИНИСТРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-2 – ОДБИЈАЊЕ ПРИСТУПА ИНФОРМАЦИЈАМА	23.8.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-142/16	Ж-БЛ-06-331/16	УНИВЕРЗИТЕТСКА БОЛНИЦА, ФОЧА	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-03 – МОБИНГ	23.8.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-143/16	Ж-БЛ-04-324/16	УПРАВА ЗА ИНДИРЕКТНО ОПОРЕЗИВАЊЕ	10 – РАДНИ ОДНОСИ	23.8.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-144/16	Ж-БЛ-01-586/13	ОСНОВНИ СУД У МРКОЊИЋ ГРАДУ	13 – ПРАВА ДЈЕТЕТА	23.8.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-145/16	Ж-БЛ-05-212/16	УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ, КАНЦЕЛАРИЈА ЗА ОСИГУРАЊЕ КВАЛИТЕТА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 – НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	24.8.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-146/16	Ж-СА-05-325/16, Ж-СА-05-326/16	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, “ЈП БХ ПОШТА” Д.О.О. САРАЈЕВО, НАДЗОРНИ ОДБОР	22 – ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	25.8.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-147/16	Ж-БЛ-04-55/16	ОПШТИНА ОШТРА ЛУКА	25 – ПЕНЗИЈЕ	30.8.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-148/16	Ж-СА-05-454/16, Ж-СА-05-455/16	ВЛАДА ЗЕНИЧКО-ДОБОЈСКОГ КАНТОНА, Н/Р ПРЕМИЈЕРА, МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, СОЦИЈАЛНУ ПОЛИТИКУ И ИЗБЈЕГЛИЦЕ, Н/Р МИНИСТРА	22 – ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	31.8.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-149/16	Ж-СА-04-1080/15	ПОРЕЗНА УПРАВА ФЕДЕРАЦИЈЕ БиХ, САРАЈЕВО	25 – ПЕНЗИЈЕ	5.9.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-150/16	Ж-СА-05-1218/15	МИНИСТАРСТВО ВАЊСКИХ ПОСЛОВА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, САРАЈЕВО	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	31.8.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-151/16	Ж-СА-05-331/16	ВЛАДА ЗЕНИЧКО-ДОБОЈСКОГ КАНТОНА, Н/Р ПРЕМИЈЕРА, ЗЕНИЦА, МИНИСТАРСТВО ЗА ПРОСТОРНО УРЕЂЕЊЕ, ПРОМЕТ И КОМУНИКАЦИЈЕ И ЗАШТИТУ ОКОЛИНЕ ЗЕНИЧКО-ДОБОЈСКОГ КАНТОНА, Н/Р МИНИСТРА, ЗЕНИЦА	19 – УПРАВА	31.8.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-152/16	Ж-БР-05-214/15	АГЕНЦИЈА ЗА БАНКАРСТВО РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, ВАСЕ ПЕЛАГИЋА 11А, 78000 БАЊА ЛУКА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-2 – ОДБИЈАЊЕ ПРИСТУПА ИНФОРМАЦИЈАМА	7.9.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-153/16	Ж-БР-04-159/14	КАЗНЕНО-ПОПРАВНИ ЗАВОД ПОЛУОТВОРЕНОГ ТИПА У ОРАШЈУ, ОРАШЈЕ	10 – РАДНИ ОДНОСИ	7.9.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-154/16	Ж-БР-04-204/15	ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, МИНИСТАРСТВО ЗА ИЗБЈЕГЛИЦЕ И РАСЕЉЕНА ЛИЦА, БАЊА ЛУКА	24 – СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	7.9.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-155/16	Ж-БЛ-05-366/16	ГРАД БАЊА ЛУКА, МИНИСТАРСТВО ЗА ПРОСТОРНО УРЕЂЕЊЕ, ГРАЂЕВИНАРСТВО И ЕКОЛОГИЈУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	19 – УПРАВА	5.9.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-156/16	Ж-БЛ-02-732/15	РТВ СЕРВИСИ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ	12 – ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	5.9.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-157/16	Ж-СА-05-526/16	ВИЈЕЋЕ МИНИСТРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, МИНИСТАРСТВО ПРОМЕТА И КОМУНИКАЦИЈА, Н/Р МИНИСТРА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	27.9.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-158/16	Ж-СА-05-575/16,	ЈУ „ТРЕЋА ОСНОВНА ШКОЛА“, ИЛИЦА, ШКОЛСКИ ОДБОР, Н/Р ДИРЕКТОРА ШКОЛЕ, ИЛИЦА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	14.9.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-159/16	Ж-СА-05-75/16	ЈУ ОСНОВНА ШКОЛА БАШИГОВЦИ, ЖИВИНИЦЕ	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	14.9.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-160/16	Ж-СА-05-388/15	УНИВЕРЗИТЕТСКИ КЛИНИЧКИ ЦЕНТАР У САРАЈЕВУ, Н/Р ПРЕДСЈЕДНИКА УПРАВНОГ ОДБОРА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	14.9.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-161/16	Ж-СА-05-182/16	РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ, ГОРЊИ ВАКУФ – УСКОПЉЕ	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА		НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-162/16	Ж-СА-05-183/16	ОПШТИНА ГОРЊИ ВАКУФ – УСКОПЉЕ, ГОРЊИ ВАКУФ – УСКОПЉЕ, Н/Р НАЧЕЛНИКА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	14.9.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-163/16	Ж-СА-05-1037/14	ОПШТИНА ИЛИЦА, ИЛИЦА, Н/Р НАЧЕЛНИКА	15 – ИМОВИНСКОПРАВНИ	14.9.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-164/16	Ж-СА-05-1009/15	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, САРАЈЕВО	22 – ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	14.9.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-165/16	Ж-СА-05-263/16	ОКРУЖНИ ПРИВРЕДНИ СУД ИСТОЧНО САРАЈЕВО, ИСТОЧНО САРАЈЕВО	09 – СУДОВИ	14.9.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-166/16	Ж-БЛ-05-630/15	ФЕДЕРАЛНА УПРАВА ЗА ГЕОДЕТСКЕ И ИМОВИНСКОПРАВНЕ ПОСЛОВЕ	19 – УПРАВА	26.9.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-167/16	Ж-БЛ-04-346/16	МИНИСТАРСТВО РАД И БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	10 – РАДНИ ОДНОСИ	26.9.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-168/16	Ж-СА-01-915/16	КАНТОНАЛНИ СУД У САРАЈЕВУ	13 – ПРАВА ДЈЕТЕТА	10.10.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-169/16	Ж-БЛ-06-258/16	МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-03 – МОБИНГ	10.10.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-170/16	Ж-СА-06-227/16	ОПШТИНА ЖИВИНИЦЕ, ЖИВИНИЦЕ, Н/Р НАЧЕЛНИКА ОПШТИНЕ	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА	13.10.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-171/16	Ж-СА-05-291/16	ОПШТИНА ДРВАР, ДРВАР, Н/Р НАЧЕЛНИКА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 – НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	13.10.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-172/16	Ж-СА-05-388/16	ОПШТИНА КУПРЕС, НОВО СЕЛО, НОВО СЕЛО, КУПРЕС, Н/Р НАЧЕЛНИКА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 – НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	13.10.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-173/16	Ж-БЛ-05-379/16, Ж-БЛ-05-380/16,	СКУПШТИНА ЗЕНИЧКО-ДОБОЈСКОГ КАНТОНА, МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА ЗЕНИЧКО-ДОБОЈСКОГ КАНТОНА	15 – ИМОВИНСКОПРАВНИ	17.10.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-174/16	Ж-БЛ-05-654/15	ОПШТИНА ЧАПЉИНА	19 – УПРАВА	20.10.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-175/16	Ж-БЛ-05-403/16	МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	19 – УПРАВА	20.10.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-176/16	Ж-БЛ-04-253/16	ЗАВОД ЗДРАВСТВЕНОГ ОСИГУРАЊА УНСКО-САНСКОГ КАНТОНА	06 – ЈАВНИ ПРИХОДИ	20.10.2016.	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-177/16	Ж-БЛ-06-220/16	ЈУ ГИМНАЗИЈА, ГРАДИШКА	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА	20.10.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-178/16	Ж-БЛ-05-281/16	ОКРУЖНИ ПРИВРЕДНИ СУД	09 – СУДОВИ -- 09-2 – ДУЖИНА ТРАЈАЊА ПОСТУПКА (ЧЛАН 6)	20.10.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-179/16	Ж-СА-06-571/16	УНИВЕРЗИТЕТ У ЗЕНИЦИ, РЕКТОРУ, СЕНАТУ, ЗЕНИЦА	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА	24.10.2016.	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-180/16	Ж-СА-04-1214/15, Ж-СА-04-823/16, Ж-СА-04-824/16, Ж-СА-04-825/16	МИНИСТАРСТВО ПРОСТОРНОГ УРЕЂЕЊА, ГРАЂЕЊА И ЗАШТИТЕ ОКОЛИША КАНТОНА САРАЈЕВО, Н/Р МИНИСТРА, САРАЈЕВО, ОПШТИНА ИЛИЦА, Н/Р НАЧЕЛНИКА, ИЛИЦА	21 – КОМУНАЛНЕ УСЛУГЕ	24.10.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-181/16	Ж-СА-05-347/16	ВЛАДИ ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ “ЈП БХ ПОШТА” Д.О.О., САРАЈЕВО, НАДЗОРНИ ОДБОР	22 – ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	24.10.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-182/16	Ж-БЛ-05-213/16	ОКРУЖНИ СУД У БАЊОЈ ЛУЦИ	09 – СУДОВИ	25.10.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-183/16	Ж-БЛ-05-236/15	МИНИСТАРСТВО ЗА ИЗБЈЕГЛИЦЕ И РАСЕЉЕНА ЛИЦА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	15 – ИМОВИНСКОПРАВНИ	25.10.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-184/16	Ж-БЛ-04-248/16	ЗДРАВСТВЕНА УСТАНОВА АПОТЕКА САНСКИ МОСТ	10 – РАДНИ ОДНОСИ	18.10.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-185/16	Ж-БЛ-01-348/16	ВЛАДА ХЕРЦЕГОВАЧКО- НЕРЕТВАНСКОГ КАНТОНА, МИНИСТАРСТВО ОБРАЗОВАЊА, НАУКЕ, КУЛТУРЕ И ХЕРЦЕГОВАЧКО- НЕРЕТВАНСКОГ КАНТОНА	13 – ПРАВА ДЈЕТЕТА	25.10.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-186/16	Ж-СА-05-519/16	ПАРЛАМЕНТ ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, ПРЕДСТАВНИЧКИ ДОМ ДОМ НАРОДА	22 – ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	26.10.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-187/16	Ж-СА-05-733/16	ЈУ НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ, САРАЈЕВО, УПРАВНИ ОДБОР	22 – ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	26.10.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-188/16	Ж-БР-04-12/16	ГРАД ТУЗЛА, СЛУЖБА ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ, СЛУЖБА ЗА КОМУНАЛНЕ ПОСЛОВЕ, ИЗГРАДЊУ И ПОСЛОВЕ МЈЕСНИХ ЗАЈЕДНИЦА, ТУЗЛА	24 – СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	27.10.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-189/16	Ж-БР-05-92/16	ВЛАДА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА МИНИСТАРСТВО ОБРАЗОВАЊА, НАУКЕ, КУЛТУРЕ И СПОРТА ТУЗЛА	19 – УПРАВА	27.10.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-190/16	Ж-БР-05-51/15	КАНТОНАЛНО ТУЖИЛАШТВО ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА	26 – ТУЖИЛАШТВА	27.10.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-191/16	Ж-БР-04-27/16	ВЛАДА БРЧКО ДИСТРИКТА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, ОДЈЕЛ ЗА ОБРАЗОВАЊЕ	11 – ОБРАЗОВАЊЕ	27.10.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-192/16	Ж-БР-05-138/16	ГРАД ТУЗЛА, ГРАДСКО ВИЈЕЋЕ, СЛУЖБА ЗА ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ И	22 – ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА	27.10.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА

		ДРУШТВЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ	ИМЕНОВАЊА			
П-193/16	Ж-БР-04-127/15	ВЛАДА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА, МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, СОЦИЈАЛНУ ПОЛИТИКУ И ПОВРАТАК, ЈАВНА УСТАНОВА ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД ТУЗЛА	24 – СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	27.10.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-194/16	Ж-МО-04-63/16	ГРАД МОСТАР, Н/Р ГРАДОНАЧЕЛНИКА	10 – РАДНИ ОДНОСИ	27.10.2016.	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-195/16	Ж-МО-04-176/15	СОКО ТВОРНИЦА ТРАНСМИСИЈА Д.О.О., МОСТАР	10 – РАДНИ ОДНОСИ	27.10.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-196/16	Ж-ЛИ-04-183/16	ВЛАДА КАНТОНА 10 – ЖАЛБЕНО ВИЈЕЋЕ	10 – РАДНИ ОДНОСИ	1.11.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-197/16	Ж-СА-06-337/16	ЗАКОНОДАВНА ТИЈЕЛА ДРЖАВЕ, ЕНТИТЕТА И БРЧКО ДИСТРИКТА	01 – ДИСКРИМИНАЦИЈА -- 01-19 – НА ОСНОВУ ПОЛНОГ ИЗРАЖАВАЊА ИЛИ ОРИЕНТАЦИЈЕ	2.11.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-198/16	Ж-БЛ-05-381/16	СКУПШТИНА ЗЕНИЧКО-ДОБОЈСКОГ КАНТОНА	15 – ИМОВИНСКОПРАВНИ	7.11.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-199/16	Ж-БЛ-05-271/16	ГРАД ЗЕНИЦА, СЛУЖБА ЗА ОПШТУ УПРАВУ И СТАМБЕНЕ ПОСЛОВЕ	15 – ИМОВИНСКОПРАВНИ	8.11.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-200/16	Ж-СА-05-208/14	ВРХОВНИ СУД ФБиХ, САРАЈЕВО	19 – УПРАВА	9.11.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-201/16	Ж-ЛИ-05-189/16	МУП КАНТОНА 10, ОДСЈЕК ЗА УНУТАРЊУ КОНТРОЛУ, ЛИВНО	05 – ПОЛИЦИЈА	16.11.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-202/16	Ж-МО-05-136/16	ГРАД МОСТАР, Н/Р ГРАДОНАЧЕЛНИКА, МОСТАР, ГРАД МОСТАР, ОДЈЕЛ ЗА УРБАНИЗАМ И ГРАЂЕЊЕ, Н/Р НАЧЕЛНИЦЕ, МОСТАР	19 – УПРАВА	18.11.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-203/16	Ж-СА-05-988/16	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ САРАЈЕВО, Н/Р ПРЕМИЈЕРА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	18.11.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-204/16	Ж-БР-05-40/16	ОПШТИНА ГРАЧАНИЦА, Н/Р НАЧЕЛНИКА ГРАЧАНИЦА	15 – ИМОВИНСКОПРАВНИ	1.12.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-205/16	Ж-БР-04-266/14	ВЛАДА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА, МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА	24 – СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	1.12.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-206/16	Ж-БР-05-184/15	ОПШТИНА ТЕОЧАК	19 – УПРАВА	1.12.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-207/16	Ж-БР-05-71/16	1 – МИНИСТАРСТВО ИНДУСТРИЈЕ, ЕНЕРГЕТИКЕ И РУДАРСТВА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА 2 – ЈАВНА УСТАНОВА СЛУЖБА ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА, ТУЗЛА	09 – СУДОВИ	1.12.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-208/16	Ж-БР-05-252/15	ОПШТИНСКИ СУД У ТУЗЛИ, Н/Р ПРЕДСЈЕДНИКА, ТУЗЛА	09 – СУДОВИ	1.12.2016.	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-209/16	Ж-БР-04-87/16	ЦЕНТРАЛНО ГРИЈАЊЕ Д.Д., ТУЗЛА ТУЗЛА	21 – КОМУНАЛНЕ УСЛУГЕ	1.12.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-210/16	Ж-СА-04-929/15	ЗЕНИЧКО-ДОБОЈСКИ КАНТОН, ВЛАДА ЗЕНИЧКО-ДОБОЈСКОГ КАНТОНА ЗЕНИЦА, АГЕНЦИЈА ЗА ПРИВАТИЗАЦИЈУ, Н/Р ДИРЕКТОРА, ЗЕНИЦА	10 – РАДНИ ОДНОСИ	30.11.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-211/16	Ж-БЛ-05-547/16	ОПШТИНА ДЕРВЕНТА	15 – ИМОВИНСКОПРАВНИ	30.11.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-212/16	Ж-БЛ-05-422/16	ОПШТИНА ЛУКАВАЦ	20 – РАТНЕ ШТЕТЕ	30.11.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-213/16 ²⁹⁴	Ж-БЛ-04-152/16	МИНИСТАРСТВО ПРОСВЈЕТЕ И КУЛТУРЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	10 – РАДНИ ОДНОСИ	30.11.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-214/16	Ж-СА-05-1184/15	ОПШТИНА ИЛИЦА, СЛУЖБА ЗА ИМОВИНСКОПРАВНЕ, СТАМБЕНЕ, ГЕОДЕТСКЕ ПОСЛОВЕ И КАТАСТАР НЕКРЕТНИНА, ИЛИЦА	15 – ИМОВИНСКОПРАВНИ	30.11.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-215/16	Ж-БЛ-05-349/16	ФОНД ЗА ПЕНЗИЈСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРАЊЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, ФИЛИЈАЛА БАЊА ЛУКА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 – НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	1.12.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-216/16	Ж-СА-05-406/16	ГРАД ТРЕБИЊЕ, ТРЕБИЊЕ	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 – НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	16.12.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-217/16	Ж-СА-05-11/16	ОПШТИНА ЦЕНТАР, КАБИНЕТ ОПШТИНСКОГ НАЧЕЛНИКА,	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	16.12.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА

²⁹⁴ До финализације Годишњег извјештаја није истекао рок за обавијест о учинцима Препоруке

		ИНСПЕКЦИЈА САРАЈЕВО				
П-218/16	Ж-СА-04-370/16	УНИВЕРЗИТЕТ У САРАЈЕВУ, ОБАЛА КУЛИНА БАНА БРОЈ 7/II, 71000 САРАЈЕВО, Н/Р РЕКТОРА, МИНИСТАРСТВО ЗА ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКУ И МЛАДЕ КАНТОНА, САРАЈЕВО, РЕИСА ЏЕМАЛУДИНА ЧАУШЕВИЋА БРОЈ 1, 71000 САРАЈЕВО, Н/Р МИНИСТРА	11 – ОБРАЗОВАЊЕ	29.12.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-219/16	Ж-СА-04-1019/16	ЈУ ЕЛЕКТРОТЕХНИЧКА ШКОЛА ЗА ЕНЕРГЕТИКУ САРАЈЕВО, Н/Р ДИРЕКТОРА	10 – РАДНИ ОДНОСИ	16.12.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-220/16	Ж-БЛ-04-602/16	УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ, ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА	10 – РАДНИ ОДНОСИ	9.12.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-221/16	Ж-БЛ-04-413/16	„ЗЗ ПОЉОПРОМ“ У СТЕЧАЈУ	25 – ПЕНЗИЈЕ	29.11.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-222/16	Ж-БЛ-05-268/16	МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА ПРАВА И ИЗБЈЕГЛИЦЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	20 – РАТНЕ ШТЕТЕ	9.12.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-223/16	Ж-БЛ-05-768/15	ТУЖИЛАШТВО БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	26 – ТУЖИЛАШТВА	9.12.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-224/16	Ж-БЛ-05-590/16	ВРХОВНИ СУД РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	09 – СУДОВИ	9.12.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-225/16	Ж-БЛ-05-563/16	ВРХОВНИ СУД РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	09 – СУДОВИ -- 09-2 – ДУЖИНА ТРАЈАЊА ПОСТУПКА (ЧЛАН 6)	9.12.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-226/16	Ж-БР-05-255/15	ОПШТИНА ЛУКАВАЦ, ОПШТИНСКО ПРАВОБРАНИЛАШТВО, СЛУЖБА ЗА ИНСПЕКЦИЈСКЕ ПОСЛОВЕ, СЛУЖБА ЗА ГЕОДЕТСКЕ И ИМОВИНСКОПРАВНЕ ПОСЛОВЕ, НАЧЕЛНИКУ ОПШТИНЕ, ЛУКАВАЦ	19 – УПРАВА	9.12.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-227/16	Ж-БР-04-288/15	ЈАВНО КОМУНАЛНО ПРЕДУЗЕЋЕ „КОМУНАЛНО“ Д.Д., ЖИВИНИЦЕ	10 – РАДНИ ОДНОСИ	9.12.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-228/16	Ж-СА-05-575/16	ЈУ „ТРЕЋА ОСНОВНА ШКОЛА“, ИЛИЦА, ШКОЛСКИ ОДБОР, Н/Р ДИРЕКТОРА ШКОЛЕ, ИЛИЦА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	12.12.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА

П-229/16	Ж-СА-05-844/16	КЈКП „ТРЖНИЦЕ-ПИЈАЦЕ“ Д.О.О., САРАЈЕВО	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА -- 03-1 – НЕОДЛУЧИВАЊЕ У ЗАКОНСКОМ РОКУ	19.12.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-230/16	Ж-СА-05-25/16	НАДЗОРНИ ОДБОР ЈП “БОСАНСКОПОДРИЊСКЕ ШУМЕ” Д.О.О., ГОРАЖДЕ	22 – ВЛАДИНА И МИНИСТАРСКА ИМЕНОВАЊА	13.12.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-231/16	Ж-СА-05-161/16	ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ, РАД БРОД, Н/Р ДИРЕКТОРА, БОЛНИЦА “СВЕТИ АПОСТОЛ ЛУКА” У ДОБОЈУ, Н/Р ДИРЕКТОРА	05 – ПОЛИЦИЈА	24.3.2016.	ДЈЕЛИМИЧНО РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-232/16	Ж-БЛ-05-127/16	ОПШТИНСКИ СУД У БИХАЋУ	09 – СУДОВИ -- 09-2 – ДУЖИНА ТРАЈАЊА ПОСТУПКА (ЧЛАН 6)	9.12.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-233/16	Ж-БЛ-04-517/16	ОСНОВНИ СУД У БИЈЕЉИНИ	10 – РАДНИ ОДНОСИ	20.12.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-234/16	Ж-БЛ-04-469/16	ЈКП „ВОДОВОД И КАНАЛИЗАЦИЈА“ Д.О.О., САНСКИ МОСТ	21 – КОМУНАЛНЕ УСЛУГЕ	15.12.2016.	РЕАЛИЗИРАНА	ДА
П-235/16	Ж-БЛ-05-588/16	РЕПУБЛИЧКА УПРАВА ЗА ГЕОДЕТСКЕ И ИМОВИНСКОПРАВНЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	15 – ИМОВИНСКОПРАВНИ	16.12.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-236/16	Ж-БЛ-04-165/16	ФОНД ЗА ПЕНЗИЈСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРАЊЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	25 – ПЕНЗИЈЕ	5.12.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-237/16	Ж-СА-05-508/16	ГРАД БИХАЋ	19 – УПРАВА	28.12.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	НЕ
П-238/16	Ж-СА-05-891/16	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, САРАЈЕВО, Н/Р ПРЕМИЈЕРА	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	28.12.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-239/16	Ж-СА-05-478/16	ЈУ КАНТОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД, САРАЈЕВО, СЛУЖБА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ОПШТИНЕ НОВИ ГРАД САРАЈЕВО	19 – УПРАВА	28.12.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-240/16	Ж-СА-05-1002/16	СЛУЖБА ЗА ОПШТЕ ПОСЛОВЕ И ДРУШТВЕНУ ДЈЕЛАТНОСТ ОПШТИНЕ САНСКИ МОСТ	03 – ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА	28.12.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-241/16	Ж-СА-05-741/16	ВЛАДА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, ИЗВРШИТЕЉ ПОСЛОВА СКРБНИШТВА ЗА ЉУБЉАНСКУ БАНКУ САРАЈЕВО	19 – УПРАВА	28.12.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ

П-242/16	Ж-СА-04-726/16	ЗРАК Д.Д., САРАЈЕВО, Н/Р ДИРЕКТОРА, САРАЈЕВО	10 – РАДНИ ОДНОСИ	28.12.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-243/16	Ж-БР-05-205/16	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА, ПОЛИЦИЈСКА СТАНИЦА ЖИВИНИЦЕ	05 – ПОЛИЦИЈА	29.12.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-244/16	Ж-БР-04-90/16	ВЛАДА БРЧКО ДИСТРИКТА БиХ ОДЈЕЛ ЗА ЗДРАВСТВО И ОСТАЛЕ УСЛУГЕ, ПОДОДЈЕЛ ЗА СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ	23 – ЗДРАВСТВО	29.12.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-245/16	Ж-БР-04-146/15	ВЛАДА БРЧКО ДИСТРИКТА БиХ, ОДЈЕЛ ЗА ЗДРАВСТВО И ОСТАЛЕ УСЛУГЕ, МИНИСТАРСТВО ЗДРАВСТВА И СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, ИНСТИТУТ ЗА МЕДИЦИНСКО ВЈЕШТАЧЕЊЕ ЗДРАВСТВЕНОГ СТАЊА ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ЗДРАВСТВА, ФЕДЕРАЛНИ МИНИСТАРСТВО РАДА И СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ	24 – СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	29.12.2016.	ОСТВАРЕНА САРАДЊА	ДА
П-246/16	Ж-БР-05-18/16	ОПШТИНСКИ СУД У ЛУКАВЦУ	09 – СУДОВИ -- 09-2 – ДУЖИНА ТРАЈАЊА ПОСТУПКА (ЧЛАН 6)	29.12.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-247/16	Ж-БР-05-154/16	ОПШТИНА ГРАЧАНИЦА, ЈАВНО ПРЕДУЗЕЊЕ „ВОДОВОД И КАНАЛИЗАЦИЈА“, ГРАЧАНИЦА	19 – УПРАВА	29.12.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-248/16	Ж-БР-05-220/16	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА ТУЗЛАНСКОГ КАНТОНА, ПОЛИЦИЈСКА СТАНИЦА ЖИВИНИЦЕ	05 – ПОЛИЦИЈА	29.12.2016.	РЕАЛИЗОВАНА	ДА
П-249/16	Ж-БР-05-271/15	КАНТОНАЛНА УПРАВА ЗА ИНСПЕКЦИЈСКЕ ПОСЛОВЕ, ТУЗЛА	19 – УПРАВА	29.12.2016.	НЕМА ОДГОВОРА	НЕ
П-250/16	Ж-БР-05-148/16	ОПШТИНА ЦЕНТАР САРАЈЕВО, СЛУЖБА ЗА УПРАВУ ЗА СТАМБЕНЕ ПОСЛОВЕ	15 – ИМОВИНСКОПРАВНИ	29.12.2016.	НИЈЕ РЕАЛИЗОВАНА	ДА

АНЕКС I ПРЕГЛЕД БУЏЕТА ЗА 2016. ГОДИНУ

0304 Институција омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине

Преглед расхода и издатака по економским категоријама, Период извјештавања: од 1.1.2016. до 31.12.2016.

Образац 2.

Редни број	Опис	Екон. код	Буџет	Измјене и допуне (ребаланс, преструктур., прерасподјела, резерва, намјенска средства и др.)	Коригирани буџет	Остварени кумулативни износ укупних расхода и издатака	Остварени кумулативни износ истог периода претходне године	Процент 7/6 x 100	Процент 7/8 x 100
1	2	3	4	5	6 (4+5)	7	8	9	10
1	Укупни расходи и издаци (2+16)		2.368.000	0	2.368.000	2.279.371	2.328.369	96,3%	97,9%
2	Укупни текући расходи (3+6)	610000	2.343.000	-23.700	2.319.300	2.231.420	2.272.002	96,2%	98,2%
3	Плаће и накнаде трошкова запослених (4+5)	611000	1.875.000	-14.000	1.861.000	1.821.595	1.836.709	97,9%	99,2%
4	Бруто плаће и накнаде плаћа	611100	1.691.000	0	1.691.000	1.676.270	1.656.592	99,1%	101,2%
5	Накнаде трошкова запослених	611200	184.000	-14.000	170.000	145.325	180.117	85,5%	80,7%
6	Издаци за материјал, ситан инвентар и услуге (7+.....+15)	613000	468.000	-9.700	458.300	409.825	435.293	89,4%	94,1%
7	Путни трошкови	613100	83.000	14.000	97.000	88.677	65.103	91,4%	136,2%
8	Издаци телефонских и поштанских услуга	613200	60.000	-2.700	57.300	47.376	47.199	82,7%	100,4%
9	Издаци за енергију и комуналне услуге	613300	12.000	0	12.000	4.555	11.270	38,0%	40,4%
10	Набавка материјала и ситног инвентара	613400	52.000	-11.000	41.000	39.871	37.503	97,2%	106,3%
11	Издаци за услуге превоза и горива	613500	35.000	-10.000	25.000	15.237	20.417	60,9%	74,6%
12	Унамљивање имовине и опреме	613600	132.000	0	132.000	131.583	181.307	99,7%	72,6%
13	Издаци за текуће одржавање	613700	30.000	0	30.000	26.231	33.870	87,4%	77,4%
14	Издаци осигурања, банкарских услуга и услуга платног промета	613800	7.000	0	7.000	3.874	2.843	55,3%	136,3%
15	Уговорене и друге посебне услуге	613900	57.000	0	57.000	52.421	35.781	92,0%	146,5%
16	Укупни капитални издаци		25.000	23.700	48.700	47.951	56.367	98,5%	85,1%
17	Издаци за набавку сталних средстава	821000	25.000	23.700	48.700	47.951	56.367	98,5%	85,1%
18	Набавка опреме	821300	25.000	23.700	48.700	47.951	56.367	98,5%	85,1%

АНЕКС II ПРЕГЛЕД ОБАВЕЗА ПО ЗАКОНУ О СЛОБОДИ ПРИСТУПА ИНФОРМАЦИЈАМА

1. Јавни органи на нивоу Босне и Херцеговине који су испунили обавезу именовања службеника за информисање и доставили Водич и Индекс регистар у складу са чланом 19 и 20 ЗОСПИ

Р. бр.	Име институције	Р. бр.	Име институције
1	Агенција за полицијску подршку Босне и Херцеговине	37	Институт за интелектуално власништво Босне и Херцеговине
2	Агенција за државну службу Босне и Херцеговине	38	Институт за стандардизацију Босне и Херцеговине
3	Агенција за форензичка испитивања Босне и Херцеговине	39	Комисија за концесије Босне и Херцеговине
4	Агенција за идентификацијске документе, евиденцију и размјену података Босне и Херцеговине	40	Комисија за очување националних споменика Босне и Херцеговине
5	Агенција за јавне набавке и Канцеларији за разматрање жалби Босне и Херцеговине	41	Комисија за уклањање мина Босне и Херцеговине
6	Агенција за лијекове и медицинска средства Босне и Херцеговине	42	Конкуренијско вијеће Босне и Херцеговине
7	Агенција за надзор над тржиштем Босне и Херцеговине	43	Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине
8	Агенција за осигурање депозита Босне и Херцеговине	44	Министарство финансија и трезора Босне и Херцеговине
9	Агенција за осигурање у Босне и Херцеговине	45	Министарство комуникација и саобраћаја Босне и Херцеговине
10	Агенција за поштански промет Босне и Херцеговине	46	Министарство одбране Босне и Херцеговине
11	Агенција за предшколско, основно и средње образовање Босне и Херцеговине	47	Министарство правде Босне и Херцеговине
12	Агенција за превенцију корупције и координацију борбе против корупције Босне и Херцеговине	48	Министарство сигурности Босне и Херцеговине
13	Агенција за рад и запошљавање Босне и Херцеговине	49	Министарство вањске трговине и економских односа Босне и Херцеговине
14	Агенција за развој високог образовања, и осигурање квалитета Босне и Херцеговине	50	Министарство вањских послова Босне и Херцеговине
15	Агенција за сигурност хране Босне и Херцеговине	51	Министарство за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине
16	Агенција за статистику Босне и Херцеговине	52	Обавјештајно-сигурносна агенција Босне и Херцеговине
17	Агенција за школовање и стручно усавршавање кадрова Босне и Херцеговине	53	Одбор државне службе за жалбе Босне и Херцеговине
18	Агенција за унапређење иностраних инвестиција Босне и Херцеговине	54	Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине
19	Агенција за заштиту личних података Босне и Херцеговине	55	Правобранилаштво Босне и Херцеговине
20	Архив Босне и Херцеговине	56	Регулаторна агенција за комуникације Босне и Херцеговине
21	Центар за информирање и признавање докумената из подручја високог образовања Босне и Херцеговине	57	Предсједништво Босне и Херцеговине
22	Центар за уклањање мина Босне и Херцеговине	58	Служба за послове са странцима Босне и Херцеговине
23	Централна банка Босне и Херцеговине	59	Служба за заједничке послове институција Босне и Херцеговине
24	Централна изборна комисија Босне и Херцеговине	60	Суд Босне и Херцеговине
25	Дирекција за координацију полицијских тијела у Босне и Херцеговине	61	Тужилаштво Босне и Херцеговине
26	Дирекција за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине – ВНДСА	62	Управа Босне и Херцеговине за заштиту здравља и биља
27	Дирекција за економско планирање Босне и Херцеговине	63	Управа за индиректно опорезивање Босне и Херцеговине
28	Дирекција за европске интеграције Босне и Херцеговине	64	Канцеларија координатора за реформу јавне управе Босне и Херцеговине
29	Државна агенција за истраге и заштиту Босне и Херцеговине	65	Канцеларија за ревизију финансијског пословања Институција Босне и Херцеговине
30	Државна регулативна агенција за радијацијску и нуклеарну сигурност Босне и Херцеговине	66	Канцеларија за ветеринарство Босне и Херцеговине
31	Државна регулаторна комисија за електричну енергију Босне и Херцеговине	67	Уставни суд Босне и Херцеговине
32	Електропривреда Босне и Херцеговине	68	Вањскотрговинска/Спољнотрговинска комора Босне и Херцеговине
33	Фонд за повратак Босне и Херцеговине	69	Канцеларија за законодавство Босне и Херцеговине
34	Гранична полиција Босне и Херцеговине	70	Вијеће министара Босне и Херцеговине
35	Институција омбудсмена за заштиту потрошача Босне и Херцеговине	71	Високо судско и тужилачко вијеће Босне и Херцеговине
36	Институт за акредитирање Босне и Херцеговине		

2. Јавни органи на нивоу Босне и Херцеговине који су током 2016. године достављали статистичке податке у складу са чланом 20 ЗОСПИ

Р. бр.	Име институције	Р. бр.	Име институције
1	Агенција за државну службу Босне и Херцеговине	16	Министарство комуникација и саобраћаја Босне и Херцеговине
2	Агенција за идентификационе документе, евиденцију и размјену података Босне и Херцеговине	17	Министарство одбране Босне и Херцеговине
3	Агенција за јавне набавке Босне и Херцеговине	18	Министарство правде Босне и Херцеговине
4	Агенција за надзор над тржиштем Босне и Херцеговине	19	Министарство спољне трговине и економских односа Босне и Херцеговине
5	Агенција за сигурност хране Босне и Херцеговине	20	Министарство вањских послова Босне и Херцеговине
6	Агенција за осигурање у Босне и Херцеговине	21	Министарство цивилних послова Босне и Херцеговине
7	Агенција за рад и запошљавање Босне и Херцеговине	22	Омбудсмен за заштиту потрошача Босне и Херцеговине
8	Агенција за развој високог образовања и осигурање квалитета Босне и Херцеговине	23	Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине – Секретаријат
9	Агенција за заштиту личних података Босне и Херцеговине	24	Предсједништво Босне и Херцеговине – Секретаријат
10	Дирекција за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине – ВНДСА	25	Канцеларија координатора за реформу јавне управе Босне и Херцеговине
11	Дирекција за економско планирање Босне и Херцеговине	Канцеларија	Канцеларија
12	Гранична полиција Босне и Херцеговине	27	Уставни суд Босне и Херцеговине
13	Фонд за повратак Босне и Херцеговине	28	Вијеће министара Босне и Херцеговине – Генерални секретаријат
14	Институт за интелектуално власништво Босне и Херцеговине	29	Високо судско и тужилачко вијеће Босне и Херцеговине
15	Комисија/Повјеренство за очување националних споменика Босне и Херцеговине		

Када говоримо о достављању статистичких података од стране јавних органа на нивоу Босне и Херцеговине, институција Омбудсмена за људска права у извјештајној години констатује да 29 јавних органа редовно испуњава своју обавезу. Током 2015. године ову обавезу је испуњавало 39 јавних органа.

3. Јавни органи на нивоу Федерације Босне и Херцеговине који су током 2016. године достављали статистичке податке у складу са ЗОСПИ

Р. бр.	Ниво ентитета	Р. бр.	Ниво кантона	Р. бр.	Ниво општине
1	Влада Федерације Босне и Херцеговине	1	Кантонални суд у Тузли	1	Општина Босанско Грахово
2	Федерални хидрометеоролошки завод	2	Кантонално тужилаштво Кантона Сарајево	2	Општина Хаџићи
3	Комисија за вриједносне папире Федерације Босне и Херцеговине	3	Кантонално тужилаштво ЗДК	3	Општина Лукавац
4	Министарство унутрашњих послова Федерације Босне и Херцеговине	4	Кантонално тужилаштво УСК	4	Општина Сапна
		5	Министарство унутрашњих послова Кантона Сарајево		
		6	ЈП Олимпијски базен Отока		
		7	Универзитет у Тузли		

У 2016. години, четири јавна органа на нивоу Федерације Босне и Херцеговине редовно су испуњавала своју обавезу достављања статистичких података, што је два мање него 2015. године, када је ту обавезу испуњавало шест јавних органа. На нивоу кантона у саставу Федерације Босне и Херцеговине у 2016. години ову обавезу је испунило седам јавних органа, док је у 2015. години ову обавезу испуњавало 11 јавних органа. Када говоримо о општинама у Федерацији Босне и Херцеговине, статистичке податке у 2016. години

редовно су достављала четири јавна органа, док је у 2015. години ову обавезу испуњавало 17 јавних органа на општинском нивоу.

4. Јавни органи на нивоу Републике Српске који су током 2016. доставили статистичке податке у складу са ЗОСПИ

Р. бр.	Ниво ентитета	Р. бр.	Ниво округа	Р. бр.	Ниво општине
1	Фонд за пензијско и инвалидско осигурање Републике Српске	1	Окружни привредни суд Добој	1	Општина Милићи
2	Републичко тужилаштво	2	Окружни суд у Добоју	2	Општина Прњавор
		3	Окружно тужилаштво Добој	3	Општина Рудо
		4	Окружно тужилаштво Бања Лука	4	Општина Угљевик
		5		5	Општина Градишка
		6		6	Општина Фоча
		7		7	Основни суд у Теслићу

На нивоу ентитета Републике Српске, у 2016. години, у односу на 2015. годину, дошло је до повећања броја јавних органа на општинском нивоу који испуњавају своју обавезу доставе статистичких података.

Током 2016. године сљедећи јавни органи су испунили обавезу достављања рјешења о службенику за информисање, Водича и Индекс регистра у складу са ЗОСПИ:

1. Комисија за заштиту и очување националних споменика Босне и Херцеговине (Водич, Индекс регистра, рјешење о службенику за информисање)
2. ЈУ Дирекција регионалних цеста УСК-а (рјешење о службенику за информисање)
3. Агенција за идентификациона документа, евиденцију и размјену података Босне и Херцеговине (Водич)
4. Завод здравственог осигурања Кантона Сарајево (рјешење о службенику за информисање, Водич)
5. Жупанијско тужитељство Жупаније западнохерцеговачке (рјешење о службенику за информисање)
6. ЈП „Водовод“ д.о.о. Мостар (рјешење о службенику за информисање)
7. Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине (Водич, Индекс регистра)
8. Федерално министарство просторног уређења (рјешење о службенику за информисање, Водич)
9. Федерална управа за инспекцијске послове (рјешење о службенику за информисање)
10. Федерално министарство рада и социјалне политике (рјешење о службенику за информисање)
11. Предсједништво Босне и Херцеговине (рјешење о службенику за информисање)
12. Окружни привредни суд Источно Сарајево (рјешење о службенику за информисање)
13. Општински суд у Зеници (рјешење о службенику за информисање)

АНЕКС III ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ СТАТИСТИЧКИХ ПОКАЗАТЕЉА**Рад по жалбама по одјелима у 2016. год.**

ОДЈЕЛ	Запримљено у 2016.	Пренесено из ранијих година	Укупно рађено у 2016.	Укупно завршено у 2016.	Пренесено у 2017. год.
01 – Одјел за праћење права дјете	139	101	240	121	119
02 – Одјел за праћење права особа са инвалидитетом	53	49	102	55	47
03 – Одјел за праћење права националних, вјерских и других мањина	9	9	18	10	8
04 – Одјел за економска, социјална и културна питања	738	340	1.078	713	365
05 – Одјел за праћење политичких и грађанских права	1.718	907	2.625	1.630	995
06 – Одјел за елиминацију свих облика дискриминације	152	129	281	142	139
07 – Одјел за праћење права притвореника/затвореника	168	99	267	145	122
УКУПНО	2.977	1.634	4.611	2.816	1.795

Број жалби по канцеларијама у 2016. год.

Одјел	Број
01 – Одјел за праћење права дјецe // СА	72
02 – Одјел за праћење права особа са инвалидитетом // СА	22
03 – Одјел за праћење права националних, вјерских и других мањина // СА	6
04 – Одјел за економска, социјална и културна права // СА	319
05 – Одјел за праћење политичких и грађанских права // СА	679
06 – Одјел за елиминацију свих облика дискриминације // СА	71
07 – Одјел за праћење права притвореника/затвореника // СА	140
Укупан број предмета Сарајево	1.309
01 – Одјел за праћење права дјецe // БЛ	51
02 – Одјел за праћење права особа са инвалидитетом // БЛ	26
03 – Одјел за праћење права националних, вјерских и других мањина // БЛ	3
04 – Одјел за економска, социјална и културна права // БЛ	197
05 – Одјел за праћење политичких и грађанских права // БЛ	447
06 – Одјел за елиминацију свих облика дискриминације // БЛ	69
07 – Одјел за праћење права притвореника/затвореника // БЛ	27
Укупан број предмета Бања Лука	820
01 – Одјел за праћење права дјецe // Брчко	5
02 – Одјел за праћење права особа са инвалидитетом // Брчко	1
04 – Одјел за економска, социјална и културна права // Брчко	129
05 – Одјел за праћење политичких и грађанских права // Брчко	163
06 – Одјел за елиминацију свих облика дискриминације // Брчко	9
Укупан број предмета Брчко	307
01 – Одјел за праћење права дјецe // Мостар	10
02 – Одјел за праћење права особа са инвалидитетом // Мостар	3
04 – Одјел за економска, социјална и културна права // Мостар	54
05 – Одјел за праћење политичких и грађанских права // Мостар	105
06 – Одјел за елиминацију свих облика дискриминације // Мостар	1
Укупан број предмета Мостар	173
01 – Одјел за праћење права дјецe // Ливно	1
02 – Одјел за праћење права особа са инвалидитетом // Ливно	1
04 – Одјел за економска, социјална и културна права // Ливно	39
05 – Одјел за праћење политичких и грађанских права // Ливно	324
06 – Одјел за елиминацију свих облика дискриминације // Ливно	2
07 – Одјел за праћење права притвореника/затвореника // Ливно	1
Укупан број предмета Ливно	368
Укупан број предмета у Институцији	2.977

Број жалби примљених под поткатегоријама 2016. год.

Повреда права	Поткатегорија	Број предмета
01 – Дискриминација	00 – Остало	60
01 – Дискриминација	01-01 – Узнемиравање	1
01 – Дискриминација	01-03 – Мобинг	55
01 – Дискриминација	01-04 – Сегрегација	2
01 – Дискриминација	01-09 – На основу језика	1
01 – Дискриминација	01-10 – На основу вјере	2
01 – Дискриминација	01-11 – На основу етничке припадности	7
01 – Дискриминација	01-12 – На основу националног или социјалног поријекла	6
01 – Дискриминација	01-13 – На основу везе са националном мањином	1
01 – Дискриминација	01-14 – На основу политичког или другог увјерења	1
01 – Дискриминација	01-15 – На основу имовног стања	1
01 – Дискриминација	01-17 – На основу образовања	1
01 – Дискриминација	01-18 – На основу друштвеног положаја и пола	5
01 – Дискриминација	01-19 – На основу полног изражавања или оријентације	7
01 – Дискриминација	СУМА	150
02 – Медији и слобода информисања	СУМА	13
03 – Приступ информацијама	00 – Остало	138
03 – Приступ информацијама	03-1 – Неодлучивање у законском року	98
03 – Приступ информацијама	03-2 – Одбијање приступа информацијама	53
03 – Приступ информацијама	03-3 – Право на двостепеност	2
03 – Приступ информацијама	СУМА	291
04 – Вјерске слободе / религија	СУМА	7
05 – Полиција	СУМА	138
06 – Јавни приходи	СУМА	5
07 – Затвори	00 - Остало	140
07 – Затвори	07-1 – Коришћење заводских погодности и посјете	20
07 – Затвори	07-2 – Здравствена заштита и хигијенски услови	4
07 – Затвори	07-4 – Помиловања	2
07 – Затвори	СУМА	166
08 - Равноправност полова	СУМА	1
09 – Судови	00 – Остало	340
09 – Судови	09-1 – Жалбе на рад судија/суткиња	27
09 – Судови	09-2 – Дужина трајања поступка (члан 6)	144
09 – Судови	09-3 – Извршење пресуда	58
09 – Судови	СУМА	569
10 – Радни односи	СУМА	328
11 – образовање	СУМА	27
12 – Особе са инвалидитетом	СУМА	54
13 – Права дјетета	СУМА	138
14 – Екологија, заштита околине	СУМА	4
15 – Имовинскоправни	СУМА	178
16 – Насиље	СУМА	3
17 – Јавне исправе	СУМА	23
18 – Мањине	СУМА	6
19 – Управа	СУМА	358
20 – Ратне штете	СУМА	22
21 – Комуналне услуге	СУМА	91
22 – Владина и министарска именовања	СУМА	47
23 – Здравство	СУМА	44
24 – Социјална заштита	СУМА	86
25 – Пензије	СУМА	161
26 – Тужилаштва	СУМА	57
27 – Правобранилаштва	СУМА	4
28 – Предмети корупције	СУМА	6
СУМА	СУМА	2977

Број жалби које су завршене // Начин окончања жалби у 2016. год.

Р. бр.	Начин окончања	Предмети 2016.	Предмети из ранијих година	Укупно
1	У току интервенције Омбудсмена	635	528	1.163
2	Препоруком Омбудсмена	71	166	237
3	Незаинтересованост странке за даље вођење поступка	238	158	396
4	Неприхватљива жалба	491	174	665
5	На други начин	178	123	301
6	Ненадлежност и уступање предмета надлежном органу	33	4	37
7	Прослијеђен другој канцеларији Омбудсмена	8	1	9
8	Специјални извјештај	1	5	6
9	Поновни поступак	2	0	2
10	Укупно	1.657	1.159	2.816

ПОТКАТЕГОРИЗАЦИЈА - САМО ЗА Р.БР. 4. НЕПРИХВАТЉИВА ЖАЛБА

00 – Остало	55	9
01 – Анонимна жалба	3	0
02 – Злонамјерна жалба	2	1
03 – Неоснована жалба	369	146
04 – Жалба не садржи никакав захтјев	4	1
05 – Нарушавање легитимних права треће стране	0	0
06 – Кашњење подносиоца од 1 год. након чињеница, догађаја или одлуке	12	1
07 – Нису исцрпљена сва правна средства	13	7
08 – Жалба непотпуна или неразумљива (није накнадно допуњена)	5	3
09 – Подносилац одустао од жалбе	5	1
10 – Жалба са већ разматраним чињеницама (дуплирање жалбе)	22	5
11 – Чињенично стање прије 14. децембра 1995. год.	1	0
Укупно	491	174

Број жалби са препорукама издатим у 2016. год. по категоријама повреда права и реализацији

Р. бр.	Поведа права	Број предмета са издатом препоруком
1	01 – Дискриминација	27
2	03 – Приступ информацијама	49
3	05 – Полиција	5
4	06 – Јавни приходи	1
5	09 – Судови	18
6	10 – Радни односи	36
7	11 – Образовање	4
8	12 – Особе са инвалидитетом	5
9	13 – Права дјетета	11
10	15 – Имовинскоправни	21
11	16 – Насиље	1
12	17 – Јавне исправе	1
13	19 – Управа	31
14	20 – Ратне штете	3
15	21 – Комуналне услуге	7
16	22 – Владина и министарска именованја	19
17	23 – Здравство	3
18	24 – Социјална заштита	11
19	25 – Пензије	7
20	26 – Тужилаштва	5
21	28 – Предмети корупције	2
22	УКУПНО	267

Начин реализације	Број предмета
Дјелимично реализована	14
Нема одговора	59
Није реализована	62
Остварена сарадња	48
Реализована	84
Укупно	267

Број жалби са издатом препоруком по одјелима у 2016. год.

ОДЈЕЛ	Број жалби са препоруком издатом у 2016. год.
Одјел за праћење политичких и грађанских права	153
Одјел за економска, социјална и културна питања	70
Одјел за праћење права особа с инвалидитетом	5
Одјел за праћење права националних, вјерских и др. мањина	0
Одјел за праћење права притвореника/затвореника	0
Одјел за праћење права дјеце	10
Одјел за елиминацију свих облика дискриминације	29
УКУПНО	267

Број препорука по одјелима у 2016. год.

Назив одјела	Број препорука издатих у 2016. год.
01 – Одјел за праћење права дјеце	10
02 – Одјел за праћење права особа са инвалидитетом	5
03 – Одјел за праћење права националних, вјерских и других мањина	0
04 – Одјел за економска, социјална и културна питања	65
05 – Одјел за праћење политичких и грађанских права	146
06 – Одјел за елиминацију свих облика дискриминације	24
07 – Одјел за праћење права притвореника/затвореника	0
УКУПНО	250

Број жалби са издатом препоруком по канцеларијама у 2016. год.

Канцеларија	Број жалби са препоруком издатом у 2016. год.
Канцеларија Сарајево	96
Канцеларија Бања Лука	111
Канцеларија Брчко	33
Канцеларија Мостар	13
Канцеларија Ливно	14
УКУПНО	267

Број препорука по канцеларијама у 2016. год.

Канцеларија	Број препорука издатих у 2016. год.
Канцеларија Сарајево	86
Канцеларија Бања Лука	106
Канцеларија Брчко	33
Канцеларија Мостар	13
Канцеларија Ливно	12
УКУПНО	250

Двадесет противних страна из области судова за које је Институција запримила највише жалби

Р. бр.	Назив органа	Број предмета	Сједиште органа
1	ОПШТИНСКИ СУД ЛИВНО (одјељење: Дрвар 1, Томиславград 12)	86	ЛИВНО
2	КАНТОНАЛНИ СУД ЛИВНО	58	ЛИВНО
3	ОПШТИНСКИ СУД САРАЈЕВО	51	САРАЈЕВО
4	ОСНОВНИ СУД БАЊА ЛУКА	48	БАЊА ЛУКА
5	КАНТОНАЛНИ СУД САРАЈЕВО	36	САРАЈЕВО
6	ВРХОВНИ СУД ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	25	САРАЈЕВО
7	ОПШТИНСКИ СУД ТУЗЛА	25	ТУЗЛА
8	КАНТОНАЛНИ СУД ТУЗЛА	20	ТУЗЛА
9	ОКРУЖНИ СУД БАЊА ЛУКА	17	БАЊА ЛУКА
10	ВРХОВНИ СУД РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	15	БАЊА ЛУКА
11	ОПШТИНСКИ СУД МОСТАР	15	МОСТАР
12	УСТАВНИ СУД БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	15	САРАЈЕВО
13	КАНТОНАЛНИ/ЖУПАНИЈСКИ СУД У МОСТАРУ	13	МОСТАР
14	ОПШТИНСКИ СУД ВИСОКО	13	ВИСОКО
15	ОСНОВНИ СУД БРЧКО ДИСТРИКТА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	11	БРЧКО ДИСТРИКТ
16	ОСНОВНИ СУД ГРАДИШКА	11	ГРАДИШКА
17	ОПШТИНСКИ СУД ТРАВНИК	10	ТРАВНИК
18	КАНТОНАЛНИ СУД БИХАЋ	9	БИХАЋ
19	ОСНОВНИ СУД ПРИЈЕДОР	9	ПРИЈЕДОР
20	СУД БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	9	САРАЈЕВО

Двадесет противних страна за које је Институција запримила највише жалби без области правосуђа

Р. бр.	Назив органа	Број предмета	Сједиште органа
1	ФЕДЕРАЛНИ ЗАВОД ПИО/МИО	57	ТУЗЛА
2	КПЗ ЗЕНИЦА	56	ЗЕНИЦА
3	ФОНД ПИО РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	32	БИЈЕЉИНА
4	МИНИСТАРСТВО РАДА И БОРАЧКО ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	30	БАЊА ЛУКА
5	ГРАД БАЊА ЛУКА	24	БАЊА ЛУКА
6	МУП РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	20	БАЊА ЛУКА
7	МИНИСТАРСТВО ОБРАЗОВАЊА И НАУКЕ КАНТОНА САРАЈЕВО	19	САРАЈЕВО
8	ФЕДЕРАЛНИ ЗАВОД ПИО/МИО КАС ТУЗЛА	18	ТУЗЛА
9	ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО РАСЕЉЕНИХ ОСОБА И ИЗБЈЕГЛИЦА	17	САРАЈЕВО
10	МУП УНСКО-САНСКОГ КАНТОНА	16	БИХАЋ
11	МУП КАНТОНА САРАЈЕВО	16	САРАЈЕВО
12	ЈУ ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД БАЊА ЛУКА	15	БАЊА ЛУКА
13	ОПШТИНА НОВИ ГРАД САРАЈЕВО	15	САРАЈЕВО
14	ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО РАДА И СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ	13	САРАЈЕВО
15	МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	13	САРАЈЕВО
16	ФЕДЕРАЛНО МИНИСТАРСТВО ЗА ПИТАЊА БОРАЦА И ИНВАЛИДА ООР ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	13	САРАЈЕВО
17	ГРАД ТУЗЛА	12	ТУЗЛА
18	КАНТОНАЛНО ТУЖИЛАШТВО У САРАЈЕВУ	12	САРАЈЕВО
19	ОПШТИНА НОВО САРАЈЕВО	12	САРАЈЕВО
20	РЕПУБЛИЧКА УПРАВА ЗА ИНСПЕКЦИЈСКЕ ПОСЛОВЕ	12	БАЊА ЛУКА

